

Službeni list

Europske unije

C 194

Hrvatsko izdanje

Informacije i objave

Godište 65.

12. svibnja 2022.

Sadržaj

I. Rezolucije, preporuke i mišljenja

MIŠLJENJA

Europski gospodarski i socijalni odbor

565. plenarno zasjedanje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora – Interactio, 19.1.2022.–20.1.2022.

2022/C 194/01	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Razvoju umjetne inteligencije u europskim mikropoduzećima te malim i srednjim poduzećima (samoinicijativno mišljenje)	1
2022/C 194/02	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Strategiji za MSP-ove nove generacije – Poboljšanje djelotvornog i brzog ostvarivanja rezultata (samoinicijativno mišljenje)	7
2022/C 194/03	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „EURES – Za bolju integraciju tržišta rada” (samoinicijativno mišljenje)	14
2022/C 194/04	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Ususret novom modelu skrbi za starije osobe: pouke iz pandemije COVID-a 19” (samoinicijativno mišljenje)	19
2022/C 194/05	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Vladavina prava i fond za oporavak” (samoinicijativno mišljenje)	27
2022/C 194/06	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Kako će određeni industrijski ekosustavi pridonijeti strateškoj autonomiji EU-a i dobrobiti Europljana i Europljanki?” (razmatračko mišljenje)	34
2022/C 194/07	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Inovativni financijski instrumenti u kontekstu razvoja poduzeća s društvenim učinkom” (razmatračko mišljenje)	39
2022/C 194/08	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Prednosti koje najudaljenije regije donose Europskoj uniji” (razmatračko mišljenje)	44

2022/C 194/09	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu” (razmatračko mišljenje na zahtjev francuskog predsjedništva)	50
2022/C 194/10	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Sigurnost opskrbe hranom i održivi prehrambeni sustavi” (razmatračko mišljenje na zahtjev francuskog predsjedništva)	72

III Pripremni akti

Europski gospodarski i socijalni odbor

565. plenarno zasjedanje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora – Interactio, 19.1.2022.–20.1.2022.

2022/C 194/11	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2019/631 u pogledu postrožavanja standardnih vrijednosti emisija CO ₂ za nova osobna vozila i nova laka gospodarska vozila u skladu s povećanjem klimatskih ambicija Unije (COM(2021) 556 final – 2021/0197(COD))	81
2022/C 194/12	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu odluke Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi programa politike do 2030. „Put u digitalno desetljeće” (COM(2021) 574 final – 2021/0293 (COD))	87
2022/C 194/13	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu Direktive Vijeća o restrukturiranju sustava Unije za oporezivanje energenata i električne energije (COM(2021) 563 final – 2021/0213 (CNS))	92
2022/C 194/14	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Preporuci za preporuku Vijeća o ekonomskoj politici europodručja (COM(2021) 742 final)	97
2022/C 194/15	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – NAIADES III: Poticanje dugoročno održivog prijevoza unutarnjim plovnim putovima u Europi (COM(2021) 324 final)	102
2022/C 194/16	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2020/1429 u pogledu trajanja referentnog razdoblja za primjenu privremenih mjera koje se odnose na ubiranje naknada za korištenje željezničke infrastrukture (COM(2021) 832 final – 2021/0437(COD))	107

I.

(Rezolucije, preporuke i mišljenja)

MIŠLJENJA

EUROPSKI GOSPODARSKI I SOCIJALNI ODBOR

**565. PLENARNO ZASJEDANJE EUROPSKOG GOSPODARSKOG I SOCIJALNOG ODBORA –
INTERACTIO, 19.1.2022.–20.1.2022.****Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Razvoju umjetne inteligencije u europskim
mikropoduzećima te malim i srednjim poduzećima****(samoinicijativno mišljenje)**

(2022/C 194/01)

Izvjestiteljica: **Marie-Françoise GONDARD-ARGENTI**

Odluka Plenarne skupštine:	25.3.2021.
Pravna osnova:	pravilo 32. stavak 2. Poslovnika (samoinicijativno mišljenje)
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	13.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	238/0/3

1. Zaključci i preporuke

1.1. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) podsjeća na to da će mikropoduzeća te mala i srednja poduzeća (MSP) prihvatiti umjetnu inteligenciju ovisno o njezinoj pouzdanosti, uključenosti i održivosti te bude li ona dio gospodarskog i socijalnog sustava prihvatljivog za okoliš koji doprinosi razvoju poslovanja, zapošljavanja i boljoj kvaliteti života i zdravlja za sve europske radnike i građane. Poštovanje temeljnih i socijalnih prava te poboljšani zahtjevi u pogledu transparentnosti potaknut će povjerenje svih građanki i građana, mikropoduzeća i MSP-ova u usvajanje umjetne inteligencije i njezino prihvaćanje.

1.2. EGSO podsjeća na to da slobodna zanimanja, mikropoduzeća i MSP-ovi čine 99 % svih poduzeća u svim sektorima u EU-u, zapošljavaju dvije trećine radnika u privatnom sektoru i zaslužni su za više od polovine dodane vrijednosti koju stvaraju poduzeća u EU-u. Izloženi su tržišnom natjecanju koje je iz temelja promijenjeno digitalizacijom gospodarstva, no bez obzira na to imaju ključnu ulogu u digitalnoj i ekološkoj tranziciji EU-a želimo li uspješno odgovoriti na postavljene izazove. Stoga im se mora omogućiti jednak pristup umjetnoj inteligenciji. U protivnom, Europa će se lišiti svojih najvrjednijih gospodarskih, socijalnih i ljudskih resursa.

1.3. EGSO je u mišljenju o izmjeni koordiniranog plana⁽¹⁾ istaknuo da će se europska industrija moći osuvremeniti samo uz opće prihvaćanje umjetne inteligencije među mikropoduzećima i MSP-ovima. EGSO napominje da se mikropoduzeća i mala i srednja poduzeća koja nastoje ostvariti digitalnu tranziciju unatoč svojoj agilnosti suočavaju sa znatnim unutarnjim i vanjskim poteškoćama, i to u pogledu troškova, nepostojanja infrastrukture za širokopojasni pristup internetu na određenim područjima, pristupa financiranju, ljudskih resursa, informacija, osposobljavanja itd.

1.4. EGSO poziva na to da se mikropoduzećima i MSP-ovima pruže jednostavni instrumenti i dostupna financijska sredstva kako bi im se pomoglo da integriraju tu tehnologiju koja je skupa, ali neophodna za održavanje odnosno jačanje njihove konkurentnosti. Prioritet mora biti pristup dovoljnoj količini kvalitetnih podataka i eksperimentiranju u stvarnim uvjetima.

1.5. EGSO smatra da djelotvorno usmjeravanje mikropoduzeća i MSP-ova iziskuje snažnu političku volju na svim razinama, blisku suradnju sa svim dionicima organiziranog civilnog društva i kvalitetan socijalni dijalog u državama članicama.

1.6. Raznolikost mikropoduzeća i MSP-ova u raznim sektorima zahtijeva prilagođenu i ciljanu potporu u vezi s umjetnom inteligencijom, ali i pametno i uključivo zakonodavstvo. Ti su elementi ključni za osiguravanje pravne sigurnosti i povjerenja.

1.7. EGSO preporučuje brzo širenje obrazovnog alata, odnosno „skupa alata” predstavljenog u studiji koju je EGSO objavio o toj temi⁽²⁾ među svim dionicima i, kao prioritet, poduzetnicima. Naime, u njemu se opisuju različite faze u kojima mikropoduzeća i MSP-ovi upotrebljavaju umjetnu inteligenciju. Takva vrsta resursa može ukloniti potencijalno nepovjerenje prema toj tehnologiji i dovesti do promjene predodžbe o njoj.

2. Opće napomene

2.1. U studiji *Boosting the use of artificial intelligence in Europe's micro, small and medium-sized enterprises* (Poticanje upotrebe umjetne inteligencije u europskim mikropoduzećima te malim i srednjim poduzećima), koju je objavio EGSO, analizira se pet gospodarskih sektora (poljoprivreda, građevinarstvo, zdravstvo, pravne usluge i računovodstvo) u pet država članica (Italija, Francuska, Irska, Rumunjska i Švedska). Preporuke navedene u „skupu alata” iz te studije dostupne su donositeljima politika, mikropoduzećima i MSP-ovima.

2.2. Izvješće o MSP-ovima iz 2021., koje je prošlog srpnja objavila Europska komisija⁽³⁾, dobro prikazuje stvarnu situaciju u području uvođenja digitalnih tehnologija u mikropoduzeća i MSP-ove u 27 država članica Unije na temelju dva ispitivanja, jednoga provedenoga u prvoj fazi pandemije, a drugoga u zadnjem tromjesečju 2020.

2.3. Europska mikropoduzeća i MSP-ovi, njih 25 milijuna, stupovi su gospodarstva EU-a jer zapošljavaju oko 100 milijuna ljudi i zaslužni su za gotovo 57 % europskog BDP-a. Imaju ključnu ulogu u stvaranju vrijednosti u svim sektorima (od tradicionalnih neovisnih obrta do socijalne ekonomije, što uključuje 2,8 milijuna poduzeća, novoosnovanih poduzeća u području visoke tehnologije itd.) i potrebna im je prilagođena i ciljana potpora te pametno i uključivo zakonodavstvo kojim se radnicima osigurava pravna sigurnost i kvaliteta života te ulijeva povjerenje.

2.4. EGSO se nada da će se mjere koje poduzimaju Komisija i države članice nastaviti konkretno provoditi na terenu. Navedeni skup alata trebao bi potaknuti javna tijela na eksperimentiranje s prilagođenim inicijativama u suradnji s civilnim društvom i predmetnim poduzećima.

2.5. Umjetna inteligencija, koja je uvjet transformacije industrija, često je i dalje nedostupna mikropoduzećima i MSP-ovima. Naime, ta poduzeća, bez obzira na svoju poduzetnost, nailaze i na interne (ljudski resursi, troškovi, pristup kvalitetnim podacima i sl.) i na vanjske prepreke (dostupnost infrastrukture za širokopojasni pristup internetu, financiranje, informacije, osposobljavanje itd.).

2.6. Rašireno prihvaćanje umjetne inteligencije u mikropoduzećima i MSP-ovima ključno je za osuvremenjivanje europske industrije⁽⁴⁾ jer najranjivije skupine, samozaposlene osobe, mikropoduzeća, poduzeća koja vode obitelji ili ona udaljena od velikih urbanih centara, kao i poduzeća socijalne ekonomije, zaslužuju posebnu pozornost kako bi se izbjegla diskriminacija čije bi gospodarske i socijalne posljedice bile katastrofalne za EU u cjelini.

⁽¹⁾ SL C 517, 22.12.2021., str. 56.

⁽²⁾ Poziv za podnošenje ponuda EGSO-a CES/FSA/02/2020; autor: Space Tec Partners.

⁽³⁾ Godišnje izvješće o europskim malim i srednjim poduzećima za 2020./2021., Europska komisija, srpanj 2021.

⁽⁴⁾ Mišljenje o izmijenjenom koordiniranom planu Komisije o umjetnoj inteligenciji (SL C 517, 22.12.2021., str. 56.).

2.7. Hitno je potrebno izgraditi okruženje povjerenja kako bi se mikropoduzeća i MSP-ovi integrirali u strategiju EU-a za izvrsnost i vodstvo. To podrazumijeva mobilizaciju svih institucijskih dionika, od Europske komisije do nacionalnih vlada te regionalnih i lokalnih struktura, kako bi se na raspolaganje stavili ciljani alati i pomoć koji će se pružati ovisno o veličini, te osigurali potpora i jamstva za ulaganje. Ključno je smanjiti digitalni jaz i integrirati mreže kako bi se premostile razlike između mikropoduzeća, MSP-ova i velikih grupacija u vezi s umjetnom inteligencijom.

2.8. Povjerenje se temelji na snažnoj političkoj volji za blisku suradnju na svim razinama s organiziranim civilnim društvom, socijalnim partnerima, udrugama, gospodarskim komorama, strukovnim udruženjima, grupacijama itd. koji djeluju na terenu i koji su poznati i prepoznatljivi poslodavcima i zaposlenicima mikropoduzeća i MSP-ova. Naime, oni su najkompetentniji da informiraju radnike i poslodavce o rizicima i o tome koliko je to važno, neovisno o kojem se sektoru djelatnosti radi. Imaju znanje i iskustvo potrebno za davanje poticaja javnim politikama na svim razinama kako bi se što bolje zadovoljile potrebe mikropoduzeća i MSP-ova u pogledu umjetne inteligencije. EGSO smatra da bi bilo u interesu država članica da promiču kvalitetni socijalni i konvencionalni dijalog kako bi se postigao najveći učinak politika usmjerenih na mikropoduzeća te mala i srednja poduzeća.

2.9. Dokazana je važnost djelotvornog usmjeravanja europskih programa kao što su Digitalna Europa i Obzor Europa na mikropoduzeća i MSP-ove⁽⁵⁾. Svi se alati trebaju mobilizirati u obliku koji je jednostavan za upotrebu.

2.10. Sve veća sofisticiranost algoritama utječe na kvalitetu i zaštitu podataka te sigurnost i transparentnost i otvara brojna etička pitanja (diskriminacija, povećanje socijalnih nejednakosti, upitnost neovisnosti ljudskih odluka itd.). Iako ti problemi svima, uključujući mikropoduzeća i MSP-ove, nalažu maksimalan oprez, oni ne smiju usporiti primjenu umjetne inteligencije u tim poduzećima.

2.11. Rezultati prethodno navedene studije potvrđuju brojne preporuke EGSO-a:

- uvođenje umjetne inteligencije u mikropoduzeća i MSP-ove prvenstveno ovisi o sposobnosti njihovog rukovodećeg osoblja i zaposlenika, što podrazumijeva i kompetencije u vezi s rizicima, prije uvođenja tih tehnologija;
- samo se odgovarajućim financiranjem mogu ukloniti poteškoće koje nastaju zbog veličine i manjka iskustva i koje *de facto* otežavaju razvoj umjetne inteligencije u mikropoduzećima i MSP-ovima. EGSO zbog toga pozdravlja proračunsku omotnicu u visini od 1,98 milijardi EUR koju je Europska komisija najavila u okviru programa Digitalna Europa⁽⁶⁾. Inovacijski centri omogućuju najbolji pristup najsuvremenijim digitalnim kapacitetima i osposobljavanju zainteresiranih strana;
- mikropoduzećima i MSP-ovima potrebne su kvalitetne vanjske baze podataka. EGSO je već istaknuo važnost osiguravanja univerzalnog pristupa velikim količinama podataka iz javnog sektora i uspostave čvrstih aplikacijskih programskih sučelja (API) ili europskih platformi za sigurnu razmjenu podataka⁽⁷⁾, kao što je Gaia-X. Predložio je i objedinjeni pristup upravljanju i razmjeni podataka te istaknuo da je važno razviti podatke koji se temelje na altruizmu⁽⁸⁾;
- kad je riječ o pružanju tehnologija umjetne inteligencije, pristupu podacima, standardizaciji i pristupu financiranju, mikropoduzećima i MSP-ovima potrebna su jasna i jednaka pravila na cijelom europskom tržištu. To su, naime, uvjeti za zdravo tržišno natjecanje, što pak stvara rast i radna mjesta. Osim toga, ta poduzeća moraju u što ranijoj fazi sudjelovati u postupku izrade normi i propisa na europskoj razini. Jasnim i transparentnim rješenjima za pitanja etike i odgovornosti steći će se povjerenje građana i potrošača, a mikropoduzeća i MSP-ovi navesti na uvođenje umjetne inteligencije.

2.12. EGSO podržava preporuke iz navedene studije i ističe da je za njih potrebna osobito aktivna i kontinuirana politička volja, što uključuje:

- poticanje, zahvaljujući obrazovanju i strukovnom osposobljavanju, općeg ovladavanja umjetnom inteligencijom među građanima kako bi svi dijelovi civilnog društva, dakle i mikropoduzeća i MSP-ovi, mogli bez straha usvojiti umjetnu inteligenciju i kako bi se u tom pogledu ponašali na kompetentan i odgovoran način. Nužno je dopuniti akademsko obrazovanje praktičnim iskustvom te uspostaviti prilagođeno i cjenovno pristupačno trajno strukovno osposobljavanje za samozaposlene osobe, rukovodeće osoblje mikropoduzeća te malih i srednjih poduzeća i njihove zaposlenike⁽⁹⁾. Treba olakšati pristup rukovodećem osoblju vanjskom stručnom znanju uspostavom partnerstva među poduzećima (B2B), omogućavanjem dostupnosti umjetne inteligencije za sve i ponudom umjetne inteligencije kao usluge;

⁽⁵⁾ Mišljenje EGSO-a (SL C 429, 11.12.2020., str. 210.).

⁽⁶⁾ Kako je 10. studenoga 2021. najavio povjerenik Thierry Breton.

⁽⁷⁾ Vidjeti SL C 240, 16.7.2019., str. 51.

⁽⁸⁾ Kao što su oni definirani u uvodnoj izjavi 36. prijedloga Komisije za donošenje Akta o upravljanju podacima, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0767>.

⁽⁹⁾ Mišljenje EGSO-a (SL C 429, 11.12.2020., str. 1.).

- osiguravanje jednostavnog pristupa javnom i privatnom financiranju za mikropoduzeća i MSP-ove i pokretanje sinergije radi europskog financiranja u njihovu korist;
- jamčenje potrebne infrastrukture i povezanosti na svim područjima, uključujući ruralna područja, kako bi se spriječilo stvaranje digitalnog jaza te omogućio pristup relevantnim i interoperabilnim podacima, čiji je posebno velik korisnik poljoprivreda;
- osiguravanje dobre koordinacije među svim dionicima i svim razinama;
- poticanje opće informiranosti o važnosti kibersigurnosti⁽¹⁰⁾ i o gospodarskim i društvenim štetama koje nastaju zbog pristranih podataka, ali i drugih mogućih rizika u nastajanju. Raznolikost ljudskih resursa koji izrađuju alate umjetne inteligencije ključna je za poboljšanje kvalitete podataka;
- osiguravanje široke dostupnosti primjera dobre prakse i uspjeha na terenu te olakšavanje dijeljenja povratnih informacija kako bi se dao impuls širokom uvođenju umjetne inteligencije u mikropoduzeća i MSP-ove.

2.13. EGSO želi skrenuti pozornost europskih institucija na sljedeća načela djelovanja u vezi s umjetnom inteligencijom. Treba:

- početi od malih poduzeća kako bi se potaknulo donošenje primjerenih i razmjernih politika, čak i ako će se one naposljetku trebati prilagoditi za velika poduzeća;
- poboljšati pravnu sigurnost i ispravno razumijevanje pravila kako bi se poduzećima olakšala njihova primjena te kako bi se podupirala ulaganja koja mogu potaknuti razvoj inovacija i umjetne inteligencije;
- svima olakšati razumijevanje umjetne inteligencije boljom koordinacijom i jačanjem sinergija među instrumentima i politikama uspostavom namjenske platforme za mikropoduzeća i MSP-ove;
- poticati eksperimentiranje u stvarnim uvjetima u najranijoj fazi, među ostalim protokolima za operativno djelovanje. EGSO podsjeća na to koliko su važna „mesta za ispitivanje i sigurna testna okruženja (engl. *sandboxes*) koja omogućuju ispitivanje i iskušavanje novih ideja”⁽¹¹⁾ te koliko je te mehanizme nužno evaluirati kako bi se mogli što bolje prilagođavati⁽¹²⁾. Digitalnoinovacijski centri, Europska poduzetnička mreža (EEN) i platforme na zahtjev moraju raditi u bliskoj koordinaciji kako bi se podupirao trud koji ulažu MSP-ovi;
- poticati paneuropski pristup dovršetkom uspostave jedinstvenog tržišta i prilagodbom politika u skladu s potrebama država članica, od razvoja umjetne inteligencije do početka njezine upotrebe;
- poticati otvoren pristup podacima uz poštovanje zaštite podataka i vlasništva nad njima te poboljšanje protoka podataka radi unosa u sustave koji se temelje na umjetnoj inteligenciji;
- jamčiti transparentno jedinstveno tržište kako bi se umanjili rizici i povećala prenosivost rješenja za umjetnu inteligenciju na mikropoduzeća te mala i srednja poduzeća. Osnovni uvjet za to je interoperabilnost ključnih digitalnih infrastrukture.

3. Posebne napomene⁽¹³⁾

3.1. Poljoprivreda

3.1.1. Poljoprivredni sektor, u kojem djeluju brojna obiteljska mikropoduzeća te mala i srednja poduzeća (96 % svih poljoprivrednih gospodarstava u 2016.), suočava se s nekoliko poteškoća, i to u pogledu demografije, klime, atraktivnosti i konkurentnosti.

3.1.2. S obzirom na dokazane koristi umjetne inteligencije i robotike u tom sektoru, poželjno je pružati kontinuiranu potporu poljoprivrednicima i njihovim zaposlenicima u tim promjenama, razvijati osposobljavanje u tom području i odgovarajuću informiranost u vezi s razmjenom i objedinjavanjem podataka⁽¹⁴⁾, a istodobno istražiti nove načine dijeljenja troškova kao što su kooperativna rješenja.

⁽¹⁰⁾ Vidjeti točke 4.7 i 4.8 mišljenja EGSO-a (SL C 429, 11.12.2020., str. 1.).

⁽¹¹⁾ Vidjeti SL C 240, 16.7.2019., str. 51.

⁽¹²⁾ Vidjeti SL C 240, 16.7.2019., str. 51.

⁽¹³⁾ Ove posebne napomene odnose se na sektore analizirane u prethodno navedenoj studiji koju je objavio EGSO.

⁽¹⁴⁾ Iako često upotrebljavaju satelitske podatke i podatke za automatizaciju, poljoprivrednici nisu skloni dijeliti svoje podatke, što je pokazalo izvješće *Intelligence artificielle – État de l'art et perspectives pour la France* (Umjetna inteligencija – Najnovija dostignuća i perspektiva za Francusku), 2021.

3.2. Građevinarstvo

3.2.1. Taj radno intenzivni sektor mogao bi bolje iskoristiti prednosti digitalizacije jer je tek 36 % njegovih poduzeća usvojilo barem jednu tehnologiju umjetne inteligencije, u usporedbi s 42 % u svim ostalim sektorima.

3.2.2. Tehnologija informacijskog modeliranja zgrada (engl. *Building Information Modeling*, BIM), koja je sve važnija za taj sektor i koju je 2016. upotrebljavalo 29 % poduzeća, zahtijeva znatna ulaganja u osposobljavanje te jamstvo otvorenog i nediskriminirajućeg pristupa softveru za e-planiranje uz pomoć otvorenih i standardiziranih sučelja (eng. *open BIM*) kako se ne bi ugrozio pristup mikropoduzeća te malih i srednjih poduzeća tržištu.

3.2.3. Značajke i potencijal tog sektora mogli bi ga učiniti primjerom zelene i digitalne Europe ako se osiguraju preduvjeti u području tehnologije i zakonodavstva o javnoj nabavi kojima se jamči pristup tržištu.

3.3. Zdravstvo

3.3.1. Inovacije u području zdravstva moraju više nego drugdje ispunjavati etičke i sigurnosne zahtjeve, a ta obveza obuhvaća sve faze, od projektiranja do upotrebe. Za razvoj sektora umjetne inteligencije u zdravstvu potreban je pristup dovoljnoj količini kvalitetnih podataka. Lokalno eksperimentiranje u vidu sigurnih testnih okruženja mogli bi pomoći mikropoduzećima i MSP-ovima da nadvladaju te poteškoće.

3.3.2. Mikropoduzeća i mala i srednja poduzeća posebno su aktivna u području medicinske opreme (95 % od ukupno 32 000 poduzeća u tom sektoru) i usluga, a predvodnici su u inovacijama i produktivnosti (47 % poduzeća već je prihvatilo neku tehnologiju umjetne inteligencije).

3.3.3. Međutim, suočavaju se s preprekama u obliku visokih troškova istraživanja i razvoja, dugih inovacijskih ciklusa, složenih postupaka ishođenja odobrenja za stavljanje u promet te obvezujućeg okvira Opće uredbe o zaštiti podataka.

3.3.4. Stvaranjem europskog prostora pouzdanih zdravstvenih podataka i zapošljavanjem polivalentnih zaposlenika koji posjeduju i vještine svoje struke i digitalne vještine potaknula bi se inovativna rješenja, i u mikropoduzećima i MSP-ovima, kao izvor ušteda za održivije otporne sustave skrbi ⁽¹⁵⁾.

3.4. Slobodna zanimanja ⁽¹⁶⁾

3.4.1. Uzimajući u obzir vrlo osjetljivu narav podataka s kojima rade djelatnici u slobodnim zanimanjima, u tom su sektoru posebno važna pitanja zaštite privatnosti, povjerljivosti, transparentnosti i nediskriminacije.

3.4.2. Upotreba umjetne inteligencije za automatizaciju najzamornijih zadataka trebala bi omogućiti djelatnicima u slobodnim zanimanjima da se usredotoče na svoje osnovno zanimanje kako bi što bolje mogli zadovoljiti potrebe svojih klijenata/pacijenata.

3.4.3. Kako je istaknuto u mišljenju EGSO-a „Slobodna zanimanja 4.0” ⁽¹⁷⁾, umjetna inteligencija otvara pitanja o posebnom odnosu povjerenja između djelatnika u slobodnim zanimanjima i njihovih klijenata te pojmove profesionalne neovisnosti i odgovornosti. To osobito podrazumijeva preispitivanje etičkih pravila u koja je potrebno uključiti tehničke i etičke aspekte povezane s umjetnom inteligencijom te uspostavu novih zahtjeva u pogledu osposobljavanja i odgovarajućih vještina (u području sigurnosti i kvalitete podataka, zaštite osobnih podataka, kibersigurnosti itd.).

3.5. Pravno savjetovanje

3.5.1. Unatoč održivom rastu koji ne ovisi o ekonomskim ciklusima (2,6 % godišnje između 2014. i 2018.), napredak tog sektora usporili su problemi povezani s transparentnošću i pristranošću, s kojima se umjetna inteligencija suočava od samih početaka u tom polju, u kojem se povjerenje temelji na izravnom ljudskom kontaktu.

3.6. Računovodstvo/kontrola upravljanja

3.6.1. U tom je sektoru 2018. u Europi djelovalo 640 000 poduzeća, od kojih većinu čine mikropoduzeća te mala i srednja poduzeća. Polovina računovodstvenih zadaća pogodna je za automatizaciju te umjetna inteligencija nudi priliku za ostvarivanje dodane vrijednosti jer može omogućiti stručnim osobama da svoj rad usmjere na savjetovanje korisnika.

⁽¹⁵⁾ Vidjeti mišljenje EGSO-a u SL C 341, 24.8.2021., str. 76. i mišljenje u SL C 517, 22.12.2021., str. 56. o koordiniranom planu o umjetnoj inteligenciji te Izvješće Europske komisije o strateškim predviđanjima za 2021.

⁽¹⁶⁾ Sud EU-a definira ih kako slijedi: slobodna zanimanja uključuju „djelatnosti koje su, među ostalim, istaknutog intelektualnog karaktera, koje zahtijevaju kvalifikacije na visokoj razini te su obično regulirane preciznim i strogim strukovnim propisima” (Presuda C 267/99, I-7467, 2001.).

⁽¹⁷⁾ SL C 286, 16.7.2021., str. 8.

3.6.2. U oba je sektora vrlo poželjno uvođenje polivalentnog osposobljavanja radnika kombiniranjem vještina u području prava ili računovodstva te informatike, posebno kako bi se u okviru kontrole upravljanja spriječili rizici od hakiranja radi krađe podataka.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

**Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Strategiji za MSP-ove nove generacije –
Poboljšanje djelotvornog i brzog ostvarivanja rezultata**

(samoinicijativno mišljenje)

(2022/C 194/02)

Izvjestiteljica: **Milena ANGELOVA**

Suizvjestitelj: **Panagiotis GKOFAS**

Odluka Plenarne skupštine:	25.3.2021.
Pravna osnova:	pravilo 32. stavak 2. Poslovnika samoinicijativno mišljenje
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	13.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	235/1/7

1. Zaključci i preporuke

1.1. Mala i srednja poduzeća okosnica su gospodarstva EU-a. Stoga gospodarski oporavak uvelike ovisi o tome koliko će se ona uspješno prilagoditi i djelovati u novoj stvarnosti nakon pandemije, koju oblikuju korjenite promjene nametnute digitalnom i zelenom tranzicijom. Kako bi MSP-ovi mogli ne samo preživjeti, već i uspješno napredovati, rasti i širiti se i tako pridonositi razvoju gospodarstva EU-a, stvaranju kvalitetnih radnih mjesta i dobrobiti građana, potrebna su dodatna nastojanja EU-a i država članica da im se omogući povoljno poslovno okruženje i odgovarajuće mjere za financiranje i potporu.

1.2. Politika i regulatorni okvir spremni za budućnost moraju MSP-ovima pružiti sigurnost, dosljednost, jasnoću i jednake uvjete, poštujući pritom načela bolje regulative⁽¹⁾ i provjere konkurentnosti prilikom uvođenja novih ili preispitivanja starih mjera politike, uz održavanje visoke razine standarda zaštite okoliša i socijalne zaštite. EGSO poziva na pojednostavljene administrativne postupke kako bi se izbjeglo usmjeravanje sredstava na aktivnosti koje ometaju nastojanja za razvoj poslovanja.

1.3. EGSO ponavlja svoj prijedlog za stvaranje i razvoj mreže „ombudsmana za financije i financiranje“, koji bi nadzirali provedbu mjera usmjerenih na poboljšanje kratkoročne likvidnosti MSP-ova. Takva bi mreža promicala pristup MSP-ova financijskim sredstvima te prikupljala i analizirala kvalitativne podatke kako bi se utvrdilo kako banke posrednice koriste financijske instrumente s ciljem dopiranja do MSP-ova kojima su potrebna financijska sredstva i zašto im se krediti ne odobravaju. Osim toga, mogla bi i posredovati u sveobuhvatnijim sporovima između MSP-ova i pružatelja financijskih usluga i likvidnosti. EGSO predlaže da Europska komisija i države članice brzo osmisle i provedu postupak podnošenja zahtjeva za MSP-ove jednostavnim kratkim obrascem kako bi im se olakšao i ubrzao pristup sredstvima EU-a.

1.4. EGSO smatra da je omogućavanje nesmetanog djelovanja i na unutarnjem i na međunarodnom tržištu važna kratkoročna mjera politike i poziva države članice da ulože poseban napor kako bi MSP-ovima osigurale mogućnosti da sudjeluju u natječajima za ugovore o javnoj nabavi i dobivaju ih te općenito ubrzale javna ulaganja kako bi se povećao promet poduzeća, zajedno s djelotvornom primjenom Direktive o zakašnjelim plaćanjima⁽²⁾. EGSO pozdravlja prijedlog Europske komisije da se privremeni okvir za državne potpore produži do lipnja 2022., čime bi se premostilo razdoblje do uspostave tržišnih uvjeta nakon COVID-a 19.

⁽¹⁾ SL C 517, 22.12.2021., str. 45., točka 3.6.3.

⁽²⁾ SL L 48, 23.2.2011., str. 1.

1.5. EGSO naglašava da je poboljšanje kompetencija i vještina, uključujući digitalne i zelene vještine, ključno za MSP-ove. Ta potreba se jednako odnosi i na poduzetnike, voditelje poduzeća i radnike. Potražnja za novim vještinama zahtijeva prilagodbu u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju te usavršavanje i prekvalifikaciju. Socijalni dijalog ima važnu ulogu u razvoju vještina, a dobre prakse strukovnog obrazovanja i osposobljavanja trebalo bi promicati i razmjenjivati putem relevantnih inicijativa EU-a u suradnji među organizacijama MSP-ova, socijalnim partnerima i državama članicama.

1.6. Konkretno, mikropoduzećima i malim poduzećima, obiteljskim i tradicionalnim poduzećima te poduzećima socijalne ekonomije potrebni su praktična potpora na lokalnoj razini, specifične kampanje, instrumenti i savjeti. Trebalo bi učiniti mnogo više kako bi se osigurala dostupnost i pristupačnost dovoljnog broja savjetodavnih usluga i njihova primjenjivost, također uz neophodnu potporu organizacija MSP-ova. EGSO pozdravlja činjenicu da je Europska komisija pokrenula akcijski plan za socijalnu ekonomiju ⁽³⁾.

1.7. Poboljšanje umrežavanja, suradnje i partnerstva s drugim poduzećima i dionicima također pomaže u ubrzanju oporavka, digitalizacije i kapaciteta ekologizacije MSP-ova, među ostalim bliskom suradnjom s MSP-ovima u pripremi načina tranzicije za industrijske ekosustave. Iako je pandemija bolesti COVID-19 potaknula uvođenje digitalizacije među MSP-ovima koji su digitalni predvodnici, produbila je i digitalni jaz za one koji zaostaju. Treba također istaknuti potrebu za temeljitijom procjenom prilika i izazova s kojima se zbog zelene tranzicije suočavaju MSP-ovi, posebno oni najranjiviji koji imaju najmanje resursa, i treba im pružiti podršku. Taj proces mogu pospješiti i pridonijeti mu predstavničke organizacije MSP-ova, a za to je potrebno osmisliti i ponuditi im posebne mjere potpore i financiranje zajedničkih aktivnosti.

1.8. EGSO naglašava ključnu ulogu mreže izaslanika za MSP-ove, Europske poduzetničke mreže (EEN) i organizacija MSP-ova u objavljivanju i širenju informacija o svim mjerama potpore što široj publici MSP-ova te ih poziva na to da svoje strukture i radne metode osmisle tako da se te potrebe što bolje zadovolje. EGSO predlaže da se odnosi između organizacija MSP-ova na europskoj i nacionalnoj razini i mreže izaslanika za MSP-ove dodatno ojačaju s ciljem postizanja interaktivnijeg modela u kojem bi postojala stalna, izravna veza i dosljedna, bliska i sveobuhvatna povezanost s MSP-ovima i njihovim predstavničkim organizacijama kao i bolje razumijevanje i priznavanje uloge izaslanika za MSP-ove. Izaslanici za MSP-ove prilagodit će politike EU-a i pretočiti ih u konkretne mjere i programe potpore u svojim državama članicama te organizirati praktične mjere za rješavanje posebne situacije svakog pojedinog MSP-a kako nitko ne bi ostao zapostavljen. EGSO sa zanimanjem iščekuje skoro imenovanje izaslanika EU-a za MSP-ove kako bi se taj proces stvarno počeo provoditi.

2. Kontekst

2.1. EGSO je pozvao na izradu „Strategije za MSP-ove nove generacije” koja bi odgovorila na novonastalu situaciju ⁽⁴⁾ s obzirom na to da je Europska komisija pokrenula strategiju EU-a za MSP-ove neposredno prije izbivanja pandemije COVID-a 19 ⁽⁵⁾. Nadalje, pri završetku rada na VFO-u 2021. – 2027. te na nacionalnim planovima za oporavak i otpornost u okviru instrumenta *Next Generation EU* važno je ocijeniti je li doista postignut cilj da mjere potpore MSP-ovima budu u središtu svih tih programa. To je posebno hitno i važno jer se mnoge preporuke i prijedlozi predstavničkih organizacija MSP-ova tek moraju bolje integrirati na razini EU-a te na nacionalnoj i regionalnoj razini kako bi se omogućilo brzo i uspješno ostvarivanje.

2.2. Ovo samoinicijativno mišljenje EGSO-a nadovezuje se na prethodno mišljenje ⁽⁶⁾ bez ponavljanja njegovih preporuka i usredotočuje na to kako bolje zadovoljiti potrebe promicanja i potpore MSP-ova. Te potrebe ne proizlaze samo iz nove stvarnosti nakon COVID-a 19, već i iz činjenice da MSP-ovi u EU-u, koji imaju važnu ulogu u oporavku i otpornosti gospodarstva i društva na razini EU-a i država članica, moraju poštovati jedan od najkompliciranijih zakonodavnih okvira. U mišljenju se razmatra kako fondovi EU-a i druge mjere potpore politikama pomažu u iskorištavanju potencijala MSP-ova i što se može učiniti kako bi se ubrzala provedba te zajamčilo uspješno i brzo postizanje strategije za MSP-ove, uključujući moguće prilagodbe na temelju nedavnih iskustava i događaja.

3. Izazovi, mogućnosti i različiti kapaciteti MSP-ova

3.1. MSP-ovi se suočavaju s ozbiljnim izazovima ne samo u pogledu gospodarskog oporavka od pandemije i prilagodbe novim okolnostima nakon pandemije, već i u pogledu digitalne i zelene tranzicije i demografskih promjena. Nova situacija također stvara mogućnosti za MSP-ove, osobito ako postoje odgovarajuće mjere potpore, prilagođene značajnim razlikama u obilježjima MSP-ova i njihovim sposobnostima da se oporave, digitaliziraju i postanu zeleniji ⁽⁷⁾.

⁽³⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=10117&furtherNews=yes#navItem-1>

⁽⁴⁾ SL C 429, 11.12.2020., str. 210.

⁽⁵⁾ COM(2020) 103 final.

⁽⁶⁾ SL C 429, 11.12.2020., str. 210.

⁽⁷⁾ SL C 197, 8.6.2018., str. 1.

3.2. Pandemija je iz temelja promijenila radno okruženje MSP-ova zbog značajnih promjena koje je izazvala na globalnim tržištima te povećanja troškova energije i prijevoza, koji su rastom inflacije i negativnim kamatnim stopama nedavno još pogoršani. Štoviše, MSP-ove su pogodili pad potražnje i prihoda kupaca koji je negativno utjecao na novčani tok i raspoloživost kapitala, poremećaji u opskrbnom lancu (nestašica sirovina i povećane cijene), te izazovi povezani s uravnoteženjem broja zaposlenih i njihove socijalne sigurnosti te neusklađenošću vještina. Manjak likvidnosti, kašnjenja u plaćanju i povećana potražnja za financiranjem također su veliki problemi koji su se tijekom pandemije pogoršali.

3.3. MSP-ovi su vrlo raznoliki i heterogeni, a njihova sposobnost oporavka i razvoja također se razlikuje, ovisno o tome proizvode li robu i usluge za potrošačka tržišta ili pružaju poluproizvode većim tvrtkama. Nadalje, oporavak MSP-ova koji uglavnom posluju na nacionalnoj ili čak lokalnoj razini uvelike ovisi o obnovi domaćih uvjeta, dok na one MSP-ove koji trguju na jedinstvenom tržištu utječe njegovo fluidno poslovanje, a oni koji posluju na međunarodnoj razini računaju na oporavak, vraćanje proizvodnje u zemlje u blizini ili diversifikaciju poremećenih međunarodnih lanaca vrijednosti i brzu provedbu sporazuma o slobodnoj trgovini.

3.4. Nažalost, razina digitalizacije MSP-ova iz EU-27 zaostaje za razinom u Ujedinjenom Kraljevstvu, Norveškoj, SAD-u i Aziji. Iako je razdoblje pandemije pomoglo podizanju svijesti o značaju digitalizacije, produbilo je digitalni jaz među predvodnicima i onih koji kaskaju, a problem nedovoljne stručnosti i resursa u MSP-ovima i dalje nije riješen, odnosno još uvijek nedostaje:

- osviještenosti o digitalnoj tehnologiji, razvoja njezinih vještina i njezine dostupnosti i alata potrebnih za digitalizaciju;
- dobre povezanosti, digitalnih alata i usluga;
- vremena i financijskih sredstava;
- sposobnosti kombiniranja digitalne strategije s konkretnim poslovnim modelom (uključujući nemogućnost integriranja nove tehnologije s postojećom tehnologijom i poslovnim procesima ili migracije iz prethodnih sustava/prestanka rada starih tehnologija).

3.5. Nalazi istraživanja o MSP-ovima dokazuju valjanost ranijih zaključaka EGSO-a ⁽⁸⁾ jer 72 % MSP-ova smatra da bi bolji pristup programima javne potpore bio koristan kako bi im se omogućila digitalizacija, zajedno s potporom za pronalaženje potrebnih vještina ili stručnosti i omogućavanje pristupa mrežama (za 61 % i 62 %) i pomoć pri prikupljanju sredstava (50 %). Svi MSP-ovi imali bi više koristi od bespovratnih sredstava i subvencioniranog javnog financiranja nego od financijskih instrumenata.

3.6. Za MSP-ove sve važnija postaje i nematerijalna poslovna imovina, poput imidža ili dugoročnih odnosa s kupcima radi zadovoljenja potreba koje se stalno mijenjaju i povećavaju te povećana razina tržišnog natjecanja zbog održivosti. Digitalizacija i ekologizacija idu ruku pod ruku jer digitalizacija pomaže poduzećima u optimizaciji korištenja resursa i smanjenju učinaka na okoliš, dok se, uglavnom na široj razini sustava, također treba boriti s negativnim učincima digitalizacije na klimu i okoliš.

3.7. MSP-ovi se suočavaju s nesigurnošću i nedostatkom znanja i razumijevanja specifičnih klimatskih i ekoloških politika, što uključuje i zahtjeve povezane sa svim novim financijskim alatima. Zeleni plan i paket mjera „Spremni za 55 %” mogu, među ostalim, utjecati na MSP-ove izravno, zahtjevima koje će trebati zadovoljiti, ili neizravno, povećanim troškovima resursa, dok poboljšana učinkovitost u uporabi energije i materijala te logistici mogu dovesti do smanjenja troškova, a održiviji proizvodi mogu na tržištima stvoriti koristi, ovisno o očekivanjima kupaca. Povećanje i domaće i globalne potražnje za ekološkim i klimatskim tehnologijama i rješenjima jest prilika za tvrtke koje pružaju rješenja drugim tvrtkama ili javnom sektoru. Osim toga, prisutan je i jasan trend rasta očekivanja u pogledu održivosti kod ulagača i financijera.

3.8. Nadalje, na pozicioniranje MSP-ova u digitalnoj i zelenoj tranziciji utječu:

- veličina MSP-ova, koja utječe na dostupnost i pristupačnost resursa. Iako su mikro, mala i srednja poduzeća slična u pogledu udjela dodane vrijednosti koju stvaraju, broj poduzeća u svakoj od ovih kategorija značajno se razlikuje (93,3 %, 5,7 % odnosno 0,9 % 2020. godine). Prevladavanje mikro poduzeća koja imaju najmanje resursa pokazuju prirodu i veličinu izazova;

⁽⁸⁾ SL C 429, 11.12.2020., str. 210. i prethodna mišljenja.

- razlike u tržišnom položaju i sektorima u kojima posluju – npr. poduzeća koja razvijaju i pružaju tehnologije i rješenja za digitalizaciju i ekologizaciju u drugačijem su položaju od onih koja prihvaćaju i koriste ta rješenja;
- dob i intenzitet rasta poduzeća. Novoosnovana i rastuća poduzeća sklonija su korištenju napredne digitalne tehnologije od ostalih MSP-ova;
- cjelokupno poslovno okruženje koje mora biti privlačno i poticati poduzetništvo, inovacije, ulaganja i trgovinu;
- razlike među državama članicama – kad je riječ o digitalnoj tranziciji, one se uglavnom odnose na digitalnu infrastrukturu i digitalne vještine, dok razlike u smislu zelene tranzicije proizlaze iz, na primjer, intenziteta upotrebe prirodnih resursa u gospodarstvu te različitih tradicija i kultura u upravljanju okolišem;
- različite lokacije – okvirni uvjeti za MSP-ove razlikuju se, primjerice, između gradova i ruralnih područja.

3.9. Budući da poduzetnici u EU-u stare, Europska komisija trebala bi promicati i olakšavati prijenose poslovanja jer oni doprinose cjelokupnom gospodarstvu štiteći zapošljavanje i tvrtke, te pomoći MSP-ovima u zadovoljavanju budućih potreba jer to može dovesti do bolje pripremljenosti i boljih vještina za digitalizaciju, ekologizaciju i obnovu poslovanja. Uspješnim prijenosom poslovanja poslovni se model može nadograditi i transformirati u digitalni i održiv, dok neuspješni ili neostvareni prijenosi poslovanja u konačnici dovode do gubitka radnih mjesta i gospodarskog rasta. Promicanje raznolikosti u poduzetništvu, na primjer, uključivanjem žena i državljana trećih zemalja, može donijeti dodanu vrijednost i ubrzati rast niza sektora u strateškim industrijama i poslovnim sektorima. Važnu ulogu imaju i modeli socijalne ekonomije kao što su zadruge u vlasništvu radnika.

4. Osnovna načela uspješne strategije za MSP-ove nove generacije

4.1. EGSO poziva Europsku komisiju i države članice da ubrzaju provedbu strategije za MSP-ove i da je prilagode različitim uvjetima, kapacitetima i potrebama MSP-ova, u skladu s načelima navedenima u nastavku.

4.2. Sve mjere koje pospješuju oporavak i otpornost na razini EU-a i na nacionalnoj razini trebale bi promicati gospodarsko, društveno i okolišno održiv razvoj. Iako javna ulaganja i financiranje igraju bitnu ulogu, to ne smije zasjeniti važnost privatnih ulaganja i potrebu za povoljnim poslovnim okruženjem, osobito u trenucima kada se i disruptivnim promjenama mora pravilno upravljati. U pravilu, mjere politike EU-a trebale bi dovesti do održivog gospodarstva nakon pandemije, temeljenog na inovacijama, vještinama i tržišnom natjecanju, a ne na državnim potporama i protekcionizmu.

4.3. Budući da tvrtke igraju ključnu gospodarsku i društvenu ulogu stvaranjem radnih mjesta i poboljšanjem opće dobrobiti, mjere potpore koje im omogućuju napredak moraju biti u središtu politika EU-a. Ovaj je poziv također opravdan činjenicom da su tvrtke ključni igrači u postizanju dvostruke tranzicije i ostvarivanju cilja konkurentnog, digitalnog, klimatski neutralnog i kružnog gospodarstva. Tržišni mehanizmi sve više usmjeravaju taj razvoj, uz potporu odgovornog socijalnog dijaloga.

4.4. S obzirom na to da MSP-ovi čine 53 % dodane vrijednosti i 65 % radnih mjesta stvorenih u svim poduzećima u EU-u (2020.), neosporna je njihova ključna uloga u gospodarstvu EU-u i njegovom uspješnom oporavku. Posebnu pozornost treba posvetiti posebnim potrebama mikropoduzeća (93 % svih MSP-ova) i jačanju njihove uloge kao glavnog pokretača socijalne ekonomije. Budući da su MSP-ovi i velike tvrtke međusobno povezani, učinkovitija integracija u relevantne ekosustave i lance vrijednosti obostrano je korisna.

4.5. Budući da se MSP-ovi uvelike razlikuju po kapacitetima za oporavak, digitalizaciju i ekologizaciju, ne postoji rješenje koje bi odgovaralo svima. Mjere potpore trebaju uzeti u obzir da ukupni kapacitet MSP-ova ovisi o prirodi, opsegu i uzroku gubitaka poduzeća tijekom pandemije (što je često specifično za sektor); položaju poduzeća na tržištima, u lancima vrijednosti i poslovnim ekosustavima; ulozi i razini poduzeća u digitalnoj i zelenoj tranziciji; financijskim, fizičkim i ljudskim resursima poduzeća te poslovnom okruženju u dotičnoj državi članici.

4.6. Budući da kratkoročne posljedice pandemije još nisu riješene, još uvijek je važno pomoći zdravim tvrtkama da prežive trenutnu situaciju. S druge strane, potrebno je odmah poboljšati uvjete za omogućivanje i podupiranje dugoročnije digitalne i zelene tranzicije. MSP-ovi bi stoga trebali biti u središtu provedbe kratkoročnog, srednjoročnog i dugoročnog financiranja EU-a i drugih mjera politike.

4.7. Kriza koju je izazvao COVID-19 naglasila je potrebu za pružanjem potpore poduzećima i poduzetnicima u financijskim poteškoćama kako bi se izbjegli nepotrebni stečajevi i spasila radna mjesta. EGSO poziva Europsku komisiju i države članice da nastave s radom na uklanjanju prepreka za pružanje druge prilike poduzetnicima i ponovno pokretanje poslovanja te da brzo i pravilno provedu Direktivu o restrukturiranju i nesolventnosti ⁽⁹⁾, kojom se države članice potiču da uspostave sustave ranog upozoravanja kako bi se poduzetnicima u poteškoćama mogla pružiti pravodobna pomoć.

5. Stvaranje zdravog poslovnog okruženja

5.1. Strategija za MSP-ove usko je povezana s industrijskom strategijom te ih je potrebno razvijati i provoditi istodobno u smislu stvaranja povoljnih uvjeta za poslovanje, što podrazumijeva jedinstveno tržište robe, usluga, kapitala, podataka i ljudi koje dobro funkcionira, neometanu dvostruku tranziciju, te stratešku autonomiju EU-a u ključnim industrijskim sektorima i povezanim lancima vrijednosti MSP-ova. Nužna je bliska suradnja s MSP-ovima u pripremi načina tranzicije za industrijske ekosustave.

5.2. Države članice mogu pomoći ubrzanju razvoja MSP-ova pružajući im povećane mogućnosti da se natječu i dobivaju javne ugovore, kako na razini EU-a tako i na nacionalnoj razini, te općenito ubrzavajući javna ulaganja kako bi se brže povećao promet uključenih tvrtki. Pravila utvrđena Direktivom o zakašnjelim plaćanjima u pogledu plaćanja javnih tijela poduzećima iziskuju strožu provedbu i potrebno je predvidjeti nove pravne lijekove, koji moraju biti usmjereni i na ubrzanje plaćanja među privatnim poduzećima. Povećanje brzine plaćanja može dodatno poboljšati likvidnost MSP-ova.

5.3. Uzajamnim priznavanjem robe može se osigurati slobodno kretanje robe u EU-u, no mnogi MSP-ovi i dalje se suočavaju s poteškoćama pri ulasku na tržište u drugim državama članicama zbog složenih nacionalnih administrativnih postupaka. EGSO naglašava značaj standardizacije u uklanjanju tržišnih prepreka i olakšavanju prekograničnih aktivnosti. Djelotvorno sudjelovanje dionika kao što su MSP-ovi trebalo bi dodatno promicati u postupcima standardizacije, i na razini EU-a i na međunarodnoj razini. Standarde bi trebalo osmisliti na način prilagođen MSP-ovima, a trebalo bi pružiti potporu i smjernice za primjenu standarda u MSP-ovima.

5.4. Međunarodna trgovina igra važnu ulogu u poticanju rasta i razvoja poduzeća i gospodarstva EU-a. Osim rješavanja prepreka povezanih s pandemijom, potrebno je nastaviti dugoročnije bilateralne i multilateralne pregovore za otvorenu trgovinu temeljenu na pravilima kako bi se poboljšao pristup tržištu, internacionalizacija i rast MSP-ova.

5.5. Kako bi mogla ostvariti svoje ciljeve, uz rješavanje brojnih izazova u smislu troškova i transparentnosti, strategija za MSP-ove nove generacije mora biti popraćena povoljnim i poticajnim regulatornim okvirom koji potiče učinkovit i brz oporavak MSP-ova te njihov razvoj i sposobnost zapošljavanja. EGSO naglašava da politički i regulatorni okvir mora MSP-ovima pružiti sigurnost, dosljednost i jasnoću, poštovati agendu za bolju regulativu ⁽¹⁰⁾, uključujući provjere konkurentnosti i ocjenu kumulativnih učinaka različitih inicijativa, te u potpunosti provesti Akt o malom poduzetništvu i načelo „samo jednom”, uz zadržavanje visokih standarda zaštite okoliša i socijalne zaštite te osiguravanje jednakih uvjeta. Propisima također treba uzeti u obzir veličinu tržišta odnosno ocijeniti bi li neka posebna pravila trebala biti ista za sve tvrtke ili bi ih trebalo prilagoditi veličini poduzeća. EGSO poziva na pojednostavljene administrativne postupke kako bi se izbjeglo usmjeravanje sredstava na aktivnosti koje ne pospješuju, već ometaju nastojanja za razvoj poslovanja.

5.6. Bolja koordinacija mjera među državama članicama na jedinstvenom tržištu u nepredviđenim okolnostima kao što je pandemija potrebna je kako bi se osigurao slobodan protok robe, usluga i radnika te kontinuitet poslovanja MSP-ova. Predstojeća inicijativa o Instrumentu jedinstvenog tržišta za hitne slučajeve važna je osnova za to.

5.7. EGSO vjeruje da za MSP-ove s visokim stupnjem neujednačenosti informacija između pružatelja usluga i klijenta, kao i za usluge kada pružatelj usluga djeluje kao skrbnik klijenta (npr. u slobodnim zanimanjima), propisi o profesijama mogu zaštititi sigurnost, neovisnost i kvalitetu usluga, dok se narušavanja tržišta, uključujući moguće prekogranične prepreke, također moraju nadvladati.

5.8. Kako bi se omogućilo prihvaćanje digitalnih i zelenih rješenja, potrebna je odgovarajuća fizička infrastruktura po pristupačnoj cijeni na svim lokacijama poslovanja, uključujući ruralna i udaljena područja. Iako je ulaganje u učinkovite digitalne veze i održive transportne i energetske sustave korisno u svim okolnostima, ono također potiče oporavak.

⁽⁹⁾ SL L 172, 26.6.2019., str. 18.

⁽¹⁰⁾ SL C 517, 22.12.2021., str. 45., točka 3.6.3.

6. Financijski i drugi oblici podrške

6.1. Dodatne potrebe MSP-ova u smislu financijskih i drugih oblika podrške uglavnom proizlaze iz njihovog smanjenog kapaciteta za oporavak, digitalizaciju i ekologizaciju zbog ograničenih sredstava. Kriza uzrokovana COVID-om 19 sada je produbljena rastom inflacije, koji je među ostalim uzrokovan rastom cijena energije. Stoga EGSO naglašava važnost pružanja relevantne financijske i nefinancijske podrške te se nada da će države članice, vodeći pritom računa o njihovim različitim resursima i mogućnostima za podršku tvrtkama, brzo odobriti prijedlog za produljenje privremenog okvira za državne potpore ⁽¹¹⁾, čime bi se premostilo razdoblje do uspostave tržišnih uvjeta nakon COVID-a 19.

6.2. Pri dodjeljivanju javne financijske potpore mora se voditi računa o tome da se izbjegne odabir pobjednika ili podržavanje neodrživih poduzeća jer tržišno natjecanje i tržišta trebaju odrediti koja će poduzeća uspjeti. Umjesto toga, pri dodjeli sredstava treba uzeti u obzir različite uvjete i vrste MSP-ova te na taj način osigurati da podrška bude učinkovitija i bolje usmjerena kako bi se zadovoljile odgovarajuće potrebe.

6.3. EGSO ponavlja svoj prijedlog za stvaranje i razvoj mreže ombudsmana za financije i financiranje u državama članicama, koju bi koordinirao EU, te predlaže da se područje primjene proširi na sve izvore financiranja. EGSO je također predložio osnivanje radne skupine za likvidnost MSP-ova koja bi u uskoj suradnji s ombudsmanima pratila provedbu novih mjera Europske komisije usmjerenih na kratkoročnu likvidnost mikropoduzeća predloženih na razini EU-a i država članica. Osim pružanja pomoći MSP-ovima u pogledu pristupa sredstvima, mreža isto tako može pomoći Europskoj komisiji da prikuplja i analizira kvalitativne podatke kako bi saznala na koji način posredničke banke upotrebljavaju financijske instrumente za dopiranje do MSP-ova kojima najviše trebaju financijska sredstva te iz kojih im se razloga ne dodjeljuju krediti, u skladu s načelima dobivanja povratnih informacija od banaka. Mreža bi također trebala rješavati glavne sporove između MSP-ova i banaka, drugih pružatelja financijskih usluga i likvidnosti te drugih tijela za financiranje.

6.4. Ulaganje u inovacije svakako je korisno jer doprinosi razvoju postojećih i stvaranju novih poduzeća i jačanju dugoročnog uspjeha. Osim usredotočenosti na određene inovacijske ekosustave, financiranjem inovacija trebalo bi poboljšati razvoj tehnologija i rješenja koja mogu povećati i usvojiti različiti MSP-ovi. Ostvarivanje rizičnih, ali inovativnih ideja zahtijeva angažman nekoliko aktera: istraživača, poduzetnika i krajnjih korisnika ili klijenata. Međutim, programi potpore EU-a koji se financiraju iz programa Obzor Europa i InvestEU za neke su MSP-ove previše složeni da bi prijavili na njih, čak i kad ispunjavaju uvjete za financiranje. EU može prevladati taj izazov smanjenjem tereta i prepreka kada MSP-ovi predstavljaju ideje te pružanjem trajnog mentorstva i podrške uspješnim podnositeljima prijave tijekom cijelog postupka. EGSO predlaže da Europska komisija i države članice brzo osmisle i provedu postupak podnošenja zahtjeva za MSP-ove jednostavnim kratkim obrascem kako bi im se olakšao i ubrzao pristup sredstvima EU-a.

6.5. Mnogi programi kohezijske politike koriste novouvedena pravila i povećanu fleksibilnost za restrukturiranje svojih izdvajanja za sektore i regije koje su najteže pogođene pandemijom. Europska komisija treba jamčiti da se izdvajanja povezana s inovacijama i dvostrukom tranzicijom ne smanjuju, što utječe na ulaganja MSP-ova u infrastrukturu, digitalne kapacitete i otpornost okoliša.

6.6. Povećanje kompetencija i vještina još je jedno područje za ulaganja usmjerena na budućnost kojemu treba dati prioritet. Potreba razvoja vještina jednako se odnosi i na poduzetnike, voditelje poduzeća i radnike. Moraju se osigurati odgovarajuće stručne vještine kako bi se zadovoljile trenutne i buduće potrebe MSP-ova. Kako bismo mogli zadovoljiti potrebe dvostruke tranzicije, digitalne i zelene vještine trebale bi se smatrati osnovnim vještinama za svakoga. Zadovoljavanje potražnje za novim vještinama zahtijeva i prilagodbu u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju te organizaciju usavršavanja i prekvalifikacije. Socijalni dijalog ima važnu ulogu u razvoju vještina na radnom mjestu, a dobre prakse strukovnog obrazovanja i osposobljavanja trebalo bi promicati i razmjenjivati putem relevantnih inicijativa EU-a u suradnji organizacija MSP-ova, socijalnih partnera i država članica.

6.7. Osobito su mikro i malim poduzećima potrebna praktična podrška i savjeti na lokalnoj razini koji su neodvojivo povezani s njihovim kapacitetima u pogledu resursa. Trebalo bi učiniti mnogo više kako bi se osigurala dostupnost i pristupačnost dovoljnog broja savjetodavnih usluga i njihova primjenjivost za dugoročne i svakodnevne svrhe, uključujući usvajanje suvremenih tehnologija, razvoj vještina i poboljšanje uspješnosti poslovanja. EGSO također poziva na razvoj posebnih kampanja i alata posebno za mikro poduzeća, koji čine najveći i najranjiviji dio MSP-ova.

⁽¹¹⁾ Dana 30. rujna 2021. predloženo je da se rok produži za još šest mjeseci.

6.8. Kako bi se mogle razumjeti praktične potrebe MSP-ova i na odgovarajući način usmjeravati mjere, neophodna je čvrsta baza podataka o uvjetima na lokalnoj razini. Također je važno da donositelji politika na svim razinama održavaju veze s praktičnim životom i okolnostima MSP-ova. EGSO potiče Europsku komisiju da dodatno ojača mrežu izaslanika za MSP-ove prema interaktivnijem modelu kako bi postojala stalna, izravna te što bliskija i sveobuhvatnija veza i dosljedna povezanost s MSP-ovima i predstavničkim organizacijama MSP-ova i njihovim mrežama za potporu, kao što su socijalni partneri i relevantne organizacije dionika. Također, EGSO traži od Europske komisije da hitno imenuje i pokrene rad izaslanika EU-a za MSP-ove koji treba imati operativan, a ne samo figurativan status u institucijama. EGSO naglašava ključnu ulogu mreže izaslanika za MSP-ove, Europske poduzetničke mreže (EEN) i organizacija MSP-ova u što šire objavljivanje svih mjera potpore kako bi se informacije proširile što široj publici MSP-ova.

6.9. Umrežavanje, suradnja i partnerstva s drugim poduzećima i dionicima također su način da se poveća oporavak, digitalizacija i kapaciteti ekologizacije MSP-ova. To bi trebao biti jedan od glavnih ciljeva jačanja inovacija i poslovnih ekosustava, a EGSO naglašava potrebu da se ojača uloga i mreža digitalnoinovacijskih centara i internetskih platformi te da oni budu lako dostupni i da podržavaju MSP-ove. Digitalizacija je ključna i u svakodnevnom poslovanju jer olakšava umrežavanje i omogućuje MSP-ovima širu i bližu interakciju s kupcima, ulagačima, poslovnim i socijalnim partnerima, istraživačima, edukatorima i javnim tijelima.

6.10. EGSO je utvrdio sljedeća načela koja treba uzeti u obzir pri razvoju novih programa digitalizacije MSP-ova, a ona se također mogu primijeniti na sve mjere potpore MSP-ovima:

- osiguravanje da je program usmjeren, da odgovara potrebama i da ga korisnici lakše razumiju, lakše se na njega prijavljuju i provode ga, s time da se prethodno mogu posavjetovati s ključnim dionicima i stručnjacima;
- organiziranje ključne središnje točke programa za informacije i resurse kojima MSP-ovi mogu pristupiti kako bi dobili podršku za svoje aktivnosti digitalizacije i pomoć da razviju znanje i iskustvo za kupnju i korištenje tih tehnologija;
- razvijanje digitalnih vještina poduzetnika jer je to u izravnoj korelaciji s razinom digitalizacije tvrtke, te podizanje ukupne razine digitalnih vještina u tvrtki;
- olakšavanje pristupa vanjskom financiranju i osiguravanje brze isplate;
- promicanje suradnje s drugim partnerima i dionicima;
- programi digitalizacije trebali bi biti osmišljeni za prikupljanje podataka i povratnih informacija od MSP-ova, među ostalim i radi poboljšanja sadašnjih i budućih usluga i programa.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „EURES – Za bolju integraciju tržišta rada”**(samoinicijativno mišljenje)**

(2022/C 194/03)

Izvjestitelj: **Dimitar MANOLOV**

Odluka Plenarne skupštine:	20.2.2020.
Pravna osnova:	pravilo 32. stavak 2. Poslovnika (samoinicijativno mišljenje)
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	16.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	237/1/5

1. Preporuke i zaključci

1.1. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) potiče inicijative na europskoj i lokalnoj razini kojima se razvija prilagodljivije i pristupačnije europsko tržište rada za sve građane, bez obzira na državljanstvo, spol, dob ili društveni položaj. Transparentnost i pristupačnost usluga informiranja, savjetovanja i posredovanja na tržištu rada ključne su za jačanje i razvoj europskog tržišta rada. Portal EURES (Europska mreža službi za zapošljavanje), pokrenut 1994., brzo je postao poznat alat kojem je cilj osigurati jednak pristup kvalitetnom informiranju, savjetovanju i posredovanju, učinkovite i sigurne sustave za elektroničku razmjenu podataka između tražitelja zaposlenja i poslodavaca te bolje pružanje povratnih informacija o postupcima povezanim sa zapošljavanjem u drugoj zemlji među poslodavcima, tražiteljima zaposlenja i institucijama. Međutim, zbog socioekonomskih promjena u Europskoj uniji i Europskom gospodarskom prostoru (EGP) u posljednjih gotovo 27 godina potrebno je poboljšati te usluge i povećati jasnoću i vidljivost stvarnih rezultata rada javnih službi za zapošljavanje. Temelj tog poboljšanja može biti utvrđivanje budućih smjerova za daljnji razvoj aktivnosti informiranja, savjetovanja i posredovanja ili za promjene u tim aktivnostima, potpora smanjenju nejednakosti na europskom tržištu rada te suzbijanje nepoštenih i nereguliranih praksi u području posredovanja pri zapošljavanju. Zbog novih okolnosti nakon Brexita, pandemije bolesti COVID-19, dinamičnog socioekonomskog okruženja u EU-u i EGP-u te uključivanja EURES-a u aktivnosti Europskog nadzornog tijela za rad (ELA) potreban je i ažuriran pristup regulatornom okviru EURES-a. Također je potrebno uzeti u obzir činjenicu da se u EURES od njegova osnivanja nisu unosile nikakve bitne izmjene kako bi se pravodobno ažurirale njegove uloge i aktivnosti.

1.2. EGSO preporučuje sveobuhvatnu analizu Uredbe (EU) 2016/589 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽¹⁾. Smatramo da u kontekstu svojih aktivnosti mreža može omogućiti analitičnije informiranje i praćenje postupaka povezanih s mobilnošću radne snage. Na tom bi elektroničkom portalu mreža mogla pružati konsolidirane informacije i savjete tražiteljima zaposlenja i poslodavcima u znatno većem opsegu od trenutačnog. Uključivanjem EURES-a u aktivnosti ELA-e, aktivnosti mreže mogle bi se proširiti i optimizirati kako bi se uložnim ljudskim i financijskim resursima ostvario najbolji rezultat.

1.3. EGSO poziva na pokretanje javne rasprave o modernizaciji mreže i portala EURES te evaluaciji djelotvornosti pruženih usluga koju bi trebalo provesti u suradnji sa socijalnim partnerima na nacionalnoj i europskoj razini. Time će se osigurati potrebna osnova i platforma za daljnji razvoj mreže uz aktivno sudjelovanje svih strana uključenih u proces.

⁽¹⁾ Uredba (EU) 2016/589 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. travnja 2016. o Europskoj mreži službi za zapošljavanje (EURES), pristupu radnika uslugama mobilnosti i daljnjoj integraciji tržišta rada i izmjeni uredaba (EU) br. 492/2011 i (EU) br. 1296/2013 (SL L 107, 22.4.2016., str. 1.).

1.4. EGSO smatra da je potrebna sustavna i detaljna analiza aktivnosti mreže EURES imajući u vidu njezino uključanje u opći mehanizam djelovanja ELA-e. Zahvaljujući uključenosti u ELA-u mreža EURES ima veći potencijal i veće mogućnosti za daljnji razvoj ELA-inih aktivnosti u suzbijanju zloupotreba na tržištu rada te za lakše i bolje informiranje korisnika o mobilnosti radne snage i s time povezanim izazovima. Mreža EURES kvalitetan je kanal za sustavno informiranje i može imati aktivniju ulogu u sprečavanju, nadzoru i kontroli rizika od zloupotrebe radničkih prava povezane s prekograničnom mobilnošću. Razvoj javno dostupnih sustava za nadzor postupaka povezanih s bolešću COVID-19 koji utječu na dinamiku europskog tržišta rada i postupaka koji odražavaju i rasvjetljavaju neregulirane prakse posrednika i aktera na tržištu rada, imao bi znatnu dodanu vrijednost za aktivnosti mreže EURES.

1.5. EGSO posebno skreće pozornost na izrazito promjenjivo stanje na tržištu rada u Europi uzrokovano pandemijom bolesti COVID-19. Države članice moraju slijediti algoritme osmišljene za suzbijanje rastuće socijalne krize i razviti inovativne pristupe svladavanju izazova. Platforma EURES trebala bi biti spremna odmah reagirati s konkretnim mjerama u slučaju pandemije ili ograničenja i novih izazova za slobodno kretanje radne snage. U tom bi kontekstu trebalo razviti i mjere za poboljšanje integracije socijalnih skupina najudaljenijih od tržišta rada, kao što su osobe s invaliditetom, osobe pred mirovinom i mladi, među ostalim boljim dijalogom i suradnjom između različitih relevantnih institucija i socijalnih partnera.

1.6. U slučaju pandemije jedan od najpogođenijih segmenata tržišta rada jesu sezonski radnici. Važan element informirane odluke o zapošljavanju u stranoj državi jesu detaljne informacije koje potencijalni poslodavac pruža tražiteljima zaposlenja o svim mjerama za rješavanje poteškoća u vezi sa sezonskim prekograničnim zapošljavanjem uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19. EGSO smatra i da bi bilo korisno provesti kvalitativnu reviziju organizacije objavljivanja obavijesti i odgovarajućih obrazaca kako bi kvaliteta dobila prednost pred količinom informacija koje se objavljuju.

1.7. EGSO preporučuje da se europski portal za mobilnost pri zapošljavanju (EURES) koristi i kao posrednik za inicijative povezane s obrazovnom mobilnošću i usavršavanjem raznih skupina na tržištu rada. EGSO smatra da bi takav model, s obzirom na resurse i kvalitetu EURES-a, u okviru ELA-e bio profitabilan i izvediv.

2. Posebne napomene

2.1. EGSO smatra da je portal EURES, europski portal za mobilnost pri zapošljavanju, ključan alat u procesu preobrazbe europskog tržišta rada i priznavanju presudne uloge javnih službi za zapošljavanje u provedbi tog procesa. EGSO smatra da EURES može imati puno veću ulogu u informiranju i savjetovanju radne snage o tome kako na najbolji način odgovoriti na trenutačne izazove digitalizacije, prelaska na zelena radna mjesta i aktualne pandemije u kontekstu novih politika i oblika zapošljavanja. EGSO pozdravlja uspostavu ELA-e i njezinu ulogu mehanizma koordinacije u području prekogranične mobilnosti radne snage u cilju olakšavanja zajedničkih provjera te ulogu posrednika u pronalaženju rješenja u slučaju prekograničnog spora među nacionalnim tijelima. U tom smislu EGSO smatra da EURES kao dio ELA-e mora nastaviti i ubrzati svoju promjenu kako bi aktivno prilagodio svoje djelovanje novim izazovima prouzročenima pandemijom bolesti COVID-19 koji utječu na sveukupan razvoj europskog tržišta rada.

2.2. Odmjereno i pravodobno uravnoteženje primarnih politika ključno je za gospodarsko i socijalno zdravlje Europske unije. Ljudski faktor te dobrobit i razvoj građana zajednička je misija Europske zajednice. Nova stvarnost zahtijeva hitno preispitivanje svih dostupnih resursa i, prema potrebi, promjenu aktivnosti povezanih s mrežom EURES na način koji odgovara novim tržišnim i socijalnim uvjetima. U ovom trenutku EGSO smatra da bi poseban naglasak trebalo staviti na ranjive skupine na tržištu rada – osobe s invaliditetom, mlade i sve starije stanovništvo – te da bi osobitu pozornost trebalo

posvetiti određenim oblicima zapošljavanja, kao što su sezonski radnici ⁽²⁾, kako bi se osiguralo jednako postupanje prema takvim zaposlenicima, naročito u kontekstu pandemije. Izazovi s kojima se susreću poslodavci pri upotrebi mreže nisu beznačajni. EGSO stoga poziva da se sa socijalnim partnerima na lokalnoj i europskoj razini provede evaluacija pruženih usluga i analiza rezultata.

2.2.1. Sezonski radnici. Sezonska mobilnost radne snage iz jedne države članice u drugu, sada uz dodatan rizik za zdravlje radnika zbog pandemije, karakterizirana je i smanjenom mogućnošću jamčenja njihove sigurnosti zbog toga što im nedostaju znanje i informacije o radnom pravu zemlje domaćina. Treba preispitati način na koji funkcionira mreža EURES, usmjerena na tražitelje zaposlenja, i osigurati najveću moguću razinu informiranosti o jamstvima u pogledu prava, radnih uvjeta i statusa te skupine radnika u razdoblju pandemije. Timovi mreže EURES moraju na razumljiv način unaprijed informirati svakog radnika koji odluči raditi u stranoj zemlji i koji takvu odluku donese uz pomoć mreže o preciznim uvjetima i posebnim zdravstvenim mjerama koje su zajamčene njima i njihovoj obitelji kada se zapošljavaju u drugoj državi članici. Isto tako i odgovornost za neispunjavanje predloženih sanitarnih i zdravstvenih uvjeta mora biti definirana na nedvosmislen način. EGSO stoga smatra da je potrebno hitno ocijeniti može li Uredba (EU) 2016/589 odgovoriti na sadašnje izazove i posebne potrebe europskog tržišta rada i treba li je revidirati. Sezonski radnici su zbog prirode svojeg radnog odnosa među najranjivijim prekograničnim radnicima pa bi zaštitu njihovih prava trebalo preispitati kako u situaciji ograničenja zbog epidemioloških mjera, prirodnih nepogoda i drugih okolnosti više sile tako i općenito nakon normalizacije javnog i gospodarskog života. EURES bi, preko svojih savjetnika u državama članicama, trebao svakodnevno dostavljati nove informacije o mjerama poduzetima u svakoj državi članici koje se odnose na prava i obveze radne snage u slučaju pandemije, uključujući mogućnosti i uvjete liječenja kada nastupe zdravstveni problemi. Objave na e-portalu ⁽³⁾ koje se odnose na prava sezonskih radnika dobra su osnova za daljnji rad na temelju te vrste informacija. Važno je razviti mehanizme za zaštitu te skupine radnika koji bi trebali biti podložni javno dostupnom praćenju. EGSO preporučuje da se usluge usmjerene na sezonske radnike razmotre s obzirom na Direktivu 2014/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁴⁾ i Komunikaciju Komisije o smjernicama o sezonskim radnicima u EU-u u kontekstu pandemije bolesti COVID-19 ⁽⁵⁾ i da budu obuhvaćene njihovim područjem primjene.

2.2.2. Osobe s invaliditetom. EGSO preporučuje prilagodbu mreže posebnim potrebama osoba s invaliditetom koji trenutačno nisu uključeni u djelokrug portala čime se stvaraju nejednakosti među ranjivim skupinama na tržištu rada. EGSO prije svega preporučuje nadogradnju portala značajkom koja bi omogućila da se njime koriste osobe s različitim vrstama invaliditeta. Nadalje, potreban je zaseban dio s poslovima prikladnima za osobe s invaliditetom te pristupačno okruženje za jednostavan pristup informacijama o tim poslovima. EGSO smatra da je u cilju postizanja zajedničke i društveno odgovorne Europe važno posvetiti više pozornosti i resursa tom segmentu te traži strukturirane informacije o broju osoba s invaliditetom koje imaju korist od usluga portala. Istodobno nedostaju sustavne informacije o inicijativama EURES-a na europskoj razini i taj bi nedostatak trebalo ispraviti pravodobno i na odgovarajući način.

2.2.3. Mladi. Inicijative kojima je cilj poduprijeti mlade koji traže naukovanje i pripravništvo korak je naprijed prema poboljšanju radnog okruženja. Mreža EURES već sudjeluje u europskim projektima za mlade i mogla bi, objektivnom analizom rezultata njihove provedbe i primjenom integriranog pristupa, doprinijeti poboljšanju informiranosti o opasnostima u postupku pronalaženja mladih za pripravnička mjesta i izbjegavanju ili sprečavanju takvih opasnosti. Sve više mladih ostvaruje svoje pravo u pogledu mobilnosti radne snage kako bi radno iskustvo stekli u drugoj državi članici. Nažalost, postoji i puno nereguliranih i štetnih praksi u toj vrsti zapošljavanja koje uglavnom proizlaze iz razlika u standardima među državama članicama i primjenjivom zakonodavstvu. Za sada je jedina inicijativa usmjerena na mlade u dobi od 18 do 35 godina bila inicijativa Tvoj prvi posao preko EURES-a (YfEj ⁽⁶⁾). EGSO poziva da se ta inicijativa evaluiira,

⁽²⁾ U svojoj analizi od 28. travnja 2021. objavljenj na Portalu podataka o migracijama, stručnjakinje iz Međunarodne organizacije za migracije Lea von Martius i dr. Martina Manke navele su: „Problem svakako leži u tome što poteškoće sezonskih radnika nisu politički prioritet. Povrh toga tu je i nedostatak sveobuhvatnih, smislenih podataka o toj problematici: značajno podcjenjivanje tih radnika i neujednačeni podaci o utjecaju bolesti COVID-19 na njihova kretanja, radne uvjete i zdravlje potkopavaju prava radnika i ugrožavaju njihovo zdravlje i zdravlje javnosti te u konačnici sigurnost opskrbe hranom. Raspoložive brojke ne daju nam reprezentativnu sliku sektora i uloge migranata u njemu. Zbog toga nedostaju informacije potrebne za izradu djelotvornih politika i praćenje utjecaja politika povezanih s bolešću COVID-19 na sezonske radnike migrante.”

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/eures/public/seasonal-worker-guide-your-rights-2021-09-30_hr

⁽⁴⁾ Direktivu 2014/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. veljače 2014. o uvjetima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja u statusu sezonskih radnika (SL L 94, 28.3.2014., str. 375.).

⁽⁵⁾ SL C 235 I, 17.7.2020., str. 1.

⁽⁶⁾ <https://www.yourfirsteuresjob.eu/en/home>

da se ocijene njezina djelotvornost i učinkovitost te da se na portalu objave strukturirane informacije država članica o pravima i obvezama pripravnika/naučnika kao i o primjenjivom zakonodavstvu.

2.2.4. Osobe pred mirovinom. EGSO pozdravlja činjenicu da se očekivani životni vijek u Europi produžuje, ali je vrlo zabrinut zbog posljedica starenja europskog stanovništva na tržište rada. Kako bi se potencijal starijih u potpunosti iskoristio što je moguće dulje u okviru mogućnosti koje nudi EURES, bilo bi uputno izraditi paneuropske programe za promicanje zadržavanja starijih u radnom odnosu, kao što je organizacija umirovljenih stručnjaka Senior Expert Services iz Njemačke (SES⁽⁷⁾). Udio starijih na tržištu rada stalno se povećava pa su potrebne posebne mjere i poticaji. Zbog demografskih izazova⁽⁸⁾ s kojima se suočava europsko tržište rada potrebni su novi pristupi i koordinirane mjere koje se prati u smislu postignutih rezultata. U tu svrhu EURES posjeduje izvrsne tehničke i ljudske resurse koji bi mogli aktivnije doprinijeti inicijativama za potporu zapošljavanju u kontekstu sve starijeg stanovništva. Mreža trenutno predlaže inicijativu o ponovnom aktiviranju Reactivate⁽⁹⁾, a EGSO predlaže da se i ta inicijativa evaluiira i da se ocijene njezina djelotvornost i učinkovitost.

2.2.5. Poslodavci. EGSO smatra da bi mreža EURES trebala pružati pristupačne i razumljive informacije poslodavcima koji se njome koriste te da bi fokus portala trebao biti ne samo na prekograničnoj mobilnosti nego i na promoviranju mobilnosti unutar država članica. Kako bi svi poslodavci bili ravnopravni, trebale bi postojati jasne smjernice za uklanjanje administrativnih prepreka pri zapošljavanju iz drugih država članica, kao što je istaknuto u evaluacijskom izvješću mreže iz 2019. – *Study supporting the ex-post EURES evaluation and the second biennial EURES report* (Studija na kojoj se temelji ex-post evaluacija EURES-a i drugo dvogodišnje izvješće EURES-a)⁽¹⁰⁾. U kontekstu nedostatka radne snage, osobito kvalificiranih radnika, u svim državama članicama, mreža EURES trebala bi pružiti i ažurirane informacije o nedostacima i viškovima radne snage u svakoj državi članici te poticati koordinaciju aktivnosti država članica za jednaku raspodjelu tražitelja zaposlenja kako bi se ojačalo paneuropsko tržište rada.

2.3. EGSO je istodobno svjestan da su za jačanje sposobnosti radne snage i stvaranje kvalitetnih i održivih radnih mjesta ključni usavršavanje i prenosive vještine. Kako bi se uistinu poboljšala zapošljivost tražitelja zaposlenja, EGSO predlaže da se portal nadogradi značajkama koje bi omogućile pružanje relevantnih informacija o mogućnostima obrazovne mobilnosti s pojedinostima o mogućnostima osposobljavanja u drugoj državi članici koje nude privatne i javne organizacije i institucije, uključujući druge portale/mreže Europske komisije kao što je SALTO⁽¹¹⁾. Takve informacije trenutno nisu dostupne na jednome mjestu. Jačanje suradnje s organizacijama i institucijama za osposobljavanje i obrazovanje omogućilo bi upotpunjavanje informacija portala u tom pogledu. Na taj način elektronički portal mreže može postati solidna platforma na kojoj se nude jedinstvena rješenja u pogledu osposobljavanja, zapošljavanja i zaštite interesa tražitelja zaposlenja i poslodavaca.

2.4. EGSO smatra da bi trebalo preispitati i proširiti ograničenu ulogu portala EURES kao „posredničke platforme” za traženje zaposlenja i zapošljavanje, još i više nakon što je njezino upravljanje povjereno ELA-i. Funkciju EURES-ovih savjetnika u pojedinačnim državama članicama, koja trenutno uključuje pružanje usluga informiranja, usmjeravanja i zapošljavanja za tražitelje zaposlenja i poslodavce, trebalo bi nadograditi i nadopuniti upozoravanjem na kršenja radnog prava i olakšavanjem kontakta s inspektoratima rada i ostalim kontrolnim ustanovama. To bi iziskivalo puno bolju suradnju javnih službi za zapošljavanje i inspektorata rada na nacionalnoj razini te povezivanje s platformom za prijavljeno zapošljavanje.

2.5. EGSO poziva i na izradu održivih pravila za rad mreže EURES na praćenju objavljenih obavijesti te na organizaciji sajмова poslova u različitim državama članicama. U svakoj državi članici potrebno je uspostaviti zajednička pravila i mehanizme za primarnu kontrolu, provjeru rizičnih poslodavaca i privremeno onemogućavanje njihova pristupa portalu. Trebalo bi osmisлити odgovarajući sustav za zaštitu prava prekograničnih radnika putem relevantnih mreža i organizacija za suradnju u pitanjima socijalne zaštite.

2.6. EURES mora imati aktivniju ulogu u sprečavanju neravnoteža na nacionalnim tržištima rada. Mreža bi trebala pružati informacije i uzimati u obzir specifične nedostatke i preveliku ponudu radne snage koji u određenim razdobljima onemogućavaju znatno privlačenje radnika kojih nedostaje, osobito visokokvalificiranih radnika koji su izrazito važni za nacionalno gospodarstvo. Odljev mozgova u zemlje s višim životnim standardom već sada je prijetnja ekosustavima brojnih

⁽⁷⁾ <https://www.ses-bonn.de/en/about-us>

⁽⁸⁾ Prema podacima Eurostata, stopa dobne ovisnosti (udio osoba od 65 godina i starijih u radno sposobnom stanovništvu od 16 do 65 godina) u EU-u povećat će se s 27,8 % u 2013. na 39,5 % u 2030., a mogla bi doseći 47,6 % u Danskoj i 43,6 % u Latviji.

⁽⁹⁾ <https://www.reactivatejob.eu/en/home>

⁽¹⁰⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8370&furtherPubs=yes>

⁽¹¹⁾ <https://www.salto-youth.net/>

država članica. EGSO preporučuje da mreža prikupi i analizira podatke o radnicima kojih nedostaje u pojedinačnim zemljama i da izradi jasan algoritam za organiziranje aktivnosti usmjerenih na zapošljavanje takvih radnika i sudjelovanje u tim aktivnostima. Kako bi se poboljšala vidljivost aktivnosti mreže i osiguralo da je ažurirana, važno je ponovo preispitati koja slobodna radna mjesta objavljuju nacionalni savjetnici na e-portalu EURES ⁽¹²⁾. Trenutno su na portalu vidljivi milijuni obavijesti iz baza podataka nacionalnih službi za zapošljavanje, no zbog zahtjeva veliki broj njih nije primjenjiv na sve europske građane. Time se stvara osjećaj veličine, ali s druge strane moraju se analizirati djelotvornost takvog pristupa i njegovi konačni rezultati. EGSO ponavlja potrebu za pronalaženjem uravnoteženog pristupa zapošljavanju i ponudi radne snage kojim se uzimaju u obzir nedostaci i viškovi radne snage u pojedinačnim državama članicama.

2.7. EGSO poziva na jedinstven pristup u radu EURES-ovih savjetnika u državama članicama razmjenom primjera dobre prakse i sastavljanjem jedinstvenih smjernica. Trebalo bi poboljšati pružanje povratnih informacija među različitim akterima uključenima u postupak savjetovanja i posredovanja. U nekim državama članicama ne postoji regulatorni okvir kojim se predviđa pružanje povratnih informacija i izvješćivanje o stvarnom zapošljavanju nakon uključivanja u mrežu EURES. Naša je preporuka da se Europski koordinacijski ured, kao krovna institucija, zaduži za prikupljanje i analizu te vrste podataka država članica. Ta će osnova omogućiti donošenje pravodobnih i odgovarajućih odluka o poboljšanju ili nadogradnji značajki mreže. EGSO smatra da je pružanje povratnih informacija među poslodavcima, radnicima i javnim službama za zapošljavanje ključno za evaluaciju djelotvornosti EURES-a.

2.8. EGSO skreće pozornost i na činjenicu da povlačenje jednog od glavnih aktera na europskom tržištu rada, Ujedinjene Kraljevine, iziskuje dodatnu fleksibilnost i prilagodbu postupaka povezanih s obradom, zaštitom i prijenosom osobnih podataka, pravima radnika i radom s agencijama za posredovanje na lokalnoj razini i u EU-u. Pravodobna reakcija i prilagodba mreže istupanju Ujedinjene Kraljevine iz EU-a ključne su za sigurnost postupaka povezanih s aktivnostima posrednika i za kvalitetnu i sigurnu obradu osobnih podataka građana EU-a. Potrebno je osigurati da europski građani čiji su osobni podaci preneseni putem mreže i već u posjedu posredničkih organizacija u trećoj zemlji dobiju odgovarajuće informacije i da se eventualni problemi rješavaju. Ti se postupci izravno odnose na funkcioniranje mreže EURES i moraju se na odgovarajući način i pravodobno uzeti u obzir u pravnoj osnovi, među ostalim, prema potrebi, revizijom Uredbe (EU) 2016/589 i njezinih provedbenih odluka.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ https://ec.europa.eu/eures/public/index_hr

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Ususret novom modelu skrbi za starije osobe: pouke iz pandemije COVID-a 19”

(samoinicijativno mišljenje)

(2022/C 194/04)

Izvjestitelj: **Miguel Ángel CABRA DE LUNA**

Zahtjev za savjetovanje:	25.3.2021.
Pravna osnova:	pravilo 32. stavak 2. Poslovnika samoinicijativno mišljenje
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	16.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	241/3/3

1. Ciljevi i područje primjene mišljenja: skrb za starije osobe i, posebno, uzdržavane osobe

1.1. U ovom samoinicijativnom mišljenju analiziraju se razni modeli dugotrajne skrbi za nesamostalne ili uzdržavane osobe starije od 65 godina, posebno u kontekstu institucionalne skrbi i utjecaj pandemije COVID-a 19 na razne modele skrbi u državama članicama (institucionalizirane, kod kuće ili druge oblike pružanja skrbi); ujedno se s tim u vezi donose zaključci i poziva na djelovanje u skladu s utvrđenim i koordiniranim nedostacima kako u europskim tako i u nacionalnim politikama.

1.2. Produljenje očekivanog životnog vijeka predstavlja i izazov i priliku u demografskom, socijalnom i ekonomskom smislu, kao i u pogledu stambenih resursa i poštovanja temeljnih prava, koja nisu isključivo povezana sa skrbi o starijim osobama. Taj izazov odnosi se i na druga pitanja povezana sa dostojanstvenim, samostalnim, aktivnim i zdravim starenjem stanovništva. Međutim, takav višedimenzionalan pristup morat će se konkretnije razraditi u drugim mišljenjima EGSO-a.

2. Zaključci i preporuke

O modelima skrbi

2.1. EGSO smatra da posebnu pozornost treba posvetiti skrbi za starije osobe kojima je potrebna dugotrajna skrb⁽¹⁾ te je, u kontekstu demografske tranzicije, smatrati važnim elementom u oblikovanju politika EU-a. To je posebno važno s obzirom na to da će, prema podacima iz razdoblja prije pandemije, do 2050. više od četvrtine stanovništva biti starije od 65 godina, a broj osoba starijih od 80 godina udvostručit će se.

2.2. EGSO predlaže osnivanje europskog opservatorija za skrb o starijim osobama koji bi, između ostalog, omogućio: prikupljanje dostatnih statističkih podataka; uspoređivanje dobrih praksi među raznim državnim modelima; utvrđivanje strukturnih nedostataka nacionalnih sustava u smislu sposobnosti zadovoljavanja potražnje za skrbi i za financiranjem; pružanje tehničke potpore za lakše donošenje političkih smjernica EU-a usmjerenih na izradu trećeg izvješća o skrbi za starije osobe, provedbu Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava, kao i na doprinos razvoju europske strategije za dugotrajnu skrb, uključujući skrb za starije osobe. To će biti potaknuto snažnijim naporima da se starijim osobama pomogne i da ih se motivira da ostanu aktivni, samostalni te fizički i mentalno zdravi što je dulje moguće.

⁽¹⁾ Važno je napomenuti da se, kad se u mišljenju govori o skrbi, misli na sve vrste skrbi o starijim osobama. Ponekad se zbog jezične interpretacije npr. francuska riječ „soin” interpretira u smislu zdravstvene skrbi dok se na španjolskom ta riječ odnosi na sve vrste skrbi, uključujući i pomoć u aktivnostima kao što su: podrška i pomoć starijim osobama u vidu razgovora i šetnje, pomoć u mobilnosti, obavljanju kupovine, čišćenju domova, obavljanju kućanskih poslova kao što je kuhanje ili oblačenje i drugo. Termin skrb u nacrtu mišljenja koristi se u tom širem značenju. Ta riječ stoga obuhvaća i pomoć.

2.3. EGSO smatra da je, u okviru stvaranju temelja za dugovječno i zdravo društvo i međugeneracijski pakt solidarnosti u EU-u, ključno uspostaviti strateški okvir sa srednjoročnom vizijom i sveobuhvatnim pristupom kako bi se odgovorilo na izazove koje donosi skrb za starije osobe u EU-u. Pandemija je ukazala na propuste u predviđanju, koordinaciji i planiranju u aspektima koji utječu na osnovne usluge na razini zajednice (kao što su zdravstvo i socijalne usluge) ili politike u području biomedicinskog istraživanja. Te je propuste potrebno brzo riješiti.

2.4. EGSO stoga pozdravlja inicijativu Komisije za uspostavu nove europske strategije za skrb. Traži da se to što prije ostvari i da se u izradu te strategije uključe europske savjetodavne institucije, kao i razne razine europskog socijalnog dijaloga, uzimajući u obzir sporazume koje su stranke usvojile. Osim toga, potreban je i civilni dijalog s europskim organizacijama civilnog društva koje predstavljaju starije osobe (između ostalih Platforma AGE Europe i njezini razni članovi), ne dovodeći pritom u pitanje razvoj posebne europske strategije za starije osobe u EU-u u predstojećim godinama. EGSO također predlaže da se, s obzirom na važnost tog demografskog pitanja, skrb o starijim osobama uvrsti u strateške elemente rasprave na konferenciji o budućnosti Europe. Istodobno podupire davanje prednosti integraciji Europe zdravlja, uključujući dugoročnu skrb za starije osobe.

2.5. Također predlažemo da se u tekućem mandatu u okviru EGSO-a osnuje *ad hoc* skupina za provedbu raznih inicijativa koje se odnose na skrb o starijim osobama, starenje stanovništva i izazove u pogledu dugovječnosti, u suradnji s Međuklubom EP-a za demografske izazove i u skladu sa Svjetskom skupštinom Ujedinjenih naroda o starenju stanovništva, čije je održavanje predviđeno 2022. godine, kao i drugim inicijativama.

2.6. EGSO poziva Europsku komisiju i države članice da u okviru Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava što prije razviju načela koja se odnose na skrb o starijim osobama.

2.7. EGSO smatra da bi dugotrajnu skrb trebalo uključiti u takozvano „testiranje otpornosti na stres” utvrđeno u Uredbi EU-a o ozbiljnim prekograničnim prijetnjama.

2.8. Pandemija je doprinijela isticanju konceptualnih, strukturnih i funkcionalnih nedostataka u modelima skrbi za starije osobe, neovisno o tome provode li se oni u domovima za starije i nemoćne, u okviru usluga kućne njege, ili od strane obitelji ili stručnog njegovateljskog osoblja.

2.9. Smatramo da je potrebno da države članice uspostave ili ažuriraju svoje zakone o pomoći i zaštiti samostalnosti starijih osoba, u skladu s člankom 12. Konvencije koja se odnosi na dostojanstvo i ljudska prava osoba s invaliditetom i koju su ratificirali 27 država članica i EU, kao i da u okviru sustava socijalne zaštite osnuju odjele koji bi se bavili prevencijom, gubitkom samostalnosti i slobodnim odlučivanjem starijih osoba o sebi. U duhu socijalne zaštite za sve i drugih socijalnih prava, kao što su osiguranje u slučaju nezaposlenosti, zaštita obitelji, pristup stanovanju ili briga za uzdržavane osobe, EGSO smatra da se samostalnost starijih osoba mora zajamčiti na ravnopravnoj osnovi, pri čemu je treba priznati kao subjektivno i građansko pravo u okviru razvoja stupova socijalne države.

2.10. Pandemija COVID-a 19 ukazala je na to da za velik dio europskih građana i njihovih obitelji problem predstavljaju nedostatna ponuda i, prije svega, dostupnost kvalitetne i cjenovno pristupačne dugotrajne skrbi za sve starije osobe. U tom pogledu EGSO smatra prioritarnim da države članice obrate pozornost na skupine građana kojima je potrebna skrb, a ne mogu joj pristupiti iz raznih razloga.

2.11. EGSO predlaže Komisiji da u svrhu utvrđivanja i promicanja takvih nacionalnih politika i pravila izradi prijedloge o predviđanju, prevenciji i gubitku samostalnosti starijih osoba kako bi te prijedloge uključila u strategiju zdravstvene skrbi i buduće smjernice o samostalnom životu starijih osoba koje proizlaze iz Europske strategije za osobe s invaliditetom.

2.12. Tijekom pandemije primjetan je bio pristran, devalorizirajući, pa čak i diskriminirajući stav prema starijim osobama. Problem nije u skrbi za starije osobe, već u njezinu nepostojanju.

2.13. EGSO predlaže da EU uspostavi jedinstvenu definiciju kako bi se bolje definirali koncepti ovisnosti i potrebe za skrbi od strane drugih kao posljedice gubitka samostalnosti, na što se pozivalo u njegovim ranijim mišljenjima, kao i u Izvješću EP-a o starenju Starog kontinenta, uzimajući u obzir raznolikost pristupa u raznim zemljama i njihovu slobodu u odlučivanju o oblikovanju svojih sustava socijalne zaštite. Niti je dob identitet niti su sve starije osobe uzdržavane ili u

nasušnoj potrebi za vanjskom skrbi, kao što se ni uzdržavanost kao posljedica invaliditeta ne može usporediti s gubitkom samostalnosti uzrokovanim slabijom funkcionalnošću do koje može doći s povećanjem dobi. Međutim, u znatnom se broju slučajeva te okolnosti podudaraju.

2.14. EGSO poziva Europsku komisiju da uvede obilježavanje Europske godine starijih osoba kako bi se uvažila njihova temeljna prava i njihov doprinos društvu, kako je utvrđeno člankom 25. Povelje EU-a o temeljnim pravima.

2.15. U nizu država članica EU-a pokrenuti su sudski postupci u vezi s postupanjem prema štićenicima u domovima za starije i nemoćne ili s mogućim slučajevima nasilja ili kršenja temeljnih prava starijih osoba. EGSO stoga poziva na provedbu načela Ugovora EU-a i UN-a koje su ratificirali EU i države članice kako bi se zajamčila temeljna prava i dostojanstvo starijih osoba: uvođenje mjera za pomoć starijim osobama pri donošenju odluka i donošenje sudskih i izvansudskih mjera pravne zaštite u području usluga skrbi za uzdržavane starije osobe. Moglo bi se predvidjeti i uvođenje funkcije pravnog zastupnika ili posrednika ili druge adekvatne funkcije (ovisno o pravnom sustavu dotične zemlje), čije bi se djelovanje temeljilo na empatiji i najboljem interesu uzdržavanih osoba, što bi, kako je proizašlo iz analiza u nekim zemljama, moglo imati pozitivne učinke. EGSO u tom kontekstu i u skladu s prijedlozima UN-a predlaže da se pruži potpora usvajanju konvencije o dostojanstvu i pravima starijih osoba.

Strukture

2.16. Odgovaranje na zahtjev za općenitu deinstitucionalizaciju skrbi za starije osobe u domovima podrazumijeva promicanje samostalnosti, neovisnosti, sposobnosti brige za sebe i društvenih odnosa uzdržavanih starijih osoba. To iziskuje osiguravanje lokalnih socijalnih i zdravstvenih resursa, znatno strukturiraniju i učinkovitiju pomoć u kući, ali i nove mogućnosti stanovanja alternative, kao što su stanovanje uz zaštitu i nadzor ili u zajednici, jedinice za zajedničko stanovanje ili druge alternative koje postoje u raznim zemljama EU-a, ovisno o potrebama i preferencijama starijih osoba pogođenih gubitkom samostalnosti. U slučaju nemoćnijih osoba potrebno je reorganizirati tradicionalne domove u skladu s načelom „život kao kod kuće”. Usto je potrebno da se nedostaci u sustavima skrbi otkriveni pandemijom rješavaju s pomoću europskih strukturnih i kohezijskih fondova te Mehanizma za oporavak i otpornost i programa EU-a u području zdravlja („EU za zdravlje”) putem preporuka o financiranju koje proizlaze iz europskog semestra.

2.16.1. EGSO u tu svrhu poziva države članice da koriste strukturne fondove EU-a i fondove za oporavak kako bi osigurale sredstva za prilagodbu smještajnih kapaciteta, stvaranje jedinica za zajedničko stanovanje ili adaptaciju raznih modela domova za starije i nemoćne, kao i za ulaganje u radnu snagu i usluge. Te izmjene trebalo bi provesti u skladu s najvišim standardima u području pristupačnosti, kako u pogledu izgrađenog okoliša tako i u pogledu pratećeg digitalnog ekosustava.

2.17. EGSO smatra da bi se socijalna ekonomija (zadruge, uzajamna društva, udruge i zaklade) kao sektor usmjeren na ljude trebala smatrati ključnim čimbenikom i pokretačem inovacija i prijelaza na taj novi model, u skladu s Akcijskim planom EU-a za socijalnu ekonomiju.

Resursi

2.18. Glavni problem kod ovog pitanja, kao i kod mnogih drugih, odnosi se na nedostatno financiranje. Riječ je o čimbeniku koji znatno varira među državama članicama i kreće se između 0,3 % i 3,7 % BDP-a. To je nesumnjivo povezano s pojedinačnim modelima skrbi, ali i s učinkom politika koje su proizašle iz nedavnih kriza i koje su snažno utjecale na dostupnost resursa.

2.19. EGSO smatra da je, s obzirom na posljedice dužničke krize, potrebno preispitati pravila koja su doprinijela toj situaciji te da se moraju osigurati dostatna javna sredstva u okviru sustava socijalne sigurnosti, u skladu s postojećom potražnjom i uz osiguravanje kvalitetnih usluga.

2.20. S obzirom na iskustvo iz brojnih država članica, EGSO smatra da postoji potreba za odgovarajućim reguliranjem raznih ponuda skrbi za starije osobe, uz sustave javne nabave u kojima je odlučujući čimbenik kvaliteta usluge, a ne cijena.

2.20.1. EGSO stoga smatra da, u državama članicama u kojima je to primjenjivo uzimajući u obzir mehanizme i postupke koji postoje u svakoj od njih, dodjeljivanje mjesta u državnim domovima i obnavljanje javnih ugovora bude uvjetovano ispunjavanjem zahtjeva u pogledu broja osoblja, osposobljavanjem radnika, osiguravanjem odgovarajućih radnih uvjeta i ispunjavanjem poreznih obveza.

2.20.2. Slično tome, javno-privatna partnerstva i privatne službe, kao i javne službe, moraju se služiti jasnim i djelotvornim mehanizmima evaluacije, nadzora i inspekcije, što bi trebalo biti uvjet za dodjelu javnih sredstava privatnim ili državnim domovima i zbog javne odgovornosti u pogledu zaštite prava starijih osoba.

2.21. EGSO smatra da postoji potreba za dobro strukturiranom raspravom na raznim razinama i među raznim dionicima kako bi se riješilo pitanje financiranja skrbi za starije osobe koja bi bila dostupna svima. Isto tako, smatra da to pitanje ne bi trebalo promatrati isključivo kroz prizmu rashoda, već i iz perspektive ulaganja. U tu svrhu treba razmotriti način funkcioniranja u raznim državama članicama, modele financiranja i različite mogućnosti pribavljanja sredstava (javna, subvencionirana ili komplementarna). Ta bi analiza trebala uključivati pozitivne vanjske učinke u smislu ušteda koje, među ostalim, mogu proizaći iz uvođenja novih tehnologija, ulaganja u politike aktivnog i zdravog starenja ili promicanja zdravlja i prevencije bolesti, pri čemu prioritet uvijek treba biti osiguravanje kvalitete života.

2.22. EGSO predlaže da se uvedu mjere kojima bi se osiguralo odgovarajuće osposobljavanje njegovateljskog osoblja razvojem specijaliziranih i institucionaliziranih tečajeva osposobljavanja namijenjenih tom osoblju. Usto naglašava da bi trebalo insistirati na posjedovanju službene potvrde o osnovnim vještinama za rad u službama socijalne skrbi za starije osobe. Također preporučuje upotrebu posebne klauzule za priznavanje tih kvalifikacija među zemljama, kao i da se u okviru Europskog socijalnog fonda izdvoje sredstva za osposobljavanje njegovateljskog osoblja za starije osobe.

2.23. EGSO smatra da bi pitanje njegovateljskog osoblja u EU-u i svih povezanih aspekata, uključujući pravo na kolektivno pregovaranje, trebalo uključiti u europski socijalni dijalog, što se već počelo ostvarivati Autonomnim okvirnim sporazumom europskih socijalnih partnera o aktivnom starenju i međugeneracijskom pristupu (2017.). Socijalni dijalog trebao bi se odvijati i na međusaveznoj, saveznoj i sektorskoj razini (osobna skrb i socijalne usluge).

2.24. U skladu sa zahtjevom Vijeća (COM(2013) 152 final), EGSO potiče države članice da ratificiraju Konvencije ILO-a o radu kod kuće iz 1996. (br. 177), Konvencije ILO-a o dostojnom radu za radnike u kućanstvu iz 2011.

2.25. S druge strane, tehnološke promjene mogu pružiti važnu potporu skrbi za starije osobe, ali nikada ne mogu zamijeniti ljudski rad. Primjeri za to uključuju telemedicinu ili telerehabilitaciju, osposobljavanje stručnjaka, održavanje društvenih odnosa putem videopoziva itd. Drugi primjeri uključuju upotrebu senzora na krevetu ili na tijelu za praćenje vitalnih znakova ili sprečavanje padova, ali i upotrebu infrastrukturnih i arhitektonskih rješenja poput automatizacije kućnih uređaja kako bi se stvorilo ugodno okruženje ili rješenja za mobilnost starijih osoba.

2.25.1. EGSO stoga smatra da bi svi dionici uključeni u brigu o starijim osobama trebali bolje koristiti inovacije koje proizlaze iz digitalnih tehnologija, što bi se moglo poticati programima strukturnih fondova. EGSO također predlaže da se razmotri osposobljavanje u području digitalnih tehnologija namijenjeno starijim osobama kojima je potrebna dugotrajna skrb.

2.26. S druge strane, i suprotno onome što se ponekad tvrdi, zaštita starijih osoba kojima je potrebna skrb nije nespojiva s brigom o mladima. EGSO smatra da bi trebalo odbaciti tu pogrešnu ideju. Baš kao što zelena i digitalna tranzicija moraju ići ruku pod ruku s društvenom tranzicijom, demografski izazovi i prilike moraju se temeljiti na međugeneracijskom paktu čiji su temeljni ciljevi pristup kvalitetnom obrazovanju za sve, reguliranom zapošljavanju s pristojnim radnim mjestima, kao i razvijenim sveobuhvatnim sustavima socijalne zaštite. To se posebno odnosi na društva poput europskih, u kojima se društveni pakt temelji na međugeneracijskoj solidarnosti. Iz tog razloga pakt o međugeneracijskoj suradnji služi kao kamen temeljac za obnovu europskog socijalnog ugovora. Ni tekuća transformacija društva ni oporavak nakon pandemije neće biti mogući bez međugeneracijske povezanosti.

2.27. EGSO smatra da je u sklopu politika i mjera usmjerenih na potporu i brigu o starijim osobama neophodno razviti širok raspon strategija kako bi se: a) u ranim fazama identificirale slabosti koje bi mogle uzrokovati budući gubitak samostalnosti te kako bi se predvidio, spriječio i s pomoću financiranja i rehabilitacije usporio proces koji za posljedicu ima gubitak samostalnosti i uzdržavanost; b) odgodio početak uzdržavanosti usvajanjem zdravih navika u pogledu prehrane, fizičke aktivnosti ili radnih uvjeta; c) predvidio utjecaj disruptivnih događaja (nezaposlenost, razvod, promjena radnog mjesta, odlazak u mirovinu), kao i utjecaj samoće na zdravlje; d) identificirale najranjivije osobe i suočilo sa specifičnim situacijama (neurodegenerativne bolesti, depresija i rizik od samoubojstva, karcinomi itd.); e) osiguralo dostatno i trajno

financiranje kolektivne odgovornosti za brigu o starijim osobama; i f) osigurala potpora i pomoć njegovateljima u obitelji putem instrumenata, osposobljavanja, mjera za usklađivanje profesionalnog života i skrbi, uzimajući u obzir činjenicu da njihov status njegovatelja može dovesti do gubitka vlastite samostalnosti, bez prava na mjere zaštite za stariju životnu dob.

3. Kontekst i pozadina

Razvoj događaja

3.1. U EU-u se već desetljećima vode rasprave o potrebama u području skrbi za uzdržavane starije osobe.

3.2. Nekoliko je aspekata pridonijelo daljnjim promjenama u izvornom konceptu dugotrajne skrbi. Nakon pristupa koji se temeljio isključivo na skrbi s vremenom je usvojen sveobuhvatniji, visokokvalitetni pristup koji je usmjeren na osobu i obuhvaća zdravstvenu i socijalnu skrb uz pružanje univerzalnih usluga, koje, prema mišljenju Vijeća i Europske komisije, trebaju zadovoljiti tri ključna kriterija: dostupnost za sve, bez obzira na prihod ili imovinu, kvalitetna njega i dostatna sredstva za zdravstvene i socijalne sustave.

3.3. Jačanju tog trenda doprinijele su sociološke promjene, kao što su samo starenje stanovništva, postotak starijih osoba koje su uzdržavane ili gube samostalnost, veća učestalost mentalnih bolesti u gornjim dijelovima populacijske piramide, masovna uključenost žena u plaćeni rad, sve veći broj osoba koje žive same i promjene u obiteljskim modelima.

3.4. Utjecaj tih promjena doveo je u pitanje i prirodu skrbi u okviru socijalnih usluga i središnju ulogu obitelji u toj skrbi, uglavnom žena, zbog čega je uz mirovine, obrazovanje, zdravstvo ili uzdržavanost potrebno razviti novi stup socijalne države, koji se odnosi na socijalne usluge.

3.5. Međutim, osobito nakon dužničke krize i donošenja politika štednje koje su, među ostalim, u državama članicama EU-a u raznim omjerima rezultirale proračunskim rezovima u zdravstvu i socijalnim uslugama, u državama članicama EU-a uočeni su različiti trendovi u pogledu povratka prema preuzimanju skrbi i davanju prioriteta najtežim stupnjevima nesamostalnosti ili osobama s ograničenim ekonomskim resursima. Štoviše, trend prema skrbi izvan obitelji kao osnovi sustava koči se, dok se pružanje skrbi dodatno komercijalizira, uz pomoć ili bez javnih sredstava.

3.6. Sve se to odvija različitim intenzitetom ovisno o državi članici EU-a i u kontekstu povećanog proračunskog pritiska na sustave starosnih mirovina, velikog povećanja potražnje za dugotrajnom skrbi, rastuće nezaposlenosti u pojedinim državama članicama, nesigurnih radnih mjesta i karijernih prekida te stavljanja na prvo mjesto osoba starijih od 50 godina u planovima poduzeća za smanjenje broja zaposlenih. Bez potpore odlučnih javnih politika ova situacija mogla bi dovesti do mirovina nižih od sadašnjih, kao i do većih nejednakosti u pristupu skrbi.

3.7. Još jedno ključno pitanje je bi li se skrb, pomoć i suživot trebali odvijati kod kuće ili u domovima za starije i nemoćne. Prema rezultatima brojnih anketa, većina ispitanika u ovoj situaciji željela bi ostati kod kuće i u okruženju svoje zajednice.

3.8. Ta preferencija odgovara i strukturnoj potražnji, koja također ima ekonomsku osnovu za povećanje aktivnog stanovništva: u EU-u 25 % žena kaže da ne mogu biti u radnom odnosu ili nesvojevoljno rade na nepuno radno vrijeme zbog svojih obveza povezanih sa skrbi, uključujući skrb za starije osobe, u usporedbi s 3 % muškaraca u toj situaciji. S obzirom na to da su obitelji danas manje i jedna plaća često nije dovoljna za podmirenje troškova kućanstva, osim u obiteljima s jednim članom, preuzimanje skrbi u obitelji postaje sve neodrživije. Trebat će povećati financiranje kako bi se osiguralo da pristup skrbi ne bude ograničen na skupine s višim prihodima.

3.9. Stoga je hitno potrebno istaknuti pozitivne socijalne i gospodarske učinke uključivog sustava skrbi koji se temelji na kvaliteti i suosjećajnosti, počevši od činjenice da se financiranje usluga skrbi mora promatrati kao ulaganje s velikim i višestrukim povratom. Takav sustav smanjuje negativne vanjske učinke nedovoljne ili nedostupne skrbi u smislu zdravstvene i socijalne potrošnje. Poboljšava se njegova socijalna dimenzija u smislu pružanja potpore obiteljima, usklađivanja poslovnog i privatnog života, skrbi za druge članove obitelji, emocionalne podrške, provođenja aktivnosti solidarnosti i povijesnog pamćenja. U gospodarskom smislu potiče se otvaranje milijuna radnih mjesta, financiranje velikog postotka kućanstava s niskim prihodima, povećanje poreznih prihoda, potrošnja, prijenos uštede na potomstvo, potpora proizvodnji i produktivno poduzetništvo. Osim toga, mogućnost kućne njege općenito je sveobuhvatnija i usmjerenija na pojedinca, ali i jeftinija od smještaja u domovima za starije i nemoćne, osim u određenim slučajevima, primjerice kod osoba koje znatno ovise o tuđoj pomoći i smještene su u domove za starije i nemoćne.

3.10. Njegovateljsko osoblje temeljni je stup institucionalne skrbi, kao i određenih oblika skrbi kod kuće. Tog osoblja u određenim slučajevima nema dovoljno ili su to radnici i radnice koji imaju nesigurne ugovore, nemaju potrebnu podršku za osposobljavanje, nedovoljno su priznati u profesionalnom smislu i nedovoljno plaćeni ili imaju neregulirani status (u nekim zemljama u značajnom omjeru). Stoga je, među ostalim, od ključne važnosti da se programi osposobljavanja u području skrbi za starije osobe, uključujući uzdržavane osobe, uvrste u razne faze strukovnog osposobljavanja, čime bi se otvorila vrata dvojnog sustavu obrazovanja.

Učinci pandemije i pouke koje smo iz nje izvukli

3.11. Pandemija je, uglavnom zbog štete koju je prouzročila, pridonijela daljnjem isticanju činjenice da starenje stanovništva predstavlja ključni strateški izazov za EU i njegove države članice. Isto tako, istaknula je potrebe u području skrbi za starije osobe koje su izgubile samostalnost i uzdržavane osobe. U skladu s Izvješćem o dugotrajnoj skrbi za 2021., koje su izradili Europska komisija i Odbor za socijalnu zaštitu, broj osoba starijih od 65 godina dosegnut će 130,1 milijun za 30 godina, odnosno 41 % više nego danas. Budući da se invaliditet i potrebe za dugotrajnom skrbi i potporom povećavaju s godinama, a i životni vijek se produljuje zahvaljujući dobrom zdravlju, predviđa se da će broj osoba kojima je potrebna takva skrb u EU-27 porasti s 30,8 milijuna u 2019. na 33,7 milijuna u 2030., odnosno na 38,1 milijun u 2050. godini.

3.12. Nekoliko je aspekata pridonijelo tom povećanju kolektivne svijesti o izazovima povezanim s produljenjem očekivanog životnog vijeka. Pandemija COVID-a 19 prouzročila je veću relativnu smrtnost, posebno kod starijih osoba, a među njima kod onih najranjivijih i smještenih u domovima. Tijekom pandemije do izražaja su došle predrasude i stereotipi o starijim osobama, diskriminirajuće odluke pri zdravstvenim pregledima te prešutno ili izričito preispitivanje vrijednosti i doprinosa te skupine društvu.

3.12.1. Isto tako, javnu raspravo obilježio je iskrivljen prikaz navodne suprotstavljenosti interesa mladih i „starih” ljudi. Izašli su na vidjelo konceptualni, strukturni i funkcionalni nedostaci u modelima skrbi za starije osobe. Sve naglašenija postala je želja da se ti modeli više usmjere na pristupačnost i cjenovnu prihvatljivost kvalitetne skrbi, da poštujemo dostojanstvo i prava starijih osoba, da očuvamo što je više moguće njihovu životnu samostalnost i društveno okruženje te da osiguramo koordinaciju između socijalnih i zdravstvenih službi, kao i njihovo financiranje (javni rashodi u prosjeku su predstavljali 1,7 % europskog BDP-a, a očekuje se da će se do 2050. udvostručiti ako dođe do uzlazne konvergencije među državama članicama).

3.12.2. Nedostaci su primijećeni i u ključnom stupu dugotrajne skrbi, odnosno među njegovateljskim i drugim osobljem u tom sektoru, koji zapošljava 6,4 milijuna ljudi i u kojem se do 2030. predviđa otvaranje dodatnih 7 milijuna radnih mjesta. Naposljetku, do izražaja su više nego prije došli doprinos neformalnog njegovateljskog osoblja aktivnog u sektoru dugotrajne skrbi (i rodno uvjetovane predrasude u cijelom sektoru), kao i potreba za proširenjem određenih mjera za usklađivanje poslovnog i privatnog života ili mjera zaštite za predmetni kolektiv. Sada je vrijeme za djelovanje.

3.13. Veća usredotočenost na demografske izazove i prilike te, kad je riječ o sadržaju ovog mišljenja, na skrb za starije osobe kojima je ona potrebna zbog gubitka samostalnosti ili zbog uzdržavanosti, pomogla je europskim institucijama u izradi važnih dokumenata o tim izazovima, kao i o temi koju obrađujemo u ovom mišljenju.

3.14. To uključuje Zelenu knjigu Europske komisije o starenju, Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava, Rezoluciju Europskog parlamenta o starenju Starog kontinenta, Izvješće i zaključke Europskog vijeća o uključivanju starenja u javne politike, izvješće Europske komisije i Odbora za socijalnu zaštitu „Trendovi, izazovi i prilike u društvu koje stari”, radni dokument Odbora regija „Budući plan za njegovateljsko osoblje i usluge skrbi – lokalne i regionalne mogućnosti u kontekstu europskog izazova” te posebno prijedlog koji je predsjednica Komisije gđa Ursula Von der Leyen iznijela u EP-u tijekom svojeg govora o stanju Unije, a koji se odnosi na uspostavu nove europske strategije za skrb.

3.15. Kriza je ukazala na činjenicu da u cijeloj Uniji trebamo biti bolje upoznati s tom temom. Primjećuju se nedostatak statističkih podataka o starijim osobama, potreba da se poveća informiranost o modelima socijalne zaštite i skrbi, koji se znatno razlikuju u državama članicama, poželjnost prikupljanja i širenja dobrih praksi među raznim državama članicama te potreba za istraživanjem i sprečavanjem diskriminacije ili nasilja nad uzdržavanim starijim osobama. Ukratko, potrebno je detaljno i kontinuirano pratiti to pitanje.

3.15.1. U tom pogledu treba napomenuti da je tema ovog mišljenja (analiza i usporedba stanja u raznim zemljama) već bila predmet raznih studija i izvješća, među ostalim Europske komisije i Odbora za socijalnu zaštitu, objavljenih netom prije izrade ovog mišljenja.

3.15.2. U tom pogledu treba napomenuti da je cilj ovog mišljenja (analiza i usporedba stanja u raznim zemljama) već obrađen u raznim studijama i izvješćima, među ostalim, u izvješću Europske komisije i Odbora za socijalnu zaštitu objavljenom netom prije izrade ovog mišljenja. U tim se studijama i izvješćima ukazuje na raznolikost modela skrbi i situacija u državama članicama, ali se iz njih mogu izvući i vrijedne pouke koje se odnose na: i) davanje prednosti pružanju skrbi kod kuće ili kao kod kuće; ii) potrebu za boljom koordinacijom između socijalnih i zdravstvenih službi; iii) ključnu ulogu njegovateljskog osoblja i nužnost prepoznavanja njihove uloge u raznim aspektima, uključujući pojavu neprijavljenog rada; iv) nedostatnu ponudu u odnosu na potražnju za uslugama skrbi; v) hitnu potrebu za dostatnim, pristupačnim i održivim financiranjem; vi) obvezno suprotstavljanje djelomičnim pristupima koji su nespojivi s uvažavanjem i dostojanstvom starijih osoba; vii) potrebu da se neformalnim skrbnicima pruži veća vidljivost, priznanje, zaštita i potpora; viii) nedostatnost statističkih i socioloških podataka o starijim osobama; ix) obvezu da se u okviru analize pozabavi pitanjem pružanja kućne njege i skrbi kod kuće; x) interakciju između raznih aspekata koji utječu na skrb za starije osobe; xi) veliku naglašenost rodne dimenzije u ovom sektoru; xii) potrebu za uspostavom planova djelovanja, sustava evaluacije i regulatornih mjera o modelima skrbi.

3.16. Pandemija je doprinijela isticanju nedostataka u modelima skrbi za starije osobe, neovisno o tome provodi li se ona u domovima za starije i nemoćne, u okviru usluga kućne njege, od strane obitelji ili privatnog njegovateljskog osoblja.

3.17. Ti se nedostaci ogledaju u tome je li pružanje skrbi dostupno svima ili nije, u diversifikaciji i rascjepkanosti ponude usluga, u lošoj regulaciji usluga, u poteškoćama u koordinaciji upravljačkih razina, u problemima s koordinacijom socijalnih i zdravstvenih službi, u rastućoj komercijalizaciji usluga i u potrebi za politikama i mjerama prevencije. Strukturno gledajući, ti nedostaci mogu ovisiti o udjelu starijih osoba, osobito onih najovisnijih o drugima, za koje se skrbi u domovima, a ne u sklopu modela skrbi usmjerenih na osobu. U funkcionalnom smislu i u znatnoj mjeri, navedeni nedostaci odražavaju se u nedostatnom financiranju, nedostatku zaštitne opreme ili pomanjkanju osoblja, nesigurnosti zaposlenja, profesionalnim rizicima (uključujući mentalno zdravlje) te nedostatku osposobljavanja i profesionalnog priznavanja rada njegovateljskog osoblja.

3.18. Pandemija COVID-a 19 ukazala je na to da za velik dio europskih građana i građanki nedostaje ponuda cjenovno pristupačne dugotrajne skrbi za sve starije osobe. U tom je smislu prioritet kvantificirati i obratiti pozornost na starije osobe kojima je potrebna skrb, ali koje joj iz različitih razloga ne mogu pristupiti (popunjena mjesta, financijski troškovi itd.). Naime, u EU-27 među osobama u dobi od 65 i više godina s ozbiljnim poteškoćama u obavljanju osobne njege, samo je trećina koristila usluge kućne njege u 2014. Modele socijalne zaštite država članica također bi trebalo prilagoditi kako bi se te nove potrebe zadovoljile pružanjem dostupnih, pristupačnih, održivih, cjenovno prihvatljivih i kvalitetnih javnih ili subvencioniranih usluga.

3.19. Iako se institucionalizacija skrbi za starije osobe u domovima uvelike dovela u pitanje i prije pandemije, nakon nje naišla je na još veći otpor, uz iznimku nekih starijih osoba koje nisu samostalne ili znatno ovise o tuđoj pomoći. Nedostaci tog modela skrbi uključuju: povećan rizik od zaraze; gubitak kontrole štićenika nad vlastitim životom; nefleksibilnost dnevnih rasporeda; prenapučenost i velike razlike u profilima štićenika; ograničena privatnost (obično dvije osobe po sobi); slaba uključenost štićenika ili članova njihovih obitelji u praćenje upravljanja domovima; slabljenje obiteljskih i društvenih odnosa; osjećaj dislociranosti i odvojenosti od okruženja svoje zajednice. Isto tako, postoji snažna potreba za jačanjem prava i izričite volje starijih osoba u tim domovima uz pomoć oblika zaštite kojima se poštuju njihovo dostojanstvo i njihova specifična situacija, osobito kada su u pitanju starije osobe s kognitivnim i mentalnim problemima.

3.20. Treba skrenuti pozornost i na probleme kao što su nedostatak kontinuiteta usluga pomoći u kući, izolacija u kući, poteškoće u pristupu osnovnim uslugama itd. za starije osobe za koje se skrbi u njihovim domovima.

3.21. Tijekom pandemije općenito je uočeno stereotipno, pa čak i diskriminirajuće stajalište prema starijim osobama, iako starenje ne bi trebalo promatrati kao problem, već kao priliku. U brojnim zemljama na sudu su pokrenute tužbe ili parnice povezane s postupanjem prema štićenicima u domovima za starije i nemoćne ili s mogućim povredama temeljnih prava. Time je naglašena potreba za uspostavom trajnih mehanizama za zaštitu dobrobiti i prava starijih osoba te za suzbijanjem diskriminacije te skupine.

3.22. U kontekstu pandemije u mnogim su zemljama do izražaja došli veliki nedostaci u pogledu njegovateljskog osoblja kao što su: 1) pomanjkanje osoblja, visok postotak ugovora na određeno i nepuno radno vrijeme, velika fluktuacija osoblja, niske plaće, slabo profesionalno priznanje, nedostatak radničkih prava, kao što su prava u slučaju nezaposlenosti ili, u određenim slučajevima, priznavanje COVID-a 19 kao profesionalne bolesti, pa čak i, kao u pojedinim zemljama, značajan postotak radnika bez ugovora, u mnogim slučajevima bez socijalnih prava i prava na socijalno osiguranje; 2) nedostatno osposobljavanje i akreditacija za njegovateljsko osoblje (osoblje u gerijatrijskoj skrbi, njegovatelje/ice ili pomoćnike/ice za pomoć u kući) koje pruža veliku većinu usluga skrbi u domovima ili kod kuće ⁽²⁾.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽²⁾ Prilog mišljenju SOC/687 (samo na engleskom jeziku).

**Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Vladavina prava i fond za oporavak”
(samoinicijativno mišljenje)**

(2022/C 194/05)

Izvjestitelj: **Christian BÄUMLER**

Odluka Plenarne skupštine:	25.3.2021.
Pravna osnova:	pravilo 32. stavak 2. Poslovnika samoinicijativno mišljenje
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	16.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	20.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	204/14/18

1. Zaključci i preporuke

1.1. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) naglašava da se Europska unija temelji na vrijednostima kao što su poštovanje ljudskog dostojanstva, sloboda, demokracija, jednakost, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjina.

1.2. U svojem mišljenju EGSO navodi da je poštovanje tih vrijednosti, a osobito vladavine prava, od temeljne važnosti za građane EU-a i opstanak Europske unije.

1.3. EGSO se zalaže da Vijeće Europske unije i Europska komisija uvedu visoke i odvraćajuće sankcije u slučaju sustavnih nedostataka u pogledu vladavine prava koji ugrožavaju proračun Europske unije.

1.4. EGSO smatra da je od ključne važnosti da države članice u nacionalnim programima obnove prikažu koje će mjere poduzeti za jačanje vladavine prava.

1.5. EGSO poziva na to da svi programi koji primaju potporu iz proračuna EU-a podliježu pravnim zahtjevima u pogledu slobode informiranja i transparentnosti.

1.6. EGSO poziva na to da sudjelovanje u pojačanoj suradnji s Uredom europskog javnog tužitelja postane preduvjetom za sudjelovanje u programima koji se financiraju iz proračuna EU-a.

1.7. EGSO poziva na daljnji razvoj Europskog ureda za borbu protiv prijevара (OLAF) u agenciju za vladavinu prava i administrativnu učinkovitost.

1.8. EGSO smatra da sustavni nedostaci u vladavini prava u državama članicama negativno utječu na proračun EU-a te poziva na prebacivanje tereta dokazivanja.

1.9. EGSO poziva EU da zaštiti nevladine organizacije koje promiču ljudska prava i vladavinu prava od neprimjerenog utjecaja te da podupre njihovo financiranje.

1.10. EGSO poziva europske institucije da pokrenu kampanju s civilnim društvom pod nazivom „Moj EU – moja prava”, u kojoj se poziva na dijalog na razini EU-a o važnosti vladavine prava.

2. Opće napomene

Kontekst prijedloga

2.1. Europska unija temelji se na vrijednostima navedenima u članku 2. UEU-a. Među njima su poštovanje ljudskog dostojanstva, sloboda, demokracija, jednakost, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjina. Usto europsko društvo odlikuju pluralizam, nediskriminacija, tolerancija, pravda, solidarnost i ravnopravnost žena i muškaraca ⁽¹⁾.

2.2. Poštovanje tih vrijednosti od temeljne je važnosti za sve građane i građanke EU-a. U kontekstu europske povijesti, osobito zločina protiv čovječnosti počinjenih u svjetskim ratovima, Europska unija dala je zaštitničko obećanje da će jamčiti mir u Europi i čuvati temeljna prava svih svojih građana i građanki. Iz toga proizlazi mandat Europske unije za praćenje i sprečavanje sustavnih povreda tih vrijednosti.

2.3. Osim toga, poštovanje tih vrijednosti, osobito vladavine prava, preduvjet je za postojanje Europske unije u njezinu sadašnjem obliku: Europska unija zadovoljava načelo vladavine prava samo ako sve države članice zadovoljavaju zahtjeve vladavine prava. Samo tako moguće je osigurati da se politike Unije, uključujući rashode iz europskog proračuna, pravilno provode u svim državama članicama. Nadalje, suradnja između pravosuđa i uprava država članica temelji se na uzajamnom povjerenju u to da sve države članice dijele i u praksi žive zajedničke vrijednosti. Samo na temelju toga moguće je da uprave i pravosudna tijela država članica ostvaruju prekograničnu suradnju te priznaju i provode odluke iz drugih država članica.

2.4. Nadalje, te su vrijednosti, osobito vladavina prava, itekako važne za održivi gospodarski razvoj Europske unije. Naime, uz jamčenje sigurnosti ulaganja te poštovanje pravila tržišnog natjecanja i drugih gospodarskih propisa, povjerenje u pravni sustav u cjelini ključno je za privatna ulaganja i prekograničnu trgovinu. Stoga je za održivi oporavak jedinstvenog europskog tržišta od gospodarskih posljedica pandemije bolesti COVID-19, uz poduzimanje posebnih mjera potpore, primjerice u okviru fonda za oporavak, nužno poštovanje europskih vrijednosti, osobito vladavine prava.

2.5. Naposljetku, načelo vladavine prava i druge vrijednosti iz članka 2. UEU-a dio su identiteta Europske unije. Vladavina prava sastavni je dio demokratskog i pluralističkog društva u Europi, koje je jedno od osnivačkih obećanja Unije. Međutim, važnost vladavine prava proteže se i izvan granica Unije. Vanjska i sigurnosna politika Unije uvelike se temelji na vrijednostima iz članka 2. UEU-a i načelu vladavine prava. U svojoj vanjskoj politici Europska unija zagovara globalni poredak utemeljen na pravu i vrijednostima. U tome Europska unija može biti i dalje vjerodostojna samo ako i ona sama i sve njezine države članice zadovoljavaju te zahtjeve. Integracijska sposobnost i globalna atraktivnost Unije također se uvelike temelje na poštovanju tih vrijednosti.

2.6. Europske institucije u brojnim mišljenjima i zakonodavnim aktima dosljedno naglašavaju važnost vrijednosti iz članka 2. UEU-a, osobito poštovanja vladavine prava. Uz ostale mogućnosti sankcioniranja, osobito postupak zbog povrede Ugovorâ na temelju članka 263. UFEU-a, Uredba (EU, Euratom) 2020/2092 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽²⁾ sada pruža mogućnost financijskog sankcioniranja sustavnih povreda vladavine prava. To služi prvenstveno zaštitu proračuna Unije. Međutim, time se može i općenito pridonijeti boljoj zaštiti vladavine prava u svim državama članicama. Uredbom se također nastoji ojačati vjerodostojnost Unije, a time i olakšati ulaganja.

2.7. EGSO pozdravlja uvođenje te nove uredbe. Osim zaštite vladavine prava i financijskih interesa Unije, Uredbom se promiče i društvena prihvaćenost financijskih transfera unutar Europske unije, osobito onih preko fonda za oporavak, u svim državama članicama. Međutim, za učinkovitost Uredbe ključno je da se ona provede u praksi te da se uvedu brze i sveobuhvatne sankcije za povrede vladavine prava koje istodobno ugrožavaju proračun Unije.

2.8. Osim tog novog praćenja, koje je posebno usmjereno na vladavinu prava u pogledu dodjele sredstava, Komisija bi također trebala nastaviti u potpunosti provoditi i po potrebi jačati svoju opću ulogu u praćenju proračuna EU-a. Naime, svaka zloupotreba sredstava EU-a, čak i kada se ne temelji na nedostacima u vladavini prava, šteti europskim programima i ugledu EU-a. Osim toga, Komisija bi trebala osigurati da se građani EU-a bolje upoznaju s time koje konkretne lokalne

⁽¹⁾ Članak 2. UEU-a.

⁽²⁾ Uredba (EU, Euratom) 2020/2092 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2020. o općem režimu uvjetovanosti za zaštitu proračuna Unije (SL L 433 I, 22.12.2020., str. 1.).

projekte (su)financira EU. U tu bi svrhu trebalo prilagoditi i relevantne propise o transparentnosti i informiranju javnosti, primjerice s pomoću tablica o građevinskim projektima ili informacija dostupnih na internetu, te jasnije isticati sudjelovanje EU-a.

3. Opći zahtjevi

3.1. EGSO poziva na strogu primjenu te nove uredbe u svim proračunski relevantnim područjima. Kako bi Komisija ispunjavala zadaće praćenja koje su joj prenesene Uredbom i Ugovorima, mora osigurati odgovarajuće ljudske i financijske resurse i dosljedno slijediti upozorenja o mogućim povredama. Pritom Komisija mora strogo primjenjivati objektivne kriterije i ispitivati povrede na isti način u svim državama članicama. Osim toga, Komisija bi trebala snažnije kontrolirati pravilnu provedbu programâ EU-a u trećim zemljama te i na njih, osobito na zemlje kandidatkinje, primjenjivati iste kriterije kao na države članice.

3.2. Konkretno, Komisija i države članice moraju osigurati da se iz proračuna Unije ne izvršavaju plaćanja čija se upotreba ne može u potpunosti dokazati. Za sve korisnike plaćanja iz proračuna Unije, bez obzira na to je li njihov organizacijski oblik definiran javnim ili privatnim pravom, moraju vrijediti odgovarajuća pravila o transparentnosti. Države članice i Komisija trebale bi sveobuhvatno informirati civilno društvo o upotrebi sredstava i savjetovati se s njime o mogućim poboljšanjima upotrebe sredstava. Za planiranje i izvršenje proračuna potrebni su transparentan postupak i savjetovanje, koji uključuju savjetovanje s državama članicama i organizacijama civilnog društva.

3.3. U slučaju sustavnih nedostataka u pogledu vladavine prava u državama članicama koji istodobno ugrožavaju proračun Unije potrebna je rana i brza reakcija, osobito Komisijina. Samo tako može se osigurati rano otkrivanje i zaustavljanje neželjenih pojava. Usto se u slučaju povreda moraju izricati odvrćajuće kazne: kako bi zaštitila valjanost prava Unije, Komisija izriče znatne financijske sankcije i u drugim područjima, primjerice u svrhu provedbe prava tržišnog natjecanja. Zbog temeljne važnosti vladavine prava i zaštite proračuna Unije Komisija i Vijeće moraju i u tim područjima izricati visoke i odvrćajuće kazne. To bi u slučaju moguće reforme Uredbe trebalo i izričito utvrditi u njezinu tekstu. Usto EGSO zahtijeva da Komisija i Vijeće blisko surađuju s Europskim parlamentom i da on u slučaju moguće reforme Uredbe u budućnosti dobije jednaka postupovna prava kao Vijeće.

3.4. EGSO smatra da sustavni nedostaci u vladavini prava u državi članici uvijek narušavaju ili barem ozbiljno ugrožavaju provedbu programa koje financira EU, a time i zaštitu proračuna EU-a. Stoga, ako se u državi članici utvrde sustavni nedostaci u pogledu vladavine prava, ta država članica trebala bi snositi teret dokazivanja da su provedba programa financiranih sredstvima EU-a i zaštita proračuna EU-a zajamčene. EGSO poziva da se to pojasni u Uredbi (EU, Euratom) 2020/2092.

3.5. Uz mogućnosti predviđene Uredbom (EU, Euratom) 2020/2092, Komisija, Vijeće Europske unije i Europski parlament trebali bi se u slučaju sustavnog kršenja vladavine prava koristiti i svim drugim raspoloživim sredstvima sankcioniranja. Među njima su osobito postupak zbog povrede Ugovorâ na temelju članka 263. UFEU-a i postupak na temelju članka 7. UEU-a. Navedene europske institucije trebale bi i pri primjeni tih postupaka voditi računa o njihovoj što bržoj provedbi i poraditi na odvrćajućim kaznama. Kako bi Komisija mogla brzo reagirati u slučaju povreda načela vladavine prava, trebala bi bez odlaganja donijeti provedbene smjernice, osobito za Uredbu (EU, Euratom) 2020/2092. U tim smjernicama Komisija bi trebala posebno utvrditi pod kojim uvjetima smatra nužnim financijsko sankcioniranje i koje financijske sankcije smatra primjerenima. Nadalje, trebala bi utvrditi i uvjete pod kojima će dodatno pokrenuti postupak zbog povrede Ugovorâ na temelju članka 263. UFEU-a ili postupak na temelju članka 7. UEU-a.

3.6. Osim toga, Europska komisija, Vijeće Europske unije i Europski parlament trebali bi i dalje voditi kontinuirani dijalog o vladavini prava sa svim državama članicama te javno i jasno imenovati povrede načela vladavine prava. Europske institucije trebale bi još više međusobno surađivati kako bi dodatno promicale načela vladavine prava i istražile moguće daljnje načine zaštite vladavine prava u svim državama članicama.

4. Posebni zahtjevi

4.1. Kad je riječ o fondu za oporavak, EGSO izražava žaljenje zbog toga što se odluke Europske komisije s ocjenama programâ država članica samo u ograničenoj mjeri odnose na temeljnu važnost vladavine prava. Kako je prethodno prikazano, vladavina prava ima temeljnu važnost za održivi gospodarski razvoj Europske unije, zbog čega se mora na

primjeren način uzeti u obzir u okviru fonda za oporavak. U tom pogledu nije dovoljno da Komisija svoju ocjenu uvelike temelji na gospodarskim pokazateljima, primjerice onima iz europskog semestra. Kao što je EGSO već zatražio, Komisija bi i u okviru europskog semestra trebala u većoj mjeri uzimati u obzir važnost vladavine prava za održivi gospodarski razvoj te uključiti relevantne pokazatelje ⁽³⁾.

4.2. EGSO smatra da programi koje su države članice dosad dostavile sadržavaju premalo inicijativa za jačanje vladavine prava. Tako, među ostalima, programi Italije, Hrvatske i Češke sadržavaju pojedine inicijative u području vladavine prava, primjerice mjere za suzbijanje korupcije i povećanje učinkovitosti pravosudnih tijela. Međutim, EGSO smatra da to, promatrano općenito kao i za sve države članice, ne odražava dovoljno temeljnu važnost vladavine prava. Stoga EGSO smatra iznimno važnim da sve države članice u nacionalnim programima prikažu koje će mjere poduzeti za jačanje vladavine prava.

4.3. Osim toga, EGSO poziva na daljnji razvoj zahtjeva za izvršenje proračuna Unije, uključujući Uredbu (EU, Euratom) 2020/2092. U budućnosti bi svi programi koji primaju potporu iz proračuna Unije trebali podlijegati dalekosežnim nacionalnim zakonima o slobodi informiranja i transparentnosti kako bi se medijskim institucijama, nevladinim organizacijama i civilnom društvu omogućio jednostavan i sveobuhvatan pristup informacijama. Iznimka od toga moguća je samo u slučaju krajnje nužde uvjetovane interesima nacionalne sigurnosti. Europska komisija trebala bi stalno preispitivati primjerenost tih nacionalnih zakona o slobodi informiranja i po potrebi podnositi prijedloge za njihovu izmjenu, uzimajući u obzir i druga mišljenja, primjerice ona Europskog parlamenta i EGSO-a.

4.4. EGSO podržava osnivanje Ureda europskog javnog tužitelja jer će on imati bitnu ulogu u zaštiti financijskih interesa Unije i kaznenom progonu prekograničnih kaznenih djela. EGSO je uvjeren da Ured europskog javnog tužitelja već sada ima odvratajući učinak i da će dugoročno pridonositi znatnom poboljšanju prekograničnog kaznenog progona. Zbog toga EGSO poziva sve države članice da se pridruže pojačanoj suradnji s Uredom europskog javnog tužitelja i da to postane preduvjetom za sudjelovanje u programima koje financira EU.

4.5. Novoosnovani Ured europskog javnog tužitelja preuzima zadaće koje je dosad obavljao OLAF. Stoga EGSO poziva na daljnji razvoj OLAF-a u Europsku agenciju za vladavinu prava i administrativnu učinkovitost. Ta nova agencija trebala bi općenito i kontinuirano provjeravati vladavinu prava u državama članicama te na odgovarajući način savjetovati Europski parlament, Vijeće Europske unije i Europsku komisiju o primjeni Uredbe (EU, Euratom) 2020/2092. Osim toga, ta bi nova agencija trebala izricati opće preporuke za jačanje vladavine prava i administrativne učinkovitosti država članica te u tom smislu podupirati države članice i njihove uprave. Ako države članice ne budu slijedile značajne preporuke te agencije, trebalo bi ih obvezati da to na odgovarajući način opravdaju.

4.6. Usto bi Europska komisija trebala izraditi i daljnje inicijative za jačanje vladavine prava i primjenu europskih temeljnih prava u svim državama članicama. Tako bi za osoblje pravosudnih tijela država članica kao i za nevladine organizacije, koje se posebno zalažu za vladavinu prava i zaštitu temeljnih i ljudskih prava, trebalo uvesti i proširivati programe razmjene, primjerice preko programa Erasmus+, kako bi se ojačalo i razvijalo zajedničko razumijevanje vladavine prava u Europi. U tu bi svrhu Europska unija trebala povećati financiranje dobrovoljnih i prekograničnih programa osposobljavanja za te zaposlenike pravosudnih tijela u državama članicama; trebalo bi također podupirati obrazovne programe nevladinih organizacija koje promiču vladavinu prava i zaštitu temeljnih i ljudskih prava. Cilj bi trebao biti promicanje europskog načela vladavine prava kojim se uzimaju u obzir pravne tradicije država članica kao i obvezujuća priroda zajedničkih minimalnih standarda za sve države članice.

4.7. EGSO smatra da je za zaštitu vladavine prava izuzetno važno civilno društvo, zbog čega i ono snosi primjerenu odgovornost. Stoga bi Komisija u svrhu jačanja vladavine prava u svim državama članicama trebala novim programom snažnije podupirati platforme civilnog društva koje su posvećene prvenstveno zaštiti vladavine prava u državama članicama i odgovarajuće obrazovne programe ⁽⁴⁾. U okviru tog programa EU bi trebao podupirati financiranje nevladinih organizacija. Potrebno je osigurati zaštitu od neprikladnog utjecaja i drugih oblika zadiranja u neovisnost nevladinih organizacija od strane tvoraca politika, lobista i drugih aktera.

⁽³⁾ Vidjeti i mišljenje EGSO-a o temi „Vladavina prava i njezin utjecaj na gospodarski rast”, ECO/511 (SL C 429, 11.12.2020., str. 16.), točka 7.1. i dalje; mišljenje EGSO-a o Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Europskom vijeću i Vijeću – Daljnje jačanje vladavine prava u Uniji, SOC/627 (SL C 282, 20.8.2019., str. 39.), točka 4.1. i dalje.

⁽⁴⁾ Vidjeti i mišljenje EGSO-a o Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Europskom vijeću i Vijeću – Daljnje jačanje vladavine prava u Uniji, SOC/627 (SL C 341, 24.8.2021., str. 56.), točka 3.9. i dalje; mišljenje EGSO-a „Akcijski plan za europsku demokraciju”, SOC/672, točka 6.2.1. i dalje.

4.8. Naposljetku, upravo bi Europska komisija, Vijeće Europske unije, Europski parlament i EGSO trebali podizati svijest svih građana EU-a o važnosti europskih vrijednosti, osobito vladavine prava. EU-u je potrebna komunikacijska strategija u kojoj se koncept vladavine prava povezuje sa stvarnim okolnostima. U tu bi svrhu navedene europske institucije, u suradnji s drugim akterima civilnog društva, trebale pokrenuti odgovarajuću kampanju o važnosti vladavine prava pod nazivom „Moj EU – moja prava”, koja bi se obraćala svim skupinama stanovništva, svima pružala temeljne informacije o vladavini prava na jasan način i pozivala na dijalog diljem EU-a ⁽³⁾.

Bruxelles, 20. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽³⁾ Vidjeti i mišljenje EGSO-a, o Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Europskom Vijeću i Vijeću – Daljnje jačanje vladavine prava u Uniji, SOC/627, točka 3.19.; mišljenje EGSO-a o temi „Akcijski plan za europsku demokraciju”, SOC/672, točka 4.3.2.

PRILOG

Sljedeći su amandmani odbijeni tijekom rasprave premda su dobili barem četvrtinu glasova (pravilo 59. stavak 3. Poslovnika):

AMANDMAN 1.**Podnosi:**

TEDER Reet

SOC/692 – Vladavina prava i fond za oporavak**Točka 3.4.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
EGSO smatra da sustavni nedostaci u vladavini prava u državi članici uvijek narušavaju ili barem ozbiljno ugrožavaju provedbu programa koje financira EU, a time i zaštitu proračuna EU-a. Stoga, ako se u državi članici utvrde sustavni nedostaci u pogledu vladavine prava, ta država članica trebala bi snositi teret dokazivanja da su provedba programa financiranih sredstvima EU-a i zaštita proračuna EU-a zajamčene. EGSO poziva da se to pojasni u Uredbi (EU, Euratom) 2020/2092.	EGSO smatra da sustavni nedostaci u vladavini prava u državi članici uvijek narušavaju ili barem ozbiljno ugrožavaju provedbu programa koje financira EU, a time i zaštitu proračuna EU-a. Stoga, ako se u državi članici utvrde sustavni nedostaci u pogledu vladavine prava, ta država članica trebala bi biti obvezna u potpunosti sudjelovati u istraživanju povreda i uklanjanju nedostataka kako bi se osigurala pravilna provedba programa financiranih sredstvima EU-a i zaštita proračuna EU-a zajamčene. EGSO poziva da se to pojasni u Uredbi (EU, Euratom) 2020/2092.

Obrazloženje

Vladavina prava mora se zajamčiti legitimnim sredstvima. Teret dokazivanja u svojem sadašnjem obliku jedno je od glavnih temeljnih načela pravne valjanosti. Promjena ili prebacivanje tereta dokazivanja mogla bi biti vrlo opasan presedan i ugroziti temelje vladavine prava.

Rezultat glasanja:

Za: 41

Protiv: 65

Suzdržanih: 13

AMANDMAN 2.**Podnosi:**

TEDER Reet

SOC/692 – Vladavina prava i fond za oporavak**Točka 1.6.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
EGSO smatra da sustavni nedostaci u vladavini prava u državama članicama negativno utječu na proračun EU-a te poziva na prebacivanje tereta dokazivanja.	EGSO smatra da nedostaci u vladavini prava u državama članicama negativno utječu na proračun EU-a te se zalaže za ciljani odgovor na nedostatke i strogo poštovanje zakona u provedbi programa koje financira EU i zaštite proračuna EU-a.

Obrazloženje

Vladavina prava mora se zajamčiti legitimnim sredstvima. Teret dokazivanja u svojem sadašnjem obliku jedno je od glavnih temeljnih načela pravne valjanosti. Promjena ili prebacivanje tereta dokazivanja mogla bi biti vrlo opasan presedan i ugroziti temelje vladavine prava.

Rezultat glasanja:

Za: 72

Protiv: 141

Suzdržanih: 18

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Kako će određeni industrijski ekosustavi pridonijeti strateškoj autonomiji EU-a i dobrobiti Europljana i Europljanki?”

(razmatračko mišljenje)

(2022/C 194/06)

Izvjestiteljica: **Sandra PARTHIE**

Zahtjev za savjetovanje:	Francusko predsjedništvo Vijeća Europske unije, 21.9.2021.
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	13.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	244/1/3

1. Zaključci i preporuke

1.1. Kako bi europska gospodarstva ostala globalno konkurentna, poduzeća u mnogim sektorima moraju se prilagoditi novim globalnim konkurentima, preoblikovati poslovne modele i preispitati opskrbe lance. Promjena koja iz toga proizlazi strukturna je, a ponekad čak i disruptivna, ne samo za poduzeća već i za ljude i njihove radne uvjete. EGSO ističe načelo prema kojem nitko ne smije biti zapostavljen i poziva na dijalog sa svim relevantnim dionicima o upravljanju tom strukturnom promjenom.

1.2. Otvorenost za trgovinu, ulaganja i druge oblike međunarodne suradnje snaga je i izvor rasta i dobrobiti EU-a. EGSO podržava namjeru EU-a da preuzme veću odgovornost za vlastitu sigurnost, smanji jednostranu ovisnost u ključnim područjima i ojača svoje kapacitete za određivanje i provedbu vlastitih prioriteta postizanjem veće gospodarske konkurentnosti i otpornosti.

1.3. Potrebno je djelovati na europskoj razini donošenjem propisa i standarda kako bi se smanjio rizik od strateških ili strukturnih nedostataka, potaknula diversifikacija, zaštitilo intelektualno vlasništvo i osiguralo pošteno i na pravilima utemeljeno tržišno natjecanje među državama članicama i s drugim globalnim partnerima, a da se pritom ne poduzimaju protekcionističke mjere. EU mora u okviru svojih transnacionalnih i globalnih saveza biti u mogućnosti prepoznati kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda te narušavanje zdravlja i sigurnosti ljudi i okoliša duž cjelokupnog lanca vrijednosti i opskrbe.

1.4. EGSO preporučuje da Europska unija, kako bi ojačala svoju proizvodnu bazu, poveća svoju potrošnju u području istraživanja, razvoja i inovacija te druge povezane instrumente financiranja, kao što je Instrument za ulaganja u međuregionalne inovacije⁽¹⁾. Time bi EU bio barem na istoj razini kao i druge regije u svijetu i omogućile bi se prijeko potrebne inovacije.

1.5. Nadalje, EGSO preporučuje da se Program vještina prilagodi budućim potrebama tržišta rada. Pristup zasnovan na industrijskim ekosustavima trebao bi dovesti i do povećanja dobrobiti građana i građanki EU-a u pogledu kvalitetnih radnih mjesta, dohotka i pristupa cjeloživotnom učenju. U tom kontekstu EGSO ističe svoju potporu paktu EU-a za vještine, koji je ključan za jamčenje dugoročnih izgleda za zapošljavanje europskih građana.

1.6. EGSO smatra da je važno postići stvarnu uzlaznu konvergenciju gospodarstava EU-a, posebno u području produktivnosti, socijalnih standarda, zdravlja i sigurnosti na radu te proizvodnje koja je prihvatljiva za okoliš. Konkurentnost europskog jedinstvenog tržišta uvelike ovisi o razvoju i ostvarivanju punog potencijala svih nacionalnih gospodarstava, koja su još uvijek na vrlo različitim razinama i stoga iziskuju različite i ciljane politike. Cilj bi trebao biti uklanjanje gospodarskih razlika među državama članicama. Presudno je ulaganje u istraživanje, razvoj i nove tehnologije.

⁽¹⁾ https://eisma.ec.europa.eu/programmes/interregional-innovation-investments-i3-instrument_en

1.7. EGSO se slaže s ocjenom OECD-a da su nam za uravnotežen pregled stanja dobrobiti potrebni sveobuhvatni prikazi statističkih podataka u kojima se uzima u obzir ono što je ljudima važno i koji obuhvaćaju široku lepezu rezultata, kao što su dohodak, zdravlje, društvene veze, sigurnost i okoliš. Moramo ići korak dalje od pukog prosjeka zemalja kako bismo razumjeli ne samo je li život bolji nego i za koga. Nadalje, moramo mjeriti ne samo današnju dobrobit već i resurse koji doprinose njezinu održavanju u budućnosti. Naposljetku, unatoč rezultatima ekonomske analize, ljudi mogu strukturne promjene percipirati kao prijetnju. Izborni uspjeh populističkih stranaka diljem EU-a, ali i ishod glasanja o Brexitu, rezultat su osjećaja glasača da im je globalizacija oduzela prava i da su izgubili kontrolu nad svojim životnim odlukama. Taj se osjećaj ne može ublažiti statističkim podacima. Oni koji odlučuju trebaju u puno većoj mjeri uključiti socijalne partnere i organizacije civilnog društva u iznalaženje odgovora na nezadovoljstvo građana i njihov strah od socijalnih nedaća te u osmišljavanje i provedbu rješenja na terenu. EGSO se zalaže za otvorenije održivo korporativno upravljanje otvoreno sudjelovanju, uključujući informiranje, savjetovanje i sudjelovanje radnika na razini poduzeća.

2. Kontekst mišljenja, uključujući predmetni zakonodavni prijedlog

2.1. EGSO upućuje na zaključke Europskog vijeća od 1. i 2. listopada 2020. u kojima se koncept strateške autonomije smatra središnjim elementom unutarnjeg tržišta, industrijske politike i digitalnog sektora. Ističe i zaključke Vijeća za konkurentnost od 13. studenoga 2020., u kojima se navodi da to uključuje identificiranje i smanjenje strateških ovisnosti i povećanje otpornosti u najosjetljivijim industrijskim ekosustavima i u posebnim područjima, kao što su zdravlje, obrambena industrija, svemir, digitalizacija, energetika, sektor mobilnosti i kritične sirovine.

2.2. Otvorena strateška autonomija ima za cilj stabilnost, širenje europskih standarda i promicanje vrijednosti EU-a. To je uzeto u obzir u nekoliko nedavnih inicijativa, kao što je komunikacija „Izgradnja digitalne budućnosti Europe” iz veljače 2020., komunikacija o izravnim stranim ulaganjima (Uredba o provjeri izravnih stranih ulaganja) donesena u ožujku 2020., Mehanizam EU-a za provjeru stranih ulaganja donesen 2019. i u potpunosti operativan od listopada 2020., strategija za podatke iz studenoga 2020., preispitivanje trgovinske politike pod nazivom „Otvorena strateška autonomija” iz veljače 2021., a i u instrumentu za suzbijanje prisile, koji je trenutačno u izradi. Nadalje, Prijedlog uredbe o mehanizmu za graničnu prilagodbu emisija ugljika iz srpnja 2021. primjer je koji pokazuje sve veću svijest o važnosti tema povezanih s okolišem u EU-u.

2.3. Lisabonska strategija iz 2000. bila je usmjerena na to da EU postane gospodarstvo i društvo koji se temelje na znanju, utvrđeni su mjerljivi pokazatelji i istaknuta je potreba za pružanjem potpore ljudima u njihovu cjeloživotnom učenju. Pakt za vještine ključan je u smislu obrazovanja, stručnog znanja i iskustva s obzirom na to da se neki industrijski sektori suočavaju s velikim promjenama u okviru dvostruke digitalne i ekološke tranzicije. Osim toga, kako je navedeno u Planu za vještine, glavni dionici kao što su poduzeća, sindikati, ustanove za istraživanje, obrazovanje i osposobljavanje i javna tijela neizostavni su akteri u zadovoljavanju potreba za vještinama u pojedinim sektorima. EGSO pozdravlja rad Europske komisije i sektorskih partnera kao što su Vijeće za sektorske vještine i Europski savezi za sektorske vještine na tome da se riješi problem neusklađenosti vještina između potražnje za njima u gospodarstvu i ponude obrazovanja⁽²⁾.

2.4. EGSO također skreće pozornost na rad Komisije u vezi s pouzdanošću opskrbe kritičnim sirovinama⁽³⁾, čime se želi zacrtati put prema većoj održivosti i sigurnosti, kao i na s time povezano mišljenje EGSO-a⁽⁴⁾ i na ocjene EGSO-a u vezi s različitim industrijskim ekosustavima i sektorima⁽⁵⁾.

3. Opće napomene

3.1. EU se temelji na otvorenom gospodarskom modelu, pri čemu je zaslužan za 14 % svjetskog uvoza, dok je 16 % svjetskog izvoza podrijetlom iz EU-a. EGSO podržava stajalište da je za europsku industrijsku politiku izuzetno važno pronaći načine i sredstva da se u strateškim područjima, od, primjerice, tehnologije do hrane i zdravlja, smanji jednostrana

⁽²⁾ Plan za sektorsku suradnju u području vještina. Odgovor na neusklađenost vještina na sektorskoj razini. Ključna mjera Novog programa vještina za Europu.

⁽³⁾ Europska komisija, „Pouzdanost opskrbe kritičnim sirovinama: put prema većoj sigurnosti i održivosti”, COM(2020) 474.

⁽⁴⁾ SL C 220, 9.6.2021., str. 118.

⁽⁵⁾ Mišljenje EGSO-a o temi „Strategija mobilnosti EU-a i industrijski vrijednosni lanci u EU-u: Pristup temeljen na ekosustavima u automobilskoj industriji” (SL C 105, 4.3.2022., str. 26.); dodatno mišljenje EGSO-a o temi „Ažuriranje nove industrijske strategije – Učinci na zdravstveni industrijski ekosustav” (SL C 105, 4.3.2022., str. 152.); mišljenje EGSO-a o temi „Predviđanje strukturnih i sektorskih promjena i preoblikovanje industrijskih kultura – prema novim granicama oporavka i otpornosti u raznim dijelovima Europe” (mišljenje EGSO-a u tijeku „Zahtjevi za održivost baterija u EU-u” (SL C 220, 9.6.2021., str. 128.); mišljenje EGSO-a o temi „Sektor stakla u Europi na prekretnici: stvaranje zelenije, energetske učinkovite industrije uz istodobno jačanje konkurentnosti i očuvanje kvalitetnih radnih mjesta” (SL C 105, 4.3.2022., str. 18.).

ovisnost o drugima. Industrijska politika sa snažnom industrijskom proizvodnom osnovom trebala bi spriječiti moguće negativne posljedice poremećaja na tržištu. Sigurnost opskrbe može se postići i partnerstvima sa zemljama koje dijele iste vrijednosti. Stvaranje takvih partnerstava cilj je, primjerice, Vijeća za trgovinu i tehnologiju EU-a i SAD-a. EGSO podupire i nastojanja EU-a da, u cilju zaštite od trgovinskih asimetrija, stvori i poboljša instrumente trgovinske zaštite kao što su Mehanizam EU-a za provjeru stranih ulaganja ⁽⁶⁾, Instrument EU-a za međunarodnu javnu nabavu ⁽⁷⁾ i Uredba za uklanjanje poremećaja uzrokovanih stranim subvencijama na jedinstvenom tržištu koju je Europska komisija predložila u svibnju 2021. ⁽⁸⁾

3.2. Analiza strateških ovisnosti koju je Komisija provela primjenom pristupa „odozdo prema gore” pokazuje da ovisnosti u najosjetljivijim ekosustavima čine samo 0,6 % vrijednosti robe uvezene iz zemalja izvan EU-a. Stoga su mnogi lanci vrijednosti pokazali iznimnu otpornost tijekom pandemije. EGSO snažno podupire rad Komisije na evidentiranju strateških ovisnosti i kapaciteta. U analizi se objašnjava i činjenica da od 5 200 proizvoda uvezanih u EU njih 137 pripada osjetljivim ekosustavima o kojima EU uvelike ovisi, uglavnom u energetski intenzivnim industrijama (kao što su sirovine) i zdravstvenim ekosustavima (kao što su aktivni farmaceutski sastojci) te proizvodima relevantnima za potporu zelenoj i digitalnoj tranziciji. 52 % uvoza tih proizvoda o kojima ovisimo podrijetlom je iz Kine, a 34 proizvoda potencijalno su osjetljivija zbog njihova mogućeg niskog potencijala za daljnju diversifikaciju i zamjenu proizvodnjom u EU-u. Za poboljšanje konkurentnosti europske industrije potrebne su odlučne politike u području održive energije i digitalne tehnologije. EGSO želi naglasiti da su europski akteri u području digitalne zdravstvene skrbi i energije iz obnovljivih izvora među svjetskim predvodnicima.

3.3. Otvorenu stratešku autonomiju karakterizira postojanje proizvodnih kapaciteta u sektorima usmjerenima na budućnost unutar jedinstvenog europskog tržišta, posebno za robu visoke vrijednosti, u vezi s kojom je ključno održati tehnološki i inovacijski potencijal EU-a. Na primjer, procjena Komisije pokazuje da udio Europe na svjetskom tržištu robotike iznosi 33 %, ugrađenih sustava 30 %, poluvodiča u automobilske industriji 55 %, opreme za poluvodiče 20 % te fotoničkih komponenta 20 % ⁽⁹⁾. Strateška autonomija uključuje mehanizme trgovinske zaštite u kontekstu sve veće međunarodne konkurencije i nezakonitog tržišnog natjecanja. Industrijska politika EU-a stoga ide ruku pod ruku sa snažnom trgovinskom politikom i politikom tržišnog natjecanja.

3.4. EGSO naglašava da povećanje otvorene strateške autonomije uključuje jačanje otpornosti jedinstvenog tržišta, ulaganje u vlastite kompetencije EU-a, njegove tehnološke kapacitete i resurse za istraživanje i razvoj, diversifikaciju proizvodnih i opskrbenih lanaca, jamčenje digitalne suverenosti, osiguravanje stvaranja strateških zaliha, poticanje i privlačenje ulaganja i proizvodnje u Europi poboljšanjem uvjeta za poslovanje poduzeća, istraživanje alternativnih rješenja i modela kružnog gospodarstva te promicanje široke industrijske suradnje među svim državama članicama, kao i nastojanje da se uspostavi tehnološko vodstvo, kako je navelo Vijeće za konkurentnost u studenome 2020.

3.5. Jedinstveno tržište najveća je prednost Europe i Komisija bi trebala i dalje prvenstveno raditi na povećanju otpornosti uvođenjem i provedbom pravila te uklanjanjem prepreka na putu do postizanja cilja inovativnog i prosperitetnog europskog gospodarstva usmjerenog na budućnost. Snažno domaće tržište preduvjet je za osnivanje, razvoj i uspjeh europskih poduzeća te izbjegavanje budućih poremećaja, primjerice uz pomoć Instrumenta jedinstvenog tržišta za hitne slučajeve.

3.6. U svom mišljenju „Nema zelenog plana bez socijalnog plana” EGSO naglašava važnost snažnog socijalnog dijaloga okrenutog budućnosti i održivog korporativnog upravljanja otvorenog sudjelovanju. Usto podržava informiranje radnika i savjetovanje s njima te promicanje njihovog sudjelovanja na razini poduzeća u cilju poticanja inovacija na radnom mjestu ⁽¹⁰⁾. U svojoj Rezoluciji o održivom korporativnom upravljanju iz prosinca 2020. Europski parlament pozdravio je

⁽⁶⁾ Europska komisija, „Mehanizam EU-a za provjeru stranih ulaganja postaje potpuno operativan”, 9. listopada 2020.

⁽⁷⁾ Služba Europskog parlamenta za istraživanja, „Instrument EU-a za međunarodnu javnu nabavu”, listopad 2021.

⁽⁸⁾ Europska komisija, „Komisija predlaže novu uredbu za uklanjanje poremećaja uzrokovanih stranim subvencijama na jedinstvenom tržištu”, 5. svibnja 2021.

⁽⁹⁾ Europska komisija, „Ulaganje u pametnu, inovativnu i održivu industriju. Obnovljena strategija industrijske politike EU-a” (COM (2017) 479 final).

⁽¹⁰⁾ SL C 341, 24.8.2021., str. 23.

to što se Komisija zalaže za preispitivanje Direktive o nefinancijskom izvješćivanju i razvoj standarda nefinancijskog izvješćivanja⁽¹¹⁾. Poštovanje načela održivog korporativnog upravljanja važan je način promicanja europskih vrijednosti u inozemstvu koji pruža konkurentsku prednost europskim poduzećima.

3.7. Socioekonomska situacija pojedinih država članica i regija EU-a u velikoj se mjeri i dalje razlikuje, stoga je važno da se u kontekstu posebnog postupka upravljanja za različite ekosustave, uključujući potporu (naročito za MSP-ove) pristupu novim tržištima i održivim vrijednosnim lancima, osmisle ciljani regionalni planovi tranzicije. EGSO podržava pristupe upravljanja kao što su regionalne komisije za preobrazbu ili centri za preobrazbu koji, u bliskoj suradnji s lokalnim i regionalnim gospodarskim subjektima, definiraju konkretna lokalna i regionalna rješenja za predstojeće gospodarske promjene.

3.8. Kad je riječ o poboljšanju industrijske suradnje među državama članicama EU-a, EGSO cijeni analitički rad Komisije na definiranju i opisivanju 14 „industrijskih ekosustava”, po uzoru na slične analize koje se provode u SAD-u i Kini. Ti se ekosustavi dijele u dvije različite kategorije: ekosustave definirane kao mreža klastera u određenom području djelatnosti i regionalne ekosustave, u čijem je središtu interakcija gospodarskih subjekata u određenoj regiji. Zajedno čine interaktivnu platformu za optimizaciju suradnje nadležnih tijela i dionika i za olakšavanje komunikacije među dionicima. EGSO u tome vidjeti stvarnu dodanu vrijednost za poduzeća jer ona mogu iznijeti posebnu potrebu pred cijeli ekosustav koji može na nju odgovoriti. Što je ekosustav dublji i međusobno povezaniji, to će biti korisniji za sve uključene aktere i to će biti veća dodana vrijednost koju će pružiti.

3.9. EU i njegove države članice usredotočeni su na javne programe u području najsuvremenije znanosti na razini EU-a. Slično tomu, proračuni za istraživanje i inovacije preneseni su s nacionalne razine na razinu EU-a i veći su nego ikad, iako su i dalje ispod razine strateških konkurenata kao što je Kina. Cilj četvrte serije pionirskih projekata jest da EU ponovno preuzme globalno vodstvo u području istraživanja i inovacija. Ti bi projekti trebali uključivati modele umjetne inteligencije za velika poduzeća (LEAM), zajedničke industrijske podatkovne prostore i nove zelene tehnologije, kao i povećanje istraživanja, razvoja i inovacija radi stvaranja sintetičkih nadomjestaka za kritične sirovine.

3.10. Rashodi za istraživanje i razvoj u Europskoj uniji kao postotak BDP-a u 2019. su iznosili 2 %. Za usporedbu, Kina je 2019. potrošila 2 % svojeg BDP-a na istraživanje i razvoj, a SAD 3 %. EGSO preporučuje Europskoj uniji da, kako bi ojačala svoju proizvodnu bazu, poveća svoju potrošnju za istraživanje i razvoj te žali zbog činjenice da, osim temeljnih javnih ulaganja u istraživanje i inovacije i snažnih privatnih konglomerata u području ublažavanja klimatskih promjena i zdravstvene industrije, inovacijski ekosustavi EU-a nisu dovoljno napredovali⁽¹²⁾. Iako je poduzećima djelotvorno tržišno natjecanje u EU-u izvrstan poticaj za inovacije, ipak bi ih trebalo bolje poduprijeti tako da se u potpunosti iskoriste drugi instrumenti za financiranje istraživanja, razvoja i inovacija na razini EU-a kako bi EU bio barem na istoj razini kao i druge regije u svijetu i kako bi se omogućile prijeko potrebne inovacije. Trenutačno su ulaganja EU-a uglavnom usmjerena na podupiranje domaćih interesa, tj. nacionalnih interesa država članica, umjesto da se traže europski pristupi i rješenja, čime bi se stvorile bolje i dublje veze među gospodarskim subjektima i od njih ostvarile koristi.

3.11. EGSO odlučno podupire pozive na poboljšanje ekosustava i vrijednosnih lanaca i smatra da ih je potrebno povezati s dvostrukom zelenom i digitalnom tranzicijom u cilju veće dobrobiti Europljana i Europljanki. Planovi tranzicije ostvarit će dodanu vrijednost predlaganjem smislenog slijeda politika i omogućit će predvidljivost, što je važno za poduzeća i dobrobit građana, npr. u pogledu razvoja vještina. U tom kontekstu želimo istaknuti gospodarske modele usmjerene na dionike s ublažavanjem klimatskih promjena i uništavanja okoliša kao vodećim pokretačem te pozivamo države članice i Komisiju da se u većoj mjeri koriste tim modelima u oblikovanju politika i procjenama učinka.

3.12. Ulaganja u stvaranje otpornijih i održivijih lanaca vrijednosti koji omogućuju pristup osnovnim uslugama i robi moraju dovesti do rezultata u pogledu gospodarskog rasta i dobrobiti. Potrebno je osmisliti sektorske akcijske planove koji bi bili povezani s inicijativama postojećih glavnih gospodarskih aktera i kojima bi se jačale postojeće gospodarske skupine u Europi, uključujući MSP-ove. To bi trebalo uključivati institucionalnu potporu kako bi im se omogućila bolja kontrola lanaca vrijednosti i predviđanje kriza provedbom testova otpornosti na stres ili procjena rizika kako bi se spriječile nestašice.

⁽¹¹⁾ Rezolucija Europskog parlamenta od 17. prosinca 2020. o održivom korporativnom upravljanju (2020/2137(INI)).

⁽¹²⁾ Izvješće iz serije Znanost za politike Zajedničkog istraživačkog centra, „Oblikovanje i osiguravanje otvorene strateške autonomije EU-a do 2040. i nakon toga”, 2021.

3.13. Od ključne će važnosti biti definiranje odgovarajućih strateških lanaca vrijednosti, lanaca opskrbe i klastera. Promicanjem važnih projekata od zajedničkog europskog interesa i uspostavom industrijskih saveza za baterije za električna vozila, računalstvo visokih performansi, mikroelektroniku, povezana, čista i autonomna vozila, pametno zdravstvo, niskougličnu industriju, tehnologiju i sustave vodika, industrijski internet stvari i kibersigurnost Komisija je jasno istaknula koja bi područja trebalo razvijati kao prioritetna i sa stvarnom dodanom vrijednošću EU-a. To je, zajedno s očuvanjem europskih interesa u pogledu europskih standarda i zaštitom europskog intelektualnog vlasništva, snažan temelj za koherentan skup industrijskih i gospodarskih politika.

3.14 To nije samo cilj po sebi, nego se želi očuvati i održati dobrobit Europljana i Europljanki osiguravanjem kvalitetnih radnih mjesta u sektorima usmjerenima na budućnost i pritom pridonijeti dvostrukoj tranziciji. Kako bi se ti ciljevi postigli, potrebno je primijeniti prave pokazatelje i parametre. EGSO smatra da je „dobrobit” sazrela kao statistički i metrički koncept te postaje putokaz oblikovateljima politika koji usmjerava njihove odluke.

3.15. EGSO se slaže s OECD-ovom definicijom „ekonomije dobrobiti” kao ekonomije koja:

- 1) nudi veće mogućnosti za uzlaznu društvenu mobilnost i za poboljšanje onih dimenzija života ljudi koje su im najvažnije,
- 2) osigurava da se te mogućnosti pretvore u rezultate kojima se ostvaruje dobrobit svih segmenata stanovništva, uključujući one na donjem dijelu lanca raspodjele,
- 3) smanjuje nejednakost,
- 4) potiče okolišnu i socijalnu održivost.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Inovativni financijski instrumenti u kontekstu razvoja poduzeća s društvenim učinkom”

(razmatračko mišljenje)

(2022/C 194/07)

Izjestitelj: **Giuseppe GUERINI**

Suizjestiteljica: **Marie-Pierre Le BRETON**

Zahtjev za savjetovanje:	Francusko predsjedništvo Vijeća Europske unije, 21.9.2021.
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	13.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja	
(za/protiv/suzdržani):	231/1/3

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO pozdravlja odluku francuskog predsjedništva Vijeća EU-a i poseban angažman francuskog Ministarstva gospodarstva financija i vlade u podupiranju provedbe akcijskog plana za socijalnu ekonomiju.

1.2. EGSO smatra da je važno razvijati inovativne financijske instrumente koji mogu imati pozitivne društvene učinke, prvenstveno djelovanjem organizacija socijalne ekonomije, ali i uključivanjem svih poduzeća koja nastoje ostvariti pozitivne društvene učinke. EGSO stoga cijeni i podržava odredbe Akcijskog plana za socijalnu ekonomiju, koji je Europska komisija predstavila 9. prosinca 2021., osobito u dijelu u kojem se predlaže poticanje stvaranja tržišta za ulaganja u socijalna poduzeća u Europi podupiranjem stvaranja novih instrumenata.

1.3. EGSO smatra da je priznavanje socijalne i lokalne ekonomije kao jednog od 14 ekosustava europske industrijske strategije u skladu s promicanjem ulaganja s društvenim učinkom te stoga pozdravlja to priznavanje.

1.4. EGSO smatra da je važno uvoditi i podupirati oblike ulaganja kojima je cilj ostvariti društvene učinke, stvoriti kvalitetna radna mjesta i privući privatne ulagače i novi kapital, ali preporučuje da ta ulaganja budu usmjerena na ostvarivanje dodatnih i multiplikacijskih učinaka i da nikad ne zamijene javne socijalne rashode za osnovne usluge.

1.5. EGSO se zalaže za to da se: i. unaprijed zajednički osmisle alati i pokazatelji za procjenu društvenog učinka za svaki projekt posebno, čime bi se jamčilo uzimanje u obzir posebnosti organizacija socijalne ekonomije, ii. utvrdi europska definicija društvenog učinka.

1.6. EGSO preporučuje da se ulaganja za ostvarivanje društvenih učinaka planiraju tako da se osigura ravnoteža između društvenog učinka (pozitivne promjene koje se ostvaruju ulaganjem), razine povrata (pouzdan i održiv povrat za ulagača) i razine rizika za socijalno poduzeće, čime bi se potaknulo jačanje socijalnog poduzetništva novim priljevom uloženog kapitala, poboljšanjem standarda transparentnosti i društvene odgovornosti te povećala sposobnost uključivanja poduzeća s društvenim učinkom i poduzeća socijalne ekonomije u europski gospodarski sustav.

1.7. EGSO cijeni inicijative koje je Europska komisija provela posljednjih godina, posebno one povezane s Programom za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI), te pozdravlja činjenicu da program InvestEU ima posebna sredstva za jačanje europske socijalne infrastrukture.

1.8. Kako bi se države članice i Komisiju potaknulo na davanje novog poticaja tim inicijativama, EGSO smatra da je važno provoditi redovite analize na temelju kojih bi se detaljno mapirali različiti inovacijski sustavi i poduprlo financiranje s društvenim učinkom u državama članicama u cilju izgradnje zajedničke baze znanja i promicanja razmjene primjera dobre prakse.

1.9. EGSO smatra da je ključno na europskoj razini osnovati tijelo za političko usmjeravanje i tehničko praćenje inicijativa u području inovativnog financiranja socijalne ekonomije i poduzeća koja nastoje ostvariti ciljeve društvenog učinka.

2. Opće napomene

2.1. EGSO već dugi niz godina tvrdi da bi europske institucije i države članice trebale nastojati ojačati ulogu socijalne ekonomije u europskom kontekstu.

2.2. EGSO je nedavno u mišljenju ECO/533 ⁽¹⁾ preporučio da bi u uniji tržišta kapitala trebalo u potpunosti uzimati u obzir različite oblike ulaganja s društvenim učinkom, posebno u području socijalne ekonomije.

2.3. U posljednjih deset godina informiranost o ulozi organizacija socijalne ekonomije i njezino priznavanje doveli su do toga da se stavlja sve veći naglasak na ulaganja s društvenim učinkom, koja bi trebala dodatno povećati već znatan potencijal poduzeća socijalne ekonomije u pogledu odgovornih i održivih inovacija i otvaranja radnih mjesta ⁽²⁾.

2.4. U Europi raste potreba za uključivim i odgovornim financiranjem, stoga bi se Europska unija trebala obvezati na donošenje mjera i smjernica namijenjenih institucijama, poduzećima, financijskim fondovima, ali i sveučilištima, istraživačkim centrima, dionicima socijalne ekonomije i lokalnim zajednicama, kao nositeljima razvoja uključivijeg i održivijeg gospodarstva, o tome kako povećati potencijal socijalnog poduzetništva i utjecati na financiranje.

2.5. Brojne organizacije socijalne ekonomije pružaju osnovne usluge nužne, primjerice, kategorijama stanovništva u nepovoljnom položaju. Radi se o socijalnim i zdravstvenim uslugama, uslugama skrbi i obrazovanja te općenito svim uslugama koje su nužne da bi se ranjivim osobama omogućio dostojan život, prije svega jamčenjem odgovarajućih radnih uvjeta.

2.6. Zbog toga ulaganja s društvenim učinkom moraju biti usmjerena na postizanje dodatnih i multiplikacijskih učinaka u odnosu na javne politike, izbjegavajući pritom zamjenu javnih sredstava ulaganjima s društvenim učinkom, posebno za poduzeća koja doprinose socijalnim politikama usmjerenima na ranjive osobe.

2.7. Pandemija nas je suočila sa socijalnim problemima koji onemogućavaju postizanje ambicioznih ciljeva održive tranzicije (siromaštvo i nejednakost, poteškoće u integraciji migranata, nedovoljno uključivanje osoba s invaliditetom i nedostupno stanovanje za ranjive obitelji i mlade). Stoga je vrijeme da se podrži model gospodarskog rasta i poduzetnički sustav kojim se mogu promicati socijalni ciljevi, pri čemu promicanje kvalitetnog zapošljavanja mora biti prioritet.

3. Definicija inovativnih financijskih instrumenata

3.1. S obzirom na to da se EGSO slaže s odredbama Akcijskog plana za socijalnu ekonomiju koje se odnose na potrebu za uvođenjem inovativnih financijskih instrumenata kojima se nastoje razvijati poduzeća s društvenim učinkom i poduzeća socijalne ekonomije, EGSO smatra da je vrlo važno naglasiti da ti financijski instrumenti uključuju široku lepezu ulaganja koja se temelje na pretpostavci da privatni kapital može doprinijeti stvaranju pozitivnih socijalnih učinaka, koje bi uvijek trebalo smatrati prioritetom, i istodobno proizvesti gospodarsku korist.

3.2. Posebnost tih instrumenata stoga je upravo namjera s kojom ulagač nastoji postići socijalne ciljeve, stvarajući zajedničku imovinu i zajedničke vrijednosti tako što osigurava uravnotežen ekonomski povrat ulaganja, koji je uglavnom namijenjen ostvarivanju socijalnih ciljeva.

3.3. Aktivni dionici koji promiču i stvaraju te inovativne instrumente mogu biti poduzeća, organizacije i fondovi koji nastoje postići mjerljiv društveni učinak usklađen s gospodarskim koristima.

3.4. Ulaganja s društvenim učinkom moraju imati sljedeće elemente:

— jasan i ciljan fokus na stvaranje pozitivnih društvenih učinaka;

— pružanje potpore poduzećima koja su jasno definirana kao poduzeća socijalne ekonomije na temelju općeprihvaćenih definicija i objektivnih kriterija;

⁽¹⁾ SL C 155, 30.4.2021., str. 20.

⁽²⁾ SL C 286, 16.7.2021., str. 13.

- utvrđivanje razina očekivanja povezanih s pravednim, održivim i transparentnim ekonomskim povratom ulaganja, čak i kad bi on mogao biti niži od prosjeka tržišnog prinosa;
- volja za ponovnim ulaganjem dijela imovine za poticanje drugih ulaganja namijenjenih postizanju socijalnih ciljeva;
- mjerljiv učinak, koji je nužan kako bi se zajamčila transparentnost i primjereno poznavanje svrhe i ciljeva ulaganja;
- kad su ulaganja namijenjena poduzećima socijalne ekonomije, na prvom bi mjestu trebala biti usklađenost s propisanim načelima i vrijednostima.

3.5. Ulaganja s društvenim učinkom trebala bi posebno biti namijenjena poduzećima koja se bave inovacijama i razvojem zajednice, koja se bez tih ulaganja ne bi mogla razvijati, a ponekad ni jamčiti građanima odgovarajuću razinu usluga, i trebala bi biti potencijalni pokretač uključivog gospodarskog rasta.

3.6. Ulaganja u poduzeća i organizacije čiji je cilj ostvariti društveni učinak mogu poboljšati učinkovitost i djelotvornost javnih izdataka za socijalne, obrazovne i zdravstvene usluge te kulturu i poticati zapošljavanje zahvaljujući znatnijem sudjelovanju ulagača kako bi se dala potpora poduzetničkom ekosustavu koji povezuje održivost i društvenu odgovornost.

4. Složeno pitanje definicije poduzeća socijalne ekonomije

4.1. Iako se naglasak sve više stavlja na analizu i poznavanje poduzeća socijalne ekonomije i inovativnih financijskih instrumenata kojima se bolje može podupirati njihova uloga, potrebno je ukloniti još brojne prepreke kako bi se osiguralo da se, istodobno s poduzećima socijalne ekonomije, može razvijati jednako inovativan, odgovoran i održiv ekosustav financiranja, čime bi se omogućila stvarna i konkretna provedba istinski europskog gospodarskog modela koji bi bio u službi građana i poduzeća.

4.2. Među preprekama s kojima se suočavaju brojne organizacije socijalne ekonomije u pogledu potpunog pristupa inovativnim financijskim instrumentima (npr. sudjelovanje u fondovima privatnog vlasničkog kapitala, instrumenti kvazivlasničkog ulaganja te osigurani i dugoročni krediti) i usmjeravanju solidarnog financiranja u okviru štednji zaposlenika na socijalna poduzeća, uočavamo četiri područja u kojima je potrebno premostiti razlike, tj. potrebno je:

- ukloniti nedostatke u pogledu informiranosti i ispraviti percepciju davatelja kredita, kao i pravne definicije i priznavanje posebne prirode njihove gospodarske naravi;
- poboljšati kompetencije aktera u financijskom sektoru u području ocjenjivanja funkcioniranja organizacija socijalne ekonomije iz financijske perspektive;
- podupirati osposobljavanje organizacija socijalne ekonomije kako bi se poboljšale njihove ekonomske i financijske vještine;
- poboljšati informiranost organizacija socijalne ekonomije, što će im omogućiti da upotrebljavaju financijske instrumente, čime će se smanjiti stopa neiskorištenosti.

4.3. Kad je riječ o prvoj točki, EGSO se nada da će akcijski plan za socijalnu ekonomiju biti prilika da se europske institucije i države članice potaknu da usvoje definiciju koja će biti prihvatljiva i za javne i za financijske institucije Europske unije. Naime, postoji sve veća potreba za tim kako bi se zajamčio potpuni pristup tržištu kapitala, među ostalim i mjerama nefinancijske potpore za jačanje kompetencija aktera uključenih u ulaganja s društvenim učinkom.

4.4. U tom pogledu EGSO smatra da bi se uložila socijalne ekonomije za privlačenje ulaganja s društvenim učinkom u Europi ⁽³⁾ trebala isto tako posvetiti veća pozornost u akcijskom planu za uniju tržišta kapitala za građane i poduzeća.

4.5. Kad je riječ o povećavanju kapaciteta za ocjenjivanje inovativnih socijalnih ulaganja, smatramo da financijski subjekti u prevelikom broju slučajeva ocjenjuju organizacije socijalne ekonomije kao visokorizične jednostavno zato što primjenjuju alate za ocjenjivanje koji se općenito upotrebljavaju za druge vrste poduzeća, zbog čega se narušava kategorizacija jer se podcjenjuju specifične dimenzije socijalne ekonomije kao što su društveni i ljudski kapital, ugled, društvena uloga i društveni konsenzus, naglasak na ciljevima od javnog interesa i kapacitet za stvaranje zajedničkih dobara. To bi se moglo opisati kao pretjerana mjera zbog nepostojanja instrumenata za ocjenjivanje svrhe.

⁽³⁾ Unija tržišta kapitala za građane i poduzeća – novi akcijski plan (COM(2020) 590 final).

4.6. Prioritet organizacija socijalne ekonomije jest provedba socijalnih, obrazovnih i okolišnih ciljeva. Taj socijalni cilj mora biti u potpunosti usklađen s gospodarskim i financijskim zahtjevima, što je jedna od poluga održivosti tih organizacija i što iziskuje potporu aktivnostima osposobljavanja i jačanja vještina osoblja u gospodarskim i financijskim pitanjima.

5. Inovativni financijski instrumenti i socijalne taksonomije

5.1. U posljednjih deset godina došlo je do znatnog razvoja financijskih instrumenata namijenjenih socijalnim poduzećima (*), ali još uvijek ima prostora za daljnji razvoj i omogućavanje boljeg ispunjavanja potreba socijalnih poduzeća te poticanja njihova širenja na unutarnjem tržištu. EGSO smatra da je važno da njihovo širenje bude popraćeno razvojem kulture ocjenjivanja u svim organizacijama i osmišljavanjem, prije svega u akademskoj zajednici, alata za ocjenjivanje specifičnih za socijalnu ekonomiju.

5.2. Europska komisija je između 12. lipnja i 27. kolovoza 2021. pokrenula savjetovanje na temu socijalne i okolišne taksonomije. U tom pogledu ESGO ističe da je nužno izbjeći stvaranje konkurencije ili još većeg jaza između okolišne i socijalne taksonomije.

5.3. Razvoj jedinstvenog modela taksonomije (socijalnog i okolišnog) optimalno je rješenje upravo zbog uske povezanosti socijalnih i okolišnih ciljeva, ali da bi bio izvediv i fleksibilan, njime se ne bi smjelo stvarati veliko opterećenje za poduzeća.

5.4. Poduzeća socijalne ekonomije u suštini su utemeljena u lokalnim zajednicama u kojima je najvažnija participativna dimenzija te se ističu i po svojem društvenom angažmanu koji obuhvaća otvaranje radnih mjesta, pružanje potpore i zadržavanje na radnom mjestu, pravednu politiku primitaka i jednakost na radnom mjestu. Razlog tomu je i činjenica da poduzeća socijalne ekonomije u suštini imaju participativnu upravljačku strukturu koja se temelji na kriterijima demokracije, otvorenosti i transparentnosti. Ti bi se aspekti trebali uzeti u obzir i posebno poticati u okviru socijalne taksonomije.

5.5. Socijalna taksonomija trebala bi doprinijeti usmjeravanju financiranja u svrhu upotunjavanja javnih sredstava koja često nisu dovoljna za potporu politikama socijalne uključivosti. No socijalno financiranje nikad ne bi smjelo zamijeniti ulogu institucija, zakona i javnih politika čiji je cilj poštovanje socijalnih prava, uklanjanje nejednakosti i borba protiv diskriminacije.

5.6. Budući da se konkretno radi o uslugama od javnog interesa, te bi se usluge trebale financirati javnim sredstvima, koja privatni kapital može samo nadopuniti. Poduzeća s društvenim učinkom imaju ključnu ulogu u društvu i zbog toga se ulaganja koja su im namijenjena moraju u najvećoj mogućoj mjeri temeljiti na stabilnim financijskim sredstvima i strpljivom kapitalu. Treba imati na umu da se socijalni ciljevi ostvaruju tijekom duljeg vremenskog razdoblja.

5.7. Trebalo bi izbjeći situaciju da se mjerenjem i metodama mjerenja nagrađuju sektori koji su lakše mjerljivi i u kojima je dostupno više sredstava ili više podataka na štetu područja u kojima je objektivno mjerenje složenije ili je teže pronaći podatke. Suradnja između javnog, privatnog i socijalnog sektora nužna je za uspjeh socijalnih ulaganja. Suradnja socijalnog sektora ključna je kako bi se odredio redoslijed prioriteta jer djelatnici u tom sektoru rade na terenu i upoznati su s potrebama.

6. Prijedlozi utemeljeni na primjerima dobre prakse s terena

6.1. Posljednjih je godina, na poticaj Inicijative za socijalno poduzetništvo iz 2011., Europska komisija donijela razne inicijative, izravno i putem Europskog investicijskog fonda, za potporu socijalnim inovacijama i povećanje pristupa financiranju za organizacije socijalne ekonomije. Posebno su zanimljivi razni instrumenti koji se financiraju iz Programa za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI): EaSI Funded, EaSI Debt, EaSI Guarantee, EaSI Capacity Building i EFSI Equity Social Impact (Socijalni učinak vlasničkog kapitala EFSU-a). Za buduće programiranje obećavajuće su i socijalne inicijative predviđene programom InvestEU, osobito ako se, kako je najavljeno u Akcijskom planu za socijalnu ekonomiju, uvedu posebne inovacije za promicanje socijalnih ulaganja.

6.2. Kako bi se promicao ekosustav koji je pogodan za socijalna ulaganja, EGSO smatra da je važno da se, u okviru provedbe nacionalnih planova za oporavak i otpornost koje države članice planiraju provesti s pomoću financijskih sredstava iz instrumenta Next Generation EU, može poduzeti određen broj konkretnih mjera, čiji su primjeri navedeni u nastavku.

(*) Opća analiza dostupna je u publikaciji Europske komisije „Priručnik za socijalno financiranje”: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1b8099b-fd4c-11e5-b713-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-234506515>.

6.3. U mnogim su zemljama provedeni eksperimenti usmjereni na uvođenje i potvrđivanje mehanizama financiranja prema načelu „isplate prema rezultatima” (engl. „pay by result”). U Francuskoj je to, na primjer, učinjeno ugovorima s društvenim učinkom, pri čemu se posebna pozornost posvećuje modelima „sredstava prema ishodu” (engl. „outcome funds”) koji uključuju privatne ulagače koji žele uložiti sredstva za politike dogovorene s vladom, posebno u području socijalnih politika, čija je isplata povezana s postizanjem očekivanih rezultata. Promicanje takvih praksi mora se temeljiti na prethodnoj procjeni kojom bi se trebali utvrditi mogući načini zloporabe kao što su prijenos kapaciteta na poduzeća izvan područja socijalne ekonomije ili moguća povlačenja preuzetih obveza država.

6.4. Među najboljim je primjerima vrlo zanimljiva praksa koju je razvila finska vlada, koja je osnovala „Centar stručnosti za ulaganja s učinkom”. Taj je centar posrednik za pružanje tehničke i stručne pomoći akterima koji namjeravaju ulagati s društvenim učinkom.

6.5. Te inicijative potvrđuju da je važno poticati uspostavljanje, razvoj i dostupnost fondova s učinkom, fondova fondova ili drugih financijskih instrumenata kojima se financiraju inicijative poduzeća socijalne ekonomije, osobito usmjeravanjem sredstava iz fondova kao što su InvestEU ili Fond za pravednu tranziciju kako bi se isto tako mogli promicati oblici zajedničkog ulaganja (vlasnički kapital), sufinanciranja (kredit) i kreditnih jamstva za operacije na otvorenom tržištu.

6.6. Potrebno je poboljšati kapacitete institucija EU-a i država članica za prikupljanje i analizu podataka potrebnih kako bi se pokazalo da je vjerojatnost neispunjavanja obveza za financiranje socijalnih poduzeća i infrastruktura u prosjeku niža od vjerojatnosti neispunjavanja obveza za bankovne kredite te na taj način ostvarilo priznavanje stupnja apsorpcije vlasničkog kapitala kojima se uzima u obzir socijalna vrijednost te vrste financiranja.

6.7. EGSO je već podržao pomoćne faktore u Uredbi o kapitalnim zahtjevima ⁽⁵⁾, posebno ekološke i socijalne, kako bi se smanjila apsorpcija kapitala koji banke izdvajaju za kredite za financiranje poduzeća socijalne ekonomije.

6.8. Svakako je važno istaknuti ulogu alternativnih i etičkih banaka u mnogim europskim zemljama u promicanju financiranja usmjerenog na socijalne i ekološke ciljeve, koje su u nekim slučajevima dovele do investicijskih fondova ili poduzeća za upravljanu štednju čiji je cilj ulaganje u socijalni i ekološki sektor.

6.9. Porezni aranžmani kojima se olakšavaju ulaganja u socijalnu ekonomiju mogli bi biti korisni za poticanje i izdavatelja i primatelja, čime bi se mogao pokazati doista postignuti socijalni učinak.

6.10. Isto je tako ključno ohrabrivati i poticati strpljivi kapital kao što su dvije vrste vrijednosnih papira – „obveznice udruženja” i „participativne obveznice” (fr. „titres associatifs” i „titres participatifs”) – kojima se jača vlasnički kapital udruženja i zadruga. Nadalje, kako bi se potaknula ulaganja u poduzeća socijalne ekonomije, poticajni propisi kojima bi se olakšala uporaba tih inovativnih alata bili bi korisni i upraviteljima mirovinskih fondova.

6.11. Važno je i da se, po uzoru na iskustvo u Francuskoj sa zakonski reguliranim izdvajanjem salda regulirane bankovne štednje i fondova za solidarnu štednju zaposlenika za poduzeća socijalne ekonomije, poduzeća sa socijalnim učinkom i fondove solidarnosti, promijene propisi o financijskim fondovima solidarnosti kako bi se optimizirala razina izdvajanja sredstava za socijalna poduzeća i stvorio kapacitet za dodatna ulaganja u vlasnički ili kvazivlasnički kapital.

6.12. Među primjerima dobre prakse koje primjenjuju poduzeća socijalne ekonomije, a posebno zadruge, jesu one kojima se poduzeća u poteškoćama nastoje prenijeti radnicima organiziranim u obliku zadruge, poznate i kao „preuzimanje poslovanja od strane zaposlenika” ⁽⁶⁾, koje se provode u Francuskoj, Italiji i Španjolskoj s pomoću aranžmana financiranja, stvaranjem posebnih uzajamnih fondova, koji uključuju sudjelovanje u kapitalu i sufinanciranje daljnje poslovne aktivnosti zajedno s radnicima osnivanjem zadruge.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽⁵⁾ SL L 176, 27.6.2013., str. 1.

⁽⁶⁾ *Business transfers to employees under the form of a cooperative in Europe: opportunities and challenges* (Prijenos poduzeća na zaposlenike primjenom zadružnog modela u Europi: prilike i izazovi), CECOP, 2013.

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Prednosti koje najudaljenije regije donose Europskoj uniji”**(razmatračko mišljenje)**

(2022/C 194/08)

Izvjestitelj: **Joël DESTOM**Suizvjestitelj: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Zahtjev za savjetovanje:	Vijeće – francusko predsjedništvo, 21.9.2021. dopis Clémenta BEAUNEA, državnog tajnika za europske poslove
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za ekonomsku i monetarnu uniju te ekonomsku i socijalnu koheziju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	14.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	20.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	216/3/6

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO napominje da su unatoč tisućama kilometara koje ih razdvajaju od europskog kontinenta najudaljenije regije sastavni dio EU-a. Čine ih otoci, arhipelazi i jedno kopneno područje (Francuska Gijana). Ima ih devet i nalaze se u zapadnom Atlantskom oceanu, Karipskom bazenu, amazonskoj prašumi i Indijskom oceanu: Francuska Gijana, Guadeloupe, Martinique, Saint-Martin, Réunion i Mayotte (Francuska), Azori i Madeira (Portugal) i Kanarski otoci (Španjolska). Najudaljenija područja imaju gotovo pet milijuna stanovnika. EGSO ističe da najudaljenije regije predstavljaju Europu u svijetu i čine pomorski prostor kakav ne posjeduje nijedna druga sila te donose višestruke geostrateške prednosti.

1.2. EGSO poziva Komisiju da razmotri znatne prednosti koje najudaljenije regije donose za budućnost Europe kako bi ih definirala laboratorijima za promicanje napretka na svjetskoj razini (prehrambena i energetska autonomija Europe, ekološka tranzicija, održivi turizam, socijalna uključenost, uključenost organizacija civilnog društva itd.). Najudaljenije regije mogu postati modeli za repliciranje u raznim geografskim područjima u kojima se nalaze.

1.3. Pandemija COVID-a 19 istaknula je važnost solidnog i otpornog prehrambenog sustava koji može funkcionirati u svim okolnostima te građanima osigurati dostatnu opskrbu hranom po prihvatljivim cijenama. Strategija „od polja do stola” novi je sveobuhvatni pristup u kojem je vidljivo koliko je Europljanima važna održivost hrane. To je prilika za poboljšanje načina života, zdravlja i okoliša. Europska politika u najudaljenijim regijama mora dovesti do prehrambene neovisnosti tih područja kako bi ona postala model za Europu. Najudaljenije regije su perspektivna područja u kojima određeni tradicionalni gospodarski sektori kontinuirano primaju europsku potporu. Novim sektorima potrebna je bolja potpora.

1.3.1. EGSO poziva Komisiju da posebnost najudaljenijih regija uzme u obzir u svom programu rada za strategiju „od polja do stola” te da osigura da nacionalni programi u okviru programa POSEI (Program za rješavanje problema koji se posebno odnose na udaljenost i otočni položaj) budu u skladu s glavnim ciljem promicanja održive poljoprivrede.

1.4. EGSO poziva Komisiju da u najudaljenijim regijama ubrza provedbu europskih projekata koje financira EU, čiji je cilj utvrditi održive izvore energije koja se može proizvoditi lokalno i na cjenovno pristupačan način, ako je potrebno pokretanjem postupka iz članka 349. UFEU-a. Cilj je pokazati da su te regije sposobne razvijati sustave utemeljene na obnovljivoj energiji. Budući da su troškovi energije ondje općenito viši nego na kopnu, najudaljenije regije mogle bi postati laboratoriji za testiranje u nastojanju Europe da ostvari energetska autonomiju.

1.5. EGSO poziva Komisiju da osigura provedbu Direktive (EU) 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽¹⁾ (Direktiva o obnovljivoj energiji) i izbriše njezin članak 29. stavak 13. jer Europska unija ne može subvencionirati energetske tranzicije u najudaljenijim regijama ako se time pridonosi krčenju šuma u trećim zemljama.

1.6. EGSO poziva Komisiju da u gospodarskom kontekstu oporavka nakon COVID-a 19 ne smanjuje posebnu potporu najudaljenijim regijama jer su im potrebna odgovarajuća financijska sredstva kako bi mogle ostvariti ciljeve zacrtane u strategiji EU-a definiranoj u paketu mjera „Spremni za 55 %”. Najudaljenije su regije zbog svojih zemljopisnih značajki posebno izložene rizicima povezanim s ekstremnim vremenskim prilikama (npr. uragani, razorni valovi, potresi i suše), koji redovito pogađaju njihovo stanovništvo. Stoga će one prve osjetiti posljedice klimatskih promjena.

1.7. EGSO traži od Komisije da se pobrine za to da primjena članka 349. UFEU-a ne ometa reviziju zakonodavstva u području klime, energije i prometa kako bi se postojeći dokumenti uskladili s ciljevima postavljenima za 2030. i 2050.

1.7.1. Tranzicija do 2030. (i nadalje, koja vodi ka klimatskoj neutralnosti) mora biti zajednički i uključiv projekt osmišljen u suradnji s industrijskim ekosustavima.

1.7.2. U ažuriranoj industrijskoj strategiji najavljeno je zajedničko stvaranje planova za tranziciju u suradnji sa socijalnim partnerima i drugim dionicima kako bi se utvrdili najbolji načini da se ubrza i iskoristi dvostruka tranzicija imajući pritom na umu razmjere, brzinu i uvjete svakog industrijskog ekosustava.

1.8. EGSO poziva Komisiju da izradi poseban plan za ekosustav najudaljenijih regija u kojem će se precizirati razmjeri potreba, naročito za prekvalifikacijom, kao i potrebe u pogledu ulaganja ili tehnologije, te odrediti mjere koje treba poduzeti kako bi se te potrebe ispunile, uzimajući u obzir doprinose u vidu konkretnih planova. Početna točka za provedbu konkretnih planova može biti projekt INSULAE za energetske autonomije, koji se provodi uz pomoć programa EU-a Obzor 2020.

1.9. EGSO od Komisije traži da pripremi čvrste političke smjernice za turizam: potrebno je zajedničkim snagama osmisliti velike promjene i uključiti načela održivosti u sve aktivnosti i sva zanimanja, jer turizam ima važnu ulogu u razvoju najudaljenijih regija zbog povezanosti s brojnim drugim sektorima i zbog svog velikog potencijala za stvaranje radnih mjesta, naročito za mlade. Održivi turizam mora postati identitet najudaljenijih regija. Svi dionici u turizmu trebaju biti uključeni u održiv razvoj tog sektora. U okviru provedbe planova oporavka u tim regijama mora se uvažiti vrijednost raznolikosti usluga i zanimanja koji imaju ulogu u razvoju, kao i značajno sudjelovanje mikropoduzeća i MSP-ova u sektoru turizma. Zbog konteksta potrebno je imati na umu specifične značajke tog sektora, ali je jednako tako nužno i osmisliti mjere potrebne za osiguravanje kvalitete radnih mjesta i kvalitete trgovinske bilance. U tom su smislu potrebne jasne političke smjernice: treba udružiti snage i osmisliti veliku promjenu te u svim aktivnostima primijeniti načela održivosti za sva zanimanja.

1.10. EGSO poziva na pružanje potpore najugroženijim zajednicama i na promišljanje o načinima na koje se što veći broj ljudi može uključiti u klimatsku, digitalnu i socijalnu tranziciju. Tranzicija neće biti moguća ako lokalne zajednice ne budu u potpunosti uključene u te promjene jer se razvoj najudaljenijih regija temelji na izvanrednim, ali osjetljivim ekosustavima. Zbog toga je potrebno predvidjeti učinak budućih javnih politika jer najudaljenije regije neće izbjeći promjene koje za sobom povlače velika klimatska, digitalna i socijalna tranzicija. Moraju se pripremiti na sveukupnu preobrazbu svojih gospodarstava kako bi odgovorile na buduće potrebe i pritom posvetiti najveću pozornost socijalnom učinku tih tranzicija. Usto je potrebno paziti na to da se osigura potpora najranjivijim skupinama stanovništva i osmisliti načine da se uključi što veći broj ljudi, a, ako je moguće, i pridobije njihova podrška. Tranzicija nikako neće biti moguća ako lokalno stanovništvo ne bude imalo aktivnu ulogu u tim promjenama.

1.11. EGSO poziva Komisiju da izmijeni način na koji provodi javna savjetovanja kako bi svi građani i građanke ili sva poduzeća mogli u njima sudjelovati, a da se prije toga ne moraju upisati u registar transparentnosti. EGSO smatra da je socijalni dijalog najvažniji način pronalaženja konkretnih rješenja sa socijalnim partnerima u najudaljenijim regijama. Poziva na jačanje i proširenje uporabe takvih rješenja. Civilno društvo mora doista sudjelovati u osmišljavanju europskih programa i to se mora organizirati u izravnom kontaktu sa stvarnim akterima u regijama. Mora se ojačati stvarni stupanj uključenosti socijalnih partnera i organizacija civilnog društva u faze provedbe i evaluacije planova za oporavak i otpornost u najudaljenijim regijama. Pokazalo se nužnim uspostaviti kontaktnu točku Europske komisije koja bi bila izravno dostupna civilnom društvu.

⁽¹⁾ Direktiva (EU) 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora (SL L 328, 21.12.2018., str. 82.).

1.12. EGSO poziva Komisiju da donese Pakt za vještine u najudaljenijim regijama kao što je to učinila za nekoliko industrijskih ekosustava.

1.12.1. Ekološka tranzicija u najudaljenijim regijama ne može biti uspješna ako one ne raspolažu kvalificiranom radnom snagom koja im je potrebna kako bi ostale konkurentne. Obrazovanje i osposobljavanje ključni su za povećanje osviještenosti o zelenom gospodarstvu i za jačanje vještina u tom području s pomoću instrumenata kao što su zelena komponenta programa Erasmus+ i koalicija „Obrazovanje za klimu”. Novim programom vještina za Europu za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost Komisija provodi vodeće mjere čija je svrha da građani i građanke steknu odgovarajuće vještine potrebne za zelenu i digitalnu tranziciju. U sklopu tog programa Komisija olakšava i razvoj mjera za prekvalifikaciju i dodatno osposobljavanje u svim industrijskim ekosustavima. Najudaljenije regije moraju biti u potpunosti uključene u te vodeće mjere Komisije zahvaljujući uspostavi posebnog programa rada.

1.12.2. EGSO poziva Komisiju da uloži veće napore u smanjenje nejednakosti u najudaljenijim regijama jer je pandemija COVID-a 19 utjecala na djelovanje u tom području. Najudaljenije regije smatraju se regijama koje razdiru duboko ukorijenjene nejednakosti. Tumačenje koncepta „središte” i „periferija” u određenoj mjeri objašnjava raspodjelu bogatstva u gospodarstvu u kojem su odnosi često neuravnoteženi. Jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije jedan je od glavnih ciljeva EU-a.

1.13. EGSO poziva Komisiju da se pobrine za to da se u procesu oporavka uvažavaju socijalne potrebe i da on ostane homogen i uravnotežen na regionalnoj razini. Naglašava da radi pronalaženja prilagođenih rješenja svako područje treba sagledati kao cjelinu.

1.13.1. EGSO poziva Komisiju da poduzme mjere kako bi u najudaljenijim regijama osigurala pristup digitalnoj tehnologiji. U tim regijama više nego drugdje, neuspjeh u osiguravanju općeg i pouzdanog pristupa digitalnoj tehnologiji i učinkovitog korištenja s njime povezanih resursa pogoršava nejednakosti. Međutim, postojeći se digitalni jaz produbio, a određene razlike dodatno su se pogoršale uslijed pandemije, zbog čega neke osobe ostaju izvan sve bržeg procesa digitalizacije. Zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvo i javne usluge zasigurno će sve više ovisiti o digitalnim tehnologijama.

1.13.2. EGSO poziva Komisiju da kontinuirano ulaže napore u području istraživanja i inovacija, koji su ključni za iskorištavanje svih mogućnosti koje proizlaze iz posebnih značajki najudaljenijih regija, povezanih s oceanima, morima i morskim resursima, i kojima se treba dati prioritet jer imaju velik potencijal za poticanje gospodarstava, otvaranje visokokvalitetnih radnih mjesta i osiguravanje dobrobiti građana. To se tiče raznovrsnih poduzeća svih veličina i ključno je kako za razvoj tradicionalnih aktivnosti tako i za stvaranje novih tržišnih prilika, koje bi također pomogle u privlačenju mladih.

1.14. EGSO poziva Komisiju da u buduće operativne programe najudaljenijih regija unese veliki projekt za pristup vodi i odvodnji. Tim velikim projektima trebala bi izravno upravljati Europska komisija. Velikim projektima mobiliziraju se velika ulaganja jedinične vrijednosti veće od 50 milijuna eura koja se podupiru sredstvima kohezijske politike EU-a. Od njih izravno imaju koristi države članice i njihovi građani jer se stvara bolja infrastruktura, nova radna mjesta i zdravije okruženje te se otvaraju nove poslovne prilike.

1.14.1. U francuskim najudaljenijim regijama stanovništvo nema pristup vodi za piće, a sustav odvodnje često je slab. Pristup vodi za piće i sustavima odvodnje neodvojiv je od prava na život i ljudsko dostojanstvo, kao i od potrebe za odgovarajućim životnim standardom.

1.15. EGSO poziva Komisiju da ažurira komunikaciju o analizama stanja u najudaljenijim regijama s obzirom na imigraciju. Poziva na međuteritorijalnu suradnju u području migracija i na provedbu novog Europskog pakta o migracijama u tim regijama, kojim se omogućuje provedba „obveznog mehanizma solidarnosti” zbog „migracijskog pritiska”.

2. Opće napomene

2.1. Najudaljenije regije, koje se nalaze na više geografskih područja, Europi omogućuju da se geostrateški, gospodarski i kulturno pozicionira na nekoliko kontinenata, a ujedno joj donose jedinstvene prednosti koje imaju intrinzičnu dodanu vrijednost. Usto su i prirodna potpora suradnji EU-a s trećim zemljama, pa i izvan zemljopisnih područja u kojima se nalaze. Doprinos međunarodnom dosegu Europe i karakterizira ih jedinstveni potencijal za uvođenje rješenja kojima se može odgovoriti na izazove koji stoje pred EU-om. Europska komisija najavila je da će tijekom francuskog predsjedanja Vijećem donijeti novu komunikaciju o ažuriranju strateškog partnerstva Komisije s tim regijama.

2.2. Vrednovanje tih prednosti u velikoj mjeri doprinosi sposobnosti EU-a da surađuje sa svim svojim građanima. Civilno društvo mora pomoći u podizanju svijesti raznih dionika (država, regija, lokalnih vlasti, lokalnih zajednica, škola, poduzeća i pojedinaca) o važnosti uvažavanja činjenice da najudaljenije regije mogu promicati širenje konkretnih operativnih mjera kojima se ubrzava ostvarivanje ciljeva održivog razvoja. Učinak bi bio vidljiv u više područja (ribarstvo, poljoprivreda i razvoj modela; kultura i valorizacija tog sektora; zapošljavanje i osposobljavanje; obrazovanje i mobilnost mladih; razvoj poduzeća; okoliš, energija i klimatski izazovi; imigracija).

2.3. Svojim prijedlozima za obnovu i oporavak nakon pandemije COVID-a 19 EGSO postavlja okvir u kojem se prednosti najudaljenijih regija moraju u potpunosti ostvariti. Uz pomoć tih prijedloga doprinos najudaljenijih regija može se konkretizirati u raznim područjima: nastavak provedbe strukturnih promjena i s time povezanih nužnih ulaganja, ponajprije u području digitalizacije, pametnih i socijalnih inovacija i zelene tranzicije; neprestano poboljšanje konkurentnosti; stvaranje zelenog okruženja za jačanje uloge rada kao jednog od glavnih čimbenika ponovnog pokretanja gospodarskog sustava; stvaranje uvjeta za jačanje samodostatnosti i otpornosti; znatno poboljšanje distribucijskih lanaca.

2.4. U Okvirnoj direktivi EU-a o vodama priznaje se sljedeće: „Voda nije kao drugi komercijalni proizvodi, već je naslijeđe koje treba čuvati, zaštititi i postupati s njome kao takvom.”

2.4.1. Tri su elementa ključna za osiguravanje i poboljšanje pristupa vodi i sustavima odvodnje, a to su kvaliteta, dostupnost i cjenovna pristupačnost. EU je pridonio tome da države članice stanovništvu osiguraju pristup vodi za piće i odvodnji kroz dvije velike kategorije aktivnosti. Prvo, EU je utvrdio ambiciozne standarde kvalitete vode, kojima se osigurava visoka razina zaštite i javnog zdravlja i okoliša. Zatim je financirao razvoj i poboljšanje vodne infrastrukture u državama članicama, čime je pridonio povećanju kvalitete i fizičkog pristupa vodnim uslugama. Međutim, u najudaljenijim francuskim regijama djelovanje EU-a još se ne osjeća, a stanovništvo nema pristup vodi.

3. Posebne napomene

3.1. Kontekst koji ukazuje na prioritete u području prehrane i energije

3.1.1. Kad je riječ o gospodarstvu, najudaljenije regije smatraju se ranjivima. Neke slabosti proizlaze iz njihove izloženosti rizicima zbog strukturnih čimbenika (izolacija, veličina tržišta, koncentracija izvoza, udio poljoprivrede i ribarstva u stvaranju bogatstva itd.), a druge se odnose na njihovu izloženost šokovima koje uzrokuju iznimne situacije (krize, primjerice gospodarske, ekološke, socijalne, zdravstvene). Pandemija COVID-a 19 povećala je svijest o mogućim posljedicama nedovoljne pripravnosti. Distribucijski i opskrbeni lanci uspjeli su se oduprijeti ovoj krizi, ali nikada neće biti cjepiva kojim bi se stanovništvo zaštitilo od posljedica određene vrste osjetljivosti u pogledu prehrane i energije.

3.1.2. Najudaljenije regije moraju pokazati određenu razinu sposobnosti da zadovolje osnovne prehrambene i energetske potrebe kako bi stanovništvo bilo otporno na vanjske šokove. Riječ je o pristupu kojim se, uz stvaranje lokalnih radnih mjesta i društvenih veza, nastoji uključiti građane angažirane u praćenje inovativnih projekata na terenu, uz pomoć javnih organizacija koje dobro funkcioniraju i uvažavaju stavove građana i građanki. Najudaljenije regije raspolažu karakteristikama potrebnima za tranziciju koja donosi ekonomsku aktivnost i socijalnu koheziju. U njima postoji snažna kulturna osnova za poticanje odnosa prema prirodi koji bi pogodovao nastajanju ekosustava povoljnih za održivu proizvodnju zdrave hrane. Jednako tako, lagan pristup najprisutnijim izvorima obnovljive energije (hidroenergija, energija biomase, vjetar, toplinska energija, geotermalna energija, fotonaponska energija) otvara brojne mogućnosti.

3.1.3. EU će usvojiti novi ciklus klimatskih politika, odnosno paket mjera „Spremni za 55 %”. Najudaljenije regije mogu postati laboratoriji koji će povećati otpornost Europske unije. Strategija „od polja do stola” središnji je element europskog zelenog plana. Najudaljenije regije raspolažu sredstvima kojima mogu dokazati da je hitno potrebno očuvati bogatu biološku raznolikost, učvrstiti položaj poljoprivrednika i ribara u vrijednosnom lancu, poticati održivu potrošnju hrane i promicati zdravu prehranu po pristupačnim cijenama, a da se pritom ne ugrožava sigurnost, kvaliteta ili cijena hrane. Najudaljenije regije mogu biti inkubatori te strategije EU-a, kojom se želi obuhvatiti cijeli prehrambeni lanac. Mogu biti jasan primjer za to da su potrebne pravodobne procjene učinka. Energetska kriza već je sada teža u najudaljenijim regijama. Stoga je za njih potrebno pronaći specifična rješenja jer bi u slučaju pogoršanja trenutne energetske krize one mogle biti među najteže pogođenima.

3.1.4. U najudaljenijim regijama, kao i u svim europskim regijama, energetska tranzicija nije samo pitanje tehnologije. Riječ je o važnom društvenom pitanju u koje se mora uključiti civilno društvo. U tom pogledu oporavak nakon pandemije COVID-a 19 prilika je da se fondovi koriste na način kojim bi se ostvario cilj stavljanja građana u središte energetske tranzicije, a pritom i poticalo regionalno gospodarstvo. Obnovljivi izvori energije, koji su u najudaljenijim regijama uvelike dostupni, decentralizirani su. Za njih su potrebna prilično mala ulaganja u usporedbi s troškovima koje stvaraju velike centralizirane strukture. Komisija je zelenim planom stavila klimatsku neutralnost na vrh svojih prioriteta, a u planu oporavka predviđa ulaganje milijardi eura u obnovu gospodarstva te u otvaranje i očuvanje visokokvalitetnih radnih mjesta u Europi. Najudaljenije regije mogu biti predvodnice u pristupu kojim se naglasak stavlja na građane i uzimaju u obzir najugroženiji potrošači.

3.1.5. U Okvirnoj direktivi EU-a o vodama priznaje se sljedeće: „Voda nije kao drugi komercijalni proizvodi, već je naslijeđe koje treba čuvati, zaštititi i postupati s njome kao takvom.” Tri su elementa ključna za osiguravanje i poboljšanje pristupa vodi i sustavima odvodnje, a to su kvaliteta, dostupnost i cjenovna pristupačnost. Europska unija pridonijela je

tome da države članice stanovništvu osiguraju pristup vodi za piće i sustavima odvodnje kroz dvije velike kategorije aktivnosti. Prvo je usvojila ambiciozne standarde kvalitete vode, kojima se osigurava visoka razina zaštite i javnog zdravlja i okoliša. Zatim je financirala razvoj i poboljšanje vodne infrastrukture u državama članicama, čime je pridonijela povećanju kvalitete i fizičkog pristupa vodnim uslugama. U određenim francuskim najudaljenijim regijama djelovanje EU-a zasad se još ne osjeća jer su poteškoće s kojima se njihovo stanovništvo suočava u pogledu pristupa vodi i dalje jedinstvene u Europi.

3.2 Linije raskola i povećane nejednakosti

3.2.1. Najudaljenije regije smatraju se regijama u kojima su prisutne duboko ukorijenjene nejednakosti. Tumačenja koncepta središta i periferije izvor su brojnih objašnjenja za raspodjelu bogatstva u gospodarstvu u kojem su odnosi često asimetrični. Jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije jedan je od glavnih ciljeva EU-a. Smanjenju razlika namijenjen je znatan proračun, a najudaljenije regije velike su korisnice tog proračuna. Unatoč nedostacima evaluacijskih alata, valja priznati da je pandemija COVID-a 19 utjecala na napore koji se ulažu u smanjenje tih nejednakosti. Uostalom, na konferenciji predsjednika najudaljenijih regija održanoj 19. studenoga 2021. izneseno je mišljenje o tim posljedicama. U tom kontekstu socijalni partneri i sve organizacije civilnog društva moraju upozoriti na potrebu za ubrzavanjem svih procesa kako bi se stalo na kraj pristupu utemeljenom na nadoknađivanju zaostataka i građane stavilo u središte instrumenata te kako bi se doista okrenulo budućnosti.

3.2.2. Za poticanje održivog razvoja i održavanje ambicioznog socijalnog modela u najudaljenijim regijama nužni su čvrsti gospodarski temelji. Socijalne politike trebaju pratiti politike koje potiču gospodarski razvoj, na temelju postavke da i jedne i druge služe općem dobru. Otvaranje radnih mjesta, razvijanje vještina i uključivost tržišta rada jedina su sredstva za sprečavanje nejednakosti i isključenosti, kao i za jačanje društvene stabilnosti. Proces oporavka stoga mora uvažavati socijalne potrebe i biti ujednačen i uravnotežen na razini regija. Područje regija potrebno je sagledavati u cjelini kako bi se utvrdila rješenja prilagođena svakom kontekstu.

3.2.3. Od ožujka 2020. sve su se regije u velikoj mjeri okrenule kiberprostoru. U najudaljenijim regijama, kao i drugdje, učenici su počeli pohađati nastavu na daljinu, zaposlenici su počeli raditi od kuće, a poduzeća su pokušala promijeniti svoje poslovne modele kako bi nastavila s poslovanjem. Međutim, već postojeći digitalni jaz se povećao, a pandemija je naglasila neke nejednakosti, zbog čega su neki građani ostali na marginama ubrzane digitalizacije. Povratak na staro čini se malo vjerojatnim, a radna mjesta, obrazovanje, zdravstvo i javne usluge zasigurno će sve više ovisiti o digitalnim tehnologijama. U najudaljenijim regijama, čak i više no drugdje, nedostatak kapaciteta da se osigura opći i pouzdan pristup digitalnoj tehnologiji i učinkovito korištenje povezanih resursa povećava nejednakosti. Hitno je potrebno uvođenje širokopojasnog satelitskog interneta u najudaljenijim regijama kako bi se stanovništvu omogućio pristup digitalnoj tehnologiji.

3.2.4. U najudaljenijim regijama aktivnosti povezane s oceanima, morima i morskim resursima trebale bi imati glavnu ulogu jer imaju sve veći potencijal za jačanje gospodarstava, otvaranje kvalitetnih radnih mjesta i osiguravanje dobrobiti građana i građanki. To se tiče najraznovrsnijih poduzeća svih veličina. Nužno je ulagati kontinuirane napore u području istraživanja i inovacija kako bi se iskoristile sve prilike koje proizlaze iz karakteristika najudaljenijih regija. To je od presudne važnosti i za razvoj tradicionalnih aktivnosti i za stvaranje novih prilika, što bi ujedno pridonijelo privlačenju mladih.

3.3. Velika potreba za jačanjem uključenosti civilnog društva

3.3.1. Europskim programima (Erasmus+, Obzor 2020. itd.) podupire se nekoliko pilot-projekata u najudaljenijim regijama. Ažuriranje strateškog partnerstva Komisije s tim regijama mora biti prilika za jačanje te potpore i repliciranje tih projekata. Bit će potrebno promicati projekte energetske i prehrambene autonomije, kao i održivog turizma, obrazovanja djece, osposobljavanja odraslih i socijalne uključenosti. Digitalni razvoj mora biti preduvjet za razvoj gospodarstava najudaljenijih regija.

3.3.2. S obzirom na velik utjecaj pandemije COVID-a 19 na društva u najudaljenijim regijama, EGSO poziva na provedbu gospodarskih i socijalnih projekata usmjerenih na prosperitet, u kojima bi naglasak bio na dobrobiti građana i nitko ne bi bio zapostavljen. Velik izazov za te regije jest pronaći rješenje za problem nejednakosti i neravnoteža. Kriza je istaknula i povećala razlike koje u tim društvima odavno postoje u pogledu, naročito, pristupa zdravstvenoj skrbi i obrazovanju. Čini se da je broj zaraza COVID-om 19 bio najveći među najpotrebitijima. Najsiromašnije osobe ujedno su u manjoj mogućnosti da rade na daljinu. Najudaljenije regije mogu biti laboratoriji u kojima bi se tijekom oporavka ispravili nedostaci u socijalnim, ekonomskim i okolišnim politikama. Europski fondovi u tim regijama ne bi smjeli predstavljati samo brojke, ciljeve i rokove; oni moraju simbolizirati i zajedničku viziju budućnosti i istinski interes za europski projekt.

3.3.3. Provedba planova oporavka u najudaljenijim regijama mora biti prilika da se eksperimentira s novim praksama praćenja dodjele sredstava i resursa. Sklopljena partnerstva mogla bi biti popraćena obvezom osnivanja odbora za praćenje u kojima bi bila zastupljena široka lepeza dionika iz organizacija civilnog društva. Razmatranje prednosti koje najudaljenije regije donose EU-u prilika je da se pozove na široki konsenzus između političkih stranaka, socijalnih aktera, poduzetnika, sindikata i civilnog društva kako bi se osigurao najveći mogući uspjeh tih regija u EU-u.

3.4. U najudaljenijim regijama razmjeri izazova uzrokovanih pandemijom COVID-a 19 i očekivanim tranzicijama iziskuju aktivnu suradnju svih dionika koji predstavljaju civilno društvo, uz poštovanje odgovornosti i nadležnosti svakog od njih. Socijalni dijalog ključan je instrument za provedbu planova oporavka u najudaljenijim regijama i trebao bi omogućiti eksperimentiranje s novim praksama za praćenje dodjele sredstava i resursa. Partnerstva mogu uključivati obvezu osnivanja odbora za praćenje koji predstavljaju široku lepezu dionika, uključujući socijalne partnere, koji imaju ključnu ulogu, kao i razne druge organizacije civilnog društva. Razmatranje prednosti koje najudaljenije regije donose EU-u prilika je da se pozove na postizanje širokog konsenzusa kako bi se osigurao najveći mogući uspjeh tih regija EU-a.

3.5. Najudaljenije regije u potpunosti podliježu imperativima globalizacije, čije je glavno obilježje sve veća povezanost teritorija, kultura i gospodarstava. One predstavljaju granice EU-a koje su vrlo udaljene od kopna. Stoga upravljanje migracijskim tokovima i zaštitom granica za njih i dalje predstavlja velik izazov. To dovodi do ranjivosti koju dodatno pogoršava kriza uzrokovana pandemijom. Suočena s fenomenom imigracije, Europska komisija je u komunikaciji od 12. rujna 2007., naslovljenoj „Strategija za najudaljenije regije: postignuća i izgledi za budućnost”, odlučila posvetiti pažnju situaciji u najudaljenijim regijama. Analiza je ukazala na izuzetno složenu kombinaciju razina javnog djelovanja koja je prisutna u tim regijama. Raznolikost kombinacija otežava zauzimanje zajedničkog pristupa pitanju migracija u svim tim regijama.

Bruxelles, 20. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu”

(razmatračko mišljenje na zahtjev francuskog predsjedništva)

(2022/C 194/09)

Izjestiteljica: **Franca SALIS-MADINIER**

Zahtjev francuskog predsjedništva Vijeća:	dopis od 21.9.2021.
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	16.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	20.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	172/32/70

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO se slaže sa stajalištem Europske komisije izraženim u strateškom okviru za zdravlje i sigurnost na radu za razdoblje 2021.–2027. i socijalni dijalog smatra ključnim instrumentom za postizanje triju ključnih ciljeva, a to su: predviđanje promjena u svijetu rada koje proizlaze iz ekološke, digitalne i demografske tranzicije i upravljanje tim promjenama; poboljšanje prevencije nesreća na radu i profesionalnih bolesti; povećanje pripravnosti za potencijalne buduće zdravstvene krize.

1.2. Pandemija je prilika za stvaranje novih zajedničkih kapaciteta za suočavanje s budućim krizama i ublažavanje njihovih posljedica po sigurnost i zdravlje na radu. Plan oporavka trebao bi omogućiti jačanje uloge socijalnih partnera u državama članicama u kojima je njihov položaj najslabiji.

1.3. EGSO preporučuje sveobuhvatnu i integriranu prognostičku analizu učinka digitalne tranzicije na tržište rada kako bi se predvidjela previranja koja ona podrazumijeva i razvila dugoročna strategija za sigurnost i zdravlje na radu.

1.4. Europski okvirni sporazum iz 2002. ne omogućuje nam da odgovorimo na nove izazove rada na daljinu. EGSO preporučuje izradu novih smjernica, s posebnim naglaskom na prevenciji psihosocijalnih rizika i mišićno-koštanih poremećaja.

1.5. EGSO poziva inspektorate rada na praćenje uvjeta rada na daljinu, na zahtjev zaposlenika i uzimajući u obzir njihovu privatnost u skladu s nacionalnim propisima.

1.6. EGSO preporučuje da se temeljito prate troškovi profesionalnih bolesti kao što su srčane bolesti i sindrom izgaranja na poslu kako bi se utvrdile relevantne mjere na odgovarajućoj razini s obzirom na „viziju nula”.

1.7. EGSO poziva na razvoj kulture prevencije, obučavanjem dionika socijalnog dijaloga, podizanjem svijesti o novim rizicima, jačanjem i širenjem dostupnih resursa.

1.8. EGSO smatra da se na temelju članka 155. stavka 2. UFEU-a sklopljeni sporazumi socijalnih partnera moraju provoditi u državama članicama. EGSO traži od Komisije da sa socijalnim partnerima raspravi o provedbi autonomnih sporazuma i postupku zajedničkog zahtjeva za odluku Vijeća, uz poštovanje autonomije socijalnih partnera i u skladu s postupkom iz članka 155. UFEU-a.

1.9. EGSO potiče razvoj referentnih standarda i alata za procjenu rizika spremnih za uporabu, koji su posebno korisni vrlo malim i srednjim poduzećima. MSP-ovima su potrebne odgovarajuće smjernice, osposobljavanje i financijska potpora kako bi ispunili obveze u pogledu sigurnosti i zdravlja na radu.

1.10. EGSO poziva na uspostavu mehanizma za procjenu učinka europskih zakonodavnih inicijativa, kolektivnih ugovora i akcijskih planova u tom području te ponavlja svoju preporuku ⁽¹⁾ da jedan inspektor rada pokriva 10 000 radnika.

1.11. EGSO poziva na proaktivniju kampanju koja se vodi „vizijom nula“, čiji će cilj biti sprečavanje i uklanjanje rizika, u skladu s Okvirnom direktivom.

1.12. Kad je riječ o borbi protiv raka povezanog s radom, EGSO poziva na ambicioznije stajalište kojim bi se obuhvatilo 50 prioritetnih karcinogenih tvari, reproduktivne toksične tvari, opasne lijekove, te stres ⁽²⁾ i rad u smjenama ⁽³⁾.

1.13. EGSO poziva na donošenje zakonodavstva EU-a o psihosocijalnim rizicima. Za učinkovit pristup prevenciji potrebno je djelovati u području radnog okruženja, a ne samo u području mentalnog zdravlja pojedinca.

1.14. EGSO smatra da razvoj sveobuhvatne, održive i integrirane politike prevencije iziskuje ponovnu aktivaciju nacrtu direktive o mišićno-koštanim poremećajima.

1.15. EGSO poziva na izmjenu Akta o umjetnoj inteligenciji ⁽⁴⁾. EGSO preporučuje da ocjenjivanja sukladnosti koja provodi treća strana budu obavezna za svu visokorizičnu umjetnu inteligenciju.

1.16. EGSO poziva na to da se područje primjene strateškog okvira proširi na radnike koji rade putem platformi. Valja im zajamčiti pravo na organiziranje, zastupanje i kolektivno pregovaranje i na njih proširiti pravo na socijalnu zaštitu.

2. Kontekst mišljenja

2.1. U kontekstu budućeg predsjedanja EU-om Francuska je od Odbora zatražila da u ovom mišljenju razmotri pitanje učinkovitosti socijalnog dijaloga ⁽⁵⁾ kao instrumenta za promicanje zdravlja i sigurnosti na radu.

2.2. Komisija predlaže novi strateški okvir za zdravlje i sigurnost na radu s trima ključnim ciljevima, a to su: predviđanje promjena u svijetu rada koje proizlaze iz ekološke, digitalne i demografske tranzicije i upravljanje tim promjenama; poboljšanje prevencije nesreća na radu i profesionalnih bolesti; povećanje pripravnosti za potencijalne buduće zdravstvene krize ⁽⁶⁾. Komisija se za postizanje tih triju ciljeva osobito oslanja na socijalni dijalog.

2.3. U strateškom okviru usvaja se pristup „vizija nula“ za suzbijanje smrtnih slučajeva povezanih s radom u EU-u, s naglaskom na rodnoj ravnopravnosti u području sigurnosti i zdravlja na radu.

2.4. Borba protiv raka povezanog s radom također je definirana kao jedan od prioriteta. Komisija se obvezala utvrditi obvezujuće granične vrijednosti za profesionalnu izloženost za dodatne kancerogene tvari.

3. Opće napomene

3.1. Socijalni dijalog kao ključno sredstvo za sprečavanje rizika

3.1.1. Dvostrani pregovori europskih socijalnih partnera od iznimne su važnosti za rješavanje problema sigurnosti i zdravlja na radu. Međutim, primjena autonomnih sporazuma ponekad je neujednačena jer ovisi o relativnoj snazi socijalnog dijaloga i raznolikosti sustava radnih odnosa u državama članicama ⁽⁷⁾. Sporazumi koji dovode do direktiva Vijeća na zahtjev objiju stranaka potpisnica čine se učinkovitiji jer se njima jamče konkretni akcijski planovi u državama članicama. EGSO traži od Komisije da sa socijalnim partnerima raspravi o boljoj provedbi autonomnih sporazuma i postupku zajedničkog zahtjeva za odluku Vijeća, uz poštovanje autonomije socijalnih partnera i u skladu s postupkom iz članka 155. UFEU-a.

⁽¹⁾ SL C 105, 4.3.2022., str. 114.

⁽²⁾ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7466429/>.

⁽³⁾ <https://www.cancer-environnement.fr/597-Vol-124-Cancerogenite-du-travail-de-nuit-poste.ce.aspx>.

⁽⁴⁾ Europska komisija (2021.), Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji (Akt o umjetnoj inteligenciji) i izmjeni određenih zakonodavnih akata Unije, COM(2021) 206 final.

⁽⁵⁾ Europski socijalni dijalog obuhvaća rasprave, savjetovanja, pregovore i zajedničke aktivnosti organizacija koje predstavljaju socijalne partnere (poslodavce i zaposlenike). Postoji razlika između trostranog dijaloga s javnim tijelima i dvostranog dijaloga europskih sindikata i poslodavaca.

⁽⁶⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0323&qid=1626089672913#PP1Contents>.

⁽⁷⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2021/right-to-disconnect-exploring-company-practices>.

3.1.2. Europski socijalni dijalog poboljšao je radne uvjete radnika i na međustrukovnoj razini (stres na radnom mjestu⁽⁸⁾), nasilje i uznemiravanje na radnom mjestu⁽⁹⁾) i na sektorskoj razini (mišićno-koštani poremećaji u poljoprivredi⁽¹⁰⁾), zaštita zdravlja u frizerskim salonima⁽¹¹⁾), kristalni silicijev dioksid u kemijskoj i rudarskoj industriji⁽¹²⁾), sprečavanje ozljeda ostrim predmetima u bolnicama⁽¹³⁾ itd.).

3.1.3. Sektorski sporazumi kojima se utvrđuju minimalni standardi ili opće smjernice u području sigurnosti i zdravlja na radu posebno su važni za MSP-ove jer oni nemaju uvijek sredstva potrebna za planiranje poboljšanja radnih uvjeta. MSP-ovima je potrebno savjetovanje, osposobljavanje i financijska potpora u njihovoj provedbi.

3.1.4. Socijalni dijalog vrijedan je alat za poduzeća i društvo u cjelini. Mjere za sigurnost i zdravlje na radu koje se provode putem socijalnog dijaloga pozitivno utječu na zdravlje radnika, mogu poboljšati profitabilnost poduzeća, smanjiti troškove liječenja i izostajanja s posla⁽¹⁴⁾. Procjenjuje se da trošak ozljeda i bolesti povezanih s radom za društvo iznosi 3,3 %⁽¹⁵⁾ BDP-a EU-a, (476 milijardi EUR), odnosno više od polovine sredstava iz plana oporavka. Taj se postotak znatno razlikuje po državama članicama, ovisno o industrijskom okruženju, zakonodavnom kontekstu i postojećim preventivnim mjerama.

3.1.5. U hitnim razdobljima krize, mjere koje su donijele javne vlasti znatno su utjecale na određene sektore, npr. zatvaranje škola, trgovina itd. Brojna poduzeća strahuju od stečaja, npr. u hotelijerstvu, kulturi i ugostiteljstvu⁽¹⁶⁾.

3.1.6. Pregovori su osigurali kontinuitet u obavljanju djelatnosti i opstanak europskog gospodarstva. U sektorima kao što su promet, trgovina i poljoprivreda europski socijalni partneri imali su ključnu ulogu u nužnim prilagodbama, privremenom ili čak trajnom prekidu aktivnosti i njihovu utjecaju na zapošljavanje. Potrebno je izvući pouke s obzirom na moguće buduće krize.

3.1.7. Takvim postignućima ne mogu se prikriti znatni nedostaci. Nacionalni mehanizmi socijalnog dijaloga neujednačene su kvalitete⁽¹⁷⁾. U mnogim su državama članicama mjere donesene bez pravovremenog i značajnog savjetovanja s nacionalnim socijalnim partnerima. Neke su vlade hitnim mjerama ograničile njihovu autonomiju, kao da su prepreka, a ne dio rješenja. Zdravstvena kriza ukazala je na potrebu za boljim upravljanjem potrebnim mjerama koje se poduzimaju u državama članicama i njihovom boljom koordinacijom. Potreban je pojačani dijalog između država članica, europskih institucija te nacionalnih i europskih socijalnih partnera kako bi se osigurala rješenja za upravljanje krizom.

3.1.8. EGSO primjećuje da je u presudi Suda EU-a iz rujna 2021. navedeno da Komisija nije obvezna prihvatiti zahtjeve socijalnih partnera radi provedbe sklopljenih sporazuma i poziva Komisiju da utvrdi jasne kriterije za provedbu sporazuma koje su potpisali socijalni partneri⁽¹⁸⁾. EGSO smatra da se na temelju članka 155. stavka 2. UFEU-a sporazumi socijalnih partnera moraju provoditi u državama članicama.

3.2. Posebne napomene

3.2.1. Digitalna i klimatska tranzicija i nove ranjive točke

3.2.1.1. Europska središnja banka ističe makroekonomske i financijske rizike⁽¹⁹⁾ povezane s globalnim zagrijavanjem (gospodarski gubici zbog porasta razine mora i promjena u rasporedu padalina) i ekološkom tranzicijom (povećanje neupotrebljive imovine, rast strukturne nezaposlenosti, nestabilnost cijena i inflacija).

3.2.1.2. Robotizacija, umjetna inteligencija, razvoj novih poslovnih modela, oblici podugovaranja i rada na daljinu trajno će utjecati na tržište rada, vrednovanje vještina, organizaciju rada, uređenje radnih mjesta, profesionalne rizike i načine njihova sprečavanja.

⁽⁸⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&agreementId=1106>.

⁽⁹⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&agreementId=5000>.

⁽¹⁰⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&agreementId=1202>.

⁽¹¹⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&agreementId=5460>.

⁽¹²⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&agreementId=1348>.

⁽¹³⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&agreementId=5595>.

⁽¹⁴⁾ <https://osha.europa.eu/en/themes/good-osh-is-good-for-business>.

⁽¹⁵⁾ <https://visualisation.osha.europa.eu/osh-costs#!/>.

⁽¹⁶⁾ Vidjeti SL C 429, 11.12.2020., str. 159., točka 2.3.

⁽¹⁷⁾ Sudjelovanje socijalnih partnera u oblikovanju politika tijekom pandemije bolesti COVID-19, Europska zaklada za poboljšanje životnih i radnih uvjeta (Eurofound) (2021.), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

⁽¹⁸⁾ SL C 10, 11.1.2021., str. 14.

⁽¹⁹⁾ ESB (2021.), *Climate change and monetary policy in the euro area* (Klimatske promjene i monetarna politika u europodručju), Occasional Paper Series, br. 271/rujan 2021.

3.2.1.3. Iako su ugovori na neodređeno vrijeme i dalje referentni standard, svjedočimo povećanju „fleksibilnih” ili „nестandardnih” oblika zapošljavanja, kao što su rad na zahtjev i rad putem platformi. Budući da slabo mogu utjecati na način na koji rade, takvi radnici obično se suočavaju s **lošim radnim uvjetima** (neudoban položaj, prebrz ritam, velik pritisak, nedostatak samostalnosti i raznovrsnosti zadataka) ⁽²⁰⁾.

3.2.1.4. Te promjene dovode do **premještanja rizika na radnom mjestu**. Ponajprije, rizik se premješta na margine radne snage, kombiniranim razvojem podugovaranja i nesigurnih ugovora, koji radnicima pružaju slabiju zaštitu kada je riječ o sigurnosti i zdravlju na radu, a zatim prema novim ranjivim točkama povezanim s radnim uvjetima, zbog nastanka hibridnih fleksibilnih oblika organizacije i obnovljenih oblika zastarjelih tejlorskih praksi. Naposljetku, na nove probleme povezane s radom, što je vidljivo po raširenom porastu stresa na radnom mjestu i povezanih bolesti.

3.3. Izazovi za sigurnost i zdravlje na radu u digitalnom ekosustavu

3.3.1. Informacijske i komunikacijske tehnologije postupno oblikuju novi digitalni ekosustav, čija je okosnica **rad na daljinu**. Njegovo rašireno uvođenje zadovoljava potrebu jer 80 % ⁽²¹⁾ poslodavaca i 76 % europskih radnika želi nastaviti s radom na daljinu i nakon krize. Rad na daljinu povećava fleksibilnost, ali predstavlja nove izazove kao što su neodgovarajuća oprema, osjećaj izoliranosti, poteškoće u psihološkom isključivanju s posla i nedostatak potpore nadređenih. Oko 25 % ⁽²²⁾ radnika smatra da su stalno emocionalno iscrpljeni od posla, što je glavni element izgaranja na poslu. Rad na daljinu doveo je i do novih izazova za poslodavce u pogledu, primjerice, povećane kupnje opreme za rad na daljinu, izazova u pogledu upravljanja radom na daljinu i organizacije rada.

3.3.2. Napredak u raznim područjima **robotike** dovodi do prelaska sa zadataka proizvodnje na nadziranje automatiziranih procesa. Procjenjuje se da bi se 22 %, odnosno 53 milijuna radnih mjesta u EU-u moglo automatizirati do 2030. ⁽²³⁾ Automatizacija može poboljšati radne uvjete (sigurnost i ergonomičnost radnih mjesta, veća raznovrsnost zadataka, napuštanje napornih i opasnih zadataka). Naravno, važno je i pratiti i sprečavati sve moguće rizike za sigurnost i zdravlje na radu koji proizlaze iz tih promjena, koje bi, ako se uvođe isključivo radi produktivnosti, mogle dovesti do pogoršanja radnih uvjeta.

3.3.3. Mnogi vidovi napretka proizašli iz umjetne inteligencije još uvijek su u začetku, kao što je **algoritamsko upravljanje** u ekonomiji platformi i u nekih logističkih divova. Izazov je dvojak: zamijeniti nadzornika koji obavlja zadaće nadzora i praćenja učinka i povećati produktivnost racionalizacijom rada, što se ponekad dovodi do ekstrema. Prema znanstvenim studijama čiji je temeljit sažetak sastavio Europski sindikalni institut, kad je riječ o sigurnosti i zdravlju na radu, te su prakse popraćene „tradicionalnim” rizicima povezanim s racionalizacijom (povećanje intenziteta i zahtjevnosti rada, osiromašenje zadataka) i „novonastalim” rizicima povezanim s digitalizacijom (mentalno preopterećenje, pretjerana povezanost, društvena izoliranost) ⁽²⁴⁾.

3.3.4. Algoritamsko upravljanje postupno se uvodi u poduzećima u kojima se koristi za suočavanje s izazovima **rada na daljinu**. Stalni nadzor i evaluacija predstavljaju rizik za mentalno zdravlje radnika ⁽²⁵⁾, posebno zbog učinka „velikog brata” i brisanja granica između privatnog i poslovnog života. Bez potrebnih zaštitnih mjera te tehnologije mogu ugroziti temeljna prava na privatnost i dostojanstvo.

3.3.5. U svojem prijedlogu Akta o umjetnoj inteligenciji ⁽²⁶⁾ Komisija se ne bavi izazovima **visokorizičnih primjena** na radnom mjestu. EGSO preporučuje da ocjenjivanje sukladnosti koja provodi treća strana budu obavezna za svu visokorizičnu umjetnu inteligenciju ⁽²⁷⁾. Sustavi koji ocjenjuju ponašanje, radno vrijeme i učinak radnika ili detektiraju njihove emocije, a klasificirani su kao visokorizična umjetna inteligencija, moraju podlijegati ocjeni sukladnosti koju provodi treća strana.

⁽²⁰⁾ Bérastégui P. (2021.), *Exposure to Psychosocial Risk Factors in the Gig Economy: A Systematic Review* (Izloženost psihosocijalnim čimbenicima rizika u ekonomiji honorarnih poslova: sustavni pregled). Izvješće o gospodarskom istraživanju ETUI-ja 2021.01.

⁽²¹⁾ Littler Mendelson (2020.), Izvješće o istraživanju koje je provelo poduzeće Littler o europskim poslodavcima u odnosu na pandemiju COVID-a 19.

⁽²²⁾ Eurofound (2020.), *Život, posao i COVID-19*, Serija o bolesti COVID-19, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

⁽²³⁾ <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/the-future-of-work-in-europe>.

⁽²⁴⁾ Bérastégui P. (2021.), *Exposure to Psychosocial Risk Factors in the Gig Economy: A Systematic Review*. Izvješće o gospodarskom istraživanju ETUI-ja 2021.01.

⁽²⁵⁾ APPG (2021.), *The new frontier: Artificial Intelligence at work* (Nova granica: umjetna inteligencija na radnom mjestu).

⁽²⁶⁾ Europska komisija (2021.), *Prijedlog uredbe o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji* (Akt o umjetnoj inteligenciji), COM (2021) 206 final.

⁽²⁷⁾ SL C 517, 22.12.2021., str. 61., točka 1.10.

3.4. Transformacije, tranzicije i „novi problemi”

3.4.1. Uočava se trend opadanja ozljeda na radu i porasta profesionalnih bolesti. Od 2000. do 2016. u svijetu se broj smrtnih slučajeva zbog bolesti srca i moždanih udara povezanih s izloženosti dugom radnom vremenu povećao za 41 %, odnosno 19 % ⁽²⁸⁾. Psihičke bolesti povezane s radom također su u porastu, na primjer depresivni poremećaji. Procjenjuje se da se 17 do 35 % slučajeva depresije može pripisati radu ⁽²⁹⁾, što je znak uzlaznog trenda u pogledu psihosocijalnih rizika i njihovog utjecaja na zdravlje radnika.

3.4.2. Promjene u vrsti poteškoća povezanih s radom vidljive su i na razini **čimbenika fizičkog rizika**. Broj nesreća na radu blago se smanjuje ⁽³⁰⁾, dok su mišićno-koštani poremećaji i dalje vodeći uzrok nesposobnosti za rad diljem svijeta ⁽³¹⁾. Najnovije izdanje **ankete ESENER** pokazuje da su repetitivni pokreti gornjih udova i dugo sjedenje dva čimbenika rizika kojima su radnici najviše izloženi ⁽³²⁾. Stoga sigurnost i zdravlje na radu više nisu ugrožene zbog izolirane izloženosti vrlo opasnim situacijama, nego zbog dugotrajne izloženosti čimbenicima rizika niske amplitude.

4. Izgledi za poboljšanje učinkovitosti socijalnog dijaloga i ublažavanje rizika za sigurnost i zdravlje na radu

4.1. Pandemija je prilika za stvaranje novih zajedničkih kapaciteta u kontekstu zdravstvenih, ekoloških i demografskih kriza. Socijalni partneri u najboljem su položaju za predviđanje promjena i novih potreba za osposobljavanjem, prilagodbu novim okruženjima, utvrđivanje rizika u nastajanju ⁽³³⁾ i pripremu za preobrazbu proizvodnih procesa.

4.2. Važno je zajamčiti djelotvornu primjenu sporazuma proizašlih iz socijalnog dijaloga. EGSO ponovno izražava potporu ⁽³⁴⁾ preporuci ILO-a ⁽³⁵⁾ da jedan inspektor rada pokriva 10 000 radnika i naglašava potrebu za jačanjem uloge predstavnika sindikata u području sigurnosti i zdravlja na radu. Socijalni partneri moraju na svim razinama biti u dovoljnoj mjeri uključeni u osmišljavanje i provedbu preventivnih mjera, u skladu s Okvirnom direktivom.

4.3. Zbog raširenog uvođenja rada na daljinu potrebno je proširiti metodologiju inspektorata rada. Kao u Španjolskoj ⁽³⁶⁾, inspektori moraju moći provjeriti uvjete pod kojima se radi na daljinu, na zahtjev zaposlenika i u skladu s njihovom privatnošću. To uključuje utvrđivanje i zaprimanje pritužbi na nedostatak potrebne opreme, nepoštovanje prava na isključivanje itd.

4.4. EGSO preporučuje prognostičku analizu učinka digitalne tranzicije na rad u državama članicama, posebno na vrednovanje vještina, organizaciju rada, profesionalne rizike i načine njihova sprečavanja.

4.5. Potrebno je temeljito pratiti povećanje troškova profesionalnih bolesti kao što su srčane bolesti i sindrom izgaranja na poslu kako bi se utvrdile relevantne mjere na odgovarajućoj razini za „viziju nula smrtnih slučajeva”.

4.6. Postojeći sustavi ne omogućuju strogu procjenu učinka autonomnih okvirnih sporazuma. Dostupni podaci fragmentirani su, a protokolima se ne može utvrditi uzročno-posljedična veza. Potrebno je ulagati u razvoj pokazatelja specifičnih za svaki sporazum i u longitudinalni mehanizam za utvrđivanje uzročno-posljedičnih veza, uz potpuno poštovanje autonomije socijalnih partnera u provedbi okvirnih sporazuma.

4.7. Posebni pokazatelji dopunit će se širim pokazateljima za praćenje napretka u području sigurnosti i zdravlja na radu. U tu bi se svrhu mogle koristiti **ankete ESENER**, za koje EGSO preporučuje da se redovitije provode i da sustavnije obrađuju izazove u području sigurnosti i zdravlja na radu. Time će se omogućiti procjena dosega pokrenutih inicijativa i, prema potrebi, predlaganje novih mjera.

⁽²⁸⁾ ILO (2021.) *WHO/ILO Joint Estimates of the Work-related Burden of Disease and Injury* (Zajedničke procjene SZO-a i ILO-a o opterećenju bolesti i ozljeda povezanih s radom), 2000.–2016.

⁽²⁹⁾ Niedhammer et al. (2021.) *Update of fractions of cardiovascular diseases and mental damages attributable to psychosocial work factors in Europe* (Ažurirani podaci o kardiovaskularnim bolestima i duševnim poremećajima koja se mogu pripisati psihosocijalnim čimbenicima povezanim s radom u Europi). *Int Arch Occup Environ Health*.

⁽³⁰⁾ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20211012-2>.

⁽³¹⁾ Cieza et al. (2020.) *Global estimates of the need for rehabilitation based on the Global Burden of Disease study 2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2019*. (Globalne procjene o potrebi za rehabilitacijom na temelju Globalne studije o teretu bolesti iz 2019.: sustavna analiza Globalne studije o teretu bolesti iz 2019.) *The Lancet*, 396: 10267.

⁽³²⁾ EU-OSHA (2020.) *Europska anketa poduzeća o novim rizicima i rizicima u nastajanju (ESENER 2019.)* – osnovne informacije.

⁽³³⁾ <https://osha.europa.eu/en/emerging-risks>.

⁽³⁴⁾ SL C 105, 4.3.2022., str. 114.

⁽³⁵⁾ <https://www.ilo.org/public/english/standards/relm/gb/docs/gb297/pdf/esp-3.pdf>.

⁽³⁶⁾ <https://ec.europa.eu/social/ajax/BlobServlet?docId=23324&langId=en>.

4.8. Europsko nadzorno tijelo za rad ⁽³⁷⁾ moglo bi svoju nadzornu ulogu obavljati kroz **Odbor viših inspektora rada davanjem prilika i preporuka za razmjenu najboljih praksi i podupiranjem izgradnje kapaciteta o primjeni zakonodavstva i provedbi sporazuma o socijalnom dijalogu koji nisu pretvoreni u direktive.**

4.9. Za dobru povezanost europskog i nacionalnog socijalnog dijaloga potrebna je veća uključenost socijalnih partnera u svim državama članicama. Mogla bi se mobilizirati sredstva za jačanje kapaciteta socijalnih partnera ondje gdje su slabi.

4.10. EGSO podržava svaku inicijativu za pomoć MSP-ovima u njihovom radu na prevenciji. Navest ćemo noviju normu ISO 45003 ⁽³⁸⁾ o psihosocijalnim rizicima, platformu za interaktivnu procjenu rizika na internetu (OiRA), kojoj se redovito dodaju novi moduli, i portal „Healthy workplaces” (zdrava radna mjesta) na kojem se objedinjuju resursi dostupni poslodavcima. U Francuskoj je OiRA imala 42 000 korisnika koji su je upotrijebili 61 000 puta ⁽³⁹⁾ i čine polovinu svih korisnika. EGSO naglašava vrijednost koju ti alati spremni za uporabu donose poduzećima koja interno nemaju potrebna sredstva i ističe da je procjena rizika ključan stup prevencije.

4.11. Pristup „vizija nula” mora biti proaktivniji i fokusirati se na uklanjanje rizika, u skladu s Okvirnom direktivom. Svaka politika u području sigurnosti i zdravlja na radu mora biti u skladu s načelom prevencije, mora se razviti i provoditi putem socijalnog dijaloga i temeljiti na čvrstim propisima.

4.12. U pogledu borbe protiv raka povezanog s radom, EGSO poziva na ambicioznije stajalište koje obuhvaća 50 prioritetnih karcinogenih tvari. Područje primjene Direktive 2004/37/EZ treba proširiti i na reproduktivno toksične tvari i opasne lijekove ⁽⁴⁰⁾. Osim toga, kronični stres povećava rizik od razvoja raka ⁽⁴¹⁾, a rad u noćnim smjenama dovodi do raka dojke, prostate i debelog crijeva ⁽⁴²⁾. Trebalo bi usvojiti pristup koji se temelji na riziku, a ne metodologiju kojom se zaštita radnika smatra troškom.

4.13. Mišićno-koštani poremećaji i dalje su najprisutniji problem kada je riječ o sigurnosti i zdravlju na radu u EU-u. U poduzećima su kvalitetan socijalni dijalog i dobro funkcioniranje odbora za zdravlje i sigurnost, ako postoje, jamstvo za djelotvornost prevencije. Socijalni dijalog na sektorskoj razini također može biti koristan ako se u tom okviru izrađuju posebne smjernice, provode mjere podizanja svijesti i razmjenjuju iskustva i dobre prakse. Na europskoj razini razvoj sveobuhvatne, održive i integrirane politike prevencije iziskuje ponovnu aktivaciju nacrtu direktive o mišićno-koštanim poremećajima.

4.14. Potrebu za europskim zakonodavstvom o psihosocijalnim rizicima naglašava nepotpuna provedba autonomnog okvirnog sporazuma o stresu povezanom s radom iz 2004. EGSO podsjeća da je za učinkovit pristup prevenciji potrebno djelovati u području uzročnika, odnosno radnog okruženja. Pristup usmjeren na mentalno zdravlje pojedinca neće zaustaviti povećanje stresa na radnom mjestu.

4.15. EGSO naglašava da su istodobno potrebni snažan regulatorni okvir i uspješan sustav socijalnog dijaloga. U direktivama se utvrđuju opće smjernice za sigurnost i zdravlje na radu, dok različite razine socijalnog dijaloga omogućuju potrebne prilagodbe sektorskim i nacionalnim posebnostima.

4.16. EGSO izražava žaljenje zbog isključenosti samozaposlenih radnika iz područja primjene strateškog okvira. Neki radnici koji rade putem platformi, takozvani „samozaposleni radnici”, zapravo su u podređenom položaju u odnosu na platforme zbog algoritamskog upravljanja. Pandemija je istaknula ranjivost tih radnika i nedostatke platformi u pogledu prevencije. Nije poželjno da ti radnici i dalje budu izloženi nekontroliranim rizicima zbog njihove isključenosti iz strateškog okvira.

4.17. EGSO naglašava postojanje asimetričnih odnosa platformi i tih radnika te podsjeća na to da su sloboda udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje temeljna prava. Ključno je osigurati odgovarajuću organizaciju i zastupljenost kako bi se olakšao socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje. Nadalje, prava na socijalnu zaštitu trebala bi se proširiti na takve radnike.

⁽³⁷⁾ Svrha je Europskog nadzornog tijela za rad podupirati usklađenost i koordinaciju među državama članicama u provedbi pravnih akata EU-a u područjima mobilnosti radne snage i koordinacije sustava socijalne sigurnosti.

⁽³⁸⁾ <https://www.iso.org/standard/64283.html>.

⁽³⁹⁾ <https://oiraproject.eu/en/news/road-transport-france-now-safer-oir-a>.

⁽⁴⁰⁾ Kemijska tvar koja može narušiti plodnost muškarca ili žene ili narušiti razvoj nerođenog djeteta.

⁽⁴¹⁾ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7466429/>.

⁽⁴²⁾ <https://www.cancer-environnement.fr/597-Vol-124-Cancerogenicit-du-travail-de-nuit-poste.ce.aspx>.

4.18. Jednako je važno obratiti pozornost na položaj radnika s invaliditetom i radnika s kroničnim bolestima. Zaposlenjem se omogućava pristup pristojnom stanovanju, uspješnom društvenom i kulturnom životu i integraciji u društvo. Kako bi se ostvarili ciljevi EU-a u pogledu uključivanja, potrebno je smanjiti razlike među državama članicama i uskladiti politike za zapošljivost i gospodarsku, socijalnu i kulturnu uključenost.

4.19. Sprečavanje isključenja s posla mora biti obuhvaćeno socijalnim dijalogom i biti dio povratka na posao (prilagodba radnog mjesta, vraćanje na posao s nepunim radnim vremenom itd.). Preporučuju se mjere za podizanje svijesti o položaju radnika s invaliditetom ili potencijalno izloženih riziku od isključenosti zbog nesposobnosti za rad.

4.20. Prepoznavanje raznolikosti radne snage, uključujući rodne razlike, ključno je za osiguravanje sigurnosti i zdravlja radnika i radnica. Iako je u tom području postignut određeni napredak, EGSO smatra da se može i treba učiniti više. U razvoju politika i strategija prevencije u području sigurnosti i zdravlja na radu trebalo bi uzeti u obzir rodne razlike. EGSO poziva na rodno osjetljiv pristup sigurnosti i zdravlju na radu kako bi se rodna pitanja uključila u sva područja sigurnosti i zdravlja na radu. Kako bi se iskoristile prednosti socijalnog dijaloga, EGSO naglašava važnost ravnopravnog sudjelovanja žena u socijalnom dijalogu.

4.21. Mladim radnicima trebalo bi olakšati pristup informacijskoj tehnologiji. Kontinuirano učenje postaje glavni izvor sigurnosti radnih mjesta u digitalnom dobu. Također je važno uključiti starije radnike promicanjem mogućnosti učenja i zaštite od diskriminacije na temelju dobi.

4.22. Prednosti rada na daljinu ovise o načinu na koji ga poslodavac organizira. Rad na daljinu trebalo bi regulirati kolektivnim pregovaranjem kako bi se spriječile poteškoće utvrđene u više istraživanja ⁽⁴³⁾. Europski okvirni sporazum iz 2002. ne omogućuje nam da odgovorimo na te nove izazove. EGSO preporučuje izradu novih smjernica, s posebnim naglaskom na prevenciji psihosocijalnih rizika i mišićno-koštanih poremećaja.

4.23. Važno je naglasiti veze između sigurnosti i zdravlja na radu i profitabilnosti poduzeća. Socijalnim dijalogom, zbog utjecaja na uvjete i zadržavanje na radnom mjestu, mogu se izbjeći troškovi nesreća na radu i profesionalnih bolesti. Riječ je o ulaganju čije su koristi veće od troškova ⁽⁴⁴⁾.

4.24. Valja razviti kulturu prevencije, obučavanjem raznih dionika socijalnog dijaloga, podizanjem svijesti o novim rizicima, jačanjem i širenjem dostupnih resursa. EGSO poziva na to da se sredstva iz plana oporavka mobiliziraju u tu svrhu.

Bruxelles, 20. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽⁴³⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19/working-teleworking>.

⁽⁴⁴⁾ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_protect/-protrav/-travail/documents/publication/wcms_571914.pdf.

PRILOG

Sljedeći su amandmani odbijeni tijekom rasprave premda su dobili barem četvrtinu glasova (pravilo 59. stavak 3. Poslovnika):

AMANDMAN 2.

Podnose:

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitalijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu

Točka 3.2.1.3.

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
Iako su ugovori na neodređeno vrijeme i dalje referentni standard, svjedočimo povećanju „fleksibilnih” ili „nestandardnih” oblika zapošljavanja, kao što su rad na zahtjev i rad putem platformi. Budući da slabo mogu utjecati na način na koji rade, takvi radnici obično se suočavaju s lošim radnim uvjetima (neudoban položaj, prebrz ritam, velik pritisak, nedostatak samostalnosti i raznovrsnosti zadataka) ⁽¹⁾. ⁽¹⁾ Bérastégui P. (2021.), <i>Exposure to Psychosocial Risk Factors in the Gig Economy: A Systematic Review</i> (Izloženost psihosocijalnim čimbenicima rizika u ekonomiji honorarnih poslova: sustavni pregled). Izvješće o gospodarskom istraživanju ETUI-ja 2021.01.	Iako su ugovori na neodređeno vrijeme i dalje referentni standard, svjedočimo povećanju „fleksibilnih” ili „nestandardnih” oblika zapošljavanja, kao što su rad na zahtjev i rad putem platformi. Rad na daljinu nosi određene rizike, kao što su mogući izazovi povezani sa sljedećim: radnik postaje nevidljiv u radnoj zajednici; nedostupnost formalnih i neformalnih struktura podrške, osobnih kontakata s kolegama i pristupa informacijama i prilikama za promaknuće i osposobljavanje; moguće pogoršanje rodne nejednakosti i veći rizik od nasilja i uznemiravanja ⁽¹⁾, kojima će se dodatno upravljati kako bi se radnicima u takvim oblicima zaposlenja osigurala sigurnost i zdravlje na radu. ⁽¹⁾ SL C 220, 9.6.2021., str. 13–25.

Obrazloženje

Predlažemo brisanje dijela ove vrlo općenite izjave i upotrebu teksta iz mišljenja SOC/662 ⁽¹⁾ o kojem je postignut konsenzus i u kojem se, među ostalim, navodi da rad na daljinu nosi određene rizike, odnosno moguće izazove, primjerice: radnik može postati nevidljiv u radnoj zajednici; radnik ne raspolaze formalnom i neformalnom strukturom podrške, osobnim kontaktima s kolegama i pristupom informacijama i prilikama za promaknuće i osposobljavanje; moguće pogoršanje rodne nejednakosti i veći rizik od nasilja i uznemiravanja.

Također treba podsjetiti na to da, na primjer, osobe koje su u fleksibilnom zaposlenju ili rade putem platforme često imaju više slobode u odlučivanju o svojoj satnici. Pitanje je li rad naručen putem platforme ili ne nema mnogo veze s ergonomičnošću radnog mjesta itd. To je i dalje isti rad kao i bez platforme (na primjer, vozač Ubera u odnosu na vozače taksija). Nadalje, argument o prebrzom ritmu rada nije valjan jer u stvarnosti situacija može biti potpuno suprotna.

⁽¹⁾ Još nije objavljeno u Službenom listu.

Usto, ne postoji uzročno-posljedična veza između fleksibilnog ili nestandardnog ugovora i loših radnih uvjeta.

Rezultat glasanja:

Za: 101

Protiv: 133

Suzdržani: 21

AMANDMAN 3.

Podnose:

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu

Točka 3.2.1.4

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
Te promjene <i>dovode</i> do premještanja rizika na radnom mjestu. Ponajprije, rizik se premješta na margine radne snage, kombiniranim razvojem podugovaranja i nesigurnih ugovora, koji radnicima pružaju slabiju zaštitu kada je riječ o sigurnosti i zdravlju na radu, a zatim prema novim ranjivim točkama povezanim s radnim uvjetima, zbog nastanka hibridnih fleksibilnih oblika organizacije i obnovljenih oblika zastarjelih tejlorsističkih praksi. Naposljetku, na nove probleme povezane s radom, što je vidljivo po raširenom porastu stresa na radnom mjestu i povezanih bolesti.	Te promjene moгу dovesti do premještanja rizika na radnom mjestu. Problem tih potencijalnih rizika mogao bi se riješiti tako da se u procesu socijalnog dijaloga posebna pažnja posveti: ponajprije, marginama radne snage u slučaju podugovaranja i nesigurnih ugovora, koji radnicima moгуće pružaju slabiju zaštitu kada je riječ o sigurnosti i zdravlju na radu, a zatim novim ranjivim točkama povezanim s radnim uvjetima, zbog nastanka hibridnih fleksibilnih oblika organizacije i obnovljenih oblika zastarjelih tejlorsističkih praksi. Naposljetku, na nove probleme povezane s radom, što je vidljivo po raširenom porastu stresa na radnom mjestu i povezanih bolesti.

Obrazloženje

Ovom promjenom potvrđujemo da promjena u oblicima rada zahtijeva da se sigurnosti i zdravlju na radu posveti veća pozornost na odgovarajućoj razini socijalnog dijaloga. Osim toga, iako je moguće da u novim oblicima rada postoje neke nove ranjivosti povezane s radnim uvjetima, važno je razumjeti da ne donose svi nestandardni oblici zapošljavanja (primjerice, podugovaranje) automatski slabiju zaštitu u pogledu sigurnosti i zdravlja na radu, već da je moguće da nude jednaku razinu zaštite u tom pogledu kao i standardni oblici zapošljavanja.

Rezultat glasanja:

Za: 98

Protiv: 147

Suzdržani: 17

AMANDMAN 4.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 4.2.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
Važno je zajamčiti djelotvornu primjenu sporazuma proizašlih iz socijalnog dijaloga. EGSO ponovno izražava potporu ⁽¹⁾ preporuci ILO-a ⁽²⁾ da jedan inspektor rada pokriva 10 000 radnika i naglašava potrebu za jačanjem uloge predstavnik sindikata u području sigurnosti i zdravlja na radu. Socijalni partneri moraju na svim razinama biti u dovoljnoj mjeri uključeni u osmišljavanje i provedbu preventivnih mjera, u skladu s Okvirnom direktivom.	Važno je zajamčiti djelotvornu primjenu sporazuma proizašlih iz socijalnog dijaloga. EGSO ukazuje na preporuku ILO-a[1] ⁽¹⁾ da jedan inspektor rada pokriva 10 000 radnika i naglašava potrebu za jačanjem uloge socijalnih partnera u području sigurnosti i zdravlja na radu. Socijalni partneri moraju na svim razinama biti u dovoljnoj mjeri uključeni u osmišljavanje i provedbu preventivnih mjera, u skladu s Okvirnom direktivom.
⁽¹⁾ https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/health-safety-work-eu-strategic-framework-2021-2027	⁽¹⁾ https://www.ilo.org/public/english/standards/relm/gb/docs/gb297/pdf/esp-3.pdf
⁽²⁾ https://www.ilo.org/public/english/standards/relm/gb/docs/gb297/pdf/esp-3.pdf	

Obrazloženje

Predlažemo da se umjesto „ponovno izražava potporu” upotrijebi „ukazuje na”. Također, u drugoj rečenici valja govoriti o socijalnim partnerima općenito.

Rezultat glasanja:

Za: 103

Protiv: 150

Suzdržani: 15

AMANDMAN 5.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 4.3.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
Zbog raširenog uvođenja rada na daljinu potrebno je proširiti metodologiju inspektorata rada. Kao u Španjolskoj ⁽¹⁾, inspektori moraju moći provjeriti uvjete pod kojima se radi na daljinu, na zahtjev zaposlenika i u skladu s njegovom privatnošću. To uključuje utvrđivanje i zaprimanje pritužbi na nedostatak potrebne opreme, nepoštovanje prava na isključivanje itd. ⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/social/ajax/BlobServlet?docId=23324&langId=en	Zbog raširenog uvođenja rada na daljinu u nekim državama članicama potrebno je proširiti metodologiju inspektorata rada. Kao u Španjolskoj ⁽¹⁾, inspektori mogu provjeriti uvjete pod kojima se radi na daljinu, na zahtjev zaposlenika i u skladu s njegovom privatnošću. To uključuje utvrđivanje i zaprimanje pritužbi na nedostatak potrebne opreme, nepoštovanje prava na isključivanje itd. Od poslodavaca bi se trebalo zahtijevati da osiguraju dostupnost opreme za rad na daljinu samo ako je zaposlenik obavezan raditi od kuće. ⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/social/ajax/BlobServlet?docId=23324&langId=en

Obrazloženje

Iako se slažemo s opisivanjem sustava pojedine države članice (Španjolske) kao primjera, nije opravdano predložiti uvođenje tog sustava i u drugim zemljama, s obzirom na činjenicu da su organizacija i modaliteti inspekcije rada u nadležnosti država članica.

Ako poslodavac već nudi jedno radno mjesto (obično ured) na kojem zaposlenik ima svu potrebnu opremu, ne bi trebala postojati obveza dupliciranja te opreme kod kuće ako poslodavac ne zahtijeva od zaposlenika da radi od kuće. Dvostruka radna oprema može biti veliko troškovno opterećenje, naročito za mala poduzeća.

Rezultat glasanja:

Za: 107

Protiv: 149

Suzdržani: 16

AMANDMAN 7.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 4.12.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
U pogledu borbe protiv raka povezanog s radom, EGSO poziva na ambicioznije stajalište koje obuhvaća 50 prioriteta karinogenih tvari. Područje primjene Direktive 2004/37/EZ treba proširiti i na reproduktivno toksične tvari i opasne lijekove⁽¹⁾. Osim toga, kronični stres povećava rizik od razvoja raka⁽²⁾, a rad u noćnim smjenama dovodi do raka dojke, prostate i debelog crijeva⁽³⁾. [3] Trebalo bi usvojiti pristup koji se temelji na riziku, a ne metodologiju kojom se zaštita radnika smatra troškom. ⁽¹⁾ <i>Kemijska tvar koja može narušiti plodnost muškarca ili žene ili narušiti razvoj nerođenog djeteta.</i> ⁽²⁾ https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7466429/ ⁽³⁾ https://www.cancer-environnement.fr/597-Vol-124-Cancerogenicit-du-travail-de-nuit-poste.ce.aspx.	U pogledu borbe protiv raka povezanog s radom, EGSO pozdravlja privremeni dogovor koji su Europski parlament i Vijeće postigli krajem 2021. o boljoj zaštiti radnika od rizika povezanih s izloženošću karinogenim i mutagenim tvarima ažuriranjem Direktive o karinogenim i mutagenim tvarima.

Obrazloženje

Treba napomenuti da su Europski parlament i Vijeće u prosincu 2021. postigli privremeni dogovor o boljoj zaštiti radnika od rizika povezanih s izloženošću karinogenim i mutagenim tvarima. Kako bi se poboljšala zaštita radnika od raka, Komisija je 2020. predložila da se dodatno ograniči njihova izloženost kancerogenim kemikalijama. Ta je inicijativa dio djelovanja Komisije u borbi protiv raka u okviru europskog plana za borbu protiv raka. Komisija je naglasila da će u okviru sporazuma o ažuriranju Direktive o karinogenim i mutagenim tvarima oko milijun radnika biti bolje zaštićeno zahvaljujući određivanju graničnih vrijednosti profesionalne izloženosti akrilonitrilu i spojevima nikla te snižavanju graničnih vrijednosti za benzen.

Rezultat glasanja:

Za: 98

Protiv: 156

Suzdržani: 17

AMANDMAN 8.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 4.13.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
Mišićno-koštani poremećaji i dalje su najprisutniji problem kada je riječ o sigurnosti i zdravlju na radu u EU-u. U poduzećima su kvalitetan socijalni dijalog i dobro funkcioniranje odbora za zdravlje i sigurnost, ako postoje, jamstvo za djelotvornost prevencije. Socijalni dijalog na sektorskoj razini također može biti koristan ako se u tom okviru izrađuju posebne smjernice, provode mjere podizanja svijesti i razmjenjuju iskustva i dobre prakse. Na europskoj razini razvoj sveobuhvatne, održive i integrirane politike prevencije iziskuje ponovnu aktivaciju nacrtu direktive o mišićno-koštanim poremećajima.	Mišićno-koštani poremećaji i dalje su najprisutniji problem kada je riječ o sigurnosti i zdravlju na radu u EU-u. U poduzećima kvalitetan socijalni dijalog i dobro funkcioniranje odbora za zdravlje i sigurnost, ako postoje, moгу povećati djelotvornost prevencije. Socijalni dijalog na sektorskoj razini također može biti koristan ako se u tom okviru izrađuju posebne smjernice, provode mjere podizanja svijesti i razmjenjuju iskustva i dobre prakse. Na europskoj razini razvoj sveobuhvatne, održive i integrirane politike prevencije iziskuje poduzimanje mjera kako je navedeno u komunikaciji Komisije „Strateški okvir EU-a za zdravlje i sigurnost na radu za razdoblje 2021.–2027.: Sigurnost i zdravlje na radu u svijetu rada koji se mijenja”.

Obrazloženje

Komisijina strategija obuhvaća, među ostalim, Komisijin cilj da psihosocijalne i ergonomske rizike uključi u kampanju za zdrava radna mjesta.

Rezultat glasanja:

Za: 95

Protiv: 161

Suzdržani: 16

AMANDMAN 9.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 4.14.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
Potrebu za europskim zakonodavstvom o psihosocijalnim rizicima naglašava nepotpuna provedba autonomnog okvirnog sporazuma o stresu povezanom s radom iz 2004. EGSO podsjeća da je za učinkovit pristup prevenciji potrebno djelovati u području uzročnika, odnosno radnog okruženja. Pristup usmjeren na mentalno zdravlje pojedinca neće zaustaviti povećanje stresa na radnom mjestu.	EGSO poziva na jačanje uloge socijalnih partnera u podizanju svijesti i preventivnim mjerama u području psihosocijalnih rizika. Psihosocijalnim rizicima potrebno se baviti prvenstveno na razini radnog mjesta/poduzeća jer ne postoji jedinstveno rješenje koje bi dobro funkcioniralo u svim poduzećima ili državama članicama s obzirom na to da su i problemi različiti. Prema izvješću o provedbi koje su pripremili potpisnici okvirnog sporazuma, unatoč raznim izazovima i preprekama, jasno je da provedba europskog okvirnog sporazuma i sama izvješća imaju veliku dodanu vrijednost u području stresa povezanog s radom i razvoja socijalnog dijaloga ⁽¹⁾. EGSO podsjeća da je za učinkovit pristup prevenciji potrebno djelovati u području uzročnika, odnosno radnog okruženja. Pristup usmjeren na mentalno zdravlje pojedinca neće zaustaviti povećanje stresa na radnom mjestu. Psihosocijalni rizici složeno su pitanje s raznim faktorima utjecaja, kao što su radni uvjeti, upravljanje radnim opterećenjem, radni odnosi, ali i individualne sposobnosti. ⁽¹⁾ https://www.business-europe.eu/sites/buseur/files/media/imported/2008-02495-E.pdf

Obrazloženje

U ovom bismo slučaju trebali više naginjati pristupu jačanja uloge socijalnih partnera u podizanju svijesti i preventivnim mjerama u području psihosocijalnih rizika. Psihosocijalnim rizicima potrebno se baviti prvenstveno na razini radnog mjesta/poduzeća jer ne postoji jedinstveno rješenje koje bi dobro funkcioniralo u svim poduzećima ili državama članicama s obzirom na to da su i problemi različiti.

Ne slažemo se da je potrebno zakonodavstvo, ali se slažemo s pristupom Komisije da u suradnji s državama članicama i socijalnim partnerima pripremi nezakonodavnu inicijativu na razini EU-a povezanu s mentalnim zdravljem na radnom mjestu, kojom bi se ocijenila nova pitanja povezana s mentalnim zdravljem radnika.

Naposljetku, postoji izvješće o provedbi koje su pripremili potpisnici autonomnog okvirnog sporazuma o stresu povezanom s radom (<https://www.business-europe.eu/sites/buseur/files/media/imported/2008-02495-E.pdf>), u kojem se, među ostalim, navodi: „Unatoč raznim izazovima i preprekama, jasno je da provedba europskog okvirnog sporazuma i sama izvješća imaju veliku dodanu vrijednost u području stresa povezanog s radom i razvoja socijalnog dijaloga.”

Rezultat glasanja:

Za: 97

Protiv: 159

Suzdržani: 14

AMANDMAN 10.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 4.16.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
EGSO izražava žaljenje zbog isključenosti samozaposlenih radnika iz područja primjene strateškog okvira. Neki radnici koji rade putem platformi, takozvani „samozaposleni radnici”, zapravo su u podređenom položaju u odnosu na platforme zbog algoritamskog upravljanja. Pandemija je istaknula ranjivost tih radnika i nedostatke platformi u pogledu prevencije. Nije poželjno da ti radnici i dalje budu izloženi nekontroliranim rizicima zbog njihove isključenosti iz strateškog okvira	EGSO napominje da samozaposleni radnici nisu obuhvaćeni područjem primjene strateškog okvira. EGSO je već preporučio da se u korisnom roku provede studija uz sudjelovanje Komisije, stručnjaka i socijalnih partnera kako bi se pronašlo najbolje rješenje uz poštovanje načela da svi samozaposleni radnici također moraju imati sigurno i zdravo radno okruženje. Nadalje, EGSO napominje da se u preporuci Vijeća od 18. veljače 2003. o poboljšanju zaštite zdravlja i sigurnosti na radu samozaposlenih osoba ⁽¹⁾ državama članicama preporučuje da u okviru svojih politika za sprečavanje nesreća i bolesti na radu promiču sigurnost i zdravlje samozaposlenih radnika, uzimajući pritom u obzir posebne rizike koji postoje u određenim sektorima i specifičnu prirodu odnosa između naručitelja i samozaposlenih radnika.
.	⁽¹⁾ https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1fd9fbe0-1ee4-4928-a47d-4404b5301bbd

Obrazložjenje

Komisija je 9. prosinca donijela Prijedlog direktive o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platformi. O tom prijedlogu pripremit će se zasebno mišljenje EGSO-a (SOC/709) i stoga se ta pitanja ne bi trebala razmatrati u ovom mišljenju.

Tekst bi se trebao odnositi na Preporuku Vijeća od 18. veljače 2003. o poboljšanju zaštite zdravlja i sigurnosti na radu samozaposlenih osoba.

Rezultat glasanja:

Za: 99

Protiv: 162

Suzdržani: 14

AMANDMAN 11.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 4.17.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
EGSO <i>naglašava postojanje asimetričnih odnosa platformi i tih radnika</i> te podsjeća na to da su sloboda udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje temeljna prava. Ključno je osigurati odgovarajuću organizaciju i zastupljenost kako bi se olakšao socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje. <i>Nadalje, prava na socijalnu zaštitu trebala bi se proširiti na takve radnike.</i>	EGSO <i>napominje da posebnu pozornost treba posvetiti očuvanju pravednog odnosa između platformi i osoba koje rade putem platformi</i> te podsjeća na to da su sloboda udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje temeljna prava. Ključno je osigurati odgovarajuću organizaciju i zastupljenost kako bi se olakšao socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje.

Obrazloženje

Amandmanom se prepoznaje potreba za očuvanjem pravednog odnosa između platforme i osoba koje platformu koriste da bi radili, bilo kao radnici ili kao poduzetnici/samozaposleni. Ujedno se ispravlja i pogrešna pretpostavka da su sve osobe koje rade putem platformi radnici jer mogu biti i samozaposleni ili poduzetnici.

Rezultat glasanja:

Za: 97

Protiv: 157

Suzdržani: 15

AMANDMAN 12.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 4.22.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
Prednosti rada na daljinu ovise o načinu na koji ga poslodavac organizira. Primjenu rada na daljinu trebalo bi regulirati kolektivnim pregovaranjem kako bi se spriječile poteškoće utvrđene u više istraživanja ⁽¹⁾. Europski okvirni sporazum iz 2002. ne omogućuje nam da odgovorimo na te nove izazove. EGSO preporučuje izradu novih smjernica, s posebnim naglaskom na prevenciji psihosocijalnih rizika i mišićno-koštanih poremećaja. ⁽¹⁾ https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19/working-teleworking.	Kao što je navedeno u Okvirnom sporazumu iz 2002., rad na daljinu za dotičnog je radnika i poslodavca dobrovoljan. Rad na daljinu može se zahtijevati kao dio prvotnog opisa posla radnika ili se može naknadno uključiti kao dobrovoljni aranžman. Prednosti rada na daljinu ovise, među ostalim, o načinu na koji ga poslodavac i zaposlenik organiziraju i dogovore. Primjenu rada na daljinu može se regulirati, primjerice kolektivnim pregovaranjem kako bi se spriječile poteškoće utvrđene u više istraživanja ⁽¹⁾. Europski okvirni sporazum iz 2002. još je valjan kao odgovor na te nove izazove. ⁽¹⁾ https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19/working-teleworking.

Obrazloženje

Europski okvirni sporazum iz 2002. i dalje je prikladan za suočavanje s izazovima rada na daljinu.

Rezultat glasanja:

Za: 96

Protiv: 157

Suzdržani: 20

AMANDMAN 13.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 1.4.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
Europski okvirni sporazum iz 2002. ne omogućuje nam da odgovorimo na nove izazove rada na daljinu. EGSO preporučuje izradu novih smjernica, s posebnim naglaskom na prevenciji psihosocijalnih rizika i mišićno-koštanih poremećaja.	Europski okvirni sporazum iz 2002., dopunjen Okvirnim sporazumom socijalnih partnera EU-a o digitalizaciji iz 2020., dobra je osnova da odgovorimo na nove izazove rada na daljinu.

Obrazloženje

Europski okvirni sporazum iz 2002. i dalje je prikladan za suočavanje s izazovima rada na daljinu.

Rezultat glasanja:

Za: 93

Protiv: 155

Suzdržani: 17

AMANDMAN 14.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 1.10.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
EGSO poziva na uspostavu mehanizma za procjenu učinka europskih zakonodavnih inicijativa, kolektivnih ugovora i akcijskih planova te ponavlja svoju preporuku ⁽¹⁾ da jedan inspektor rada pokriva 10 000 radnika.	EGSO poziva na nastavak rada na procjeni učinka europskih zakonodavnih inicijativa, kolektivnih ugovora i akcijskih planova.
⁽¹⁾ SOC/698	

Obrazloženje

Sustavi za procjenu učinka već postoje. Osim toga, okvirni sporazumi imaju vlastite sustave za praćenje provedbe.

Kao što je navela Europska komisija, pitanje profesionalne bolesti usko je povezano sa socijalnom sigurnošću, koja je u nadležnosti država članica. Kada je riječ o inspekciji rada, ne smijemo zaboraviti kvalitativni aspekt i činjenicu da se prema terminologiji Međunarodne organizacije rada inspekcija rada ne odnosi samo na zdravlje i sigurnost već i na druge inspekcije rada (socijalni aspekt, neprijavljeni rad, upravljanje politikom rada itd.).

Otkad je izbila pandemija i s padom broja fizičkih inspekcija rada u nekim državama članicama zbog zdravstvenih mjera, uvedeni su digitalni alati kako bi se olakšalo provođenje virtualnih inspekcije (barem neki dijelovi inspekcija mogu se provoditi virtualno). Te nove metode rada također mogu povećati učinkovitost inspekcija rada. Na državama je članicama da odluče kako organizirati inspekcije rada.

Rezultat glasanja:

Za: 96

Protiv: 154

Suzdržani: 16

AMANDMAN 15.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 1.12.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
Kad je riječ o borbi protiv raka povezanog s radom, EGSO poziva na ambicioznije stajalište kojim bi se obuhvatilo 50 prioritetnih karcinogenih tvari, reproduktivne toksične tvari, opasne lijekove, uključujući stres ⁽¹⁾ i rad u smjenama ⁽²⁾.	Kad je riječ o borbi protiv raka povezanog s radom, EGSO pozdravlja privremeni dogovor koji su Europski parlament i Vijeće postigli krajem 2021. o boljoj zaštiti radnika od rizika povezanih s izloženošću karcinogenim i mutagenim tvarima ažuriranjem Direktive o karcinogenim i mutagenim tvarima.
⁽¹⁾ https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7466429/ .	
⁽²⁾ https://www.cancer-environnement.fr/597-Vol-124-Cancerogenicite-du-travail-de-nuit-poste.ce.aspx	

Obrazloženje

Treba napomenuti da su Europski parlament i Vijeće u prosincu 2021. postigli privremeni dogovor o boljoj zaštiti radnika od rizika povezanih s izloženošću karcinogenim i mutagenim tvarima. Kako bi se poboljšala zaštita radnika od raka, Komisija je 2020. predložila da se dodatno ograniči njihova izloženost kancerogenim kemikalijama. Ta je inicijativa dio djelovanja Komisije u borbi protiv raka u okviru europskog plana za borbu protiv raka. Komisija je naglasila da će u okviru sporazuma o ažuriranju Direktive o karcinogenim i mutagenim tvarima oko milijun radnika biti bolje zaštićeno zahvaljujući određivanju graničnih vrijednosti profesionalne izloženosti akrilonitrilu i spojevima nikla te snižavanju graničnih vrijednosti za benzen.

Rezultat glasanja:

Za: 98

Protiv: 156

Suzdržani: 17

AMANDMAN 16.**Podnose:**

ANGELOVA Milena

GAVRILOVS Vitālijs

KONTKANEN Mira-Maria

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 1.13.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
EGSO poziva na donošenje zakonodavstva EU-a o psihosocijalnim rizicima. Za učinkovit pristup prevenciji potrebno je djelovati u području radnog okruženja, a ne samo u području mentalnog zdravlja pojedinca.	EGSO poziva na posvećivanje veće pozornosti i ulaganje većih napora u jačanje uloge socijalnih partnera u podizanju svijesti i mjerama prevencije psihosocijalnih rizika. Psihosocijalnim rizicima potrebno se baviti prvenstveno na razini radnog mjesta/poduzeća jer ne postoji jedinstveno rješenje koje bi dobro funkcioniralo u svim poduzećima ili državama članicama s obzirom na to da su i problemi različiti. Prema izvješću o provedbi koje su pripremili potpisnici okvirnog sporazuma, unatoč raznim izazovima i preprekama, jasno je da provedba europskog okvirnog sporazuma i sama izvješća imaju veliku dodanu vrijednost u području stresa povezanog s radom i razvoja socijalnog dijaloga. Za učinkovit pristup prevenciji potrebno je djelovati u području radnog okruženja, a ne samo u području mentalnog zdravlja pojedinca. Međutim, psihosocijalni rizici složeno su pitanje s raznim faktorima utjecaja kao što su radni uvjeti, upravljanje radnim opterećenjem, radni odnosi, ali i individualne sposobnosti.

Obrazloženje

Zakonodavstvo nije lijek za sve. U ovom bismo slučaju trebali više naginjati pristupu jačanja uloge socijalnih partnera u podizanju svijesti i preventivnim mjerama u području psihosocijalnih rizika. Psihosocijalnim rizicima potrebno se baviti prvenstveno na razini radnog mjesta/poduzeća jer ne postoji jedinstveno rješenje koje bi dobro funkcioniralo u svim poduzećima ili državama članicama s obzirom na to da su i problemi različiti.

Ne slažemo se da je potrebno zakonodavstvo, ali se slažemo s pristupom Komisije da u suradnji s državama članicama i socijalnim partnerima pripremi nezakonodavnu inicijativu na razini EU-a povezanu s mentalnim zdravljem na radnom mjestu, kojom bi se ocijenila nova pitanja povezana s mentalnim zdravljem radnika.

Postoji izvješće o provedbi koje su pripremili potpisnici okvirnog sporazuma (<https://www.buinessseurope.eu/sites/buseur/files/media/imported/2008-02495-E.pdf>), u kojem se, među ostalim, navodi: „Unatoč raznim izazovima i preprekama, jasno je da provedba europskog okvirnog sporazuma i sama izvješća imaju veliku dodanu vrijednost u području stresa povezanog s radom i razvoja socijalnog dijaloga.”

Psihosocijalni rizici složeno su pitanje s raznim faktorima utjecaja, kao što su radni uvjeti, upravljanje radnim opterećenjem, radni odnosi, ali i individualne sposobnosti.

Rezultat glasanja:

Za: 99

Protiv: 152

Suzdržani: 18

AMANDMAN 17.**Podnose:**

ANGELOVA Milena
 GAVRILOVS Vitālijs
 KONTKANEN Mira-Maria
 PILAWSKI Lech
 VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 1.14.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
EGSO smatra da razvoj sveobuhvatne, održive i integrirane politike prevencije iziskuje ponovnu aktivaciju nacrtu direktive o mišićno-koštanim poremećajima.	EGSO smatra da razvoj sveobuhvatne, održive i integrirane politike prevencije iziskuje poduzimanje mjera kako je navedeno u komunikaciji Komisije „Strateški okvir EU-a za zdravlje i sigurnost na radu za razdoblje 2021.–2027.: Sigurnost i zdravlje na radu u svijetu rada koji se mijenja”.

Obrazloženje

Komisijina strategija obuhvaća, među ostalim, Komisijin cilj da psihosocijalne i ergonomske rizike uključi u kampanju za zdrava radna mjesta.

Rezultat glasanja:

Za: 95

Protiv: 161

Suzdržani: 16

AMANDMAN 18.**Podnose:**

ANGELOVA Milena
 GAVRILOVS Vitālijs
 KONTKANEN Mira-Maria
 PILAWSKI Lech
 VADÁSZ Borbála

SOC/703 – Socijalni dijalog kao instrument koji doprinosi zdravlju i sigurnosti na radu**Točka 1.16.**

Izmijeniti kako slijedi:

Mišljenje Stručne skupine	Amandman
EGSO poziva na to da se područje primjene strateškog okvira proširi na radnike koji rade putem platformi. Valja im zajamčiti pravo na organiziranje, zastupanje i kolektivno pregovaranje i na njih proširiti pravo na socijalnu zaštitu.	EGSO napominje da je Komisija 9. prosinca donijela Prijedlog direktive o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platformi. EGSO će o tom prijedlogu pripremiti zasebno mišljenje (SOC/709).

Obrazloženje

Komisija je 9. prosinca donijela prijedlog Direktive o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platformi. O tom prijedlogu pripremit će se zasebno mišljenje EGSO-a (SOC/709) i stoga se ta pitanja ne bi trebala razmatrati u ovom mišljenju.

Rezultat glasanja:

Za: 104

Protiv: 152

Suzdržani: 16

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Sigurnost opskrbe hranom i održivi prehrambeni sustavi”**(razmatračko mišljenje na zahtjev francuskog predsjedništva)**

(2022/C 194/10)

Izvjestitelj: **Arnold PUECH d’ALISSAC**Suizvjestitelj: **Peter SCHMIDT**

Zahtjev za savjetovanje:	dopis francuskog predsjedništva Vijeća, 21.9.2021.
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za poljoprivredu, ruralni razvoj i okoliš
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	7.1.2022.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja	
(za/protiv/suzdržani):	165/2/2

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO je prva institucija Europske unije koja je pozvala na donošenje sveobuhvatne prehrambene politike u EU-u u cilju promicanja zdrave prehrane iz održivih prehrambenih sustava, povezivanja poljoprivrede s prehranom i uslugama ekosustava te osiguravanja lanaca opskrbe kojima se štiti javno zdravlje u svim dijelovima europskog društva ⁽¹⁾. Takvom politikom, koja se odražava u strategiji „od polja do stola”, trebala bi se poboljšati usklađenost u područjima politike povezanim s hranom, podići razina svijesti o vrijednosti hrane i promicati održivi prehrambeni sustavi.

1.2. Kao odgovor na zahtjev francuskog predsjedništva za izradu ovog razmatračkog mišljenja, EGSO utvrđuje glavne poticajne elemente koje treba koristiti na razini EU-a kako bi se zaštitila konkurentnost ⁽²⁾ europskih proizvođača u cilju ostvarivanja sigurnosti opskrbe hranom u Europi i prihvatljivih cijena za potrošače:

- i. poticanje otvorene strateške autonomije za sigurnost i održivost opskrbe hranom;
- ii. razvijanje inovativnih tehnologija i sjemena kako bi se uvijek mogla ponuditi rješenja poljoprivrednicima koji se suočavaju s ograničenjima postojećih alata;
- iii. osiguravanje pokrivenosti širokopojasnom mrežom i digitalizacije kao preduvjeta za preciznu poljoprivredu i robotiku te podupiranje ulaganja u takve održive tehnike;
- iv. promicanje osposobljavanja u području tih novih tehnologija za poljoprivrednike, naročito mlade poljoprivrednike, i olakšavanje njihovog pristupa tom osposobljavanju;
- v. osiguravanje reciprociteta standarda i jednakih uvjeta uključivanjem strategije „od polja do stola” i Strategije o bioraznolikosti iz zelenog plana, te normi koje one sadrže, kao globalnih standarda održivosti, u sve buduće trgovinske sporazume EU-a, kao i u postojeće trgovinske sporazume i sporazume u okviru Svjetske trgovinske organizacije (WTO);
- vi. isticanje vrijednosti hrane educiranjem potrošača o hrani, čime se pridonosi približavanju poljoprivrednog sektora društvu;
- vii. osiguravanje pravednih cijena i raspodjele prihoda u cijelom lancu, povećanje spremnosti potrošača na primjerene izdatke za hranu kako bi konzumirali manje, ali bolje, i zabrana nepoštenih trgovačkih praksi uz pomoć ambicioznih propisa;

⁽¹⁾ Mišljenje EGSO-a „Doprinos civilnog društva razvoju sveobuhvatne prehrambene politike u EU-u” (SL C 129, 11.4.2018., str. 18.).

⁽²⁾ Vidjeti definiciju konkurentnosti iz točke 3.1.

- viii. usklađivanje prakse i aktivnosti u poslovanju s hranom s ciljevima održivog razvoja;
- ix. osiguravanje strukturne uključenosti i sudjelovanja civilnog društva i svih dionika u lancu opskrbe hranom, među ostalim kroz europsko vijeće za prehrambenu politiku – poticanje suradnje umjesto nadmetanja.

1.3. Osim toga, EGSO utvrđuje sljedeće glavne poticajne elemente za smanjenje ovisnosti o poljoprivrednim proizvodnim sredstvima, uključujući sintetička sredstva, i poboljšanje autonomije EU-a u opskrbi bjelanjčevinama:

- i. EU bi trebao podupirati prakse korištenja malih količina poljoprivrednih proizvodnih sredstava, posebno fosilnih goriva i pesticida, te poticati kapacitet za proizvodnju poljoprivrednih proizvodnih sredstava u Europi;
- ii. poboljšanje autonomije EU-a u opskrbi bjelanjčevinama poželjno je u svakom pogledu. Uvoz soje iz trećih zemalja može biti uzrok krčenja i propadanja šuma te uništavanja prirodnih ekosustava u određenim zemljama proizvođačima. Razvojem proizvodnje mahunarki s visokim udjelom bjelanjčevina u Uniji ograničila bi se potreba za uvozom te time ostvario pozitivan učinak na klimu i okoliš;
- iii. organiziranje i podupiranje sektora proteinskih kultura u cilju promicanja uzgoja i pridobivanja poljoprivrednika, osobito u okviru ambiciozne zajedničke poljoprivredne politike (ZPP);
- iv. povećanje proizvodnje uljarica i pogače od uljarica. Iako je primarni cilj proizvodnja hrane, vrijednost uljarica temelji se na vrijednosti i ulja i pogače, što se ne može razdvojiti. Time se omogućuje jačanje održive proizvodnje hrane i energije;
- v. jačanje djelovanja EU-a usmjerenog na zaštitu i obnovu svjetskih šuma, prije svega unapređenjem postojećeg europskog sustava certificiranja šuma (oznake PEFC i FSC) za označivanje proizvoda koji ne pridonose krčenju šuma;
- vi. razvijanje kratkih, pravednih i transparentnih lanaca opskrbe i primjenjivanje progresivnog pristupa u odnosu na tranziciju prema održivoj poljoprivredi kako bi se očuvale postojeće ravnoteže;
- vii. osiguravanje ostvarivanja prava na hranu za sve, naročito za osobe koje žive u ekonomskoj i socijalnoj nesigurnosti, te olakšavanje eksperimentiranja u području socijalnih inovacija. Pomoć u hrani mora ostati obavezna politika u državama članicama;
- viii. osiguravanje mogućnosti proizvodnje hrane u svim dijelovima EU-a.

1.4. EGSO pozdravlja Plan za nepredvidive situacije za osiguravanje opskrbe hranom i sigurnosti opskrbe hranom i predloženu uspostavu Europskog mehanizma za pripravnost i odgovor na krize u području sigurnosti opskrbe hranom (EFSCM) te preporučuje da se te odredbe uključe u sveobuhvatnu prehrambenu politiku ⁽³⁾. EGSO traži da mu se omogući aktivna uloga u okviru posebne skupine stručnjaka.

2. Uvod

2.1. EGSO je prva institucija Europske unije koja je pozvala na donošenje sveobuhvatne prehrambene politike u EU-u u cilju promicanja zdrave prehrane iz održivih prehrambenih sustava, povezivanja poljoprivrede s prehranom i uslugama ekosustava te osiguravanja lanaca opskrbe kojima se štiti javno zdravlje u svim segmentima europskog društva ⁽⁴⁾. Takvom politikom, koja se sada odražava u strategiji „od polja do stola”, trebala bi se poboljšati dosljednost u svim područjima politike povezanim s hranom, podići razina svijesti o vrijednosti hrane i promicati održivi prehrambeni sustavi.

⁽³⁾ Mišljenje EGSO-a „Doprinos civilnog društva razvoju sveobuhvatne prehrambene politike u EU-u” (SL C 129, 11.4.2018., str. 18.).

⁽⁴⁾ Mišljenje EGSO-a „Doprinos civilnog društva razvoju sveobuhvatne prehrambene politike u EU-u” (SL C 129, 11.4.2018., str. 18.).

2.2. Zahvaljujući načelima iznesenima u strategiji „od polja do stola” i Strategiji o bioraznolikosti, europski zeleni plan prilika je za potvrđivanje „socijalnog ugovora o hrani” između Europske unije i njezinih građana te za promicanje pravednog, zdravog i ekološki prihvatljivog prehrambenog sustava u kontekstu klimatske i okolišne krize.

2.3. Pandemija bolesti COVID-19 ima dosad neviđene posljedice za društvo i gospodarstvo⁽⁵⁾. Unatoč poteškoćama i preprekama s kojima se suočavaju, poljoprivrednici i akteri u lancu opskrbe hranom u cijelom EU-u ostali su aktivni da bi se održala proizvodnja i prehranilo stanovništvo. Iako je došlo do poremećaja u lancima opskrbe, poljoprivredno-prehrambeni sektor EU-a pokazao je otpornost u osiguravanju sigurne i visokokvalitetne hrane.

2.4. Francusko Nacionalno vijeće za hranu donijelo je u srpnju 2021. mišljenje (br. 89) naslovljeno „Povratne informacije dobivene tijekom krize bolesti COVID-19 – Razdoblje prvog ograničenja kretanja na nacionalnoj razini u Francuskoj”⁽⁶⁾. U njemu se zaključuje da je izbijanje krize koju je uzrokovao COVID-19 naglasilo potrebu za razvijanjem sustavnije vizije prehrambenih sustava primjenom pristupa „jedno zdravlje” na svim razinama lanca opskrbe hranom. Tim se integriranim pristupom zdravlju ističu interakcije između životinja, ljudi i njihova okoliša. Zbog gospodarske i socijalne neizvjesnosti koju je povremeno uzrokovala i povećavala, ta je kriza isto tako istaknula velike nejednakosti u pogledu pristupa hrani koje su nespojive s održivim prehrambenim sustavom te je potaknula na razmišljanje o pravu na hranu i prehrambenoj demokraciji. Pristup zdravoj, zakonito proizvedenoj, cjenovno pristupačnoj i dostupnoj hrani za cjelokupno stanovništvo EU-a od presudne je važnosti za ispunjenje ciljeva zelenog plana⁽⁷⁾. EGSO smatra da je cilj da se do 2030. godine 25 % poljoprivrednog zemljišta u EU-u koristi za ekološku proizvodnju vrlo ambiciozan⁽⁸⁾ te poziva na izradu promidžbene strategije za cijeli EU kako bi se taj cilj ostvario i napominje da se ne smije zaboraviti da se i potrošnja mora povećavati jednakim tempom.

2.5. Kriza je ujedno pokazala da je potrebno povećati koordinaciju i unaprijediti izradu planova za nepredviđene situacije kako bismo bili spremni za suočavanje s rizicima koji bi mogli ugroziti opskrbu hranom i sigurnost hrane u EU-u. Cilj je izbjeći da se ponovi ono što smo doživjeli s bolešću COVID-19, kad je mjere koordinacije na razini EU-a trebalo poduzimati na *ad hoc* osnovi i osmišljavati ih na licu mjesta. Komisija je u tu svrhu nedavno objavila komunikaciju „Plan za nepredviđive situacije za osiguravanje opskrbe hranom i sigurnosti opskrbe hranom”⁽⁹⁾. U njoj se navode područja za poboljšanje koja su utvrđena tijekom pandemije bolesti COVID-19, načela koja bi trebalo poštovati u kriznim vremenima te uspostava Europskog mehanizma za pripravnost i odgovor na krize u području sigurnosti opskrbe hranom, uključujući i osnivanje posebne skupine stručnjaka koja obuhvaća javna tijela iz država članica i zemalja izvan EU-a te dionike.

2.6. Prema definiciji Organizacije Ujedinjenih naroda za hranu i poljoprivredu (FAO), održiv prehrambeni sustav „je sustav prehrane koji pruža sigurnost hrane i prehranu za sve na način koji ne ugrožava gospodarske, društvene i okolišne temelje za stvaranje sigurnosti hrane i prehrane za buduće generacije”⁽¹⁰⁾. U strategiji „od polja do stola” moraju se uzeti u obzir posljedice krize, ali i pružiti potrebna jamstva za osiguravanje sigurnosti hrane u EU-u. Prehrambeni sustavi u EU-u trebali bi „jamčiti količinu i kvalitetu opskrbe stanovništva podupiranjem konkurentnosti prehrambenog sektora i uzimanjem u obzir izazova održivosti”. Ujedno bi trebali i podupirati socijalne inovacije.

2.7. Zajednički istraživački centar (JRC) Europske komisije objavio je u kolovozu 2021. izvješće naslovljeno *Modelling environmental and climate ambitions in the agricultural sector with the CAPRI model* (Modeliranje okolišnih i klimatskih ciljeva u poljoprivrednom sektoru s pomoću modela CAPRI)⁽¹¹⁾, u kojem se simulira učinak koji bi na europski poljoprivredni sektor i tržišta mogli imati određeni kvantificirani ciljevi navedeni u strategiji „od polja do stola” i Strategiji o bioraznolikosti (smanjenje upotrebe sredstava za zaštitu bilja, smanjenje gubitka hranjivih tvari, povećanje površina pod ekološkim uzgojem i povećanje površine područja od interesa). Čini se da bi ti ciljevi mogli dovesti do smanjenja proizvodnje u EU-u od 10 % do 15 %, smanjenja prihoda poljoprivrednika, povećanja cijena i usporednog povećanja uvoza. Rezultati tog izvješća ističu važnost toga da se poljoprivredna i prehrambena tranzicija razmatraju zajedno. Kako je navedeno u strategiji „od polja do stola”, smanjenje gubitka i rasipanja hrane moglo bi spriječiti takav razvoj događaja. Učinkovita raspodjela dostupnih prehrambenih resursa mogla bi biti prikladan instrument.

⁽⁵⁾ Europski BDP zabilježio je pad od 11,8 % u drugom tromjesečju 2020. (Eurostat).

⁽⁶⁾ <https://cna-alimentation.fr/avis/tous-les-avis/>.

⁽⁷⁾ Mišljenje EGSO-a „Od polja do stola: strategija održive prehrane” (SL C 429, 11.12.2020., str. 268.).

⁽⁸⁾ Mišljenje EGSO-a „Akcijski plan za razvoj ekološkog sektora” (SL C 517, 22.12.2021., str. 114.).

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/agri-food-supply-chain/contingency-plan_en.

⁽¹⁰⁾ <https://www.fao.org/3/ca2079en/CA2079EN.pdf>.

⁽¹¹⁾ https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC121368/pubsy_jrc_technical_report_-_capri_environmental_and_climatic_ambition_2.pdf.

2.8. Promjena obrazaca prehrane sastavni je dio tranzicije poljoprivrednog i prehrambenog sustava u cjelini, kao i druge politike, poput trgovinske politike, politike tržišnog natjecanja, zdravlja, obrazovanja, te zaštite okoliša i potrošača.

2.9. Francusko predsjedništvo Vijeća EU-a zatražilo je od EGSO-a da pripremi razmatračko mišljenje u kojem se razmatraju prije svega:

- poticajni elementi koje treba koristiti na razini EU-a kako bi se zaštitila konkurentnost europskih proizvođača, u cilju osiguranja sigurnosti opskrbe hranom u Europi i prihvatljivih cijena za potrošače;
- poticajni elementi kojima se može smanjiti ovisnost o poljoprivrednim proizvodnim sredstvima, uključujući sintetička sredstva, i poboljšati autonomija EU-a u opskrbi bjelancevinama, unutar okvira kojim se podupire transformacija poljoprivrednog sektora te u cilju održive tranzicije europskih prehrambenih sustava.

3. Poticajni elementi na razini EU-a za zaštitu konkurentnost europskih proizvođača, u cilju osiguravanja sigurnosti (i održivosti) opskrbe hranom u Europi i prihvatljivih cijena za potrošače

3.1. Kako je navedeno u prethodnim mišljenjima EGSO-a, kako bi sveobuhvatna europska prehrambena politika imala istinsku važnost za europske potrošače, nužno je da cijena i kvaliteta hrane proizvedene održivim metodama u EU-u budu konkurentne. To podrazumijeva sposobnost europskog poljoprivredno-prehrambenog sektora da osigurava hranu za potrošače po cijenama koje uključuju dodatne troškove koje za sobom povlače kriteriji kao što su održivost, dobrobit životinja, sigurnost hrane i nutritivna vrijednost, ali i poštene prihode za poljoprivrednike; taj bi sektor ujedno trebao zadržati svoj položaj kao prvi izbor velike većine potrošača ⁽¹²⁾.

3.2. Imamo li na umu prethodno navedene definicije sigurnosti hrane, održivog prehrambenog sustava i konkurentnosti, održavanje konkurentnosti europskih gospodarskih subjekata i pravednih lanaca vrijednosti trebalo bi rezultirati pravednim naknadama za poljoprivrednike, čime se potiče ili odaje priznanje njihovim dobrim praksama. Osim hrane, prehrambeni sustav nudi stvarna rješenja za problem klime, konkretno zahvaljujući prilagodbi proizvodnih sustava, skladištenju ugljika u tlu, zemljišnoj i agroekološkoj infrastrukturi, prirodnom filtriranju pitke vode te povećanju i održavanju biološke raznolikosti. Međutim, u strategiji „od polja do stola” Europska komisija predlaže malo konkretnih mjera za jačanje poljoprivredno-prehrambenog sektora i povećanje prihoda primarnih proizvođača i nijedna od njih nije namijenjena jačanju konkurentnosti tog sektora. Budući da uspjeh strategije o njima ovisi, ta bi ključna pitanja trebala biti u središtu provedbe strategije.

3.3. Ciljani programi istraživanja i razvoja te razvijanje prijenosa znanja ključni su za promicanje kvalitete i zaštitu produktivnosti, a istodobno osiguravaju održivost. Naponi moraju biti usmjereni na pružanje poljoprivrednicima praktičnih, dostupnih i troškovno učinkovitih tehnoloških rješenja (npr. precizna poljoprivreda, alati za donošenje odluka) i instrumenata za poticanje poljoprivredno-ekološke i lokalne proizvodnje, uključujući potporu skupinama koje nisu upoznate s održivom proizvodnjom.

3.4. EU usto mora pokazati veliku predanost ostvarivanju temeljnih prava svih radnika u lancu opskrbe hranom (proizvodnja, prerada, distribucija). U tom smislu, EU bi se trebao obvezati na djelotvornu zaštitu temeljnih socijalnih prava radnika, a osobito poštovanje relevantnih odredbi Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima te relevantnih konvencija i preporuka ILO-a.

3.5. Sljedeće točke trebalo bi uzeti u obzir kao elemente za zaštitu konkurentnosti europskih proizvođača u cilju osiguravanja sigurnosti i održivosti opskrbe hranom u Europi te prihvatljivih cijena za potrošače.

3.5.1. Poticanje otvorene strateške autonomije za sigurnost i održivost opskrbe hranom

- i. EGSO je već predložio definiciju **otvorene strateške autonomije** koja se primjenjuje na prehrambene sustave na temelju proizvodnje hrane, radne snage i poštene trgovine uz sveobuhvatni cilj osiguravanja sigurnosti i održivosti opskrbe hranom za sve građane i građanke EU-a putem pravedne, zdrave, održive i otporne opskrbe hranom ⁽¹³⁾.

⁽¹²⁾ Mišljenje EGSO-a „Od polja do stola: strategija održive prehrane” (SL C 429, 11.12.2020., str. 268.).

⁽¹³⁾ Samoinicijativno mišljenje EGSO-a „Strateška autonomija te sigurnost i održivost opskrbe hranom” (SL C 105, 4.3.2022., str. 56.).

- ii. EGSO je već istaknuo ⁽¹⁴⁾ i da je nužno uskladiti proizvodne standarde kako bi se izbjeglo narušavanje tržišnog natjecanja i svakoj zemlji omogućila proizvodnja osnovnih prehrambenih namirnica. Klauzule WTO-a o zaštiti poljoprivrednih proizvoda, kako opće tako i one u bilateralnim ugovorima, moraju se poboljšati na temelju raznih kriterija koje EGSO navodi u svojem mišljenju. Cilj je osigurati pošteno tržišno natjecanje i održivost europskih poljoprivredno-prehrambenih sektora te time zajamčiti neovisnost u opskrbi hranom i za proizvođače i za potrošače u EU-u. Potreba za neovisnošću u opskrbi hranom na vidjelo je izašla tijekom pandemije COVID-a 19. Postojeće klauzule nedjelotvorne su jer je za njihovu provedbu potrebno previše vremena. Međutim, zahvaljujući digitalizaciji gospodarstva, do podataka se može doći za nekoliko sati. Danas se obujam proizvodnje i cijene mogu djelotvorno pratiti, što omogućuje brzu reakciju.
- iii. Konkretno, prehrambeni sustavi u EU-u trebali bi biti raznolikiji, trebalo bi povećati radnu snagu u poljoprivredi, osobito privlačenjem mladih i osiguravanjem dostojanstvenih radnih uvjeta i primanja, te bi trebalo uskladiti trgovinske politike sa standardima prehrambene održivosti i konkurentnosti EU-a ⁽¹⁵⁾.

3.5.2. Osiguravanje reciprociteta standarda uključivanjem strategije „od polja do stola” i Strategije o bioraznolikosti iz zelenog plana, kao globalnih standarda održivosti, u sve buduće trgovinske sporazume EU-a

- i. EGSO je predložio da se u sve buduće trgovinske sporazume EU-a uključi strategija „od polja do stola” i Strategija o bioraznolikosti iz europskog zelenog plana kao globalni standardi održivosti i priznaje da je uključivanje ciljeva održivog razvoja i viših standarda u multilateralne trgovinske sporazume, kao i njihovo ostvarivanje, iznimno zahtjevno. Čini se da se u kraćem roku u bilateralnim trgovinskim sporazumima može postići veći napredak u pogledu ciljeva održivog razvoja te osnovnih okolišnih i socijalnih standarda. Opće je priznato da trgovina poljoprivrednim proizvodima ima ključnu ulogu u ostvarivanju većine, a možda i svih ciljeva održivog razvoja i da WTO ima važnu ulogu u ostvarenju tih ciljeva te da bi to bilo mnogo teže postići bez djelotvornog multilateralnog trgovinskog mehanizma. Zatvaranje granica u vrijeme krize najčešće pogoršava krizu te nije rješenje. EGSO smatra da bi EU trebao uvesti zakonodavstvo kojim se svim poduzećima propisuje obveza dužne pažnje duž cijelog lanca opskrbe kako bi se utvrdili, spriječili i ublažili ekološki i socijalni rizici te kršenja ljudskih prava. EU mora zajamčiti da trgovinski sporazumi neće eksternalizirati te probleme i, na primjer, povećati krčenje šuma u drugim zemljama. U svim trgovinskim sporazumima EU-a moraju se poštovati odredbe EU-a o sanitarnim i fitosanitarnim mjerama i načelo predostrožnosti ⁽¹⁶⁾.
- ii. EGSO je isto tako istaknuo da se ciljevi strategije „od polja do stola” neće ispuniti ne dođe li do promjena u trgovinskim politikama EU-a ⁽¹⁷⁾. Strategija „od polja do stola” sadrži korake važne za jačanje odredbi o održivosti u bilateralnim sporazumima EU-a o slobodnoj trgovini i za provedbu tih odredbi. Međutim, može se učiniti više kako bi se osigurala usklađenost s međunarodnim sporazumima i kako bi se pojednostavili postupci obavješćivanja o povredama obveza u pogledu održivosti i postupanja u tom slučaju. Kako su Europska komisija i Europski parlament predložili za druge sektore, a EGSO razradio u mišljenju NAT/834 ⁽¹⁸⁾, za uvoz poljoprivrednih proizvoda razmotrit će se mogućnost uvođenja mehanizma za ugljičnu prilagodbu na granicama.
- iii. EGSO predlaže osnivanje agencije EU-a za certificiranje uvezenih proizvoda koje bi se temeljilo na standardima održivosti EU-a.
- iv. Nadalje, EGSO poziva EU da osigura stvarnu uzajamnost standarda u preferencijalnim trgovinskim sporazumima, osobito u pogledu dobrobiti životinja, održivosti i sljedivosti proizvoda od polja do stola (označivanje podrijetla sirovina, sastojci u prerađenim proizvodima te svi sastojci hrane), tako što će nadograditi i ugraditi postignuća iz nekih novijih bilateralnih odredbi. Ključno je i pronaći nove održive metode koje poljoprivrednici mogu iskoristiti promicanjem održivih praksi i osiguravanjem da nove mogućnosti održive proizvodnje mogu iskoristiti mali poljoprivrednici u EU-u i zemljama u razvoju. O navedenim bi se razmišljanjima trebalo raspravljati na multilateralnim

⁽¹⁴⁾ Samoinicijativno mišljenje EGSO-a „Uvođenje zaštitnih mjera za poljoprivredne proizvode u trgovinske sporazume” (SL C 364, 28.10.2020., str. 49.).

⁽¹⁵⁾ Samoinicijativno mišljenje EGSO-a „Strateška autonomija te sigurnost i održivost opskrbe hranom” (SL C 105, 4.3.2022., str. 56.).

⁽¹⁶⁾ Samoinicijativno mišljenje EGSO-a „Kompatibilnost trgovinske politike EU-a s europskim zelenim planom” (SL C 429, 11.12.2020., str. 66.).

⁽¹⁷⁾ Mišljenje EGSO-a „Od polja do stola: strategija održive prehrane” (SL C 429, 11.12.2020., str. 268.).

⁽¹⁸⁾ SL C 152, 6.4.2022., str. 181.

forumima kao što su Odbor UN-a za svjetsku sigurnost opskrbe hranom i *Codex Alimentarius* umjesto da ih se ograniči na bilateralne pregovore u kojima je sudjelovanje poljoprivrednika i civilnog društva ograničeno, razlike u moći su velike, a liberalizacija trgovine ostaje krajnji cilj. Početna točka može biti planirani zakonodavni okvir o održivim prehranbenim sustavima. Taj okvir mora poslužiti za utvrđivanje jasne definicije održivih prehranbenih sustava u skladu s postojećim definicijama EU-a o okolišnoj održivosti⁽¹⁹⁾.

3.5.3. Promicanje vrijednosti hrane

- i. Prema najnovijim podacima koje je objavio Eurostat, dio proračuna kućanstava za hranu i bezalkoholna pića 2019. godine iznosio je 13 % ukupnih izdataka. To predstavlja znatan pad u usporedbi s onim što je zabilježeno na početku provedbe ZPP-a. Taj iznos varira od zemlje do zemlje i čini treću kategoriju izdataka europskih kućanstava nakon kategorije „stanovanje, voda, električna energija i goriva”, koja predstavlja 23,5 %, i kategorije „prijevoz” koja predstavlja 13,1 %. Istodobno, Svjetska zdravstvena organizacija naziva povećanje razine pretilosti u svijetu „epidemijom”. Od pretilosti je 2017. patilo 17 % odraslih osoba u EU-u. Šire gledano, 52 % Europljana imalo je prekomjernu tjelesnu težinu ili je bilo pretilo, što znači jedna od dvije odrasle osobe te gotovo svako treće dijete. Prema tome, povećanjem unosa prerađene hrane, ali i masne, slatke i slane hrane Europa prati svjetske trendove.
- ii. Za saniranje tog stanja može se primijeniti nekoliko poticajnih mjera: EGSO ističe da bi zajednički europski pristup označivanju hrane, koji bi odražavao smjernice za održivu prehranu, poboljšao transparentnost i smanjio upotrebu nepotrebnih jeftinih sirovina, koje su i nezdrave i neodržive (npr. transmasne kiseline, palmino ulje i prevelika količina šećera). Proširenje označivanja hrane kojim bi se obuhvatili okolišni i socijalni aspekti donijelo bi korist potrošačima. Time bi se pridonijelo poticanju potrošača da odabiru zdravije i održivije opcije⁽²⁰⁾.
- iii. Cijena je u svakom slučaju važan poticajni čimbenik potrošnje, osobito u vrijeme krize, ali kvaliteta je jednako važna, a prema nekim anketama ponekad i važnija. Potrošači moraju imati na umu da su zahtjevi kojih se moraju pridržavati europski poljoprivrednici, makar samo na regulatornoj osnovi, veći od onih izvan EU-a. Ti su zahtjevi jamstva kvalitete, zdravstvenih standarda, sigurnosti i održivosti naše proizvodnje.

3.5.4. Osiguravanje poštenih cijena i zabrana nepoštenih trgovačkih praksi

- i. Istinski funkcionalan lanac opskrbe hranom snažan je onoliko koliko je snažna njegova najslabija karika, a ta najslabija karika već je predugo poljoprivrednik. Direktiva EU-a o nepoštenim trgovačkim praksama u lancu opskrbe hranom⁽²¹⁾ predstavlja važan korak naprijed⁽²²⁾. To je prvi put da je postignut dogovor o obvezujućim pravilima kojima se uređuju određene nepoštene trgovačke prakse. Direktivom se želi pružiti više zaštite europskim poljoprivrednicima, njihovim organizacijama proizvođača i maloprodajnim dobavljačima. Ravnoteža moći u lancu opskrbe hranom može se postići samo s pomoću obvezujućeg zakonodavnog okvira. Organizacija sektora i poljoprivrednika isto je tako važan uvjet, a sve to ima za cilj osiguravanje kvalitetnih prehranbenih proizvoda za potrošače. Naposljetku, mora se osigurati da svi uključeni u proizvodnju hrane mogu ostvariti pravedne i adekvatne prihode te da se potrošačima nude kvalitetni i zdravi proizvodi po primjerenim cijenama.

3.5.5. Usklađivanje prakse i aktivnosti u poslovanju s hranom s ciljevima održivog razvoja⁽²³⁾

- i. Europski zeleni plan i plan oporavka EU-a pokazuju da je potrebno gospodarski rast odvojiti od neodrživih praksi. Odluka Vijeća EU-a o klimatskim ciljevima za 2030. pokazuje da EU može imati vodeću ulogu u tom području. Međutim, to treba učiniti u okviru šireg konteksta ciljeva održivog razvoja. Prakse i aktivnosti u poslovanju s hranom koje su

⁽¹⁹⁾ Mišljenje EGSO-a „Od polja do stola: strategija održive prehrane” (SL C 429, 11.12.2020., str. 268.).

⁽²⁰⁾ Mišljenje EGSO-a „Promicanje zdrave i održive prehrane u EU-u” (SL C 190, 5.6.2019., str. 9.).

⁽²¹⁾ SL L 111, 25.4.2019., str. 59.

⁽²²⁾ Mišljenje EGSO-a „Promicanje pravednijih lanaca poljoprivredno-prehranbenih proizvoda” (razmatračko mišljenje) (SL C 517, 22.12.2021., str. 38.).

⁽²³⁾ Samoinicijativno mišljenje EGSO-a Samoinicijativno mišljenje EGSO-a „Usklađivanje strategija i aktivnosti u poslovanju s hranom s ciljevima održivog razvoja za održiv oporavak nakon COVID-a 19” (još nije objavljeno u Službenom listu).

usklađene s ciljevima održivog razvoja ključne su za uspješno ostvarenje tih ciljeva jer ih stavljaju u središte strategija (kroz aktivnosti i ambiciozne ciljeve, evaluaciju učinaka i transparentnu komunikaciju o rezultatima) ⁽²⁴⁾.

3.5.6. Osiguravanje strukturne uključenosti i sudjelovanja civilnog društva i svih dionika u lancu opskrbe hranom, među ostalim kroz europsko vijeće za prehrambenu politiku ⁽²⁵⁾ – poticanje suradnje umjesto nadmetanja

- i. EGSO se već dugo zalaže za pristup koji obuhvaća cijelo društvo, kao i za više participativnih alata, kako bi se civilnom društvu, a osobito mladima omogućila uključenost i sudjelovanje u postupcima donošenja odluka o održivosti. To zajedničko oblikovanje politika može se ostvariti kroz europsko vijeće za prehrambenu politiku, što EGSO snažno potiče.

4. Poticajni elementi koji mogu pridonijeti smanjenju ovisnosti o proizvodnim sredstvima, uključujući sintetička sredstva, i poboljšanju autonomije EU-a u opskrbi bjelancevinama

4.1. Smanjenje ovisnosti o proizvodnim sredstvima, osobito sintetičkim sredstvima

4.1.1. Kako je objašnjeno u izvješću Europskog parlamenta o lancu opskrbe sredstvima za ulaganje u poljoprivredna gospodarstva: struktura i implikacije, velika nestabilnost cijena poljoprivrednih sirovina i proizvodnih sredstava uzrokovala je nesigurnost prihoda u poljoprivredi i otežala dugoročna ulaganja poljoprivrednika. Istodobno poljoprivrednicima jako nedostaju alati i alternative, s obzirom na to da se istraživanja ne bave dovoljno tim pitanjima. Postoji važna potreba za solidnom mobilizacijom sredstava i financijskim ulaganjem u pogledu, primjerice, agroekologije, istraživanja novih otpornih sorti, novih metoda biološke kontrole i precizne poljoprivrede.

4.1.2. Kad je riječ o antibioticima u uzgoju životinja, trebalo bi podsjetiti na izniman trud, kao što je to učinila Europska agencija za lijekove, koji je doveo do pada prodaje veterinarskih antibiotika za 32,5 % u razdoblju 2011.–2017. Cilj koji je postavila Europa i koji se odnosi na smanjenje upotrebe antibiotika u uzgoju životinja za dodatnih 50 % mogao bi imati ozbiljne posljedice za zdravlje i dobrobit životinja i ugroziti sigurnost hrane. Postoji stvarna osviještenost poljoprivrednika i veterinarima koji, uz potporu vlasti, promiču primjerenu i opravdanu upotrebu antibiotika, koju bi trebalo održati. Trebalo bi razviti i ponuditi učinkovite i cjenovno pristupačne alternative antibioticima jer je trenutačna razina upotrebe antibiotika zabrinjavajuća. EGSO u potpunosti podupire delegirani akt koji je Europska komisija predložila unutar okvira Uredbe (EU) 2019/6 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽²⁶⁾, kojom se predviđa upotreba određenih antimikrobnih sredstava za liječenje ljudi. Tri su alata ključna:

— ulaganje u dobrobit životinja (više prostora po životinji),

— jačanje prevencije cijepljenjem i samocijepljenjem ⁽²⁷⁾,

— održavanje i osiguravanje pristupa dodacima prehrani.

4.1.3. U strategiji „od polja do stola” Europska komisija promiče smanjenje upotrebe sredstava za zaštitu bilja i antibiotika te smanjenje gubitka hranjivih tvari zbog prekomjerne gnojide, a u cilju poboljšanja zaštite okoliša, zaštite zdravlja, povećanja površina u ekološkom uzgoju i suzbijanja otpornosti na antibiotike. Biostimulansi mogu biti održiva alternativa za sintetička sredstva za zaštitu bilja te bi regulatori u EU-u trebali omogućiti MSP-ovima da razvijaju i registriraju takve proizvode. Osim negativnih učinaka neodržive upotrebe poljoprivrednih proizvodnih sredstava na okoliš i zdravlje, postoji i ekonomski razlog za smanjenje ovisnosti poljoprivrednih gospodarstava o proizvodnim sredstvima, uključujući sintetička sredstva i fosilna goriva, ako postoje učinkovite i otporne alternative na koje se može osloniti. Povećanje cijena proizvodnih sredstava izravno utječe na troškove proizvodnje te ugrožava ili prihod poljoprivrednog gospodarstva ili, ako se može prenijeti na kraj vrijednosnog lanca, cijenu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. EGSO ističe potrebu za maksimalnim smanjenjem količine poljoprivrednih proizvodnih sredstava koja se koriste po kilogramu proizvoda (kemijska sredstva, radna snaga, nafta, energija, površina, broj životinja itd.). Nadalje, EGSO insistira na potrebi

⁽²⁴⁾ Samoinicijativno mišljenje EGSO-a Samoinicijativno mišljenje EGSO-a „Usklađivanje strategija i aktivnosti u poslovanju s hranom s ciljevima održivog razvoja za održiv oporavak nakon COVID-a 19” (još nije objavljeno u Službenom listu).

⁽²⁵⁾ Mišljenje EGSO-a „Doprinosi civilnog društva razvoju sveobuhvatne prehrambene politike u EU-u” (SL C 129, 11.4.2018., str. 18.).. i Mišljenje EGSO-a „Od polja do stola: strategija održive prehrane” (SL C 429, 11.12.2020., str. 268.).

⁽²⁶⁾ Uredba (EU) 2019/6 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o veterinarsko-medicinskim proizvodima i stavljanju izvan snage Direktive 2001/82/EZ (SL L 4, 7.1.2019., str. 43.).

⁽²⁷⁾ Cjepiva proizvedena od patogenih organizama izoliranih iz bolesne životinje ili zdrave životinje s istog poljoprivrednog gospodarstva i namijenjena bolesnoj životinji ili životinjama na tom gospodarstvu.

za maksimalnim povećanjem agroekološke infrastrukture u našim produktivnim ekosustavima kako bi se mogle iskoristiti brojne usluge koje ona donosi, a osobito usluge pomoćnih kultura koje se na njoj nalaze.

4.2. *Poboljšanje autonomije EU-a u opskrbi bjelančevinama*

4.2.1. U EU-u postoji velik deficit biljnih bjelančevina te se većina onoga što je poljoprivrednom sektoru EU-a potrebno uvozi, osobito krmivo poput soje. Unatoč povećanju vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i izvoza, EU je 2018. bio neto uvoznik kalorija (ovisnost o uvozu od 15 %). Visoka razina proizvodnje mliječnih proizvoda i mesa moguća je zahvaljujući masovnom uvozu proteinskih usjeva (osobito soje i sojinog brašna) s američkog kontinenta. Ovisnost o uvezenoj hrani vuče korijene iz poslijeratnih trgovinskih ugovora između EU-a i SAD-a. SAD je prihvatio zaštitu europskih tržišta pšenice i mliječnih proizvoda, dok je EU pak ukinuo carine na proizvode od kukuruza i soje iz SAD-a. Kao rezultat toga, sjemenke uljarica i brašno ušli su u EU po cijenama na svjetskom tržištu. Dok je domaća proizvodnja soje stagnirala na vrlo niskoj razini zbog neprofitabilne marže za soju koja nije genetski modificirana i zbog nepovoljne klime u sjevernoj Europi, uvoz soje i sojina brašna zabilježio je ogroman porast (+ 49 % i + 87 % u razdoblju od 1986. do 2013.).

4.2.2. Poboljšanje autonomije EU-a u opskrbi bjelančevinama poželjno je u svakom pogledu. Uvoz soje iz trećih zemalja može biti uzrok krčenja i propadanja šuma te uništavanja prirodnih ekosustava u određenim zemljama proizvođačima. Razvojem proizvodnje mahunarki s visokim udjelom bjelančevina u Uniji ograničila bi se potreba za uvozom te time ostvario pozitivan učinak na klimu i okoliš. Istodobno, uzgojem mahunarki promiče se bioraznolikost i smanjuje upotreba dušičnih gnojiva. Konačno, poboljšanjem autonomije polikulturnih sustava za proizvodnju biljnih bjelančevina smanjuje se izloženost poljoprivrednih gospodarstava nestabilnim cijenama na svjetskom tržištu tih sirovina koje su potrebne za hranu za životinje.

4.2.3. Europski parlament je u travnju 2018. donio izvješće u kojem se poziva na donošenje europske strategije za promicanje europskih proteinskih usjeva ⁽²⁸⁾, a Europska komisija objavila je krajem 2018. izvješće o razvoju proizvodnje biljnih bjelančevina u EU-u ⁽²⁹⁾, koje se naziva i „europski plan za bjelančevine”. Europska komisija nedavno je objavila planove za obustavu uvoza određenih proizvoda ako njihova proizvodnja uzrokuje nezakonitu sječu stabala.

4.2.4. U strategiji „od polja do stola” Europska komisija istaknula je potrebu da se u mnogo većoj mjeri potiče korištenje biljnih bjelančevina uzgojenih u EU-u i da se povećaju dostupnost i izvori alternativnih bjelančevina kao što su mikrobne i morske bjelančevine i bjelančevine dobivene od kukaca. Povrh toga, alternativni izvori hrane za životinje kao što su kukci, morske sirovine (npr. alge, morska trava) i nusproizvodi biogospodarstva (npr. riblji otpad) mogu imati važnu ulogu u tranziciji prema održivoj autonomiji u opskrbi bjelančevinama. Ključna je točka promicanje promjene obrazaca svakodnevne prehrane u europskom društvu. Tu diversifikaciju bjelančevina trebalo bi provesti u korist sirovih i lokalno uzgojenih poljoprivrednih proizvoda kako bi se promicala teritorijalna dinamika povezana s biljnim bjelančevinama. U suprotnom, postoji rizik od povećanja uvoza i dobave prerađenih proizvoda koji se prikazuju kao nadomjesci za meso, a koji često nisu prehrambeno adekvatni ⁽³⁰⁾.

4.2.5. Razvoj proizvodnje biljnih bjelančevina u EU-u može donijeti ne samo gospodarske koristi za poljoprivrednike i proizvođače hrane i hrane za životinje nego i čitav niz prednosti za okoliš i klimu. Konkretno, proteinski usjevi pridonose fiksiranju atmosferskog dušika u tlu i stoga imaju važnu ulogu u održivijem ciklusu dušika. S druge strane, poljoprivrednici se ponovno suočavaju sa znatnim nedostatkom primijenjenih istraživanja o sortama koje bi bile otporne i prilagođene te davale dostatan prinos.

4.2.6. Sljedeće točke mogle bi se smatrati poticajnim elementima za poboljšanje autonomije EU-a u opskrbi bjelančevinama:

- i. povećanje proizvodnje uljarica i pogače od uljarica. Iako je primarni cilj proizvodnja hrane, vrijednost uljarica temelji se na vrijednosti i ulja i pogače, što se ne može razdvojiti. Time se omogućuje jačanje održive proizvodnje hrane i energije. U tom je pogledu dostupnost uljane repice u Europi razlog za zabrinutost: s 3,8 milijuna tona čistih bjelančevina u berbi 2017./2018. na 2,66 milijuna tona čistih bjelančevina u berbi 2020./2021. Takve promjene odražavaju se u količini uvezenih sjemenki i brašna, uglavnom soje. Pad obujma proizvodnje uljane repice u Europi posljedica je kako

⁽²⁸⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0121_HR.html.

⁽²⁹⁾ COM(2018) 757 final.

⁽³⁰⁾ <https://www.clcv.org/storage/app/media/Dossier%20presse.pdf>.

nepovoljnih klimatskih uvjeta tako i poteškoća u uzgoju usjeva zbog povećanja regulatornih ograničenja i smanjenja dostupnih sredstava za proizvodnju. U tom kontekstu proizvođači iz trećih zemalja imaju znatnu konkurentnu prednost, zahvaljujući primjerice upotrebi tehnika odabira, sortama tolerantnima na herbicide itd. U tom su kontekstu od ključne važnosti zrcalne klauzule;

- ii. organiziranje i podupiranje sektora proteinskih kultura u cilju promicanja uzgoja i pridobivanja poljoprivrednika, osobito u okviru ambicioznog ZPP-a. U ZPP-u je već predviđen niz mjera kojima se posljednjih godina izravno ili neizravno potiče proizvodnja biljnih bjelančevina u EU-u, no potreban je više strateški i ambiciozniji pristup. Proračun ZPP-a nije dovoljan da se nadoknade gospodarski faktori koji negativno utječu na proizvodnju biljnih bjelančevina u Europi. Prema tome, potrebno je opće povećanje proračuna ZPP-a;
- iii. oslanjanje na istraživanje:
 - a. radi optimiziranja unosa bjelančevina u hrani za životinje i isticanja uloge pašnjaka/djeteline kao važnog izvora bjelančevina za preživače;
 - b. radi utvrđivanja moguće uloge morskih prehrambenih proizvoda; primjerice, riba i morski prehrambeni proizvodi iz uzgoja imaju manji ugljični otisak od uzgoja životinja na kopnu te sekvstriraju ugljik. Grickalice od morskih algi već su dostupne na tržištu. Međutim, za to je potrebna velika količina minerala kao što je željezo, pa treba paziti da se ne ugrozi ravnoteža u vodama. Akvakultura tako može imati važnu ulogu u autonomiji EU-a u opskrbi bjelančevinama kroz proizvodnju održive hrane i hrane za životinje te razvoj novih bioproizvoda, kao što su dodaci hrani i novi materijali koji se proizvode iz algi i drugih morskih organizama. Osim toga, plavo gospodarstvo ima sve veći potencijal u jačanju gospodarstva EU-a, kvalitetnog zapošljavanja i dobrobiti ljudi na različitim lokacijama, a posebne koristi donosi ruralnim i obalnim područjima;
 - c. poljoprivrednici trebaju imati veću korist od prijenosa znanja i kampanja za podizanje svijesti o uzgoju i proizvodnji mahunarki u nekoliko aspekata: prinos, odabir sorti, napadi štetočina, rješenja itd.;
- iv. promicanje ekstenzivnog stočarstva ⁽³¹⁾ kao održivog načina proizvodnje životinjskih bjelančevina, čime se istodobno povećava potencijal pašnjaka i povezane agroekološke infrastrukture kao ponora ugljika. Ekstenzivna i šumska poljoprivreda može povećati otpornost na šumske požare.

4.2.7. EGSO planira izradu prijedloga strategije za postizanje održive otvorene autonomije u opskrbi bjelančevinama i biljnim uljem u EU-u s pomoću analize potencijala kultura uzgojenih u EU-u, akvakulture EU-a, ekstenzivnog uzgoja stoke i drugih izvora bjelančevina kao što su insekti, alge i gradski prehrambeni sustavi.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽³¹⁾ Informativno izvješće EGSO-a „Koristi od ekstenzivnog stočarstva i organskih gnojiva u kontekstu europskog zelenog plana”.

III

(Pripremni akti)

EUROPSKI GOSPODARSKI I SOCIJALNI ODBOR

565. PLENARNO ZASJEDANJE EUROPSKOG GOSPODARSKOG I SOCIJALNOG ODBORA –
INTERACTIO, 19.1.2022.–20.1.2022.

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2019/631 u pogledu postrožavanja standardnih vrijednosti emisija CO₂ za nova osobna vozila i nova laka gospodarska vozila u skladu s povećanjem klimatskih ambicija Unije

(COM(2021) 556 final – 2021/0197(COD))

(2022/C 194/11)

Izvjestitelj: **Dirk BERGRATH**Suizvjestitelj: **Bruno CHOIX**

Zahtjev za savjetovanje:	Europski parlament, 13. 9.2021. Vijeće, 20.9.2021.
Pravna osnova:	članak 192. stavak 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	13.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	237/1/6

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO ponovno izražava potporu cilju europskog zelenog plana koji se odnosi na to da Europa postane prvi klimatski neutralan kontinent do 2050. Osim toga, EGSO ističe važnost strategije EU-a za održivu i pametnu mobilnost u kojoj je utvrđen niz ključnih etapa za ostvarivanje ambicioznog cilja prilagodbe prometa klimatski neutralnoj Europi 2050., promicanjem „pristupa integriranog sustava” ⁽¹⁾.

1.2. EGSO se slaže da bi ukupan broj novo registriranih automobila i kombija u Europskoj uniji trebao omogućiti stopostotno smanjenje emisija iz voznog parka EU-a do 2035. EGSO podupire predložene ciljeve smanjenja emisija CO₂ od 55 % za cijeli vozni park EU-a za nove osobne automobile (u usporedbi s ciljnim vrijednostima za 2021.) te isto tako općenito podupire cilj smanjenja od 50 % za laka komercijalna vozila od 2030.

⁽¹⁾ SL C 286, 16.7.2021., str. 158.

1.3. EGSO naglašava da ograničenja za vozni park pružaju vrlo snažan i učinkovit poticaj za tehnološke promjene u industriji. U skladu sa svojim prethodnim mišljenjem⁽²⁾ EGSO ističe da se, pored svih prednosti, pristup „ispušne cijevi” mora nadopuniti drugim instrumentima politike. Paketom mjera „Spremni za 55 %” mora se osigurati pristup koji se temelji na životnom ciklusu i izbjeći elektrifikacija cestovnog prometa koja će voditi prebacivanju emisija na početak vrijednosnog lanca.

1.4. EGSO ponovno snažno naglašava da individualna mobilnost mora ostati dostupna i cjenovno pristupačna svima, a posebno ljudima koji putuju na posao, a nemaju pristup kvalitetnom javnom prijevozu ili drugim rješenjima u pogledu mobilnosti⁽³⁾.

1.5. Automobilski sektor od strateške je važnosti za europsko gospodarstvo. U proizvodnji automobila (sastavljanje i dobavljači) zaposleno je 2,6 milijuna radnika, uz 900 000 radnih mjesta u opskrbnim industrijama, što zajedno predstavlja 11,6 % radnih mjesta u proizvodnji u EU-u.

1.6. S obzirom na dramatično ubrzavanje tempa dekarbonizacije koje će paket za ostvarivanje cilja od 55 % iziskivati uglavnom u automobilskoj industriji, bit će potrebni dodatni resursi – primjerice, iz proširenog Fonda za pravednu tranziciju (FPT), kako bi se pronašlo rješenje za socijalne posljedice mjera za smanjenje emisija u regijama koje ovise o lancu opskrbe u automobilskom sektoru.

1.7. EGSO ponavlja svoj zahtjev za preispitivanje kako bi se utvrdilo trenutačno stanje u pogledu kvalifikacija, (novog) osposobljavanja i obrazovanja zaposlenika te provela analiza na temelju najnovijih podataka o tome u kojim je područjima nužno poduzeti (dodatne) mjere za daljnji razvoj vještina i kvalifikacija zaposlenika za potrebe strukturne tranzicije u automobilskoj industriji⁽⁴⁾. EGSO ponovno ističe da bi te aspekte trebalo uključiti u predložene odredbe o upravljanju i praćenju.

1.8. EGSO izražava zabrinutost da će bez uspostavljene infrastrukture za punjenje koja je potrebna kako bi se poduprla tranzicija, biti teško ostvariti ciljeve smanjenja emisija. Infrastrukturu za punjenje treba uvesti ondje gdje ljudi žive, rade i obavljaju svoje svakodnevne aktivnosti.

1.9. Obnovljiva i niskougljična goriva te e-goriva možda imaju ulogu u dekarbonizaciji cestovnog prometa, posebno kad je riječ o postojećoj floti i dijelovima koji se teško mogu elektrificirati, ali moraju se primjenjivati strogi standardi održivosti.

2. Kontekst prijedloga

2.1. U Komunikaciji o europskom zelenom planu⁽⁵⁾ pokrenuta je nova strategija rasta za EU kojom se EU nastoji preobraziti u pravedno i prosperitetno društvo s modernim, resursno učinkovitim i konkurentnim gospodarstvom. Njome se ponovo potvrđuju ambicije Komisije o povećanju klimatskih ciljeva, čime bi Europa do 2050. postala prvi klimatski neutralan kontinent.

2.2. Taj je cilj utvrđen u Komunikaciji „Čist planet za sve – Europska strateška dugoročna vizija za prosperitetno, moderno, konkurentno i klimatski neutralno gospodarstvo”⁽⁶⁾.

2.3. Na temelju sveobuhvatne procjene rizika u Komunikaciji Komisije o Povećanju klimatskih ambicija Europe za 2030⁽⁷⁾, predlaže se povećanje ambicija EU-a i sveobuhvatan plan za povećanje obvezujućeg cilja Europske unije za 2030. u pogledu smanjenja neto emisija na najmanje 55 %, na odgovoran način. Cilj za 2030. u skladu je s ciljem Pariškog sporazuma da se povećanje globalne temperature zadrži na razini koja je znatno niža od 2 °C te da se ulože naponi da se povećanje temperature zadrži na 1,5 °C. Europsko vijeće podržalo je novi obvezujući cilj EU-a za 2030. na svojem sastanku održanom u prosincu 2020⁽⁸⁾. Kako bi se ostvarila ta povećana razina ambicija za 2030., Komisija je preispitala postojeće zakonodavstvo u području klime i energije u skladu s kojim se očekuje da se smanje emisije stakleničkih plinova za samo 40 % do 2030. i za 60 % do 2050.

⁽²⁾ SL C 227, 28.6.2018., str. 52.

⁽³⁾ Mišljenje EGSO-a „Strategija EU-a za mobilnost i industrijski lanci vrijednosti EU-a: pristup automobilskim ekosustavima” (samoinicijativno mišljenje), točka 1.3, SL C 105, 4.3.2022., str. 26.

⁽⁴⁾ SL C 227, 28.6.2018., str. 52., točke 1.6 i 4.13.

⁽⁵⁾ COM(2019) 640 final.

⁽⁶⁾ COM(2018) 773 final.

⁽⁷⁾ COM(2020) 562 final.

⁽⁸⁾ Zaključci Europskog vijeća od 10. i 11. prosinca 2020. EUCO 22/20 CO EUR 17 CONCL 8.

2.4. Ovaj zakonodavni paket za ostvarivanje cilja od 55 %, kako je najavljeno u planu Komisije za postizanje klimatskog cilja ⁽⁹⁾, najsveobuhvatnija je sastavnica kojom se nastoji uspostaviti ambiciozni novi klimatski cilj za 2030. te će svi gospodarski sektori i politike, uključujući i cestovni promet, morati tome pridonijeti.

2.5. Automobilka je industrija od ključne važnosti za gospodarstvo EU-a i čini više od 7 % BDP-a EU-a, pružajući zaposlenje, izravno ili neizravno, za 12,6 milijuna Europljana. Automobilski sektor EU-a godišnje ulaže 60,9 milijardi EUR u istraživanje i razvoj.

2.6. U Strategiji za održivu i pametnu mobilnost Komisije ⁽¹⁰⁾ nastoje se riješiti veći problemi povezani s tranzicijom prema mobilnosti s nultim emisijama i utvrđuje se plan kojim se europski promet odlučno usmjerava prema održivoj i pametnoj budućnosti.

2.7. Popratni akcijski plan te strategije uključuje politike koje su, među ostalim, usmjerene na snažno poticanje uvođenja vozila s nultim emisijama i povezane infrastrukture. Prelaskom na vozila s nultim emisijama spriječit će se onečišćenje i poboljšati zdravlje naših građana; time se podupire i cilj nulte stope onečišćenja iz europskog zelenog plana kako je navedeno u akcijskom planu za postizanje nulte stope onečišćenja ⁽¹¹⁾.

2.8. U skladu s Komunikacijom o povećanju klimatskih ambicija Europe za 2030., standardi za emisije CO₂ za osobne automobile i laka gospodarska vozila ključni su pokretači smanjenja emisija CO₂ u tom sektoru. Opći su ciljevi ovog Prijedloga pridonijeti postizanju klimatske neutralnosti do 2050. i u tu svrhu, u skladu s Europskim zakonom o klimi, pridonijeti postizanju smanjenja neto emisija stakleničkih plinova od najmanje 55 % do 2030. u usporedbi s 1990.

2.9. Standardi za emisije CO₂, na temelju kojih se tržište opskrbljuje novim vozilima s nultim emisijama, komplementarna su mjera Direktivi (EU) 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽¹²⁾ (Direktiva o energiji iz obnovljivih izvora), kojom će se dekarbonizirati proizvodnja električne energije koja se upotrebljava u električnim vozilima te potaknuti primjena obnovljivih i niskougljičnih goriva za vozila s motorom s unutarnjim izgaranjem koja su trenutačno u upotrebi. Postoje i važne sinergije između standarda za emisije CO₂ i ojačanog sustava za trgovanje emisijama ⁽¹³⁾ te Direktive o energiji iz obnovljivih izvora.

3. Opće napomene

3.1. EGSO ponovno podržava cilj europskog zelenog plana da Europa postane prvi klimatski neutralan kontinent do 2050. te podržava revidirane ciljeve smanjenja emisija do 2030., kao što je navedeno u mišljenju Odbora o Europskom zakonu o klimi ⁽¹⁴⁾.

3.2. Smanjivanje emisija stakleničkih plinova EU-a za najmanje 55 % do 2030. zahtijevat će znatna dodatna zalaganja u svim sektorima gospodarstva. To se posebno odnosi na promet. Prometni sektor nalazi se među prioritetima europskog zelenog plana, s općim ciljem postizanja smanjenja emisija stakleničkih plinova iz prometa od 90 % do 2050. Emisije povezane s cestovnim prometom čine 22 % ukupnih emisija stakleničkih plinova EU-a te 27 % njegovih emisija CO₂ ⁽¹⁵⁾. Prema službenim podacima, emisije iz cestovnog prometa 2018. bile su 26,8 % više u odnosu na 1990. ⁽¹⁶⁾ U novije vrijeme, 2019. godine emisije iz novih osobnih vozila povećale su se treću godinu zaredom te su dosegle 122,3 grama ugljičnog dioksida po kilometru (g CO₂/km) ⁽¹⁷⁾.

⁽⁹⁾ COM(2020) 562 final

⁽¹⁰⁾ COM(2020) 789 final

⁽¹¹⁾ COM(2021) 400 final, vidjeti u tom kontekstu i Direktivu 2008/50/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. svibnja 2008. o kvaliteti zraka i čistom zraku za Europu (SL L 152, 11.6.2008., str. 1.) te Direktivu (EU) 2016/2284 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. prosinca 2016. o smanjenju nacionalnih emisija određenih atmosferskih onečišćujućih tvari, o izmjeni Direktive 2003/35/EZ i stavljanju izvan snage Direktive 2001/81/EZ (SL L 344, 17.12.2016., str. 1.).

⁽¹²⁾ Direktiva (EU) 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora (SL L 328 21.12. 2018., str. 82.).

⁽¹³⁾ SL L 275, 25.10. 2003., str. 32.

⁽¹⁴⁾ SL C 364, 28.10.2020., str. 143.

⁽¹⁵⁾ <https://unfccc.int/documents/275968>

⁽¹⁶⁾ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/transport-emissions-of-greenhouse-gases-7/assessment>

⁽¹⁷⁾ <https://www.eea.europa.eu/highlights/average-car-emissions-kept-increasing>

3.3. EGSO ističe važnost strategije EU-a za održivu i pametnu mobilnost, u kojoj je utvrđen niz ključnih točaka za ostvarivanje ambicioznog cilja prilagodbe prometa klimatski neutralnoj Europi 2050. Nadovezujući se na prethodne dokumente o politikama, strategijom se s pravom promiče „pristup integriranog sustava”, oslanjajući se na portfelj komplementarnih instrumenata u cilju preobrazbe prometa. Standardi za emisije imaju ključnu ulogu, ali ostvarivanje utvrđenih ciljeva zahtijevat će dodatno zalaganje kako bi se uvela infrastruktura, povećala proizvodnja dekarbonizirane električne energije i utvrdili mehanizmi za određivanje cijene ugljika za promet ⁽¹⁸⁾.

3.4. Uredba o utvrđivanju standardnih vrijednosti emisija CO₂ za automobile i laka gospodarska vozila jest temelj strategije EU-a za smanjenje emisija u sektoru. EGSO ističe da je opsežna revizija Uredbe o emisijama CO₂ iz osobnih vozila i lakih gospodarskih vozila dovršena 2018 ⁽¹⁹⁾. Međutim, EGSO priznaje da ta nedavna revizija nije dostatna za ostvarivanje ciljeva smanjenja emisija stakleničkih plinova utvrđenih u europskom propisu o klimi.

3.5. Automobilski sektor od strateške je važnosti za europsko gospodarstvo. U proizvodnji automobila (sastavljanje i dobavljači) zaposleno je 2,6 milijuna radnika, uz 900 000 radnih mjesta u opskrbnim industrijama, što zajedno predstavlja 11,6 % radnih mjesta u proizvodnji u EU-u. U djelatnostima povezanim s automobilskim sektorom ukupno je zaposleno 12,6 milijuna ljudi u Europi, što znači da je taj sektor odgovoran za 6,6 % svih radnih mjesta u EU-u. Automobilaska industrija EU-a stvara godišnji trgovinski suficit od 76 milijardi EUR i odgovorna je za 33 % ukupne potrošnje na aktivnosti istraživanja i razvoja u EU-u. Posljednje, ali ne manje važno, kupnja i uporaba motornih vozila veliki je izvor prihoda od oporezivanja za države članice, pri čemu Njemačka sama prikuplja gotovo 100 milijardi EUR godišnje ⁽²⁰⁾.

3.6. Ostvarivanje cilja smanjenja emisija iz cestovnog prometa do 2030. iziskivat će ogromne napore kako bi se transformirala automobilaska industrija i zamijenio postojeći vozni park. Broj električnih vozila u Europi brzo raste u mnogim državama članicama, ali je i dalje ograničen, pri čemu su 2019. električni automobili činili samo 3,5 % ukupnog broja novo registriranih automobila, uključujući baterijska električna vozila (BEV) i hibridna vozila na punjenje (PHEV), dok električni automobili čine samo 1,2 % postojećeg voznog parka u EU-u ⁽²¹⁾. Najnoviji podaci upućuju na brzo povećanje tržišnog udjela BEV-ova i PHEV-ova, odnosno 9,8 % i 9,1 % udjela u trećem tromjesečju 2021 ⁽²²⁾.

3.7. Treba imati na umu da će se europska automobilaska industrija morati dekarbonizirati u kontekstu u kojem se već suočava s nizom drugih pokretača strukturnih promjena koji imaju značajan utjecaj na radnu snagu: automatizacija i robotizacija linija za sastavljanje podrazumijeva povećanje produktivnosti koje će utjecati na broj odrađenih sati u sektoru ⁽²³⁾, trenutačni manjak poluvodiča doveo je do gubitaka u proizvodnji, dok su pandemija i njezine posljedice dovele do povijesnih smanjenja prodaje i proizvodnje.

3.8. EGSO ponovno snažno naglašava da individualna mobilnost mora ostati dostupna i cjenovno pristupačna svima, a posebno ljudima koji putuju na posao, a nemaju pristup kvalitetnom javnom prijevozu ili drugim rješenjima u pogledu mobilnosti ⁽²⁴⁾. Znatna prepreka rastu tržišta baterijskih električnih vozila su visoke početne cijene koje uzrokuju veće troškove amortizacije za prve vlasnike, što određuje mješavinu zaliha voznog parka. Međutim, razna izvješća pokazuju da su BEV-ovi već najpristupačnija opcija za potrošače u mnogim zemljama kada se uzme u obzir ukupni trošak vlasništva ⁽²⁵⁾. Zadržavanje razmjernih mjera potpore i poticaja bit će ključno u nadolazećim godinama kako bi se ostvarile koristi za korisnike rabljenih vozila iz druge i treće ruke, a koji će imati najviše koristi od elektrifikacije.

3.9. U svibnju 2020., Europska komisija predložila je osnivanje „Fonda za pravednu tranziciju” u vrijednosti 40 milijardi EUR u cilju pružanja potpore regijama koje su ovisne o industrijama s velikim udjelom ugljena i CO₂ u njihovim nastojanjima da se dekarboniziraju. U kontekstu pregovora o proračunu i oporavku EU-a, države članice složile su se da će

⁽¹⁸⁾ SL C 286, 16.7.2021., str. 158.

⁽¹⁹⁾ SL C 227, 28.6.2018., str. 52.

⁽²⁰⁾ Podaci ACEA-e za 2021. https://www.acea.auto/files/ACEA_Pocket_Guide_2021-2022.pdf.

⁽²¹⁾ EU+Ujedinjena Kraljevina, Norveška, Island: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/proportion-of-vehicle-fleet-meeting-5/assessment>; baterijska električna vozila 0,4 % i hibridna vozila 0,8 %; ACEA, brojke za 2021.

⁽²²⁾ <https://www.acea.auto/fuel-pc/fuel-types-of-new-cars-battery-electric-9-8-hybrid-20-7-and-petrol-39-5-market-share-in-q3-2021/>

⁽²³⁾ Vidjeti Institut Fraunhofer, studija ELAB 2.0.

⁽²⁴⁾ Mišljenje EGSO-a „Strategija EU-a za mobilnost i industrijski lanci vrijednosti EU-a: pristup automobilskim ekosustavima” (samoinicijativno mišljenje), točka 1.3. SL C 105, 4.3.2022., str. 26.

⁽²⁵⁾ https://www.beuc.eu/publications/beuc-x-2021-039_electric_cars_calculating_the_total_cost_of_ownership_for_consumers.pdf

FPT-u dodijeliti 17,5 milijardi EUR. S obzirom na dramatično ubrzavanje tempa dekarbonizacije koje će paket za ostvarivanje cilja od 55 % iziskivati uglavnom u automobilskej industriji, bit će potrebni dodatni resursi kako bi se pronašlo rješenje za socijalne posljedice mjera za smanjenje emisija u regijama koje ovise o lancu opskrbe u automobilskej sektoru.

4. Posebne napomene

4.1. EGSO naglašava da ograničenja flote pružaju vrlo snažan i učinkovit poticaj tehnološkim promjenama u industriji. Europska automobilska industrija započela je put prema vozilima bez emisija najviše zahvaljujući tom regulatornom poticaju. Ambicioznijim ograničenjima za flotu osigurat će se da Europa postane prvi klimatski neutralan kontinent do 2050.

4.2. EGSO se slaže s mišljenjem da bi novo registrirani automobili i kombiji u Europskej uniji trebali omogućiti stopostotno smanjenje emisija iz voznog parka EU-a do 2035. EGSO ističe da se taj cilj smanjenja može ostvariti samo ako su svi okvirni uvjeti optimalno međusobno povezani te ako se kupce (dijem Europske unije) može uvjeriti da se prebace na vozila s nultim emisijama. Stoga je važno uvesti potrebnu infrastrukturu za punjenje ondje gdje ljudi žive, rade i obavljaju svoje svakodnevne aktivnosti, pritom osiguravajući da im ta infrastruktura odgovara.

4.3. EGSO podupire smanjenje ciljnih vrijednosti emisija CO₂ od 55 % za cijeli vozni park EU-a za nove osobne automobile (u usporedbi s ciljnim vrijednostima za 2021.) od 2030. EGSO ističe da je, s obzirom na specifične proizvodne i razvojne cikluse u automobilskej industriji, potrebno odmah donijeti odluke koje su potrebne za ostvarenje tog cilja.

4.4. Iako općenito podupire smanjenje ciljnih vrijednosti od 50 % za laka komercijalna vozila, EGSO skreće pozornost na specifični proizvodni i razvojni ciklus te na uobičajenu uporabu tih vozila. EGSO izražava zabrinutost da će bez uspostavljene infrastrukture za punjenje koja je potrebna kako bi se poduprla tranzicija, biti teško ostvariti ciljeve smanjenja emisija te stoga mogu biti potrebni dodatni kriteriji.

4.5. EGSO ponavlja svoj poziv iz 2018. godine da se u okviru evaluacije postojeće uredbe sredinom provedbenog razdoblja (koja je prvotno bila zakazana za 2024.) utvrdi trenutačno stanje u pogledu kvalifikacija, osposobljavanja i prekvalifikacije zaposlenika te provede analiza na temelju najnovijih podataka o tome u kojim je područjima nužno poduzeti (dodatne) mjere za daljnji razvoj vještina i kvalifikacija zaposlenika za potrebe strukturne promjene u automobilskej industriji. ⁽²⁶⁾ EGSO ponavlja da bi te aspekte trebalo uključiti u predložene odredbe o upravljanju i praćenju, koje se moraju temeljiti na ispitivanjima stvarnih emisija tijekom vožnje.

4.6. Revizija Uredbe o utvrđivanju standardnih vrijednosti emisija CO₂ mora se temeljiti na tehnološkoj neutralnosti, pritom imajući na umu da svaka opcija ne nudi visoku energetskej učinkovitost. Iako je elektrifikacija očito vodeća opcija kad je riječ o dekarbonizaciji cestovnog prometa, to možda nije najpogodnija opcija za prijevoz koji uključuje teža vozila ili velike udaljenosti. Kao što je Komisija istaknula u svojoj Komunikaciji iz 2018. naslovljenoj „Čist planet za sve”, potrebno je razmotriti širok raspon tehnologija te pristup EU-a temeljiti na tehnološkoj neutralnosti. Baterije, vodik, napredna biogoriva, biometan i e-tekućine imat će ulogu u dekarbonizaciji prometnog sustava. EGSO podupire načelo „tehnološke neutralnosti” i ističe potrebu da se u mješavini za mobilnost zadrže svi pogonski sklopovi koji udovoljavaju standardima za emisije CO₂ u skladu s ciljevima europskog zelenog plana.

4.7. Sukladno svojem prethodnom mišljenju, ⁽²⁷⁾ EGSO napominje da se, unatoč svim koristima, pristup „iz ispušne cijevi” koji je odabran u nacrtu uredbe mora dopuniti drugim instrumentima politike. Paketom mjera „Spremni za 55 %” mora se osigurati pristup koji se temelji na životnom ciklusu i izbjeći elektrifikacija cestovnog prometa koja će voditi prebacivanju emisija na početak vrijednosnog lanca. Revizijom sustava EU-a za trgovanje emisijama te Direktive o energiji iz obnovljivih izvora mora se osigurati da se elektrifikacija cestovnog prometa i dekarbonizacija proizvodnje električne energije odvijaju istim tempom.

4.8. Trenutačni tržišni plasman pokazuje da hibridna tehnologija s mogućnošću napajanja može poslužiti kao polazna točka i prijelazna tehnologija za pomoć pri ostvarivanju klimatskih ciljeva u prometnom sektoru. Međutim, mora se osigurati da se hibridna vozila većinom upotrebljavaju isključivo na električni pogon, uz često punjenje. U cilju suprotstavljanja sve intenzivnijoj raspravi o obmanjujućem označivanju hibridnih vozila na punjenje, potrebno je brzo poduzeti mjere za povećanje udjela „električnih putovanja”, uključujući:

⁽²⁶⁾ SL C 227, 28.6.2018., str. 52., točke 1.6 i 4.13.

⁽²⁷⁾ SL C 227, 28.6.2018., str. 52.

- električni raspon hibridnih vozila na punjenje trebalo bi osmisliti tako da obuhvaća uobičajeno ponašanje korisnika. Kad je riječ o automobilima, trebalo bi težiti rasponu od približno 80 do 100 km stvarnog rada i kapacitetu punjenja od 11 kW za sve modele,
- integracija digitalnih usluga, informacija i inteligentnih operativnih strategija u vozilu kako bi se vozače poduprlo u njihovoj uporabi u električnom režimu rada,
- dostupnost podataka prikupljenih mjerenjem potrošnje goriva u vozilu pomoću (jedinствeno definiranog) sučelja za OBD II (ugrađena dijagnostika) u skladu sa zaštitom podataka, koju pružaju tehnički servisi,
- provedba nacionalnih poticaja za upotrebu baterija (društveno pravedni sustavi za određivanje cijena ugljika i postupno ukidanje neizravnih subvencija za fosilna goriva kao što su neoporezive kartice za gorivo za zaposlenike koji koriste službena vozila).

4.9. Obnovljiva i niskougljična goriva, kao i e-goriva, mogla bi imati određenu ulogu u dekarbonizaciji cestovnog prometa, posebno za postojeći vozni park i područja koja je teško elektrificirati, imajući na umu da će ta goriva biti potrebna kao prioritet za dekarbonizaciju dijelova prometnog sustava koje je teško elektrificirati, kao što su zračni i pomorski promet. Uz to, zakonodavstvom EU-a mora se osigurati primjena strogih standarda održivosti. Prvo, procjenom životnog ciklusa mora se osigurati da je ugljični otisak u skladu s ciljem postizanja klimatske neutralnosti do 2050. Drugo, čak i ako je ograničena, upotreba tih alternativnih goriva mora biti u skladu s ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih naroda, pa se kao rezultat, biogoriva koja se temelje na kulturama za proizvodnju hrane te biogoriva na bazi palme i soje moraju postupno ukinuti.

4.10. EGSO se zalaže za ukidanje odstupanja za male proizvođače, koji registriraju manje od 10 000 automobila ili manje od 22 000 kombija godišnje, od 2030. nadalje. Općenita tržišna niša za vozila koja nisu povezana s ciljnim vrijednostima emisija nije prihvatljiva. Međutim, prijedlogu nedostaje odredba za automobile posebne namjene koji se teško mogu elektrificirati.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu odluke Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi programa politike do 2030. „Put u digitalno desetljeće”

(COM(2021) 574 final – 2021/0293 (COD))

(2022/C 194/12)

Izvjestiteljica: **Violeta JELIĆ**

Suizvjestitelj: **Philip VON BROCKDORFF**

Zahtjev za savjetovanje:	Europski parlament, 18.10.2021. Vijeće, 26.10.2021.
Pravna osnova:	članak 173. stavak 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	13.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	239/1/6

1. Zaključci i preporuke

1.1. COVID-19 otkrio je ključnu važnost tehnologije u gospodarskoj i zdravstvenoj otpornosti, pri čemu su digitalna transformacija i suverenost EU-a postale pitanje od egzistencijalne važnosti. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) stoga potiče EU da razvije svoju digitalnu suverenost za koju se očekuje da će tijekom nadolazećih godina biti ključni stup europskog puta prema gospodarskom, socijalnom i okolišnom razvoju.

1.2. EGSO ističe činjenicu da se digitalna suverenost mora temeljiti na globalnoj konkurentnosti te se oslanjati na čvrstu suradnju među državama članicama, što je neophodan preduvjet da bi EU postavljao standarde na svjetskoj razini, među ostalim u pogledu vjerodostojnosti tehnologija.

1.3. EGSO naglašava potrebu da se digitalna transformacija provede na održiv, antropocentričan i uključiv način. U tu svrhu EGSO smatra da je ključno zajamčiti sudjelovanje predstavnika civilnog društva, uključujući socijalne partnere, organizacije potrošača i druge zainteresirane dionike, u oblikovanju, provedbi i praćenju programa politike i povezanih nacionalnih planova djelovanja.

1.4. Za uspješnu digitalnu transformaciju neophodni su tehnološka izvrsnost i talent. Osim toga, ona iziskuje čvrst i sveobuhvatan temelj u pogledu digitalnih vještina i kompetencija među svim građanima. EGSO ističe da je potrebno posvetiti posebnu pozornost ljudima koji su najranjiviji u pogledu izloženosti digitalnom jazu, kao što su starije osobe, niskokvalificirane osobe i osobe s invaliditetom.

1.5. Tehnološka izvrsnost počiva na snažnoj industrijskoj osnovi, intenzivnim inovacijama i ulaganju. EGSO naglašava važnost ulaganja u digitalnu infrastrukturu i razvoj jedinstvenog tržišta u području podataka kao ključnih pospešitelja pravilnog digitalnog razvoja u svim regijama EU-a među građanima i poduzećima.

1.6. Europskim poduzećima potrebni su povoljni uvjeti za inovacije, ulaganje i poslovanje u odnosu na strane konkurente. Pri promicanju inovativnih poduzeća potrebno je pobrinuti se da se potiču sva poduzeća, uključujući mikropoduzeća, mala i srednja poduzeća te poduzeća socijalne ekonomije, kako bi se mogla uključiti u napredak i iskoristiti ga.

1.7. Za vodstvo u digitalnoj transformaciji potrebna je suradnja privatnog i javnog sektora. EGSO naglašava ključnu ulogu javnog sektora u digitalnom razvoju putem digitalizacije javnih usluga i administracije. To je način da se, osim poboljšanja njihove učinkovitosti, olakša i uključivi pristup tim uslugama.

1.8. EGSO smatra da su višedržavni projekti vrijedna inicijativa usmjerena na promicanje izvrsnosti EU-a u digitalnim tehnologijama i jačanje njegova položaja u svijetu. Tom bi se inicijativom pomoglo i u pronalasku rješenja za izazove koji iziskuju više sredstava nego što bi mogla imati jedna država članica, uz prekogranično širenje primjera dobre prakse. Odbor pozdravlja i ideju o konzorciju za europsku digitalnu infrastrukturu (EDIC) kao instrumentu za kombiniranje europskih i nacionalnih financijskih sredstava s privatnim financiranjem u svrhu predmetnog programa.

1.9. EGSO naglašava da bi u višedržavne projekte trebalo uključiti što više država članica kako bi se podržalo međusobno povezano, interoperabilno i sigurno digitalno jedinstveno tržište i kako bi se popunili svi nedostaci u pogledu ključnih kapaciteta diljem EU-a. U tom cilju EGSO poziva Komisiju da ubrza i usmjeri projekte na način kojim se jamči ostvarenje najbolje koristi s gledišta cijelog EU-a.

2. Opće napomene

2.1. COVID-19 otkrio je ključnu važnost tehnologije u gospodarskoj i zdravstvenoj otpornosti, pri čemu su digitalna transformacija i suverenost EU-a postale pitanje od egzistencijalne važnosti. Sve veća napetost između SAD-a i Kine dodatni je poticaj da EU razvije vlastite digitalne sposobnosti. Postoji opasnost da ta napetost postane bojišnica u borbi za tehnološku i industrijsku prevlast.

2.2. U tom kontekstu EU bi trebao poduzeti hitne mjere i razviti vlastitu digitalnu suverenost za koju se očekuje da će tijekom nadolazećih godina biti ključni stup europskog puta prema digitalizaciji i gospodarskom rastu i da će također utjecati na njegovu sigurnost i položaj u svijetu. EGSO smatra da bi digitalna suverenost pomogla u poticanju potencijalnih prednosti EU-a i da bi uklonila strateške nedostatke u području tehnologije. Mogla bi dovesti i do prevrata u kontekstu jedinstvenog tržišta i proširiti upotrebu otvorenih tržišta i lanaca opskrbe radi izbjegavanja pretjerane ovisnosti o vlasnički zaštićenim sustavima.

2.3. Izazov je pozamašan jer EU mora početi preuzimati vodstvo u području tehnologije u situaciji u kojoj države članice EU-a trenutačno nemaju zajedničko stajalište o pitanjima tehnologije pa čak ni zajedničko poimanje strateške važnosti digitalnih tehnologija, kao što su uvođenje širokopojasne mreže ili primjena umjetne inteligencije.

2.4. Digitalna transformacija također je pitanje vrijednosti EU-a i načina upotrebe suvremenih tehnologija za poboljšanje održivog razvoja u gospodarskom, socijalnom i ekološkom pogledu, uključujući otvaranje kvalitetnih radnih mjesta i tranziciju na kružno i ugljično neutralno gospodarstvo. EGSO pozdravlja naglasak na antropocentričnom i uključivom pristupu digitalnoj transformaciji, posebno uzimajući u obzir interese potrošača, radnika, poduzetnika i društva općenito, uključujući zaštitu privatnosti i zaštitu podataka, sigurnost informacijskih i komunikacijskih tehnologija te učinkovito korištenje energije i materijala u digitalnim sustavima.

2.5. EGSO pozdravlja prijedlog odluke Komisije o uspostavi programa politike do 2030. naslovljen „Put u digitalno desetljeće” u okviru govora o stanju Unije 2021. i daljnjih mjera u skladu s Komunikacijom o digitalnom kompasu 2030. i prethodnom digitalnom strategijom. EGSO je već dostavio svoje mišljenje o toj komunikaciji ⁽¹⁾.

2.6. EGSO naglašava činjenicu da se digitalni suverenitet treba temeljiti na konkurentnosti koja se oslanja na čvrstu suradnju među državama članicama, popraćenu bitnim sudjelovanjem dionika civilnog društva, uključujući poduzeća, radnike, potrošače, akademsku zajednicu i druge relevantne dionike. Uspjeh u svjetskom tržišnom natjecanju i izbjegavanje protekcionizma i izolacije preduvjet su da bi EU postavljao standarde na svjetskoj razini, među ostalim u pogledu vjerodostojnosti i antropocentričnosti tehnologija. To iziskuje tehnološku izvrsnost i talent. Osim toga, iziskuje čvrst i sveobuhvatan temelj u pogledu digitalnih vještina i kompetencija među svim građanima.

2.7. Ulaganje u digitalnu infrastrukturu i razvoj jedinstvenog tržišta u području podataka ključni su i neophodni pospješitelji pravilnog digitalnog razvoja u svim regijama EU-a. Jednaki uvjeti koji se temelje na pravilima u području digitalnih aktivnosti važni su i na međunarodnoj razini. Istodobno je sve važnije obratiti posebnu pozornost kibersigurnosti duž cijelih lanaca vrijednosti.

2.8. Tehnološka izvrsnost počiva na snažnoj industrijskoj osnovi, intenzivnim inovacijama i ulaganju. Europskim je poduzećima stoga potrebno sveobuhvatno poslovno okruženje u kojemu imaju povoljne uvjete u odnosu na strane konkurente. Pri promicanju inovativnih poduzeća potrebno je pobrinuti se da se potiču i podupiru sva poduzeća, uključujući mikropoduzeća, mala i srednja poduzeća te poduzeća socijalne ekonomije kako bi se mogla uključiti u napredak i iskoristiti ga.

⁽¹⁾ SL C 374, 16.9.2021., str. 22.

2.9 Za vodstvo u digitalnoj transformaciji potrebna je suradnja privatnog i javnog sektora. EGSO naglašava ključnu ulogu javnog sektora u digitalnom razvoju putem digitalizacije javnih usluga i administracije. To je način da se, osim poboljšanja njihove učinkovitosti, olakša i uključivi pristup tim uslugama.

2.10 U prethodno navedenom kontekstu EGSO smatra da su u digitalnoj transformaciji iznimno važna četiri prioritetna područja djelovanja utvrđena u Digitalnom kompasu, a riječ je o vještinama, infrastrukturi, poduzećima i javnom sektoru. EGSO također smatra da konkretni ciljevi u svakom prioritetnom području pomažu u usmjeravanju i praćenju napretka. Međutim, u najmanju ruku jednako je važno stvoriti uvjete kojima se omogućuje i podupire provedba posebnih mjera koje su potrebne za postizanje tih ciljeva.

2.11. Financiranje je jedan od središnjih pospješitelja digitalnog razvoja. Kako javno tako i privatno financiranje imaju važnu ulogu u omogućivanju ulaganja u istraživanje i inovacije, obrazovanje i osposobljavanje te tehničku infrastrukturu. Regulatorni okvir još je jedan opći čimbenik koji oblikuje digitalni razvoj. EGSO smatra da je važno da regulativa potiče inovacije i ulaganja u digitalizaciju u skladu s ljudskim pravima i ciljevima u području okoliša i klime.

2.12. EGSO smatra da su suradnja i koordinirano djelovanje među državama članicama ključni za učinkovitiju upotrebu resursa i omogućivanje ulaganja velikih razmjera koja države članice ne mogu ostvariti samostalno. Suradnja je ključna i za vodstvo u digitalnoj transformaciji na svjetskoj razini. EGSO je također suglasan s prijedlogom o oblikovanju puta digitalizacije upotrebom međusektorskog pristupa i integriranjem svih relevantnih područja politika, kao što su politike istraživanja i inovacija, industrijska, gospodarska i socijalna politika te politike obrazovanja i zapošljavanja.

2.13. Međutim, treba se pobrinuti da su u digitalnu tranziciju i mjere povezane s njome uključeni svi građani i građanke. U tom pogledu u prijedlogu se trebaju posebno uzeti u obzir najranjivije osobe u pogledu izloženosti digitalnom jazu. Stoga bi posebnu pozornost trebalo posvetiti potrebama starijih osoba i osoba s invaliditetom u pogledu osposobljavanja, stjecanja vještina i zahtjeva za pristupačnost digitalnim uslugama.

2.14. EGSO smatra da je za uključivo usvajanje i provedbu programa te za oblikovanje, provedbu i praćenje programa politike i s njime povezanih nacionalnih planova djelovanja ključno zajamčiti sudjelovanje predstavnika civilnog društva – ne samo socijalnih partnera već i organizacija potrošača i drugih zainteresiranih dionika.

3. Posebne napomene

3.1. EGSO pozdravlja Komisijinu viziju i načine za postizanje europske digitalne transformacije jer se time promiče koordinirano djelovanje u cijelom EU-u uspostavom mehanizma za praćenje i suradnju radi usmjeravanja i unapređenja politika, mjera i djelovanja kako bi se suradnjom među državama članicama postigli digitalni ciljevi EU-a.

3.2. Opći ciljevi

3.2.1. EGSO smatra da su opći ciljevi navedeni u prijedlogu važni za učinkovito poboljšanje digitalnog razvoja u skladu s načelima i aspektima koji su istaknuti u prethodno navedenim općim napomenama.

3.2.2. EGSO ističe da se u općim ciljevima pruža kvalitativan okvir za kvantitativne digitalne ciljeve te se oni kao takvi moraju pomno pratiti zajedno sa specifičnim ciljevima kako bi se zajamčilo da se specifični ciljevi ostvare tako da ispunjavaju gospodarske, socijalne i okolišne opće ciljeve.

3.3. Digitalni ciljevi

3.3.1. EGSO smatra da se četiri prioritetna područja i njihovi ciljevi međusobno podupiru te naglašava da ih treba razviti u cijelosti. Na primjer, odgovarajuće vještine i pravilna infrastruktura pospješitelji su razvoja poduzeća i javnih usluga.

3.3.2. EGSO poziva na ambiciozne ciljeve za povećanje broja ljudi koji imaju najmanje osnovne digitalne vještine te smatra da bi svi ljudi trebali imati mogućnost steći osnovne digitalne vještine, uključujući vještine u području kibersigurnosti. Niskokvalificirane osobe i starije osobe ne smiju se zapostaviti u tom procesu. To bi trebalo omogućiti financiranjem EU-a i nacionalnim financiranjem, primjerice putem Europskog socijalnog fonda.

3.3.3. Osim cilja u pogledu osnovnih vještina EGSO ističe potrebu za povećanjem strukovnih digitalnih vještina kako bi se riješili nedostaci u području vještina i ispunili zahtjevi poslovnog života.

3.3.4. S aspekta jačanja digitalne izvrsnosti EGSO podupire znatno povećanje broja zaposlenih visokokvalificiranih digitalnih stručnjaka i stručnjakinja. EGSO također smatra da je ključno poboljšati usklađenost broja žena i muškaraca kako bi se oslobodio puni potencijal društva u tom pogledu. Osim domaćih stručnjaka korisno bi bilo privući i strane talente putem projekata za istraživačku suradnju.

3.3.5. Budući da je odgovarajuća infrastruktura preduvjet za svaki digitalni razvoj, EGSO u potpunosti prihvaća cilj da sva europska kućanstva budu pokrivena pouzdanim i brzim mrežama. To je jednako važno i za sva poduzeća. Osim toga, poduzeća i potrošači sve su povezaniji putem digitalnih proizvoda i usluga.

3.3.6. Kako bi se ojačao globalni položaj EU-a i smanjila ovisnost o stranoj tehnologiji, EGSO podržava cilj povećanja proizvodnje poluvodiča u EU-u, a pritom naglašava i potrebu za povećanjem proizvodnje drugih industrijskih komponenti. Isto vrijedi i za unapređenje sposobnosti u području kvantnog računalstva, uključujući brzo uvođenje kvantnih računala i upotrebu rubnih čvorova.

3.3.7. Budući da poduzeća imaju središnju ulogu u digitalnoj transformaciji, EGSO smatra da je neophodno poticati primjenu digitalnih tehnologija u svim poduzećima. EGSO prihvaća cilj od 70 % u pogledu te primjene, no smatra da tehnologije ne treba definirati ni detaljno ni isključivo jer postoji opasnost da bi se time spriječile inovacije. Iako su umjetna inteligencija, usluge računalstva u oblaku i velike količine podataka važne kao strateške tehnologije današnjice, nove će se tehnologije nastaviti razvijati u skoroj budućnosti te EGSO preporučuje da prethodno navedeni cilj bude tehnološki neutralan.

3.3.8. Iako je važno poboljšati upotrebu umjetne inteligencije i drugih naprednih tehnologija, treba prepoznati i činjenicu da se MSP-ovi suočavaju s velikim izazovima u usvajanju čak i osnovnih digitalnih tehnologija. Posebnu pozornost treba obratiti na mikropoduzeća koja brojčano čine najveću skupinu poduzeća, no imaju najmanje resursa. Osim toga, treba uzeti u obzir i posebnosti poduzeća socijalne ekonomije.

3.3.9. EGSO podupire unapređenje inovativnih novoosnovanih (*start-up*) i rastućih (*scale-up*) poduzeća poboljšanjem njihova pristupa financiranju. S obzirom na velik udio drugih oblika MSP-ova, također je ključno pružiti im potporu u digitalnoj transformaciji.

3.3.10. Građani i poduzeća svesrdno pozdravljaju ciljeve za digitalizaciju javnih usluga. EGSO također napominje da su digitalizacija poduzeća i javnih usluga blisko povezane i da služe jedna drugoj.

3.4. Praćenje i izvješćivanje

3.4.1. EGSO pozdravlja korak prema uspostavi ključnih pokazatelja uspješnosti za svaki digitalni cilj kako bi se omogućilo usporedivo i transparentno praćenje napretka. EGSO naglašava potrebu da se izbjegnju preklapanja prikupljenih podataka i da se u najvećoj mogućoj mjeri upotrijebe postojeći izvori i sustavi. Indeks gospodarske i društvene digitalizacije (DESI) važna je osnova u tom radu.

3.4.2. EGSO smatra važnim da se godišnjim izvješćem o stanju digitalnog desetljeća pomaže pratiti napredak i utvrditi probleme na razini EU-a i nacionalnoj razini. Osim toga, to bi izvješće trebalo pomoći državama članicama da mjere svoje djelovanje te da međusobno uče jedne od drugih.

3.5. Nacionalni planovi djelovanja i njihova procjena

3.5.1. Nacionalni strateški planovi djelovanja u središtu su predmetnog programa politike i stoga su neizmjerno važni za digitalni razvoj u EU-u. Stoga je važno poduprijeti države članice u tim nastojanjima. Dok su državama članicama očigledno potrebne smjernice o načinu procjene i predviđanja učinka planiranih politika, mjera i djelovanja, još je važnije pružiti im potporu za same mjere i djelovanja.

3.5.2. Prijedlog programa politike temelji se na ciljevima na razini EU-a, što znači da nema apsolutnih ciljeva za pojedinačne države članice. Iz toga proizlazi da je proces procjene nacionalnih planova djelovanja i njihove dostatnosti u ostvarenju ciljeva na razini EU-a prilično zahtjevan.

3.5.3. EGSO smatra da su zacrtani smjerovi djelovanja na razini Unije koristan alat kako bi se u bitnim crtama opisale buduće promjene. Međutim, trebalo bi izbjegavati donošenje pretjerano pojednostavnjenih zaključaka ili preporuka na temelju njih.

3.5.4. Iako je godišnji proces procjene i suradnje Komisije i država članica važan, EGSO smatra da su razmjena primjera dobre prakse, provedba međusobnih stručnih pregleda i stvaranje višedržavnih projekata među državama članicama produktivni načini za poticanje napretka.

3.5.5. Budući da postoji nekoliko usporednih procesa koji su usmjereni na provedbu ciljeva na razini EU-a u različitim područjima politika, EGSO naglašava da je potrebno uskladiti politike i izbjeći višestruke napore koji se preklapaju. Unatoč osjećaju da je potrebno hitno djelovati, važno je i zapitati se treba li taj proces ponavljati svake godine s obzirom na to da je za provedbu brojnih mjera potrebno više vremena.

3.6. Višedržavni projekti

3.6.1. EGSO smatra da su višedržavni projekti vrijedan alat za jačanje izvrsnosti EU-a i njegova globalnog položaja u određenim područjima. Oni mogu pomoći i u pronalaženju rješenja za izazove koji iziskuju više sredstava nego što to može ponuditi pojedina država članica. Osim toga, višedržavni projekti jedan su od načina prekograničnog širenja dobrih praksi.

3.6.2. Umjesto da samo doprinose ispunjenju digitalnih ciljeva, višedržavni projekti trebali bi uvijek težiti stvaranju stvarne dodane vrijednosti za zemlje sudionice i EU u cijelosti. EGSO smatra da taj zahtjev najbolje ispunjavaju projekti za razvoj inovacija, infrastrukture i vještina.

3.6.3. EGSO naglašava da taj mehanizam suradnje ne smije povećati nikakve podjele unutar EU-a nego naprotiv, treba ojačati Uniju. U tom je cilju važno da sve države članice dobiju priliku za sudjelovanje u višedržavnim projektima na temelju njihovih interesa te njihova financijskog i nefinancijskog doprinosa. EGSO poziva Komisiju da ubrza i usmjeri projekte na način kojim se jamči ostvarenje najbolje koristi s gledišta cijelog EU-a.

3.7. Konzorcij za europsku digitalnu infrastrukturu (EDIC)

3.7.1. U prijedlogu se uvodi mogućnost osnivanja konzorcija za europsku digitalnu infrastrukturu (EDIC) za provedbu višedržavnih projekata koje će Komisija usvojiti na temelju zahtjeva najmanje triju država članica. EGSO pozdravlja ideju o EDIC-u kao instrumentu za kombiniranje europskih i nacionalnih financijskih sredstava s privatnim financiranjem u svrhu programa politike za digitalno desetljeće.

3.7.2. Kao i sami višedržavni projekti provedba EDIC-a mora biti uključiva te omogućiti svakoj državi članici da se pridruži konzorciju kao članica u skladu s razumnim uvjetima ili kao promatrač. Sve u svemu, statut EDIC-a mora biti jasan i definirati uloge država članica, Komisije i ostalih sudionika, kao što su međunarodne organizacije i privatni subjekti.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu Direktive Vijeća o restrukturiranju sustava Unije za oporezivanje energenata i električne energije

(COM(2021) 563 final – 2021/0213 (CNS))

(2022/C 194/13)

Izvjestitelj: **Stefan BACK**

Suizvjestitelj: **Philippe CHARRY**

Zahtjev za savjetovanje:	Vijeće Europske unije, 21.9.2021.
Pravna osnova:	članak 113. i članak 192. stavak 2. Ugovora o funkcioniranju Europske Unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za ekonomsku i monetarnu uniju te ekonomsku i socijalnu koheziju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	14.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	20.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja	
(za/protiv/suzdržani):	192/6/15

1. Zaključci i preporuke

1.1. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) pozdravlja cilj prijedloga jer se njime ažurira i nastoji pojasniti sustav iz Direktive iz 2003. i jer se nastoji strukturirati oporezivanje na način koji pogoduje održivoj nefosilnoj energiji.

1.2. EGSO izražava žaljenje zbog toga što je oporezivanje biogoriva iz prijedloga previše kruto povezano s kategorizacijom iz Direktive o energiji iz obnovljivih izvora (RED) i smatra da oskudica alternativnih goriva i posljedična visoka cijena iziskuju fleksibilniji stav o prihvatljivim biogorivima, među ostalim u pogledu najniže razine oporezivanja koja bi trebala biti puno niža od one koja se primjenjuje na fosilna goriva.

1.3. EGSO smatra da bi povećanje najniže razine poreza moglo imati negativne socijalne posljedice i uzrokovati energetska siromaštvo i siromaštvo u pogledu mobilnosti; ujedno sa zadovoljstvom primjećuje da bi države članice mogle ići ispod najnižih razina u slučaju goriva za grijanje i električne energije koji se upotrebljavaju u ugroženim kućanstvima i organizacijama koje su prepoznate kao dobrotvorne i da se predlaže desetogodišnje potpuno oslobođenje od oporezivanja goriva za grijanje i električne energije koji se upotrebljavaju u „ugroženim kućanstvima”.

1.4. EGSO preporučuje primjenu pojma „energetskog siromaštva”, koji je i kvalitativni (percepcija hladnoće, vlage, razine udobnosti) i kvantitativni pojam (troškovi energije, prag siromaštva) i ne može ga se promatrati isključivo kroz kvantitativne aspekte kao što je slučaj s pojmom „ugroženih kućanstava” iz Prijedloga direktive.

1.5. EGSO ističe da ekološko oporezivanje mora, kako bi bilo društveno prihvatljivo, imati i jasne socijalne ciljeve. Kad se postavlja pitanje preraspodjele prihoda od poreza, preporučuje da se prihodi od takvih poreza vraćaju, primjerice, najpogođenijim osobama.

1.6. EGSO ističe da su financijske poteškoće koje proizlaze iz troškova energije trenutno u središtu pozornosti u mnogim državama članicama. Smatra da se rješavanju tih problema može uvelike doprinijeti znatnim povećanjem ulaganja u energije iz obnovljivih izvora i prilagodbom europskog sustava određivanja cijena kako bi se osiguralo da se u obzir uzima cijena svih oblika energije, uključujući najjeftinijih. To iziskuje promjenu postojećeg sustava dražbi na veleprodajnom tržištu električne energije.

1.7. EGSO upozorava i na rizik od negativnih učinaka na konkurentnost europske industrije i napominje da Komisija predlaže da se državama članicama omoguće smanjenja poreza na potrošnju energenata koji se upotrebljavaju za grijanje u korist poduzeća koji su veliki potrošači energije ili u slučaju sklapanja sporazuma s poslovnim subjektima ili udrugama radi poboljšanja energetske učinkovitosti. Ta je mogućnost ključna za očuvanje konkurentnosti industrije EU-a s obzirom na to da većina gospodarstava izvan EU-a dosad nije donijela konkretne klimatske mjere.

1.8. EGSO također izražava žaljenje zbog toga što je prijedlogom Komisije u načelu uklonjena mogućnost razlikovanja najnižih stopa oporezivanja između poduzeća i potrošača.

1.9. EGSO smatra da su mogućnosti smanjenja poreza odobrene za prijevoz robe i putnika neprimjerene jer se njima isključuje cestovni prijevoz i ne poštuje načelo tehničke neutralnosti. Smatra da bi bolje bilo opće oslobođenje od poreza ili smanjenje poreza koje bi se odnosilo na prijevoz robe i na poduzeća koja su znatno orijentirana na izvoz u treće zemlje.

1.10. EGSO u tom kontekstu ističe prijedlog Komisije o usklađivanju razina poreza za dizel i benzin. To podrazumijeva povećanje troškova za prijevoz robe, što bi se moglo kompenzirati općim smanjenjem poreza na goriva koja se upotrebljavaju u prijevozu robe. Isto se obrazloženje primjenjuje na uklanjanje razlike između komercijalnog i nekomercijalnog dizela.

1.11. EGSO ističe i da su posebne mogućnosti smanjenja poreza predviđene člankom 8. stavkom 2. i člankom 18. u pogledu određenih vrsta opreme i energetski intenzivnih industrija iznimno selektivne i da bi, zbog svoje diskrecijske naravi, mogle uzrokovati istu vrstu porezne konkurencije koja se Komisijinim prijedlogom nastoji ukloniti.

1.12. Kad je riječ o dodanoj vrijednosti proširenja oporezivanja na zrakoplovni i vodni prijevoz unutar EU-a, EGSO naglašava važnost posvećivanja jednake pažnje drugim produktivnim načinima promicanja bolje održivosti u tim vrstama prijevoza. Primjerice, u području zrakoplovstva razvijaju se nove i održive vrste pogona pa se treba fokusirati na namjenska sredstva za njihovo promicanje.

1.13. EGSO smatra da se odredbama o pomorskom i zračnom prometu ne uzima dovoljno u obzir situacija u otočnim zemljama, zemljama s brojnim otočjima i zemljama s velikim udaljenostima i rijetko naseljenim regijama.

1.14. EGSO napominje i da je državama članicama prepuštena odluka o tome žele li na zračni promet i plovidbu izvan EU-a primijeniti jednaku razinu oporezivanja kao na zračni promet i plovidbu unutar EU-a ili ih osloboditi od poreza. EGSO oštro kritizira tu odredbu jer se njome mogu potaknuti države članice da djeluju samostalno po pitanju oporezivanja tih vrsta prometa; umjesto toga trebalo bi prvenstveno promicati globalna rješenja jer jednostrano djelovanje može uzrokovati ozbiljne komplikacije.

2. Kontekst mišljenja, uključujući predmetni zakonodavni prijedlog

2.1. Kao dio paketa „Spremni za 55 %” Komisija je podnijela Prijedlog direktive Vijeća o restrukturiranju sustava Unije za oporezivanje energenata i električne energije (preinaka) kojim se preinačuje postojeća Direktiva Vijeća 2003/96/EZ ⁽¹⁾ o istoj temi.

2.2. Kao razlog za iznošenje prijedloga Komisija je navela da je potrebno uvesti jasna pravila oporezivanja energenata i električne energije kako bi se osiguralo da i dalje doprinose urednom funkcioniranju unutarnjeg tržišta, a da su ujedno od pomoći u pitanjima klime i okoliša istaknutima u zelenom planu. Oporezivanje energije može doprinijeti ostvarenju ambicije iz Europskog zakona o klimi u kojem se navodi da bi trebalo smanjiti emisije CO₂ za najmanje 55 % do 2030. u odnosu na 1990. tako što će se osigurati da se u oporezivanju pogonskih goriva, goriva za grijanje i električne energije više vodi računa o njihovom utjecaju na okoliš i zdravlje.

2.3. Stoga se predlažu povećanja najniže razine oporezivanja te smanjene i ograničenije mogućnosti da države članice odobre oslobođenje od poreza. Nadalje, goriva za zrakoplove i plovila oporezuju se prvenstveno u pogledu prometa unutar EU-a, a države članice imaju mogućnost oslobođenja od poreza ili primjene jednake razine oporezivanja na zračni i vodni promet izvan EU-a.

⁽¹⁾ Direktiva Vijeća 2003/96/EZ od 27. listopada 2003. o restrukturiranju sustava Zajednice za oporezivanje energenata i električne energije (SL L 283, 31.10.2003., str. 51.).

2.4. Prijedlog je dio paketa „Spremni za 55 %”. Budući da se njime konkretizira načelo „onečišćivač plaća”, postoji snažna veza sa sustavom trgovanja emisijama i prijedlogom za ažuriranje tog sustava, što je isto dio paketa.

3. Opće napomene

3.1. EGSO pozdravlja cilj prijedloga jer se njime ažurira i nastoji pojasniti sustav iz Direktive iz 2003. i jer se nastoji strukturirati oporezivanje energenata i električne energije koji se upotrebljavaju kao gorivo za grijanje ili pogonsko gorivo na način koji pogoduje održivoj nefosilnoj energiji.

3.2. EGSO napominje da bi, iako predložene razine poreza formalno ne sadržavaju element emisija CO₂, predložena struktura oporezivanja ipak imala sličan učinak budući da su najviše minimalne razine oporezivanja utvrđene za fosilna goriva koja emitiraju CO₂.

3.3. U tom kontekstu EGSO izražava žaljenje zbog toga što je oporezivanje biogoriva iz Prijedloga previše kruto povezano s kategorizacijom iz Direktive o energiji iz obnovljivih izvora (RED). EGSO smatra da oskudica alternativnih goriva i posljedična visoka cijena iziskuju fleksibilniji stav o prihvatljivim biogorivima, kako u pogledu Direktive RED II koja nije predmet ovog mišljenja, tako i u pogledu najniže razine oporezivanja koja bi trebala biti puno niža od one koja se primjenjuje na fosilna goriva.

3.4. EGSO smatra da bi povećanje najniže razine poreza moglo imati negativne socijalne učinke i uzrokovati energetska siromaštvo i siromaštvo u pogledu mobilnosti. Jasno, Komisija je to pitanje uzela u obzir kada je ovlastila države članice da idu ispod najnižih razina u slučaju goriva za grijanje i električne energije koji se upotrebljavaju u kućanstvima i organizacijama koje su prepoznate kao dobrotvorne i kada je odobrila desetogodišnje potpuno oslobođenje od oporezivanja goriva za grijanje i električne energije koji se upotrebljavaju u „ugroženim kućanstvima”, kako je definirano člankom 17. točkom (c). EGSO izražava žaljenje zbog toga što nisu uključene slične mjere za izbjegavanje siromaštva u pogledu mobilnosti. Mogućnosti smanjenja poreza predložene za javni prijevoz i za vrste prijevoza koje nisu cestovni prijevoz nisu od pomoći u tom kontekstu.

3.5. Socijalna stvarnost ekološkog oporezivanja dvostruka je: s jedne strane ne utječe na sva kućanstva na jednak način i često su najugroženija kućanstva i kućanstva srednje klase ta koja imaju najveće troškove energije u odnosu na dohodak.

3.6. EGSO naglašava da iako Komisija smatra da je socijalni aspekt uzet u obzir u dijelu zakonodavnog paketa posvećenom socijalnim mjerama – to jest Prijedlogu uredbe o osnivanju Socijalnog fonda za klimatsku politiku – nije provedena posebna procjena učinka u pogledu tog prijedloga uredbe (vidjeti tekst Prijedloga uredbe). Umjesto toga, oslanja se na procjenu učinka na kojoj se temelji Plan za postizanje klimatskog cilja do 2030. i još jednoj procjeni učinka priloženoj reviziji Direktive o sustavu trgovanja emisijama.

3.6.1. Struktura Fonda isto tako otvara određena pitanja. Samo će dio fonda biti predviđen za socijalne naknade, dok će se ostatak upotrijebiti za poticaje za električna vozila, kao i za ulaganja u infrastrukturu za punjenje i dekarbonizaciju zgrada. EGSO sumnja da će kućanstva s niskim prihodima imati koristi od takvih mjera jer će potpora za električna vozila više koristiti imućnijim kućanstvima.

3.6.2. Prema mišljenju EGSO-a, osmišljavanje pravednog i djelotvornog mehanizma naknade kojim se uzimaju u obzir razne nejednakosti složen je cilj koji Socijalni fond za klimatsku politiku zapravo ne ostvaruje; relativno siromašna zemlja s neznatnim nejednakostima mogla bi dobiti manje novca iz Fonda nego bogata zemlja sa znatnim nejednakostima.

3.7. EGSO smatra da procjena učinka Prijedloga direktive nije dovoljno temeljita. Ističe da ekološko oporezivanje ustvari nosi dvostruki socijalni trošak: prvo, ne utječe na sva kućanstva na isti način i, drugo, često su najranjivija kućanstva i kućanstva srednje klase ta koja imaju najveće troškove energije u odnosu na svoje prihode.

3.8. EGSO smatra da bi se Prijedlogom direktive trebao bolje pojasniti pojam „siromaštva”. Naime, u članku 17. navodi se da „ugrožena kućanstva” znači kućanstva na koja se znatno odražavaju učinci ove Direktive, što za potrebe ove Direktive znači da su ispod praga „rizika siromaštva”, definiranog kao 60 % nacionalnog medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka”.

3.9. Pojmovi energetske nesigurnosti i energetske siromaštva u upotrebi su od 2009. i Direktive o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije: „energetski siromašni” su kupci/kućanstva s ograničenim pristupom energiji (uglavnom plinu i električnoj energiji). Pojam „energetske nesigurnosti” odnosi se pak na pojedince ili kućanstva čija sredstva i uvjeti stanovanja ne omogućavaju odgovarajuću opskrbu energijom koja bi im osigurala najnižu razinu udobnosti.

3.9.1. EGSO se pita zašto se preinakom Direktive o oporezivanju energije uvodi kriterij „60 % nacionalnog medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka” kada je pojam „energetsko siromaštvo” primjereniji toj svrsi, višedimenzionalan je i uključuje:

- ekonomsko siromaštvo kućanstva (dohodak, neenergetski troškovi),
- rizike povezane s opskrbom energijom (visoke i promjenjive cijene, kvaliteta energetskih postrojenja),
- stanje zapuštenosti zgrada ili njihovu geografsku izoliranost, nedostatak javnog prijevoza itd. koji su često povezani s obvezama prijevoza (fiksna udaljenost od kuće do posla).

3.9.2. Svaka od tih triju slabosti dovodi do energetskog siromaštva.

3.9.3. EGSO preporučuje primjenu pojma „energetskog siromaštva”, koji je i kvalitativni (percepcija hladnoće, vlage, razine udobnosti) i kvantitativni pojam (troškovi energije, prag siromaštva) i ne može ga se promatrati isključivo kroz kvantitativne aspekte kao što je slučaj s pojmom „ugroženih kućanstava” iz Prijedloga direktive.

3.9.4. EGSO naglašava da bi se socijalne mjere za potporu osobama s niskim primanjima trebale odmaknuti od načela strogih pragova koji dovode do neopravdanog razlikovanja među građanima čiji dohodak može biti samo nekoliko centa veći ili manji od zadanih pragova. Stoga se strogim pragom, kao što je onaj od 60 % predviđen u Prijedlogu direktive, može promašiti željeni cilj i, osim toga, to može dovesti do raznih oblika negativnog ponašanja građana i uzrokovati prelazak sa zapošljavanja na sivu ekonomiju ili na prikrivanje prihoda.

3.9.5. EGSO također ističe da se mjere socijalne pomoći osobama s niskim primanjima znatno razlikuju među državama članicama i da mnoge od njih nisu oporezive i stoga ih porezna uprava ne smatra dohotkom.

3.10. Uz ranjivosti povezane sa stanovanjem (6,9 % kućanstava u EU-27 ne može grijati svoj dom u odgovarajućoj mjeri; taj se postotak kreće od 30,1 % u Bugarskoj do 1,8 % u Finskoj, što pokazuje u kojoj mjeri energetsko siromaštvo varira), postoje i ranjivosti povezane s mobilnošću i prijevozom. Cijene goriva utječu na ponašanje kućanstava u pogledu mobilnosti, osobito onih koji žive u područjima u kojima nema javnog prijevoza i onih čiji su automobili stari i ne mogu ih zamijeniti. To pak rezultira novim oblicima energetskog siromaštva povezanog s mobilnošću i prijevozom.

3.11. U tom smislu EGSO ističe da su financijske poteškoće koje proizlaze iz troškova energije, s negativnim učincima na najugroženije obitelji i poduzeća, trenutno u središtu pozornosti u mnogim državama članicama. EGSO smatra da se rješavanju tih problema može uvelike doprinijeti znatnim povećanjem ulaganja u energije iz obnovljivih izvora i reformom europskog sustava određivanja cijena kako bi se osiguralo da se u obzir uzima cijena svih oblika energije, uključujući najjeftinijih. To iziskuje promjenu sustava dražbi veleprodajnih tržišta električne energije u skladu s pravilima europskog unutarnjeg tržišta električne energije.

3.12. EGSO upozorava i na rizik od negativnih učinaka na konkurentnost europske industrije i napominje da Komisija predlaže da se državama članicama omoguće smanjenja poreza na potrošnju energenata koji se upotrebljavaju za grijanje u korist poduzeća koji su veliki potrošači energije ili u slučaju sklapanja sporazuma s poslovnim subjektima ili udrugama radi poboljšanja energetske učinkovitosti. Ta je mogućnost ključna za očuvanje konkurentnosti industrije EU-a s obzirom na to da većina gospodarstava izvan EU-a dosad nije donijela konkretne klimatske mjere.

3.13. EGSO također izražava žaljenje zbog toga što je prijedlogom Komisije u načelu uklonjena mogućnost razlikovanja najnižih stopa oporezivanja između poduzeća i potrošača.

3.14. EGSO prima na znanje mogućnost smanjenja poreza za određene vrste prijevoza, ali izražava žaljenje zbog toga što se to ne odnosi na cestovni prijevoz, osim prijevoza trolejbusima.

3.15. EGSO općenito smatra da su mogućnosti smanjenja poreza odobrene za prijevoz robe i putnika neprimjerene jer se njima isključuje cestovni prijevoz i ne poštuje načelo tehničke neutralnosti, primjerice određivanjem da su trolejbusi jedina cestovna vozila na koja se može primjenjivati smanjenje poreza.

3.15.1. EGSO smatra da bi bolje bilo opće oslobođenje od poreza ili smanjenje poreza koje bi se odnosilo na prijevoz robe i na poduzeća koja su znatno orijentirana na izvoz trećim zemljama.

3.15.2. EGSO u tom kontekstu ističe da je cilj prijedloga Komisije uskladiti razine poreza za dizel i benzin. To podrazumijeva povećanje troškova za prijevoz robe, što bi se moglo kompenzirati općim smanjenjem poreza na goriva koja se upotrebljavaju u prijevozu robe. Isto se obrazloženje primjenjuje na uklanjanje razlike između komercijalnog i nekomercijalnog dizela.

3.16. EGSO ističe i da su posebne mogućnosti smanjenja poreza predviđene člankom 8. stavkom 2. i člankom 18. u pogledu određenih vrsta opreme i energetske intenzivnih industrija iznimno selektivne i da bi, zbog svoje diskrecijske naravi, mogle uzrokovati istu vrstu porezne konkurencije koja se Komisijinim prijedlogom nastoji ukloniti. Teško je razumjeti zašto prednost nije dana jednostavnom, izravnom rješenju u obliku smanjenih razina poreza za poslovne subjekte. To je osobito relevantno u pogledu „mineraloških procesa” na koje se, kao takve, mogu primjenjivati mogućnosti smanjenja poreza iz članka 18., ali sukladno odluci predmetne države članice, što dovodi do pravne nesigurnosti i porezne konkurencije.

3.17. Kad je riječ o dodanoj vrijednosti proširenja oporezivanja na zrakoplovni i vodni prijevoz unutar EU-a, EGSO naglašava važnost posvećivanja jednake pažnje drugim produktivnim načinima promicanja bolje održivosti u tim vrstama prijevoza. Primjerice, u području zrakoplovstva razvijaju se nove i održive vrste pogona pa se treba fokusirati na namjenska sredstva za njihovo promicanje. Kad je riječ o vodnom prijevozu, to je jedan od sektora u kojem se dekarbonizacija čini izuzetno teškom. Stoga postoji rizik da će oporezivanje takvog prijevoza dovesti samo do viših troškova, kao što će vjerojatno biti slučaj s proširenjem sustava trgovanja emisijama na taj sektor. U oba se konteksta desetogodišnje prijelazno razdoblje za opće postupno uvođenje oporezivanja u zrakoplovstvu te posebnih poreznih režima za održiva biogoriva i ostala alternativna goriva čini iznimno kratkim.

3.18. EGSO smatra da se odredbama o pomorskom i zračnom prometu ne uzima dovoljno u obzir situacija u otočnim zemljama, zemljama s brojnim otočjima i zemljama s velikim udaljenostima i rijetko naseljenim regijama.

3.19. EGSO napominje i da je državama članicama prepuštena odluka o tome žele li na zračni promet i plovidbu izvan EU-a primjenjivati jednaku stopu oporezivanja kao na zračni promet i plovidbu unutar EU-a ili ih osloboditi od poreza. EGSO oštro kritizira tu odredbu jer se njome mogu potaknuti države članice da djeluju samostalno po pitanju oporezivanja vrsta prometa; umjesto toga trebalo bi prvenstveno promicati globalna rješenja jer jednostrano djelovanje može uzrokovati ozbiljne komplikacije.

3.20. Naposljetku, EGSO se pita u kojoj će mjeri ekološko oporezivanje biti djelotvorno. Instrumenti ekološkog oporezivanja odnose se na sektore energije, prometa, onečišćenja i prirodnih resursa. Iako su mnogi od njih razvijeni na europskoj razini pa su stoga zajednički svim državama članicama EU-a, njihova se primjena razlikuje od zemlje do zemlje iako bi trebala biti regulirana.

3.21. Različiti oblici preraspodjele prihoda od poreza mogu utjecati na to da porezni obveznici ne prihvate ekološko oporezivanje: smanjenje javnog deficita, preraspodjela prihoda poduzećima ili kućanstvima, smanjenje drugih poreza, kao što je porez na dohodak od rada, ili preraspodjela prihoda u korist politika ili ulaganja u području okoliša. Kao što su pokazali prosvjedi „žutih prsluka” u Francuskoj, ta četiri oblika preraspodjele nisu dovoljna da bi se osiguralo prihvaćanje povećanja cijena oporezivih proizvoda.

3.22. Zaključno, EGSO smatra da se pri društvenoj prihvatljivosti ekološkog oporezivanja ne smiju zanemariti naknade kojima se uzimaju u obzir prihodi kućanstava i strukturna dimenzija njihove energetske nesigurnosti (nedostatak javnog prijevoza, izolacija stambenih zgrada, učinkovitost sustava grijanja, vrsta vozila u vlasništvu).

3.23. Ekološko oporezivanje često se smatra nepravednim jer najjače pogađa skromna kućanstva, a sada sve više i kućanstva srednje klase. Kućanstva s niskim dohotkom koja troše veći dio svojeg dohotka na gorivo i prijevoz bit će pogođena nerazmjerno teško. Ona su također u manjoj mjeri sposobna provesti ekološku tranziciju: iako operativni troškovi niskougličinih proizvoda (električna vozila, solarne čelije itd.) mogu biti niži, potrebna su velika početna ulaganja što je prepreka kućanstvima s ograničenim pristupom kapitalu. Nadalje, kućanstva u nesigurnoj situaciji moraju planirati svoje troškove kratkoročno, što im ne omogućuje ostvarivanje koristi od mogućih dugoročnih ušteda.

3.24. Da bi bilo društveno prihvatljivo, ekološko oporezivanje mora biti popraćeno korektivnim mjerama, no takvih mjera nema ni u Prijedlogu direktive ni u Socijalnom fondu za klimatsku politiku.

Bruxelles, 20. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Preporuci za preporuku Vijeća o ekonomskoj politici europodručja

(COM(2021) 742 final)

(2022/C 194/14)

Izjavitelj: **Juraj SIPKO**

Zahtjev za savjetovanje:	Europska komisija, 7.1.2022.
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za ekonomsku i monetarnu uniju te ekonomsku i socijalnu koheziju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	14.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	229/2/10

1. Zaključci i preporuke

1.1. Trenutačni socioekonomski razvoj u zemljama europodručja popraćen je visokom razinom nesigurnosti koja je povezana s nekontroliranim i brzim širenjem bolesti COVID-19. EGSO stoga pozdravlja najnoviji dokument Komisije o gospodarskim kretanjima u državama članicama EU-a i analizu posljedica za proces upravljanja ⁽¹⁾. Istodobno upućuje na povijesnu priliku da se bez odgode prihvate i dosljedno provode odgovarajuće praktične i učinkovite politike na putu prema složenoj te, s obzirom na trenutačni razvoj događaja, potrebnoj preobrazbi cijelog društva.

1.2. Jedan od najvećih izazova u području unutarnjih makroekonomskih neravnoteža jest kako osigurati postupnu konsolidaciju javnih financija. EGSO smatra da postojeći zakonodavni okvir u obliku postojećeg Pakta o stabilnosti i rastu više nije primjeren trenutačnim uvjetima. Stoga naglašava da je nužna razumna i prihvatljiva revizija fiskalnih pravila ⁽²⁾ zakonodavnog okvira usmjerena na njegovo pojednostavljenje i praćenje.

1.3. EGSO navodi da je pandemija bolesti COVID-19 izbila u trenutku u kojem je većina zemalja bila u procesu ispravljanja makroekonomskih neravnoteža. Pandemija je prekinula smanjenje udjela duga u BDP-u, dok su cijene stambenih nekretnina počele ubrzano rasti, što upućuje na ukupno pogoršanje makroekonomskih uvjeta. Također, EGSO upućuje na najveće vanjske neravnoteže koje su vidljive u Eurosustavu TARGET2 ⁽³⁾, i koje prouzrokuju najveće razlike među zemljama od njegova uvođenja.

1.4. EGSO prati brzi rast inflacije od početka 2021. Taj rast, koji je uslijedio nakon godina niske inflacije, uglavnom je povezan s velikim povećanjem cijena energije s povijesno niskih razina tijekom pandemije, poremećajima u lancima opskrbe i povećanim troškovima prijevoza. Smatra da je trenutačna visoka stopa inflacije posljedica privremenih čimbenika koji su povezani s pandemijom i ponovnim otvaranjem gospodarstava. Može se očekivati da će se rast cijena u 2022. i 2023. usporiti, pri čemu će se razine inflacije smanjiti na prethodni prosjek.

1.5. Dovršetak financijske unije preduvjet je za dobro funkcioniranje europske monetarne unije. Unatoč napretku postignutom u izgradnji bankovne unije, EGSO naglašava da je potrebno usvojiti i odmah odobriti daljnje djelovanje. Rascjepkanost tržišta kapitala u državama članicama ne stvara dovoljno prostora za lakši pristup poduzeća financijskim sredstvima na jedinstvenom tržištu kapitala u okviru unije tržišta kapitala. Stoga je potreban daljnji napredak u dovršetku unije tržišta kapitala.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_21_5321

⁽²⁾ <https://www.ft.com/content/f3377da4-2ec6-4edb-b9b8-6a5af22bc2a2>

⁽³⁾ https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/target_balances/html/index.en.html

1.6. EGSO pomno prati proces produbljivanja razlika među državama članicama, ali i unutar EU-a i država europodručja. Stoga podupire donošenje kombinacije ekonomskih politika kojima se učinkovito iskorištavaju dostupna domaća sredstva, javna i privatna, uključujući financijska sredstva predviđena u okviru instrumenta *NextGenerationEU* i Mehanizma za oporavak i otpornost. Učinkovita i razborita primjena tih financijskih sredstava može dovesti do obustave, a kasnije i do nastavka postupka konvergencije.

1.7. EGSO je zabrinut zbog sve većeg produbljivanja socijalne nestabilnosti. Budući da nakon globalne financijske krize nisu donesene i provedene dostatne mjere za borbu protiv rasta nejednakosti i siromaštva, pandemija bolesti COVID-19 samo je dodatno pogoršala te probleme. Stoga sada postoji hitna potreba za osmišljavanjem i praćenjem odgovarajućih pokazatelja nejednakosti i siromaštva, čak i u kontekstu ciljeva održivog razvoja.

1.8. Najveću egzistencijalnu prijetnju za daljnjem životu na planetu predstavljaju dosad nezabilježene negativne klimatske promjene. EGSO poziva na poduzimanje i provedbu hitnih mjera za borbu protiv klimatskih promjena, uključujući osmišljavanje osnovnih pokazatelja za mjerenje socioekonomskih posljedica krize. Nadalje, EGSO naglašava da će negativni učinci klimatske krize imati velik utjecaj na makroekonomsku stabilnost (rast rashoda, rast cijena zbog suše), ali i na financijsku stabilnost, posebno u sektoru osiguranja ⁽⁴⁾, i socijalnu stabilnost.

1.9. Tehnološki razvoj dovodi do brzog uvođenja digitalizacije i financijskih inovacija. EGSO pozdravlja odluku ESB-a i Komisije da otvore raspravu o uvođenju digitalnog eura. Uvođenje digitalnog eura može, uzimajući u obzir sve prednosti, donijeti potencijalne koristi građanima i poduzećima u europodručju.

1.10. Djelomično zahvaljujući svim mjerama koje su poduzete i provedene nakon svjetske financijske krize, bankarski sektor u zemljama europodručja čini se relativno stabilnim za sada. EGSO ističe moguće probleme s nesolventnošću, posebno za mala i srednja poduzeća. Nepovoljna kretanja u nesolventnosti malih i srednjih poduzeća mogla bi narušiti stabilnost financijskog sektora, ponajviše u bankarskoj industriji. U skladu s time, EGSO poziva na to da se više razmotri uvođenje mjera potrebnih za očuvanje stabilnosti financijskog sustava.

1.11. EGSO skreće pozornost na razborit pristup u borbi protiv još uvijek neriješene i aktualne krize uzrokovane bolešću COVID-19, ali prije svega naglašava potrebu da se pripremimo na moguće druge krize uzrokovane virusom. Politike usmjerene na izgradnju snažnog imunostnog sustava među stanovništvom mogu stvoriti uvjete za smanjenje troškova zdravstvene skrbi uzrokovanih širenjem bolesti i istodobno stvoriti bolje uvjete za zdravlje svih radnika uključenih u stvaranje vrijednosti u društvu.

2. Uvod

2.1. U usporedbi s posljednjim mišljenjem EGSO-a o ekonomskoj politici u europodručju, trenutačna kretanja obilježena su visokom inflacijom, koja se uglavnom temelji na cijenama energije, konkretno nafte i prirodnog plina.

2.2. Veleprodajne cijene prirodnog plina i električne energije porasle su za prosječno 429 % odnosno 230 % od 2019. ⁽⁵⁾. Rast maloprodajnih cijena još nije znatan – iznosi 14 % (odnosno 7 %). Nedavno objavljene kratkoročne prognoze upućuju na to da bi veleprodajne cijene mogle i dalje rasti do posljednjeg tromjesečja 2022.

2.3. Stopa inflacije znatno se povećala od početka godine, nakon što je godinama bila niska i opetovano premašivala prognoze. U studenom je dosegla 4,9 % ⁽⁶⁾. Glavni čimbenik koji je odgovoran za taj ubrzani porast cijena jesu naglo povećanje cijena sirovina, posebno nafte i plina, od povijesno niskih cijena do razina na kojima su bile prije pandemije ili iznad njih. Osim toga, u mnogim su dijelovima svijeta i dalje prisutni poremećaji u proizvodnji i logistici, zbog čega rastu cijene robe, posebice u vrijeme porasta ukupne potražnje. Očekuje se da će se stopa inflacije početkom 2022. smanjiti.

2.4. Unatoč ohrabrujućim očekivanjima za oporavak realnog gospodarstva u prvoj polovini 2021., sada se čini da je proces oporavka složeniji zbog brzog širenja trećeg vala epidemije. Borbi protiv pandemije bolesti COVID-19 ne nazire se kraj, a njezin utjecaj na realno gospodarstvo mogao bi trajati još nekoliko godina. Kontinuirani problemi povezani s ulaznim troškovima energije i nedostupnošću nekih vrsta sirovina koje su potrebne u proizvodnom ciklusu predstavljaju velika ograničenja u korištenju proizvodnih kapaciteta i u planiranim ulaganjima i potrošnji.

⁽⁴⁾ <https://www.imf.org/en/News/Seminars/Conferences/2021/11/17/9th-statistical-forum-measuring-climate-change>

⁽⁵⁾ COM (2021) 660 final.

⁽⁶⁾ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563351/2-29102021-AP-EN.pdf>

2.5. Upotreba financijskih instrumenata u okviru instrumenta *NextGenerationEU* mogla bi pozitivno utjecati na uspješnost realnog gospodarstva i prevladavanje problema povezanih s pandemijom bolesti COVID-19. U tom se kontekstu trenutačna dodjela sredstava putem instrumenta REACT-EU i Mehanizma za oporavak i otpornost usmjerena na oporavak, otpornost i održivost pojedinačnih gospodarstava smatra pravodobnom.

2.6. Povijesno gledano, najveći pad gospodarskog rasta od početka europske integracije zabilježen je 2020. Očekuje se da će ove godine realni gospodarski rast u državama članicama EU-a dosegnuti oko 5 %, dok se u 2022. očekuje realni gospodarski rast od 4,3 %. U 2023. može se očekivati realni gospodarski rast od 2,5 % u državama članicama europodručja. Glavni pokretač gospodarskog rasta u 2021. bila je potrošnja u kućanstvima, koja je u drugom tromjesečju u europodručju dosegla 3,5 %.

2.7. Pri procjeni razvoja gospodarskog rasta potrebno je istaknuti postojeće rizike. Oni su povezani s padom trgovine robom, ali i, na strani potražnje, s posljedicama utjecaja na postupak proizvodnje i povećanja troškova u proizvodnoj industriji europodručja. Osim toga, među drugim čimbenicima treba navesti i poremećaje u globalnim lancima vrijednosti i relativno veliku ovisnost proizvodnih industrija o uvozu sirovina i mikroprocesora u europodručju.

2.8. Pandemija bolesti COVID-19 znatno je utjecala na javne financije. Nakon epidemije države članice europodručja suočit će se s velikim izazovima u konsolidaciji javnih financija. U 2020. zabilježen je deficit od 7,2 % BDP-a, a nijedna zemlja nije ostvarila fiskalni suficit. Blago smanjenje deficita na 7,1 % BDP-a očekuje se u 2021., a znatniji pad može se očekivati 2022. i nastaviti 2023., pri čemu se predviđa smanjenje deficita na oko 2,5 %, što je znatno veći deficit od onog zabilježenog prije izbijanja pandemije bolesti COVID-19 (0,6 %, 2019.).

2.9. Kretanja na tržištu rada i dalje su popraćena strukturnim problemima u pojedinim državama europodručja. Unatoč tome, stopa nezaposlenosti relativno je niska, uglavnom zbog široke primjene programa za zadržavanje radnih mjesta. Trenutačno se tržište rada u većini gospodarstava europodručja suočava s relativnim manjkom kvalificirane radne snage. Unatoč nižoj stopi nezaposlenosti od očekivane zbog pandemije bolesti COVID-19, na tržištu rada postoji cijeli niz neriješenih problema povezanih s potrebom prekvalifikacijom, posebno u kontekstu procesa transformacije koji je u tijeku.

2.10. EU i europodručje u cjelini bilježe suficit tekućeg računa, uz znatne razlike među zemljama. Neke zemlje i dalje ostvaruju velike suficite tekućeg računa. S druge strane, zemlje s velikim prekograničnim turističkim sektorom općenito bilježe znatan porast deficita tekućeg računa ili smanjenje svojih skromnih suficita. Očekuje se da će se to stanje postupno poboljšati s oporavkom putovanja. Pri ocjenjivanju razine vanjskih neravnoteža u državama članicama europodručja potrebno je uzeti u obzir dosad nezabilježeno povećanje neravnoteža u platnom sustavu TARGET2, koje je ove godine doseglo najveću razinu od njegove uspostave ⁽⁷⁾.

2.11. Trenutačno se zbog brzog i nekontroliranog širenja virusa mogu očekivati dodatni ispravci predstavljenog relativno obećavajućeg razvoja gospodarskog rasta. Trenutačni postupak uvođenja mjera ograničavanja zbog epidemije mogao bi imati znatni negativni učinak na stvarni gospodarski rast i već ionako neodrživu razinu javnog duga u nekim državama članicama, uključujući produbljivanje nejednakosti i povećanje siromaštva.

3. Opće napomene

3.1. EGSO sa zabrinutošću prati trenutačna gospodarska i socijalna kretanja povezana s visokim stupnjem nesigurnosti. Taj stupanj nesigurnosti povezan je s dva negativna čimbenika: dosad nezabilježenim gomilanjem javnog duga i rastom inflacije. Rast potrošačkih cijena dovodi do pogoršanja socijalnog stanja kućanstava i negativno utječe na životni standard. Budući da su udjeli duga u nekim državama članicama europodručja već bili visoki prije krize, brzo pogoršanje fiskalnog položaja znači da će za te države članice europodručja biti ključno da donesu i provedu mjere fiskalne konsolidacije u srednjoročnom razdoblju, kada to dopuste gospodarski uvjeti.

3.2. EGSO pozdravlja postupan oporavak realnog gospodarstva. U tom kontekstu podupire namjeru da se povećaju i javna i privatna ulaganja. Prepoznaje i da je, u kontekstu stvaranja sveobuhvatnog okvira instrumenta *NextGenerationEU*, potrebno te resurse djelotvorno iskoristiti kako bi se podržao stvaran kvalitativni gospodarski rast.

⁽⁷⁾ <https://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000004859>

3.3. EGSO smatra da nagli porast inflacije neće dovesti do restriktivne monetarne politike ESB-a jer pokretači inflacije po svemu sudeći imaju privremeni karakter i proizlaze većinom iz ponude. EGSO stoga podržava usmjerenost gospodarske politike na jačanje otpornosti, fleksibilnosti, autonomije i funkcionalnosti strateških struktura kako bismo se u budućnosti mogli nositi s opetovanim simetričnim šokovima.

3.4. EGSO podržava temeljne povijesne sustavne promjene koje prate prijelaz na zeleno, digitalno i socijalno pravedno gospodarstvo. Unatoč složenosti i nepredvidivosti daljnjeg razvoja događaja u vezi s pandemijom bolesti COVID-19, EGSO podržava europski zeleni plan⁽⁸⁾ i smatra da je on povijesna prilika za održiv gospodarski i društveni razvoj na starom kontinentu. U tom kontekstu EGSO podržava prihvaćanje i razmatranje svih važnih čimbenika usmjerenih na očuvanje života na planetu za sadašnje i buduće generacije.

3.5. EGSO poziva na hitno usvajanje i provedbu mjera usmjerenih na postupno smanjenje nejednakosti i siromaštva u državama članicama europodručja⁽⁹⁾. U tom kontekstu vidjeti potencijal za upotrebu svih praktičnih instrumenata prihoda i rashoda, uključujući smanjenje kontraproduktivnih rashoda, borbu protiv korupcije, sive ekonomije i netransparentnih operacija, kao i dugo odgađano rješenje problema poreznih oaza.

3.6. S obzirom na složenost i nepredvidivost trenutačnih kretanja, EGSO se slaže da bi pojedinačne države članice trebale usvojiti fiskalne politike uzimajući u obzir stanje oporavka, fiskalnu održivost i potrebu za smanjenjem gospodarskih, socijalnih i teritorijalnih razlika.

3.7. EGSO je svjestan da bi fiskalna politika trebala biti dovoljno aktivna i fleksibilna za suočavanje s mogućim valovima širenja virusa i mutacija. U tom kontekstu njome se podupiru dodatni i nužni rashodi za zdravstvenu zaštitu do sveukupnog postupnog povratka u normalu.

3.8. U suočavanju s trenutačnim složenim gospodarskim i socijalnim kretanjima, EGSO preporučuje provedbu dosljedne kombinacije makroekonomskih politika. S obzirom na opću strategiju oporavka, ključnu ulogu može imati ekspanzivna monetarna politika u kombinaciji s dosljednom ekspanzivnom fiskalnom politikom. Isto tako, kombinaciju makroekonomskih politika trebalo bi donijeti i provesti u koordinaciji sa socijalnim partnerima.

3.9. Tehnološki razvoj povezan je s inovacijama u financijskom sektoru. EGSO pozdravlja prve korake ESB-a i Komisije u stvaranju digitalnog eura⁽¹⁰⁾. Dosad nije donesena odluka o uvođenju digitalnog eura i mogućim značajkama njegova dizajna. Zahvaljujući postupku uvođenja digitalnog eura mogle bi se očekivati brže, učinkovitije i jeftinije usluge plaćanja i poravnanja za kućanstva i poduzeća, ali bi trebalo uzeti u obzir i posljedice za npr. poslove poravnanja. U tom bi se kontekstu mogao očekivati i doprinos strategiji za jačanje međunarodnog statusa eura.

3.10. EGSO podržava i pozdravlja početak javnih savjetovanja usmjerenih na upravljanje javnim financijama. Pri tome je važna usredotočenost na: (a) vremenski okvir za postupak fiskalne konsolidacije; (b) definiranje pravila za dugoročne mjere povezane s prevladavanjem posljedica epidemije, a posebno ulaganja povezana sa zelenim i digitalnim gospodarstvom; (c) pojednostavljenje fiskalnih pravila. EGSO upućuje na svoja razna mišljenja o gospodarskom upravljanju, a posebno o fiskalnim pravilima. U našem posljednjem mišljenju⁽¹¹⁾ u tom pogledu EGSO poziva na uvođenje zlatnog pravila za javna ulaganja u kombinaciji s pravilom o rashodima te ističe da i nacionalni parlamenti i Europski parlament trebaju imati istaknutu ulogu u budućem okviru gospodarskog upravljanja EU-a. Nadalje, EGSO poziva na veću uključenost civilnog društva u europski semestar i na nacionalnoj razini i na razini EU-a te na donošenje smjernica za prijelazno razdoblje tijekom kojeg se ne bi trebao pokretati postupak u slučaju prekomjernog deficita.

4. Posebne napomene

4.1. EGSO pozdravlja pristup Europske komisije trenutačnim nepovoljnim kretanjima cijena energije, uključujući predložene kratkoročne i srednjoročne mjere. S obzirom na nepredvidivost cijena energije, EGSO poziva na poduzimanje znatnih i sustavnih mjera za ublažavanje sistemskih nepredviđenih šokova iz vanjskog okruženja, čime bi se stvorili uvjeti za održiv, stabilan, otporan i socijalno pravedan život za sve stanovnike europodručja.

⁽⁸⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hr

⁽⁹⁾ <https://voxeu.org/article/income-inequality-eu-trends-and-policy-implications>

⁽¹⁰⁾ https://www.ecb.europa.eu/paym/digital_euro/html/index.en.html

⁽¹¹⁾ Mišljenje EGSO-a „Preoblikovanje fiskalnog okvira EU-a za održiv oporavak i pravednu tranziciju” (samoinicijativno mišljenje) (SL C 105, 4.3.2022., str. 11.).

4.2. EGSO iznimno cijeni inicijativu Europske komisije za pokretanje javne rasprave o budućem oblikovanju fiskalnih pravila. Ta dugoočekivana inicijativa mogla bi dovesti do stvaranja jednostavnih pravila koja će biti jednostavna za praćenje i koja će odgovarati trenutačnom stanju na početku trećeg desetljeća ovog stoljeća. Osim toga, EGSO ističe da je proces postupnog dovršetka fiskalne unije povezan i sa stvaranjem cjelokupne strukture sustava upravljanja javnim financijama, uključujući stvaranje funkcije „ministra financija”.

4.3. EGSO s velikom zabrinutošću prati razvoj događaja u području klimatskih promjena. U tom kontekstu EGSO pozdravlja donošenje paketa „Spremni za 55 %”, uključujući Plan EU-a za postizanje klimatskog cilja. Odbor smatra da je izuzetno važno donijeti i provesti mjere za utvrđivanje općenito usvojenih i odobrenih standarda u borbi protiv klimatske krize. S obzirom na to da mogućnosti postaju ograničene, a u borbi protiv klimatskih promjena ponestaje vremena, EGSO poziva na donošenje svih hitnih mjera za borbu protiv klimatskih promjena. Nadalje, u kontekstu klimatskih promjena bit će potrebno analizirati učinak na makroekonomska kretanja i njihove posljedice, tj. monetarnu i fiskalnu politiku, uključujući financijsku i socijalnu stabilnost.

4.4. EGSO naglašava potrebu za dovršetkom financijske unije. Unatoč postupnom stvaranju strukture bankovne unije⁽¹²⁾, potrebno je uložiti sve napore kako bi se ona dovršila⁽¹³⁾. Osim toga, EGSO ističe potrebu za učinkovitim funkcioniranjem tržišta kapitala u državama članicama EU-a. U tom bi kontekstu napore trebalo usmjeriti na dodatno produbljivanje unije tržišta kapitala⁽¹⁴⁾ ⁽¹⁵⁾.

4.5. EGSO podržava nastavak politika usmjerenih na smanjenje agresivnog poreznog planiranja, borbu protiv izbjegavanja plaćanja poreza te učinkovito i pravedno oporezivanje, što može dovesti do smanjenja nejednakosti u pojedinim zemljama i smanjenja siromaštva.

4.6. Na putu prema uspješnoj povijesnoj preobrazbi, EGSO smatra da je od iznimne važnosti sustavno pratiti i redovito ocjenjivati učinkovitost svih mjera donesenih i provedenih u okviru pojedinačnih nacionalnih gospodarskih politika, čime bi se stvorili povoljni uvjeti za fleksibilne odgovore na unutarnje šokove koji se mijenjaju i na nepredviđene sistemske šokove iz vanjskog okruženja.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2021/html/ecb.sp210318_1~e2126b2dec.en.html

⁽¹³⁾ SL C 132, 24.3.2022., str. 151.

⁽¹⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6251

⁽¹⁵⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_6307

**Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – NAIADES
III: Poticanje dugoročno održivog prijevoza unutarnjim plovnim putovima u Europi**

(COM(2021) 324 final)

(2022/C 194/15)

Izvjestitelj: **Mateusz SZYMAŃSKI**

Zahtjev za savjetovanje:	Europska komisija, 10.8.2021.
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za promet, energiju, infrastrukturu i informacijsko društvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	17.12.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	242/1/5

1. Zaključci i preporuke

1.1. Odbor smatra da je potencijal prijevoza unutarnjim plovnim putovima i dalje neiskorišten. U Komunikaciji se uzimaju u obzir znatni problemi u razvoju tog načina prijevoza i EGSO u načelu podržava predložene ciljeve.

1.2. S obzirom na promjene u potražnji za prijevozom i uzlazni trend prometa morskih luka, europski promet treba neprestano prilagođavati trenutačnim i budućim potrebama. EGSO poziva da se pritom primjenjuju načelo multimodalnosti i pametna rješenja za pomorski promet, što podrazumijeva optimalno iskorištavanje prednosti različitih načina prijevoza za postizanje najboljih mogućih rezultata te za istodobno povećanje sigurnosti i smanjenje opterećenja za okoliš.

1.3. Kad je riječ o Komunikaciji, preporučuje se da se za predložene promjene odredi redoslijed prioriteta. EGSO smatra da će se ciljevi lakše postići ako se odrede dva glavna prioriteta: 1. dugoročno – razvoj infrastrukture i održavanja plovnih putova i 2. kratkoročno – razvoj prijevoza unutarnjim plovnim putovima u gradovima.

1.4. EGSO smatra da planirane promjene neće biti djelotvorne bez odgovarajuće infrastrukture na kojoj se temelje razvoj i održavanje tog načina prijevoza. Ne bude li postojala mogućnost poboljšanja uvjeta plovidbe plovnim putovima, brodovlasnici neće preuzeti rizik i ulagati u modernu flotu, a lokalne vlasti pojedinačnih zemalja neće biti zainteresirane za uvođenje intermodalnih terminala.

1.5. Za provedbu kratkoročnog prioriteta u pogledu razvoja prijevoza unutarnjim plovnim putovima u gradovima potrebni su posebni uvjeti. Najvažniji među njima su: stvaranje infrastrukture za „posljednji kilometar” u prijevozu unutarnjim plovnim putovima i za prijevoz putnika, proširenje povlaštenog tretmana koji se daje drugim vrstama gradskog ili regionalnog prijevoza na prijevoz unutarnjim plovnim putovima, davanje prednosti prijevozu unutarnjim plovnim putovima s nultom stopom emisija u gradovima i digitalizacija. Ujedno je važno da se razvojem prijevoza unutarnjim plovnim putovima u gradovima doprinese poboljšanju kvalitete života.

1.6. Važno je osigurati odgovarajuće mehanizme financijske potpore. Sredstva za financiranje infrastrukture i inovativnih tehnologija trebalo bi osigurati u okviru postojećih i budućih programa EU-a. Takvi su instrumenti ključni s obzirom na posebnosti ovog sektora, koje uključuju i dominaciju MSP-ova. To je tim važnije jer ekološki prihvatljive politike stvaraju znatne izazove i mogu utjecati na taj sektor.

1.7. Velik naglasak trebalo bi staviti na pitanja povezana s okolnostima u kojima se nalaze posade. Budući da nove tehnologije iziskuju nove vještine, treba ulagati u vještine i kvalifikacije. Izostanak djelovanja ugrožava sigurnost radnika, posade i putnika. EGSO stoga naglašava da države članice moraju pravilno provesti Direktivu (EU) 2017/2397 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽¹⁾ o priznavanju stručnih kvalifikacija u unutarnjoj plovidbi. Nadalje, potrebno je poboljšati uvjete zapošljavanja, uključujući pravila o radnom vremenu, odgovarajuće zakonodavstvo o socijalnoj zaštiti upućenih radnika te zdravlje i sigurnost na radu u tom sektoru.

1.8. I dalje postoji problem niskih plaća u sektoru prijevoza unutarnjim plovnim putovima, posebno u srednjoj i istočnoj Europi, zbog čega zapošljavanje u tom sektoru nije privlačno. Zamjetno je starenje posada jer mladi nisu zainteresirani za rad u sektoru, baš kao ni žene. To dovodi do nedostatka osoblja i ograničava izgleda za razvoj. Za razvoj rješenja u tom području od presudne bi važnosti trebali biti višerazinski socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje u tom sektoru koje bi na odgovarajući način provodila i podupirala javna tijela.

1.9. EGSO također ističe da mnoge najavljene i planirane mjere dosad nisu provedene. Stoga je ključno da europska, nacionalna i lokalna tijela budu u potpunosti uključena u postizanje tih ciljeva i da poduzimaju odlučne mjere, uzimajući pritom u obzir nadležnosti EU-a, država članica i lokalnih vlasti. To se odnosi i na izvore financiranja, koji bi trebali biti i europski i nacionalni. EGSO je razočaran zbog toga što su ulaganja u prijevoz unutarnjim plovnim putovima u nacionalnim planovima oporavka koje podnose države članice nažalost predviđena tek u ograničenoj mjeri.

2. Kontekst

2.1. Europska komisija u Komunikaciji ističe važnost prijevoza unutarnjim plovnim putovima u izgradnji niskougljičnog i modernog prometnog sustava u Europskoj uniji. Ističe da je izgradnja ekološki prihvatljivijeg prometnog sustava dio europskog zelenog plana, u kojem se navode s time povezani ciljevi: prijevoz unutarnjim plovnim putovima i pomorski promet na kraćim relacijama trebao bi se povećati za 25 % do 2030. odnosno za 50 % do 2050. ⁽²⁾.

2.2. U Komunikaciji se navodi da je ostvareni napredak u povećanju udjela prijevoza unutarnjim plovnim putovima u EU-u u okviru modalne prometne strukture nezadovoljavajući. Istodobno se ističe neiskorišteni potencijal i na koridorima mreže TEN-T i u gradovima.

2.3. S obzirom na navedeno predložene su dodatne mjere kako bi se povećala atraktivnost tog prometnog sektora. Komisija smatra da bi trebala postojati dva ključna cilja: veće preusmjeravanje prijevoza tereta na unutarnje plovne putove i nepovratno usmjeravanje sektora prema nultim emisijama na temelju promjene paradigme u smjeru dodatne digitalizacije, kao i pratećih mjera za potporu trenutačnoj i budućoj radnoj snazi.

2.4. Ti se ciljevi trebaju ostvariti s pomoću osam vodećih inicijativa planiranih za razdoblje 2021.–2027. Izneseni plan uključuje inicijative za infrastrukturu (vodeće inicijative 1. i 4.), multimodalni prijevoz (2. i 5.), plovila s nultim emisijama (6., 3. i 8.) i posade (vodeća inicijativa 7.). EGSO s tim u vezi smatra da su sve vodeće inicijative važne, ali da treba razmotriti određivanje prioriteta koji su preduvjet za postizanje postavljenih ciljeva.

3. Opće napomene

3.1. EGSO želi naglasiti da, kao i u svojim prijašnjim mišljenjima, podržava inicijative usmjerene na jačanje prometa unutarnjim plovnim putovima, za koji smatra da je među najodrživijim načinima prijevoza i da ima neiskorišten potencijal. Nažalost, podaci pokazuju da je prijevoz unutarnjim plovnim putovima, kao i drugi načini prijevoza, pogođen krizom uzrokovanom bolešću COVID-19 ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Direktiva (EU) 2017/2397 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2017. o priznavanju stručnih kvalifikacija u unutarnjoj plovidbi i stavljanju izvan snage direktiva Vijeća 91/672/EEZ i 96/50/EZ (SL L 345, 27.12.2017., str. 53.).

⁽²⁾ Strategija za održivu i pametnu mobilnost – usmjeravanje europskog prometa prema budućnosti (COM(2020) 789 final).

⁽³⁾ Središnja komisija za plovidbu Rajnom (CCNR), *Market Insight, Inland Navigation in Europe* (Uvid u tržište, Prijevoz unutarnjim plovnim putovima u Europi), travanj 2021.

3.2. S obzirom na promjene u potražnji za prijevozom i uzlazni trend prometa morskih luka, europski promet treba neprestano prilagođavati trenutačnim i budućim potrebama. Budući da treba smanjiti opterećenje za okoliš i zajamčiti sigurnost, važno je smanjiti zagušenje uzrokovano cestovnim prometom. EGSO poziva da se pritom primjenjuje načelo multimodalnosti, što podrazumijeva optimalno iskorištavanje prednosti različitih načina prijevoza za postizanje najboljih mogućih rezultata. Također će biti važno iskoristiti potencijal povezan s pametnim rješenjima za pomorski promet.

3.3. EGSO preporučuje da se za predložene promjene odredi redoslijed prioriteta. Ciljevi će se lakše postići ako se odrede dva glavna prioriteta:

i. dugoročno – razvoj i održavanje infrastrukture plovnih putova, čime će se osigurati čvrsti temelji za razvoj prijevoza unutarnjim plovnim putovima i povećati njegova konkurentnost;

ii. kratkoročno – razvoj prijevoza unutarnjim plovnim putovima u gradovima.

3.4. EGSO smatra da djelovanje neće biti učinkovito bez odgovarajuće infrastrukture na kojoj se temelje razvoj i održavanje tog načina prijevoza. Osim prirodnim okolnostima, razvoj prijevoza unutarnjim plovnim putovima u svakoj zemlji uvjetovan je i infrastrukturom. Ne bude li postojala barem mogućnost poboljšanja uvjeta plovidbe plovnim putovima, brodovlasnici neće preuzeti rizik i ulagati u modernu flotu, a lokalne vlasti pojedinih zemalja neće biti zainteresirane za stvaranje intermodalnih terminala. Sve su druge mjere koje se odnose na prijevoz unutarnjim plovnim putovima podređene tom prioritetu.

3.5. Za provedbu kratkoročnog prioriteta u pogledu razvoja usluga prijevoza putnika i tereta u gradovima potrebni su posebni uvjeti. Najvažniji među njima su: stvaranje infrastrukture za „posljednji kilometar” u prijevozu unutarnjim plovnim putovima i za prijevoz putnika, proširenje povlaštenog tretmana koji se daje drugim vrstama gradskog ili regionalnog prijevoza na prijevoz unutarnjim plovnim putovima, davanje prednosti prijevozu unutarnjim plovnim putovima s nulom stopom emisija u gradovima i digitalizacija. Ujedno je važno da se razvojem prijevoza unutarnjim plovnim putovima u gradovima doprinese poboljšanju kvalitete života, npr. smanjenju zagušenja prometa, rizika od nesreća, onečišćenja zraka i buke.

3.6. Također je važno osigurati odgovarajuće mehanizme financijske potpore. S obzirom na strukturu tog sektora, kojim prvenstveno dominiraju MSP-ovi, smanjene su mogućnosti pristupa financiranju. Financijsku potporu za ulaganje u infrastrukturu i inovativne tehnologije trebalo bi osigurati u okviru postojećih i budućih programa EU-a. Trebalo bi razmotriti i rješenja povezana s oporezivanjem tog sektora. Takvi su instrumenti ključni s obzirom na dugotrajan životni vijek flote, a samim time i dugoročno planiranje u tom sektoru. To je tim važnije jer ekološki prihvatljive politike stvaraju znatne izazove i mogu utjecati na taj sektor.

3.7. EGSO također ističe da je potrebno konkretno djelovanje, ali i odgovarajuće uključivanje europskih, nacionalnih i lokalnih vlasti u provedbu tih mjera kao i njihova odlučnost u provedbi. Potrebno je jasno definirati politike u državama članicama kako bi se podržao razvoj prijevoza unutarnjim plovnim putovima.

3.8. EGSO je svjestan toga da su uloga i predanost država članica u provedbi pojedinačnih mjera i ciljeva od ključne važnosti. Sudjelovanje država članica u ulaganjima poseban je izraz njihovog potpunog angažmana. EGSO stoga poziva na to da se europske potpore prijevozu unutarnjim plovnim putovima dopune nacionalnim mjerama, uzimajući pritom u obzir nadležnosti EU-a i država članica. EGSO je razočaran zbog toga što su ulaganja u prijevoz unutarnjim plovnim putovima u nacionalnim planovima oporavka koje podnose države članice nažalost predviđena tek u ograničenoj mjeri.

Posebne napomene

3.9. Kako je već navedeno, razvoj infrastrukture ključan je čimbenik za uspješan razvoj prijevoza unutarnjim plovnim putovima. U komunikaciji se uvažava taj problem i ukazuje na mrežu TEN-T. Međutim, treba imati na umu sljedeće: (1) nisu svi značajni plovni putovi u EU-u s velikim potencijalom dio mreže TEN-T; (2) neki plovni putovi koji trenutačno ne ispunjavaju zahtjeve osnovne mreže TEN-T mogu biti važna sastavnica multimodalnih veza u prometnim koridorima; (3) razvojem nekih dionica plovnih putova koji nisu uključeni u mrežu TEN-T mogla bi se ukloniti uska grla u područjima oko morskih luka koje se nalaze na prometnim koridorima.

3.10. Kako bi se ostvario taj dugoročni prioritet, potrebno je stvoriti organizacijske i financijske uvjete za podršku razvoju infrastrukture plovni putova. Najprije je potrebno uskladiti mrežu plovni putova TEN-T s Europskim ugovorom o glavnim unutarnjim plovni putovima od međunarodnog značaja (AGN) Gospodarske komisije Ujedinjenih naroda za Europu (UNECE), kao i revidirati mrežu TEN-T tako što će se u nju uključiti glavni unutarnji plovni putovi sa znatnim potencijalom ili neki plovni putovi koji mogu biti važan element međunarodnih intermodalnih veza u prometnom koridoru.

3.11. Trebalo bi stvoriti i više mogućnosti za pomoć u financiranju razvoja prijevoza unutarnjim plovni putovima. To se ne odnosi samo na plovne putove koji se već uspješno koriste za prijevoz robe unutar mreže TEN-T već i na one koji trenutačno nisu od velike važnosti i nisu dio te mreže (*). Unutarnje plovne putove ne upotrebljava se samo za promet i stoga bi ih trebalo razvijati na sveobuhvatan način. Uzimanje u obzir svih funkcija plovni putova u procesu razvoja znači osiguravanje duljeg razdoblja za planiranje i provedbu ulaganja u infrastrukturu te povećanje troškova ulaganja. Stoga bi, uz reviziju mreže TEN-T, još jedno rješenje moglo biti stvaranje fonda za potporu razvoju plovni putova koji nisu dio mreže TEN-T. Bez posebne potpore razvoj plovni putova u cijelom EU-u bit će neravnomjeran i često ograničen na ulaganja malih razmjera u modernizaciju koja ne predstavljaju čvrst temelj za razvoj te vrste prijevoza.

3.12. Posebno je važno naglasiti potrebu za koordinacijom aktivnosti svih institucija povezanih s tim sektorom. EGSO naglašava da se, kada se u Komunikaciji spominje upravljanje, UNECE ubraja među glavne upravljačke strukture relevantne za prijevoz unutarnjim plovni putovima. Međutim, kada se navode tijela s kojima će Europska komisija surađivati, ta se institucija zanemaruje. EGSO smatra da je potrebna suradnja Europske komisije, UNECE-a i drugih dionika.

3.13. Mjere za jačanje uloge prijevoza unutarnjim plovni putovima u gradskom prijevozu trebale bi podrazumijevati uključivanje tog načina prijevoza u sustav opskrbe, pri čemu potrebe i troškovi infrastrukture nisu znatni jer se uglavnom odnose na infrastrukturu čvorišta. Uz to bi, gdje je to moguće, prijevoz unutarnjim plovni putovima trebalo uključiti u sustav javnog gradskog prijevoza. EGSO naglašava da povlašteni sustav javnog gradskog cestovnog prijevoza dovodi do toga da prijevoz putnika unutarnjim plovni putovima nije cjenovno privlačan i da je stoga potrebno stvoriti ravnopravne uvjete. U tom je slučaju posebno važno sudjelovanje lokalnih vlasti.

3.14. EGSO želi naglasiti da za prijevoz putnika i tereta u gradovima nisu nužni plovni putovi visoke klase, što znači da su ulaganja u infrastrukturu potrebna za razvoj prijevoza unutarnjim plovni putovima mala i uključuju infrastrukturu čvorišta (luke i objekte za pretovar) te infrastrukturu za uporabu goriva iz obnovljivih izvora za moderna plovila bez emisija.

3.15. EGSO također smatra da bi razvoj prijevoza unutarnjim plovni putovima u gradovima bio izvrstan poticaj za ubrzanje procesa pronalaženja novih rješenja, uključujući ona koja se odnose na izvore energije bez emisija, s obzirom na činjenicu da razvoj prijevoza unutarnjim plovni putovima iziskuje korištenje manjih plovila za koja postoji manje infrastrukturnih zahtjeva. Međutim, potrebni su pozitivni poticaji za ulaganja.

3.16. U Komunikaciji Komisije vrlo se precizno opisuju problemi digitalizacije i razvojni trendovi u tom području. Uključena je samo sugestija o plovni putovima relevantnima za turizam (*European Recreational Inland Navigation Network – AGNP*). Dinamičan rast nautičkog turizma upućuje na to da je potrebno uspostaviti informacijski sustav o uvjetima plovidbe na rekreacijskim plovni putovima. Takvi su sustavi uspostavljeni u raznim zemljama. Predlaže se da se takve aktivnosti koordiniraju ili da se u tom pogledu utvrde zajednički standardi.

3.17. EGSO ističe da korištenje novih izvora energije za prijevoz unutarnjim plovni putovima i primjena novih tehnologija, uključujući digitalne, utječu na okolnosti u kojima se nalaze posade. Potrebna su ulaganja u vještine i kvalifikacije. Izostanak djelovanja ugrožava sigurnost radnika, posade i putnika. EGSO stoga naglašava potrebu da države

(*) EK, *Assessment of the Potential of Maritime and Inland Ports and Inland Waterways and of Related Policy Measures, Including Industrial Policy Measures* (Procjena potencijala pomorskih i unutarnjih luka i unutarnjih plovni putova te povezanih mjera politike, uključujući mjere industrijske politike), završno izvješće, 2020.

članice pravilno provedu Direktivu (EU) 2017/2397 o priznavanju stručnih kvalifikacija u unutarnjoj plovidbi do 17. siječnja 2022.

3.18. Kad je riječ o zapošljavanju, EGSO se slaže s nizom zaključaka i prijedloga Komisije. Za pohvalu je isticanje problema istinske veze između vlasnika poduzeća/gospodarskog subjekta i pravâ radnika. Smatramo da je potrebno pažljivo preispitati pravni okvir u tom području. Djelotvorna provedba pravila o radnom vremenu utvrđenih u Direktivi Vijeća 2014/112/EU ⁽⁵⁾ i dalje je ključna. Osim toga, važno je donijeti odgovarajuće zakonodavstvo o socijalnoj zaštiti upućenih radnika te osigurati i poštovati, u postupku provedbe, odgovarajuće odredbe o zdravlju i sigurnosti na radu na plovilima za prijevoz unutarnjim vodenim putovima.

3.19. Niske plaće u tom sektoru i dalje su problem. EGSO skreće pozornost na postojanje znatnih razlika u plaćama između zapadne Europe i srednje i istočne Europe. To dovodi do migracije radne snage na zapad i manjka osoblja u srednjoj i istočnoj Europi. Međutim, poteškoće pri zapošljavanju vidljive su u cijeloj Europi. Tome pridonosi i starenje posada. Rad na plovilima unutarnje plovidbe nije privlačan mlađim osobama, baš kao ni ženama. Uz to, brodovlasnici traže sve više specijaliziranog osoblja koje nije lako pronaći na tržištu rada ⁽⁶⁾. Sva ta pitanja iziskuju poduzimanje odgovarajućih koraka, pri čemu treba voditi računa o nadležnostima EU-a i država članica.

3.20. EGSO cijeni činjenicu da se u Komunikaciji Komisije skreće pozornost na mehanizme socijalnog dijaloga u tom sektoru. Odbor ističe važan potencijal socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja, posebno u vrijeme velikih gospodarskih problema i tijekom razdoblja velikih strukturnih promjena povezanih s digitalizacijom i prelaskom na zeleno gospodarstvo. Kao što pokazuje rad na prijevozu unutarnjim plovitim putovima koji je obavio Europski sektorski odbor za socijalni dijalog o lukama (SSDC za prijevoz unutarnjim plovitim putovima), socijalni partneri prepoznaju izazove s kojima se taj sektor suočava. Kako bi se u potpunosti iskoristio potencijal socijalnog dijaloga, potrebna je odgovarajuća potpora socijalnim partnerima na svim razinama. Stoga se Komisija i države članice pozivaju da se u potpunosti obvežu na to i pruže jednaku potporu svim strankama koje to zatraže.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽⁵⁾ Direktiva Vijeća 2014/112/EU od 19. prosinca 2014. o provedbi Europskog sporazuma o utvrđivanju određenih vidova organizacije radnog vremena u plovidbi unutarnjim vodnim putovima, sklopljenoga između Europskog saveza za plovidbu unutarnjim vodama (EBU), Europske organizacije zapovjednika plovila (ESO) i Europske federacije radnika u prometu (ETF) (SL L 367, 23.12.2014., str. 86.).

⁽⁶⁾ Izvješće Središnje komisije za plovidbu Rajnom (CCNR): *Market Insight, Inland Navigation in Europe* (Uvid u tržište – Unutarnja plovidba u Europi), travanj 2021.

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) 2020/1429 u pogledu trajanja referentnog razdoblja za primjenu privremenih mjera koje se odnose na ubiranje naknada za korištenje željezničke infrastrukture

(COM(2021) 832 final – 2021/0437(COD))

(2022/C 194/16)

Zahtjev za savjetovanje:	Europski parlament, 17.1.2022. Vijeće Europske unije, 21.1.2022.
Pravna osnova:	članci 91. i 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za promet, energiju, infrastrukturu i informacijsko društvo
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	19.1.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	566
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	229/1/1

Budući da Odbor bezrezervno prihvća sadržaj prijedloga i smatra da njegov komentar nije potreban, na 566. plenarnom zasjedanju održanom 19. i 20. siječnja 2022. (sjednica od 19. siječnja) odlučio je o njemu dati pozitivno mišljenje s 229 glasova za, 1 protiv i 1 suzdržanim.

Bruxelles, 19. siječnja 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

